Biblioteca Polirom

William Faulkner

Zgomotul şi furia

POLIROM

Seria de literatură universală a BIBLIOTECII POLIROM este coordonată de Denisa Comănescu.

William Faulkner: *The Sound and the Fury*

Copyright © 1929, 1956 by William Faulkner.
Copyright © 1946 by Random House, Inc.
Copyright © 1984 by Jill Faulkner Summers.
This translation published by arrangements with Random House, Inc. All rights reserved.
© 2003 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
FAULKNER, WILLIAM
Zgomotul şi furia /William Faulkner; trad. de Mircea Ivănescu; pref. de Mircea Mihăieş – Iaşi: Polirom, 2003

ISBN: 973–681–292–8

I. Ivănescu, Mircea (trad.)
II. Mihăieş, Mircea (pref.)

821.111(73)-31=135.1

WILLIAM FAULKNER

ZGOMOTUL ŞI FURIA

Traducere de Mircea Ivănescu
Prefaţă de Mircea Mihăieş

POLIROM
2003

(I)logica tragediei

Liniştea de după furtună

În 1957, William Faulkner se găsea la Charlottesville, Virginia, ca *writer in residence*. Se apropia de şaizeci de ani şi nu părea să mai aibă mari proiecte literare. Se complăcea în deliciile vieţii de scriitor clasicizat, traversând cu un soi de melancolie plină de demnitate pajiştile străbătute cândva de Thomas Jefferson, refăcând în minte neştiute, imaginare trasee. Admira politeţea rezervată a acestor „sudici ai nordului", care-l salutau deferent, dar nu se încumetau să-i tulbure ritualul peripatetic. Le aprecia distanţa şi-i lăuda fără nicio reţinere: „Toţi cei din Virginia sunt snobi, iar mie îmi plac snobii. Snobul petrece atâta timp fiind snob, încât nu prea mai are timp să se amestece în lucrurile tale, ceea ce e foarte plăcut!"

Acest tablou idilic era brăzdat de obligaţiile academice asumate, adică de întâlnirile cu studenţii şi absolvenţii universităţii. Transcrise de către Frederick L. Gwynn, profesorul de literatură americană al universităţii, şi de către Joseph L. Blotner, marele său biograf, discuţiile purtate alcătuiesc materia volumului *Faulkner in the University.* Mină de aur pentru amatorii de confesiuni literar-creatoare, dialogurile nu sunt scutite de un aer de improvizaţie. Predictibile şi nu din cale-afară de subtile, întrebările nu stimulează întotdeauna apetitul intelectual al scriitorului – un ins altminteri destul de ursuz. Se rezumă, adeseori, la răspunsuri scurte, aproape seci, nesfiindu-se să reproducă aproape mecanic lucruri spuse şi cu alte ocazii.

Când întrebările sunt bune, când interlocutorii reuşesc să străbată crusta de inevitabil convenţionalism, Faulkner se animă şi ceea ce spune merită cu adevărat ţinut minte. O întrebare bună cade chiar la prima întâlnire cu grupul de studioşi, în 15 februarie 1957. O voce familiarizată cu creaţia lui sesizează că dincolo de motivaţiile de natură

tehnică şi de compoziţie, structura aparte a unui roman publicat în 1929 s-ar putea explica printr-o particularitate de natură psihologică: „În *Zgomotul şi furia*, primele trei secţiuni ale cărţii sunt narate de către unul dintre cei patru copii ai familiei Compson; există vreo explicaţie a faptului că deşi Caddy are un rol atât de proeminent în roman nu aveţi o secţiune care să prezinte punctul de vedere sau impresiile ei în legătură cu ceea ce se petrece?”

Observaţia atingea, fără îndoială, o coardă a sensibilităţii lui Faulkner. Se afla la Charlottesville nu doar în calitate de premiat cu Nobelul, ci şi de tată şi bunic – fiica sa, Jill, îşi urmase soţul, profesor la universitate. Acum, la ceasul târziu al vieţii, romancierul reuşea să pună de acord viaţa de creator cu ceea ce mai rămăsese din viaţa de familie, după *guerilla* de câteva decenii cu o soţie imposibilă şi cu mereu opresivele termene de predare a manuscriselor. Oricine o evoca pe Caddy, personajul-fetiş din cartea-fetiş *Zgomotul şi furia*, se adresa direct rănii nevindecate din sufletul lui: durerea de a nu fi avut niciodată o soră. Şi, evident, frustrării de-a nu fi avut, nici ca amant, nici ca soţ, un dublu perfect.

Estelle, cu care se căsătorise în 1929, fusese prima lui dragoste, dar ea nu era la primul mariaj. Îl părăsise, pentru a-l regăsi deziluzionat, plin de amărăciune şi incapabil să mai creadă în iubirea ideală. Visul perfecţiunii se fisurase, iar anii au adâncit până la limita tragediei o coexistenţă în care alcoolul, resentimentul şi nevroza au fost singurele constante. Poate de aceea orice întrebare despre Caddy şi despre *Zgomotul şi furia* (cartea fusese scrisă în 1928 şi publicată în anul nunţii) îl trimitea într-o epocă paradisiacă, în care iluziile erau încă intacte şi dreptul la visare nu se transformase în coşmar.

„E o bună întrebare”, se grăbeşte Faulkner să aprobe. „Explicaţia întregii cărţi se află tocmai în acest lucru. Povestea a început cu imaginea chiloţaşilor murdari ai unei fetiţe căţărate într-un copac pentru a se uita pe geamul sufrageriei şi a fraţilor ei care nu avuseseră curajul să se

urce în copac şi care aşteptau să vadă ce vede ea. Am încercat să spun acest lucru mai întâi cu ajutorul primului frate, dar n-a fost destul. Aceasta a fost Secţiunea Întâi. Am încercat şi cu alt frate, dar n-a fost de ajuns. Aceasta a fost Secţiunea a Doua. Am încercat cu al treilea frate, pentru că ea, Caddy, continua să fie prea frumoasă şi prea emoţionantă pentru mine ca să-i reduc povestea doar la ceea ce se întâmpla, şi m-am gândit că era mai pasionant s-o văd prin ochii altcuiva. Dar lucrul a eşuat şi am încercat eu însumi – în secţiunea a patra – să spun ce s-a întâmplat, şi am eşuat din nou" (Gwynn, Blotner, 1995: 1).

Cartea apare în octombrie 1929, aşadar în plină disperare creată de răbufnirile Marii Crize. Era al patrulea roman al lui William Faulkner şi critica n-a făcut abstracţie de dramele trăite de America în momentul publicării. David Minter, autorul unei excelente ediţii critice a romanului (Minter, 1994), trece în revistă principalele poziţii critice, ajungând la concluzia că, în ciuda dificultăţii şi a stranietăţii ei, cartea s-a bucurat de o receptare „echilibrată": „Scriind pentru *The Nation,* Clifton Fadiman a descris temele şi personajele lui Faulkner drept prea «triviale» pentru a justifica «enorma şi complexa măiestrie cheltuită pe ele». Comentând romanul în *Hound and Horn*, Dudley Fitts l-a criticat pe Faulkner pentru folosirea «deliberată a obscurităţii» şi pentru «marea incoerenţă» în învelirea «melodramei»" (Minter, 1994: VIII).

Fructuoasele neajunsuri ale trivialităţii

Primii interpreţi ai romanului au pus degetul pe câteva concepte negative care aveau să facă o remarcabilă carieră. „Trivialitatea" lui Faulkner era o axiomă: nu adunase el între coperţile cărţilor anterioare tot ce putea fi mai respingător în materie de sexualitate, violenţă şi cinism? Nu avea el să scrie, prin *Sanctuar*, manualul perfect al sălbăticiei omeneşti, întrupată în maniacul Popeye? Or, *Zgomotul şi furia* părea să invite la înseriere, de vreme ce titlul însuşi trimitea la una din marile

izbucniri de violenţă şi disperare din *Macbeth:* „Life […] is a tale/ Told by an idiot, full of sound and fury/ Signifying nothing” (actul V, scena 5).

„Trivialitatea” e cu atât mai condamnabilă cu cât autorul pune în slujba ei o îndemânare pe care i-o sesizează chiar şi răuvoitorii. Într-adevăr, romanul are structura misterioasă a unui joc de şah, încheiat şi reînceput după doar câteva mutări care provocaseră „mat”-ul. Mărturisirile lui Faulkner, asumarea eşecului narativ sunt doar încercări de a îndulci stupoarea cititorului de bună-credinţă, a iubitorului de naraţiune clasică şi intrigă cursivă. O scuză tardivă, pe care o reiterează ori de câte ori are prilejul. Aproximarea valorii în termeni negativi – cu cât eşecul e mai mare, cu atât valoarea cărţii e mai mare! – ţine de o retorică a modestiei, de o ironie stilată pe care acest descendent proletarizat al aristocraţiei sudice le juca la perfecţie.

Pe de altă parte, e greu să nu admiţi că *Zgomotul şi furia* l-a marcat pe autor într-o măsură nu doar considerabilă, ci şi persistentă. Revine la această carte ori de câte ori ceva se gripează în mecanismul creaţiei. Dacă romanul se naşte din povestea de dragoste dintre scriitor şi personajul său cvasi-absent, treptat el adaugă iubirii dimensiunea metafizic-filozofică: *Appendix*-ul scris în toamna lui 1945 şi publicat mai întâi în *The Portable Faulkner* (1946), editat de către Malcolm Cowley, încearcă să ridice la dimensiunile paroxistice ale tandreţii pentru Caddy un alt personaj: negresa Dilsey. Această adăugire, devenită ulterior parte integrantă a romanului, are menirea de a risipi tensiunea insuportabilă adunată într-un singur erou.

Deşi, în *Apendice*, sub numele Dilsey nu figurează niciun comentariu, înţelegem că în această absenţă a determinaţiilor stă întregul, absolutul. Nu aflăm nimic suplimentar, dar autorul are grijă să ne informeze că Dilsey reprezintă, în lumea nebună şi lipsită de sens, totul: „Am scris *Zgomotul şi furia* de cinci ori la rând, spre a mă elibera de visul care va continua să mă chinuie până la

moarte. E tragedia a două femei: Caddy şi fiica ei. Dilsey este unul din personajele mele favorite, pentru că e curajoasă, generoasă, blândă şi cinstită. E mult mai curajoasă şi cinstită şi generoasă decât mine" (Cowley, 1966: 38).

Dar cine sunt celelalte personaje ale cărţii? *Zgomotul şi furia* poate fi privit, la un prim nivel, drept un *roman de familie.* E greu să elimini această evidenţă, din moment ce principalii naratorii sunt trei fraţi iar evenimentele evocate au de-a face exclusiv cu dramele familiei Compson: Benjamin, fratele idiot, Quentin, sinucigaşul, Jason, insul pragmatic, crud şi plin de ură, şi Caddy (Candace), sora care polarizează atenţia tuturor (pentru Benjy ea este tovarăşul de joacă perfect, sursa unei infinite tandreţi şi-a iubirii pure, pentru Quentin e imposibila iubire, obiectul unui incest imaginar, pentru Jason inamicul ireductibil, iar pentru părinţi obiectul experimentului cinic şi-al cruzimii gratuite.) Ei sunt pilonii unui text care vorbeşte despre predestinare, dar şi despre decăderea valorilor tradiţionale în „brava lume nouă" a modernităţii.

Scriind romanul, pretenţiile lui Faulkner par modeste. Singurul lucru la care se gândea era o povestire despre o fetiţă în care să se reflecte declinul unei lumi. Titlul provizoriu al textului era *Twilight (Amurg*) şi Faulkner mărturiseşte că, scriindu-l, n-avea un plan, dar avea o obsesie: „Eu, care n-avusesem o soră şi care-am fost blestemat să-mi pierd fiica sugară, am început să-mi fac o fetiţă frumoasă şi tragică" (Faulkner, 1994: 228).

Lăsând deoparte inadvertenţa cronologică (Alabama, copilul mort la doar câteva zile de la naştere, avea să vină pe lume la sfârşitul lui 1931!), insistenţa asupra pasiunii pentru *copilul imaginar* (obsedanta Caddy se reduplică în fiica ei, Quentin, nume ambiguu, androgin, sortit să poarte cu sine ideea posibilului păcat de moarte, al iubirii incestuoase), singurul capabil să salveze lumea, relevă o obsesie psihanalitică. Ivită pe lume în condiţii tulburi („orfană de tată cu nouă luni înainte de-a se naşte"), Quentin nu e decât noul nume – derizoriu, după cel

nevrotic-tragic al unchiului ei – al eşecului înscris în sângele şi în mintea familiei Compson: „s-a lăsat să alunece în jos pe acelaşi burlan în semiîntunericul amurgului şi a fugit cu saltimbancul care avea deja o condamnare pentru bigamie. Şi astfel a dispărut: oricare i-ar fi fost apoi ocupaţia n-avea să se mai întoarcă niciodată în vreun Mercedes cromat; şi nicio fotografie a ei n-avea să conţină vreodată vreun individ important”.

Un orator din Sud

Zgomotul şi furia ilustrează singurul talent artistic pe care Faulkner îl recunoaşte celor din Sudul american: oratoria. „N-am ajuns niciodată prea departe şi probabil nici n-o să ajungem cu muzica şi artele plastice. Dar noi trebuie să vorbim, să spunem, pentru că avem oratoria în sânge” (Faulkner, 1994: 229). Nemulţumirea faţă de conţinutul romanului e, în egală măsură, o nemulţumire faţă de formă. Scrie şi rescrie, schimbând perspectivele, pentru că are ceva de adăugat, dar mai ales pentru că n-a ajuns la *intensitatea* retorică visată. În vara lui 1933, când Faulkner compune o prefaţă pentru noua ediţie a romanului, vorbeşte despre *explozia* textului pe hârtie, despre forţa irepresibilă a povestirii ambalată în senzaţii obscure până atunci, brusc limpezite de dorinţa de a da formă literară confuziei de imagini care-l luase în stăpânire.

Strălucit exemplu de încercare de a depăşi inevitabilul ermetism al textului, romanul redevine misterios pe măsură ce încercăm să descifrăm intenţiile autorului. Faulkner a renunţat la titlul original, *Twilight*, dar nu şi la metafora conţinută în el. Stăruie încă ambiguitatea dacă titlul ar fi trebuit să fie purtat doar de către prima secţiune a cărţii (şi atunci, spune un excelent critic „de text” al operei faulkneriene, el „s-ar fi referit la semi-lumea lui Benjy, ţinut într-o stare de suspensie atemporală, între lumină şi întuneric, înţelegere şi lipsă de înţelegere, între lumea umană şi lumea animală” [Millgate, 1966: 88]), sau

de către întregul roman (şi atunci el ar sugera „decăderea familiei Compson, surprinsă în momentul în care gloria stinsă a strălucitului ei trecut e pe cale să dispară în extincţia finală” [Millgate, 1966: 88]).

Metafora *amurgului* funcţionează la nivelul fiecăreia dintre secţiunile romanului. Ea domină chiar şi *Apendicele*, care, propunându-şi să rotunjească destinul personajelor, le striveşte sub apăsarea formulelor existenţiale definitive. Quentin III, fratele cel mare, se stinge la douăzeci de ani, departe de casă, în campusul universitar din Massachusetts; lui Benjy, căruia natura nu i-a acordat luxul umanului, hărăzindu-i o minte întunecată, familia i-a răpit, prin castrare, până şi atributele animalului; Jason IV (Jason III moare în 1912), „primul Compson întreg la cap”, şi poate de aceea atât de respingător, torturat de pierderea banilor – furaţi de propria lui nepoată, care luase nu doar ceea ce-i aparţinea, ci şi sumele secrete adunate obsesional de acest unchi în care supravieţuise Harpagon – trăieşte sub zodia fricii; fiecare gest al său, comis ori reprimat, readuce în lume întunericul.

În cazul lui Caddy şi al fiicei sale, obsesia *amurgului* umple vidul unor vieţi sortite de la bun început dezastrului. Castrarea propriu-zisă a lui Benjamin („în urma unei încercări înceţoşate şi confuze de a viola o fetiţă”) este dublată de *castrarea morală* a lui Caddy, victimă a tiraniei părinteşti. Fiinţă solară, Caddy e obligată să trăiască în penumbra bolnăvicioasă a unei familii în care doar Jason, insuportabilul, odiosul protector al clanului, este cu adevărat normal. Stigmatizaţi, exaltaţi, rămaşi în interstiţiile unei lumi demult apuse, ei sunt în egală măsură victime şi călăi. Sunt victimele unei memorii incapabile să se focalizeze pe prezent şi asasinii morali a tot ce fusese bun în lumea pe care o exaltă în porniri romantic-nevrotice.

Structura cvadri-focală a romanului indică o deplasare a discursului dinspre extrema subiectivitate (o subiectivitate vecină cu desăvârşita opacitate) spre o obiectivitate aproape rezonabilă. Dar limpezirea nu se produce treptat,

pentru că fiecare nou punct de vedere obscurizează măcar în măsura în care luminează aspectele tratate. Sensul se relevă doar în final, când cele patru voci sunt însumate şi când cronologia poate fi, în sfârşit, pusă de acord cu întâmplările. Naraţiunea debutează în 7 aprilie, Sâmbăta Mare a anului 1928, coboară optsprezece ani, în ziua de 2 iunie 1910, când Quentin III se va sinucide, revine în Vinerea Mare,6 aprilie 1928, şi se încheie în Duminica Paştilor, în 8 aprilie.

De-a imagismul

Contorsionarea temporală nu reprezintă însă o dificultate majoră a lecturii. Odată ce cheile de lectură au fost descoperite, ordinea episoadelor poate fi identificată, cu o precizie mai mare sau mai mică. Cu adevărat problematic – dacă nu insurmontabil – e parcursul brownian în interiorul capitolelor. *Fluxul conştiinţei* şi *monologul interior*, folosite de Faulkner cu o virtuozitate rareori atinsă în literatura secolului douăzeci, brăzdează, fragmentează, reface şi subminează întâmplările pline de *zgomot şi furie* din existenţa schizoidă a unei familii scoasă de istorie nu doar în afara timpului, dar împinsă şi dincolo de legile moralei.

E discutabil dacă romanul stă sau nu, aşa cum au acreditat mulţi critici, sub tutela *imagismului.* Dar e sigur că impulsul scrierii ilustrează teoretizările lui Ezra Pound în marginea *comunicării simultane* a emoţiilor şi ideilor prin imagine. Faulkner a fost destul de ferm în afirmaţiile privind modalitatea compoziţională, destul de credibile, de altfel. Seminarul de la Nogano, din 1955, în care Michael Millgate vede varianta cea mai nuanţată privind scrierea romanului, constituie un prilej de a pune lucrurile la punct: „[Cartea] începe ca o nuvelă, o poveste fără intrigă, despre nişte copii care au fost trimişi de acasă în timpul înmormântării bunicii lor. Erau prea mici ca să li se spună ce se petrece şi vedeau lucrurile doar din perspectiva jocurilor copilăreşti, cum ar fi aspectul lugubru al scoaterii

cadavrului din casă etc., şi atunci m-am gândit să văd ce altceva mai pot scoate din ideea inocenţei oarbe, auto-centrate, reprezentate de copii, dacă unul dintre aceşti copii ar fi cu adevărat inocent, adică idiot. Aşa s-a născut idiotul, şi apoi am devenit interesat de relaţia lui cu lumea în care se găsea, dar pe care n-o putea înţelege. Şi de unde ar putea el primi tandreţea, ajutorul, ca să-l protejeze în inocenţa lui. Înţeleg «inocenţa» în sensul că Dumnezeu l-a făcut orb la naştere, adică lipsit de minte, şi că nu se putea opune în niciun fel. Aşa s-a ivit personajul care e sora lui, apoi fratele, acel Jason (care reprezintă pentru mine răul absolut. Cel mai respingător personaj pe care l-am creat vreodată). Apoi a fost nevoie de un protagonist, de cineva care să spună povestea, şi aşa s-a ivit Quentin. În acel moment mi-am dat seama că nu pot să spune toate aceste lucruri într-o nuvelă. Aşa că am povestit întâmplările idiotului din acea zi, dar totul rămânea ininteligibil, aşa că a trebuit să scriu un alt capitol. Apoi am hotărât că versiunea lui Quentin despre aceeaşi zi şi despre aceeaşi împrejurare trebuie şi ea povestită. Dar era nevoie de un contrapunct, care era celălalt frate, Jason. În acel moment totul era absolut confuz. Ştiam că lucrurile nu sunt nici pe departe încheiate şi-a trebuit să mai scriu un capitol din afară, povestit de cineva exterior, adică de scriitor, pentru a spune ce s-a întâmplat în acea zi anume. Aşa a crescut cartea. Adică, am scris aceeaşi poveste de patru ori. Dar niciuna dintre ele nu era corectă, dar suferisem atât de mult încât nu-mi venea să renunţ la niciuna şi s-o iau de la început, aşa că le-am tipărit pe toate patru. N-a fost un *tour de force* deliberat, cartea a crescut în felul acesta. Am încercat să spun o poveste care mă emoţiona profund, şi am eşuat de fiecare dată, dar pusesem atâta suferinţă în ea că n-o puteam arunca, aşa cum o mamă care are patru copii răi, şi căreia i-ar fi fost mai bine dacă ar fi dispărut cu toţii, nu poate renunţa la niciunul. Din acest motiv am pentru această carte cea mai mare tandreţe, pentru că a eşuat de patru ori” (Millgate, 1966: 90).

Oricât de spectaculos, motivul „eşecului” nu are o reală

bază de susţinere, chiar dacă Faulkner l-a folosit adesea ca unitate de măsură. (De pildă, el măsura grandoarea lui Thomas Wolfe, colegul său de generaţie, în „splendoarea eşecului”, în ameţitoarea măreţie produsă de nerealizarea proiectului.) E mai degrabă o metaforă a surprizei de a putea scrie cu adevărat literatură, după trei semi-eşecuri ce păreau să-l scoată definitiv în afara spaţiului creaţiei. Tehnica vocilor multiple alcătuieşte partitura principală a unei simfonii intersectate de ariile intens personalizate ale monologului interior. Aşa cum o creaţie muzicală multistratificată rezistă prin armonizarea părţilor, romanul lui Faulkner este expresia unei anume ordonări a realităţii sortită să rămână descentrată, fărâmiţată, în nesigură suspensie.

Există o logică interioară a romanului care infirmă orice alte posibile percepţii minimalizatoare: o mişcare de coborâre în mintea întunecată a lui Benjy, urmată de două episoade ascensionale (capitolele narate de Quentin şi Jason), şi o încheiere pe platoul amplu, reprezentat de „descifrările” propuse de vocea auctorială. Michael Millgate vorbeşte despre o „mişcare înspre exterior, dinspre lumea intens privată a lui Benjy spre lumea intens publică şi socială a secţiunii a patra” (Millgate, 1966: 91). Ar fi vorba, aşadar, de un *model progresiv*, care funcţionează atât pe orizontala, cât şi pe verticala textului. Geometria specială a romanului absoarbe impreciziile de comunicare şi netezeşte asperităţile inevitabile ale vocilor în egală măsură concurenţiale şi complementare.

Echilibrul prin sex

În ciuda fracturilor temporale, romanul este perfect divizat în două mari segmente. Primele două capitole, dominate, unul, de senzaţiile în stare pură, „denotative”, ale lui Benjy, celălalt, de fantasmele arborescente, implacabil articulate ale lui Quentin, sunt unificate de predominanţa *fluxului conştiinţei*, de suprema subiectivitate a înlănţuirilor de idei, de placarea viului

senzaţiei pe mecanicul unei conştiinţe amorţite. Atât Benjamin, cât şi Quentin sunt *interpretaţi* de realitate – ei fiind receptaculele unui univers în afara căruia le-a fost sortit să rămână. Ultimele două capitole alcătuiesc un *dublet al obiectivării*: Jason reprezintă vocea raţiunii, omul în faţa legii şi sub lege – dar niciodată fără-de-lege. Împreună cu Naratorul, el reprezintă duetul vocilor care *interpretează* exteriorul, deşi, e drept, o fac în numele unei subiectivităţi nemărturisite.

Cu toată intensa lor activitate, în ciuda remarcabilei productivităţi şi a bogăţiei de imagini exhibate de „vocile" lor, Benjy, Quentin şi Jason rămân prizonieri în spaţiul non-vitalului. Ei sunt eminamente pasivi, antene de mare fidelitate, capabile să capteze cele mai fine vibraţii ale aerului din jurul lor. Singurul personaj cu adevărat puternic este Caddy. Puterea ei provine din capacitatea de a se revolta. Ecuaţia e oarecum paradoxală: forţa e dată de revoltă, şi nu invers. Dacă ceilalţi copii nu îndrăznesc să se opună influenţei oprimante a părinţilor, Caddy îşi construieşte propriul univers, alcătuit din ceea ce nu i se poate lua: sexualitatea.

Caddy echilibrează prin sex profunda disimetrie creată de represiunea familiei. Atâta vreme cât părinţii trăiesc, *păcatul originar* acţionează cu o forţă devastatoare, deviind în perversiune şi nebunie: deşi incapabil de iubire, Quentin trăieşte obsesional o iubire carnală cu sora sa, iar Jason dobândeşte normalitatea – şi umanitatea – doar atunci se eliberează definitiv de tutela matern-paternă: „...în urma morţii maică-sii în 1933 a reuşit să se scuture pentru totdeauna nu numai de fratele idiot şi de casă, ci şi de negresă mutându-se în două chichineţe de birouri deasupra magazinului în care-şi adăpostea registrele şi eşantioanele de bumbac şi pe care le transformase într-o garsonieră dormitor-bucătărie-baie, în care putea fi văzută intrând şi ieşind în zilele de sfârşit de săptămână o femeie voinică simplă prietenoasă blondă simpatică nu prea tânără acum, cu pălării rotunde pitoreşti şi (în anotimpul cuvenit) o haină de imitaţie de blană, ei amândoi,

negustorul de bumbac între două vârste şi femeia căreia oraşul îi spunea pur şi simplu prietena din Memphis, putând fi văzuţi la cinematograful local sâmbătă seara şi duminică dimineaţa urcând scările apartamentului cu pungi de la băcănie conţinând pâine şi ouă şi portocale şi cutii de conserve de supă, domestici, casnici, uniţi, până când autobuzul de seară o ducea înapoi la Memphis”.

Dispariţia tiraniei părinteşti îl umanizează spectaculos, atenuându-i pornirile rasiale, extremiste şi misogine. Ultim supravieţuitor valid al unui clan blestemat, Jason îşi hrăneşte neputinţa şi ura plonjând şi mai adânc în cercurile mistuitoare ale represiunii. Absenţa părinţilor oprimanţi e substituită de asprimea legii, pe care o acceptă cu un fel de plăcere masochistă. Dar nici Jason, ca şi Benjy şi Quentin înaintea lui, nu pare pe deplin conştient de ceea ce i se întâmplă. Niciunul dintre fraţii Compson nu *raţionează* în sensul deplin al cuvântului. Surpaţi în propria lor nefericire, ei par a se adresa unui cititor pe cât de abstract, pe atât de deschis la suferinţa lor. Ceea ce refuză ei, de fapt, este viitorul. Cele mai multe dintre lucrurile importante nu sunt rostite niciodată: simple, mecanice producătoare de cuvinte, minţile lor rămân blocate în câte o imagine, senzaţie sau idee: dependenţa de Caddy, sau mai precis de persistenţa prezenţei sale, în cazul lui Benjamin, imposibilitatea de a ajunge la un final, în cazul lui Quentin, infinita, maniacala repetiţie a aceloraşi şi aceloraşi gesturi şi cuvinte, în cazul lui Jason.

Mult mai puţin spectaculos decât fraţii săi, fătiş antipatizat de către cititor şi autor, Jason este cel menit să pună o oarecare ordine în măruntul haos al unor vieţi controlate de blestemul Sudului şi de inconştienţa agenţilor săi. Chiar atunci când depăşeşte ruptura, Jason o face în felul său chinuit, fără să uite vreo clipă să urască: „Se emancipase acum. Se eliberase. «În 1865», îi plăcea să spună, «Abe Lincoln i-a eliberat pe negri de Compsoni. În 1933, Jason Compson i-a eliberat pe Compsoni de negri»”. Cu alte cuvinte, „omul nou” supravieţuitor al Marii Crize, nu era la fel de abil în a supravieţui şi propriilor obsesii.

Problema lui nu era, de fapt, trecutul, frustranta raportare la prezent, la realitatea nevrotică născută nu din blestemul abstract al sclaviei, ci din concreta şi obsedanta reluare a unei istorii inconsistente.

Ochiul şi cuvântul: reci

Din punct de vedere tehnic – şi, poate, şi artistic – capitolul cel mai spectaculos al romanului este partea întâi, secţiunea Benjy. Scris, parcă, dintr-o singură, lungă, agonică răsuflare, stors direct dintr-un tub de vopsea în culori violente, acest capitol ridică cele mai multe probleme de lectură. Fără a fi preveniţi, plonjăm în lumea autistă a unui personaj cu organele atrofiate, din ele nemairămânând decât privirea – un ochi rece, incapabil de discriminare –, o *camera oscura* în interiorul căreia se succed, developându-se implacabil, imagini selectate de obiectivul necruţător în care s-a concentrat întreaga vitalitate a personajului.

Benjamin vede, dar nu înţelege. Există în acest personaj toate premisele unui erou de roman realist – definiţia dată de Stendhal s-ar potrivi de minune omului-cameră-cinematografică întrupat de *idiotul* faulknerian: „o oglindă plimbată de-a lungul unei străzi” însă Faulkner nu era deloc interesat de o astfel de abordare. Funcţia vizuală constituie doar superficiul, doar crusta necesară pentru a plonja în adâncimile conştiinţei. Benjy este un personaj uni-dimensional, „omul-privire”, dar succesiunea de imagini acumulate pe retina lui monstruoasă alcătuieşte, cu încetul, un spaţiu plan pe care se confruntă înspăimântătoarele relaţii din interiorul familiei Compson.

Dacă primul capitol acoperă *the sound and the fury* (adică spaima şi disperarea personajului narator, bântuit de imaginea surorii-protector, pierdută pentru totdeauna), alcătuind o *paradigmă a neputinţei*, *signifying nothing* (adică preeminenţa vidului) conotează *discursul fatalist*, nimicnicia din care s-a născut şi în care îi e sortit să se întoarcă umanitatea. Dar „zgomotul” lui Benjy e deturnat

în imagine, în cuvântul care *vizualizează*, iar „furia” lui e sugerată de fragmentarea textului, de atomizarea frazelor şi de fracturarea logicii.

Paradoxal, „zgomotul” („sunetul lingvistic”) nu amplifică, ci domoleşte furia: cuvintele se caută unele pe altele, se găsesc în circumstanţe neaşteptate şi alcătuiesc propria reţea de comunicare. Textul alb, fără conotaţii, al lui Benjy, prinde viaţă tocmai prin asocierile i-logice de sunete: cuvântul *caddie* („băiat de mingi”) atrage, de dincolo de timp, ca într-un vârtej, numele surorii, *Caddy,* dând o neaşteptată coerenţă unui text unificat doar de ochiul impersonal al acestei camere de vederi umană: „Peste gard, printre locurile cu flori încârligate, îi vedeam izbind mingea. Veneau spre locul unde era steagul şi eu mergeam de-a lungul gardului. Luster căuta prin iarbă pe lângă pomul cu flori. Au scos steagul şi izbeau mingea mai departe. Pe urmă au pus steagul la loc şi unul din ei a izbit mingea şi apoi celălalt a izbit-o. Pe urmă s-au dus mai departe şi eu mergeam de-a lungul gardului. Luster a venit dinspre pomul cu flori şi am mers amândoi pe lângă gard şi ei s-au oprit şi noi ne-am oprit şi m-am uitat peste gard în timp ce Luster căuta prin iarbă.

«Aici, caddie.» Şi a izbit mingea. Au trecut mai departe de-a curmezişul pajiştii. Mă ţineam de gard şi-i priveam cum se depărtează. […]

Caddy m-a desprins şi ne-am strecurat pe acolo. Unchiul Maury a spus că să nu ne vadă nimeni, aşa că mai bine să ne aplecăm când trecem, a spus Caddy. Mai jos, Benjy. Aşa, vezi. Ne-am tupilat şi am traversat grădina, până unde florile foşneau şi se întindeau spre noi. Pământul era tare. Ne-am suit pe gard, acolo unde grohăiau şi amuşinau porcii. Cred că sunt supăraţi pentru că pe unul din ei l-au tăiat astăzi, a spus Caddy. Pământul era tare brăzdat şi zgrunţuros.

Ţine-ţi mâinile în buzunare, a spus Caddy. Că-ţi îngheaţă. Nu vrei să ai mâinile degerate de Crăciun, nu”.

Odată stabilită tehnica de articulare a discursului, textul se multiplică de la sine. Cuvântul *froze* cheamă cuvântul

cold, trimiţându-ne într-o nouă secvenţă narativă, alte şi alte personaje ieşind din stocul de imagini (imagini sonore!) ale lui Benjy. În felul acesta, un întreg univers de senzaţii, amintiri şi întâmplări se ordonează, într-o supremă sforţare de a dobândi sens. Dar procesul nu e unidirecţional. Fracturile temporale subminează logica în curs de naştere a textului, astfel încât cronologia, în loc să fie parte a actului de comunicare, devine un sabotor al acesteia. Rolul entropie, stârnitor de haos, al temporalităţii contribuie la distrugerea unei familii pentru care onoarea numelui reprezintă mai mult decât chiar fiinţele care-l poartă.

Personajele lui Faulkner sunt convenţii literare. Excluzând alunecările subiective de la o frază la alta, textul propriu-zis al lui Benjy nu poartă însemnele *idioţeniei*. E un text de-o surprinzătoare acurateţe gramaticală, ce pune cititorului mai degrabă probleme de perspicacitate a identificării secvenţelor decât de înţelegere a sensului: „Monologul lui Benjy – un monolog care, la drept vorbind nu e deloc un monolog, ci mai degrabă un *polilog*, un mozaic sau un amestec de mai multe voci înregistrate, după toate aparenţele, la întâmplare de o minte neselectivă" (Bleikasten, 1976: 68). Din această perspectivă, secţiunea întâi a cărţii reprezintă un imens pariu retoric. Efectul nu trebuie căutat la nivel de sintagmă, propoziţie sau frază, ci la nivelul întregului.

Nici mai corect, nici mai incorect gramatical decât celelalte *voci* ale romanului, *enunţul* lui Benjy (*enunţul* – folosesc acest termen vag, pentru că nu ştim, de fapt, cum comunică Benjy, de vreme ce el este surd şi mut: el este, aşa cum spunea criticul citat mai sus, „un set de convenţii ce funcţionează într-un construct verbal") impune prin limpezime, directeţe şi concizie, în fapt, mecanicitatea textului aduce la acelaşi numitor multitudinea de voci care, trecute prin filtrul auditiv-vizual al lui Benjy, dă naştere unui soi de *audiotop* care înglobează simultan prezenţa grafică a sunetului şi expresia semantică a complicatelor sensuri cuprinse în aceasta.

Declaraţiile lui Faulkner şi paralelismele stabilite de el aprioric îndeamnă la soluţii care depăşesc adeseori realitatea textului. Dacă n-ar exista ghilotina ademenitoare a intertextualităţii stabilite cu propoziţiile lui Shakespeare, probabil că multe dintre speculaţiile pe marginea semnificaţiei personajelor n-ar mai fi posibile. Benjy este un idiot, pentru că aşa ni se comunică, dar textul lui nu este al unui idiot! Povestea narată de imaginarul „nerod" shakespearean are certe conotaţii metafizice, intrând într-un cod, cultural şi mistic, al „universaliilor". Benjamin Compson nu e decât noua identitate (să nu uităm că la naştere se numise Maury iar numele i-a fost schimbat atunci când familia şi-a dat seama de slăbiciunea sa mintală!) a unei realităţi palpabile, decrepite, intrată în putrefacţie odată cu strigoii care o imaginaseră.

Paradisul gramaticienilor

Cel mai obscur dintre segmentele romanului este, însă, şi cel mai plin de sugestii. Nu doar pentru că el deschide cartea – funcţionând, aşadar, ca o primă încercare de a soluţiona misterul existenţial în care sunt învăluite personajele –, ci şi pentru că este cel mai eliptic dintre toate. „Capitolul Benjy" este o capodoperă de *minimalism*, ivit dintr-o sălbatică despuiere a textului de orice e altceva decât act comunicaţional pur. Paradis al gramaticienilor, un astfel de discurs pune în evidenţă infinitele resurse ale limbajului, relevând misterioase căi prin care gradul zero al limbajului, inconsistenţa articulărilor semantice se dovedesc, totuşi, capabile de-o excepţională expresivitate.

În ciuda acestor dificultăţi, pot fi identificate cel puţin trei nivele narative importante. Pe lângă Vinerea Mare a anului 1928, timpul „naraţiunii" lui Benjy, *prezentul* povestirii, există alte două puncte nodale, ce vor iradia şi în textele celorlalţi naratori: toamna lui 1898, adică înmormântarea bunicii, Damummy (considerată de către Faulkner „scânteia" din care a ieşit romanul) – această întâmplare va aduce la un loc pe toţi membrii clanului

Compson; apoi, luna noiembrie 1890[1], când familia îşi dă seama de deficienţele mintale ale copilului Maury şi îi schimbă numele în Benjy. Ele alcătuiesc nu axe narative, ci schelete pe care atârnă conglomeratul de senzaţii, imagini şi întâmplări reproduse mecanic de vocea albă a unui personaj prin care toate acestea se scurg în dispreţul total al ierarhiei – fie ea axiologică, fie ontologică.

„Cuvintele lui Benjy par fragile şi îngheţate, ca şi cum s-ar ivi dintr-o linişte hibernală" (Bleikasten, 1976: 69) – iată o afirmaţie pe cât de expresivă, pe atât de lipsită de temei. Cuvintele celui mai vulnerabil dintre Compsoni nu sunt „fragile şi îngheţate"; ele sunt departe de a-şi avea originea în „liniştea hibernală" a unei minţi lipsite de discernământ. Dimpotrivă, puţinele propoziţii în care Benjy lasă jos garda, renunţând la ipostaza de *om-cameră-de-luat-vederi* pentru a-şi exprima propriile sentimente sunt de-o extremă căldură. „Caddy mirosea asemeni copacilor" e o propoziţie care poate proveni de oriunde, dar nu dintr-o „linişte hibernală". Imobilitatea structurală a lui Benjy e destrămată tocmai de cuvinte, de ultima armă pe care o mai posedă, după ce a pierdut nu doar facultatea discriminatorie a inteligenţei, dar şi atributele bărbăţiei.

Dificultăţile de lectură – mult mai mari şi mai serioase decât le-am sugerat în aceste rânduri – nu ascund însă *obiectul obsesional* întrupat de Caddy. Din contră, propoziţiile captate de pagină total arbitrar reprezintă fire de nisip din care o mână de maestru a sculptat o admirabilă statuie a fascinantei surori pierdute pentru totdeauna. Capitolul al doilea, narat de Quentin, în 2 iunie 1910, adânceşte rănile şi radicalizează frustrările. Benjy a pierdut o protectoare şi o prietenă. Quentin a pierdut, pe lângă aceste două ipostaze, şi o iubită. Pasiunea totală, iraţională pentru Caddy semnifică obsesia mai largă a Compsonilor pentru ceea ce s-a pierdut iremediabil: măreţia de altădată a neamului, credinţa sau chiar virginitatea unei surori prea puţin dispusă să accepte

[1] Anacronism sau eroare de redactare – Benjamin s-a născut în 1895 – deci aici vorbim de anul 1900. (notă corector Bolano)

tirania puritanismului profesat de familie.

Există şi diferenţa între formulele iubirii îmbrăţişate de către cei doi fraţi: „În timp ce dorinţa lui Benjy îşi are originea în cerinţele primitive ale nevoilor şi poate fi liniştită de anumite obiecte, dorinţa lui Quentin există în cel mai deplin, sau mai degrabă în cel mai inconsistent, mod cu putinţă: o dorinţă care nu va fi satisfăcută niciodată, incomparabilă cu vreun obiect real, alunecând de la un înlocuitor la altul până la cel din urmă – moartea. În ataşamentul copilăros al lui Benjy pentru sora lui abia dacă există ceva mai mult decât o foame difuză de dragoste; sentimentele lui Quentin sunt înrădăcinate în acelaşi sol arhaic dar se refractă prin prisma înşelătoare a unei minţi adulte sau măcar adolescentine” (Bleikasten, 1976 : 90). Prin urmare, tehnica narativă urmează a fi modificată şi ea corespunzător acestui salt din unidimensionalul sentimentului admis în confuzia pluridimensională a pasiunii vinovate şi nestăvilite.

Benjy e autentic în tot ceea ce trăieşte şi *enunţă.* Filtrul raţiunii, odată îndepărtat, face ca lucrurile să fie limpezi, chiar dacă nu simple, acceptabile, chiar dacă pline de suferinţă. Doar modalitatea stranie a comunicării determină înţelegerea cu dificultate a dramei trăite de acest personaj defectiv de inteligenţă, dar nu şi de sensibilitate. Quentin, la fel de autentic în trăiri, devine profund inautentic în mărturisirea trăirilor. Deşi obsedat – sau tocmai de aceea – din ideea binelui şi a răului, el vede păcatul şi acolo unde acesta există doar ca pură, dureroasă, dar îndepărtată, probabilitate. Benjy nu cunoaşte barierele etice şi iubirea lui pentru Caddy se epuizează în termeni naturali: Caddy miroase „ca pomii”, „ca frunzele”, „ca iarba”. Caddy e *natură,* aşa cum Benjy nu e decât ceea ce-a vrut să facă natura din om.

Precaritate şi luxurianţă

Niciunul din fraţi nu poate, însă, admite absenţa fiinţei care le dă sens existenţei: o simplă supravieţuire, între

animalic şi vegetal, într-un caz, o nesfârşită, clocotitoare suferinţă psihică în celălalt. Iubirea lui Benjy pentru Caddy e egală cu sine, de la început până la sfârşit: e dependenţa copilului mic faţă de mamă. Cea a lui Quentin are acelaşi debut, atingând chiar uşoare nuanţe contradictorii, concurenţial-infantile („Quentin: Şi, pe urmă, eu sunt mai mare ca tine. – Eu am şapte ani, a spus Caddy. Aşa că ştiu. – Eu sunt mai mare, a spus Quentin. Eu mă duc la şcoală. Nu-i aşa, Versh. – Eu mă duc la şcoală la anu, a spus Caddy.”). Curând, tachinajul dintre copii se va metamorfoza într-o tulbure, sălbatică pasiune, consumată, simbolic, într-un cadru de un bucolism răscolitor.

Monologul lui Quentin este, din punct de vedere literar, cel mai nuanţat dintre toate cele patru voci ale romanului. El cuprinde atât *poezia* irigată de obscurităţi a proto-*imagismului* produs de ochiul-lentilă al protagonistului, cât şi *proza* bine articulată a unui personaj obişnuit să observe, să reflecteze şi să argumenteze. Dacă Benjy întrupează un Faulkner al sintaxei precare, un discurs sărac, Quentin reprezintă ipostaza unui Faulkner luxuriant, nezăgăzuit de niciun fel de convenţie şi pregătit să ducă isteria confesiunii până la ultimele limite.

Drama personajului este că are de povestit mult mai multe lucruri decât a trăit în realitate. Om al ordinii şi al respectului faţă de logică (inclusiv logica povestirii), Quentin eşuează nu o dată – prin inadecvarea limbajului la universul reflectat –, precum Benjy, ci de zeci şi zeci de ori. Benjy e incapabil să urmeze firul unei povestiri, pe când Quentin dă greş spunând prea multe povestiri. Sau, mai precis spus, aceeaşi povestire are o infinitate de finaluri, ca şi cum naraţiunea ar fi fost absorbită într-o vâltoare obsesională, în al cărei ochi violent se află imaginea maculat-imaculată a surorii sale.

Benjy e total lipsit de conştiinţă şi, prin urmare, incapabil să dea un sens secvenţelor vizuale captate din realitatea imediată. Quentin, din contră, e paralizat de conştiinţa în exces şi de onoarea care-i limitează perceperea normală a lumii. El e blocat în dubla

perversiune de-a fi îndrăgostit de sora sa – dar nu de femeia matură, pe care o urăşte („Am să te omor!”, o ameninţă el pe Caddy, pentru că păcatele ei ar fi atras blestemul asupra familiei), ci de copilul Caddy, de imaginea idealizată a frumuseţii pure, care a supravieţuit doar în mintea lui torturată de dorinţă.

Plecarea la Harvard nu pune capăt frământărilor lui Quentin, ci le conferă o dimensiune obsesională. Nevroza în care personajul se complăcuse de multă vreme se acutizează, luând forma unor veritabile traume psihice. Caddy nu reprezintă doar obiectul obsesiilor erotice, al fantasmelor sexuale debordante, ci şi prilejul, încă un prilej, de a-şi dovedi lipsa de bărbăţie. Anihilat ca personalitate de un tată alcoolic şi dominator, Quentin nu se poate elibera de fantomele trecutului şi, prin urmare, nici nu poate trăi decât în trecut. Amanţii lui Caddy sunt rivali care, din start, diminuează şi mai mult imaginea de sine a lui Quentin, contribuind în mare măsură la auto-suprimarea acestui nevropat ajuns în ultima fază a bolii.

Maladia celui mai vârstnic dintre copiii Compson e admirabil redată prin dezintegrările sintactice şi prin fracturarea discursului până aproape de totala opacizare. Mai dificil de înţeles, pe alocuri, chiar decât textul autist al lui Benjy, „capitolul Quentin” este însă net superior în spectaculozitate. Persoana întâi a naraţiunii e subsumată forţelor psihice care au modelat conştiinţa fragilă a celui care se credea depozitarul vechii onoare a Sudului, ameninţate să sucombe sub presiunea modernităţii. Quentin relatează coerent doar secvenţele în care nu se simte implicat emoţional. Cu cât ne apropiem de una din sursele de tensiune din sufletul său, cu atât limbajul devine mai imprecis, gata să iasă din albia logicii.

Firește, această amalgamare e deliberată şi, totodată, perfect controlată de către autor. Ea are rolul de a sugera tortura psihică şi tensiunea insuportabilă din mintea lui Quentin. Ca într-un patinoar tragic, el nu poate evada din spaţiul limitat al obsesiilor, care se hrănesc unele din altele. Atunci când, într-un suprem efort, vrea să rupă

coerenţa maladivelor gânduri care-l torturează, e readus cu brutalitate într-o zonă încă mai greu de suportat. Quentin nu se va despărţi de trecut decât atunci când, înghiţit de apele râului Charles, va întâlni „flacăra curată" care-l va elibera de păcatele, adevărate şi imaginare, care-l locuiesc.

Lumea păcatului şi lumea spaimei nu sunt singurele în care trăieşte Quentin. El este, în egală măsură, o *fiinţă de hârtie,* un intelectual şi un histrion care se proiectează într-o suită de personaje ilustre, aflate în slujba onoarei şi a demnităţii. Imaginaţia sa e bântuită de figura lui Isus, de Sfântul Francisc, de întruparea perfecţiunii cavalereşti medievale, Galahad, de eroul romantic prin excelenţă (Byron) şi, fireşte, de legendarii artistocraţi, eroi-gentlemeni, ai Sudului american. Ultim vlăstar al unei lumi extincte, acest nou „don Quijote trăieşte într-o lume a cuvintelor şi a cărţilor, într-un muzeu al iubirii, într-o cameră alcătuită din ecourile «frumoaselor sunete moarte», existenţa lui fiind astfel de două ori fictivă: el e un personaj care interpretează personaje, un «eu» fără substanţă pierdut în labirintul propriilor sale ficţiuni şi mituri" (Bleikasten, 1976: 95). Un artist, aşadar. Un posibil scriitor care-şi face autoportretul. Autoportretul artistului dincoace şi dincolo de moarte.

Pluralitatea eurilor

Secţiunea a doua a cărţii ridică încă o problemă de logică a timpului naraţiunii, după ce prima ridicase una de logică pur şi simplu. Ştim că 2 iunie 1910 e ziua în care Quentin se sinucide. Unde, în ce nişă temporală să plasăm monologul lui, de vreme ce el pare să aparţină unui personaj care-şi contemplă existenţa dintr-un punct exterior – nu atât dintr-un *afară*, cât dintr-un *înăuntru insondabil* şi *invizibil.* Adică de dincolo de moarte. Ar mai exista ipoteza că întregul text e produs, ca într-o explozie, ca într-o străfulgerare încremenită vreme de câteva zeci de pagini, în momentul în care Quentin traversează pragul

dintre viaţă şi moarte. Ipoteza lui André Bleikasten, cum că „vocea pe care o auzim în a doua parte [a romanului] e o voce care vine de nicăieri – vocea nimănui” (1976: 96) ar putea rezolva o chestiune de tehnică narativă, dar nu şi una de substanţă emoţională.

Perspectiva lui Jason, cel mai tânăr dintre fraţi, ne aduce într-o zonă aparent mai calmă, din punctul de vedere al tehnicii naraţiunii, dar şi mai radicală, din punctul de vedere al combustiei de ură şi resentiment. Jason reprezintă mercantilitatea în starea pură, *New Deal*-ul transpus în termenii unui puritan pe cât de inflexibil, pe atât de egoist: „Părerea mea e că odată ce-ai apucat să fii o târfă, târfă rămâi toată viaţa. Io zic că eşti norocos dacă singurul lucru care-ţi dă dureri de cap e chiulul ei de la şcoală. Io zic c-acuma ea ar trebui să fie jos în bucătărie, şi nu sus în cameră, dându-şi cu smacuri pe obraz şi aşteptând şase negri care nici măcar nu se pot ridica din scaun până nu-i momeşti cu o farfurie plină de pâine şi carne să-i pregătească micul dejun”.

Tragediile celorlalţi fraţi provin din proasta gestionare a iubirii dintre ei. Drama lui Jason este că totul, inclusiv iubirea, trebuie să treacă prin filtrul contractual al vânzării-cumpărării: „Ideea lui despre relaţia amoroasă potrivită este să-şi procure «o curvă bună şi cinstită». Relaţia pe care şi-o doreşte este una comercială: ştii unde te afli; nu e loc pentru prostii romanţioase. Dac-ar putea, Jason ar reduce toate relaţiile la tranzacţii comerciale” (Brooks, 1990: 327).

Administrator al unei moşteniri tulburi, în care iubirea şi ura, resentimentul şi generozitatea, gratuitatea şi lăcomia, regretul şi spaima coexistă într-o devălmăşie plină de tensiune – Jason preia, după moartea tatălui, conducerea treburilor familiei –, el nu poate accepta că lumea există în afara profitului şi că sentimentele pot fi altfel decât vândute/cumpărate. Duşmanul său natural devine cel mai puţin implicat, cel mai depărtat de obsesiile mercantile ale lui Jason, fiica lui Caddy, botezată Quentin, precum unchiul ei sinucigaş.

Partea a treia a romanului marchează o radicală schimbare de ton. *Fluxul conştiinţei* şi *monologul interior* sunt înlocuite de un discurs mono-tonal, de o voce puternică, arogantă, abrazivă, dominată de stereotipiile discursului oral obsedat să se plaseze cât mai în centrul actului comunicării: forma incorectă gramatical, „I says", nu are însă menirea de a indica lipsa de educaţie a personajului, ci de a sublinia teatralitatea fiecăreia dintre propoziţiile rostite de acest nemilos şef de clan.

Benjy, Quentin şi Caddy sunt personaje fosforescente, strălucind straniu, dar strălucind, prin ceea ce *fac* – fie şi mental. Jason străluceşte doar prin ceea ce *spune*, textul său răspicat mizând pe seducerea auditoriului presimţit la câţiva paşi de el. Oralitatea plină de vigoare a cuvintelor sale (acest capitol aminteşte de naratorii lui Conrad, de vitaliştii purtaţi de propriile aventuri şi convingeri într-o lume a misterelor pe care nu sunt întotdeauna capabili să le înţeleagă) tinde să reechilibreze transparenţa excesivă, inconsistenţa şi aburul – când romanţios, când întunecat – din viaţa fraţilor săi.

Prin comparaţie, Jason pare un personaj de tragedie rătăcit într-o piesă comică. Benjamin şi Quentin sunt proiecţii dramatice, decupate parcă din piesele metafizice ale lui Shakespeare. Jason e varianta răsturnată a lui Malvolio, din A *douăsprezecea noapte*. Majordomul Oliviei ieşea din scenă agitând securea războiului: „Am să mă răzbun pe întreaga adunătură". Jason îşi face apariţia proferând, în variantă proprie, aceleaşi ameninţări. Ura lui e temeinică, şi temeinică va fi şi prezentarea întâmplărilor, chiar dacă simţi în fiecare sunet rostit de el mândria prostească de-a fi singurul care înţelege rostul *zgomotului şi furiei* produse de ceilalţi membri ai familiei.

Secţiunea a treia a cărţii are menirea de a reduce la proporţiile adevărate nevrozele scăpate de sub control ale copiilor unor părinţi ei înşişi taraţi: un tată alcoolic şi o mamă lovită iremediabil de ipohondrie. Poate fi dezamăgitor, dar optica reducţionistă a lui Jason redă adevăratele dimensiuni ale dramei înşurubate mai degrabă

în mintea decât în comportamentul personajelor. Pragmatic până la odioşenie, Jason posedă însă o rară capacitate de a vedea lucrurile din perspectiva pământului ferm, şi nu din aceea a imaginaţiei bolnave care a pus stăpânire pe minţile fraţilor săi: „Tocmai, lui Jason îi place să muncească. Cum spun, eu n-am avut avantajele unei pregătiri universitare, pentru că la Harvard te-nvaţă cum să te duci să-noţi noaptea fără să ştii să înoţi şi la Sewanee nici măcar nu te-nvaţă ce e apa. Zic n-aveţi decât să mă trimiteţi la Universitatea de stat; poate c-acolo am să-nvăţ cum să-mi opresc ceasul cu pulverizatorul de parfum şi pe urmă puteţi să-l înscrieţi pe Ben în marina militară zic sau la cavalerie, oricum au ce face cu scopiţii la cavalerie. Pe urmă când ea a trimis-o pe Quentin acasă s-o ţin eu cu banii mei am zis şi-atunci că-i foarte bine, în loc să trebuiască să mă duc la dracu-n praznic în Nord să-mi caut slujbă mi-au trimis slujbă la domiciliu şi atunci mama a început să plângă şi eu zic n-aş avea nicio obiecţie s-o ţin aici; dac-aş şti că asta-i o satisfacţie pentru dumneata, mi-aş lăsa slujba şi-aş face pe doica pentru ea şi v-aş lăsa pe dumneata şi pe Dilsey să ţineţi casa, sau pe Ben. Să-l angajăm la un circ; trebuie să se găsească tipi care să dea un ban să-l vadă, şi ea dă-i înainte cu bocitul şi cu copilaşul mamei nenorocit şi eu zic da are să ne-ajute mai mult de-o grămadă când o mai creşte că acum nu-i nici măcar o dată şi jumătate cât mine…”

Metafora decăderii

Cinismul absolut, fără fisură, al lui Jason are rolul de-a spune lucrurilor pe nume. Divagaţiile nesfârşite din capitolele anterioare sunt contrapunctate acum de un discurs precis, centrat pe amănunt şi pe exactitate. Dacă în figura lui Quentin există multe dintre trăsăturile lui William Faulkner însuşi, în Jason nu e exclus să găsim destule prerogative asumate de autor. Secţiunea a patra a romanului se continuă firesc, printr-un proces de limpezire – dar nu de totală renunţare la subiectivitate. Autorul îşi

însuşeşte poziţia lui Dilsey, a cărei viziune şi cunoaştere a întâmplărilor (fatalmente, lacunară şi ea!) este oferită în chip de posibilă concluzie.

Ca la încheierea unui spectacol, personajele sunt invitate să vină în faţa cortinei, fără măşti. Nu atât pentru a primi omagiile publicului, cât pentru a adăuga o notă de concreteţe spectacolului din care s-ar putea să nu se fi înţeles mare lucru. Vocea naratorului propune, cu precauţie, un sens, aducând spre exterior *dramele interiorităţii.* Plasat în Duminica Paştilor, ultimul capitol al cărţii conţine mesajul optimist al posibilei *învieri* a lumii intrate într-o accelerată putrefacţie.

Abstractizarea discursului se produce prin insistenţa asupra casei Compsonilor – o frumoasă reşedinţă transformată de eroziunea nemiloasă a timpului într-o siluetă arhitectonică putredă în care bântuie sufletele, putrede şi ele, ale oamenilor-strigoi. Astfel încât ideea nimicniciei care guvernează existenţele oamenilor îşi găseşte şi în această secţiune, cea mai obiectivă dintre toate, o perfectă ilustrare. Roman mono-tematic, *Zgomotul şi furia* este, însă, o extraordinară performanţă retorică, stilistică şi estetică. Poezia bolnavă a paginilor cărţii, umorul negru, cinismul nu lipsit de farmec al multor episoade răscumpără absenţa unei teze limpede afirmată.

William Faulkner n-a pierdut nicio ocazie pentru a-şi arăta ataşamentul faţă de acest roman straniu, un veritabil poem tragic, în care a reuşit să dea formă acut modernistă unui conţinut postromantic. *Zgomotul şi furia* a fost pentru el „un fel de artefact keatsian, o vază sau o urnă investită cu o demnitate estetică durabilă” (Bloom, 1988: 5). Este, probabil, singurul roman în care Faulkner a fost interesat în profunzime de arta scrierii şi de arta compoziţiei. Dar e o exagerare să reducem paginile de reală magie artistică la elogiul naturalului şi la „sărăcia înţelesurilor create artificial” (Kartiganer, 1988: 36), la „selectarea, organizarea şi reprezentarea materialelor literare în deplină compatibilitate cu cerinţele prozei narative” (Stonum, 1988: 39).

E de înţeles că interpreţii literaturii faulkneriene s-au repezit pe acest roman cu o devastatoare poftă de a diseca. Fiecare a găsit în el ceea ce îşi imagina că trebuie să găsească: o meditaţie filosofică asupra existenţei, o rescriere modernă a miturilor tragediei antice, un discurs parabolic despre nimicnicia vieţii, un lamento al timpului scurs pentru totdeauna, o elegie a dragostei şi a suferinţei, un poem în proză închinat măreţiei istoriei, un discurs despre non-comunicare, despre conflictul între rase, despre blestemul sclaviei, despre apusul unui tip uman în care curajul, onoarea şi puritatea alcătuiau o trinitate indestructibilă, despre predestinare şi povara eredităţii...

Desigur, toate acestea există în *Zgomotul şi furia*. Dar ceea ce rămâne de nespus, de neanalizat este uluitoarea capacitate a scriitorului de a crea din simple, dezarticulate cuvinte un univers de o copleşitoare bogăţie şi complexitate. Cântec de lebădă îngânat la stingerea unei seminţii, *Zgomotul şi furia* are duritatea solemnă a hiperbolelor „profeţilor mici" şi transparenţa clocotitoare a unui imn despre frumuseţea când gingaşă, când aspră, când trufaşă, când nătângă – dar întotdeauna de neîndurat – a lumii.

Mircea Mihăieş

Referințe

Beikasten, André, 1976, *The Most Splendid Failure. Faulkner's The Sound and the Fury*, Bloomington, London: Indiana University Press.

Bloom, Harold, 1988, *Modern Critical Interpretations. William Faulkner's The Sound and the Fury*, New York, New Haven, Philadelphia, Chelsea House Publishers.

Brooks, Cleanth, 1990, *William Faulkner. The Yoknapatawpha Country*, Baton Rouge and London: Louisiana State University.

Cowley, Malcolm, 1966, *The Faulkner-Cowley File. Letters and Memories*, Middlesex: Penguin Books.

Faulkner, William, 1994, *An Introduction to The Sound and the Fury*, în Minter, 1994.

Gwynn, Frederick L., Blotner, Joseph L., 1995, *Faulkner in the University,* Charlottesville and London: University Press of Virginia.

Kartiganer, Donald, M., 1988, *The Sound and the Fury and the Dislocation of Form*, în Bloom, 1988.

Millgate, Michael, 1966, *The Achievement of William Faulkner*, New York: Vintage Books.

Minter, David, editor, 1994, *William Faulkner. The Sound and the Fury. An Authoritative Text. Backgrounds and Contexts. Criticism*, New York, London: W.W. Norton & Company.

Stonum, Gary Lee, 1988, *The Sound and the Fury: The Search for a Narrative Method,* în Bloom, 1988.

Partea întâi

7 aprilie 1928

Peste gard, printre locurile cu flori încârligate, îi vedeam izbind mingea. Veneau spre locul unde era steagul şi eu mergeam de-a lungul gardului. Luster căuta prin iarbă pe lângă pomul cu flori. Au scos steagul şi izbeau mingea mai departe. Pe urmă au pus steagul la loc şi unul din ei a izbit mingea şi apoi celălalt a izbit-o. Pe urmă s-au dus mai departe şi eu mergeam de-a lungul gardului. Luster a venit dinspre pomul cu flori şi am mers amândoi pe lângă gard şi ei s-au oprit şi noi ne-am oprit şi m-am uitat peste gard în timp ce Luster căuta prin iarbă.

„Aici, caddie.” Şi a izbit mingea. Au trecut mai departe de-a curmezişul pajiştii. Mă ţineam de gard şi-i priveam cum se depărtează.

„Ia ascultă la el”, a spus Luster. „Grozav mai eşti – treizeci şi trei de ani şi uite cum te porţi. După ce-am bătut drumul până-n oraş să-ţi cumpăr prăjitura. Taci cu scâncetu’ ăsta. Nu vrei să m-ajuţi să găsesc banu’, să mă duc şi eu diseară la circ.”

Izbeau câte puţin deodată, peste pajişte. M-am întors pe lângă gard până unde era steagul. Flutura peste iarba luminoasă şi peste copaci.

„Haide”, a spus Luster. „Pe aici ne-am uitat. Acuma nu mai vin. Haide să mergem până la cotul pârâului şi să găsim banu’ până nu-l găsesc negrii ăia.”

Era roşu şi flutura peste pajişte. Pe urmă a fost o pasăre care a zburat pieziş şi s-a cocoţat deasupra. Luster a aruncat. Steagul flutura peste iarba luminoasă şi peste copaci. Mă ţineam de gard.

„Taci cu gemetele astea”, a spus Luster. „Nu pot să-i fac

să vină dacă ei nu vor să vină. Dacă nu taci din gură, mammy n-o să-ţi mai facă ziua ta. Dacă nu-ţi ţii gura, ştii ce-am să fac. Am să mănânc eu tot tortul. Şi lumânările. Toate lumânările. Treizeci şi trei, câte sunt. Haide să mergem jos, la cotul pârâului. Trebuie să-mi găsesc banu'. Poate mai culegem şi câte o minge. Uite. Uite-i colo. Dincolo. Vezi."

A venit până la gard şi a arătat cu mâna. „Uite-i. Nu se mai întorc aici. Hai".

Am mers de-a lungul gardului şi am ajuns la gardul grădinii, unde erau umbrele noastre. Umbra mea era mai înaltă decât a lui Luster pe gard. Am ajuns la locul unde era spărtura şi am trecut pe acolo.

„Stai niţel", a spus Luster. „Iar te-ai agăţat în cui. Nu poţi să te strecori pe-aici fără să te agăţi de cuiu' ăsta".

Caddy m-a desprins şi ne-am strecurat pe acolo. Unchiul Maury a spus ca să nu ne vadă nimeni, aşa că mai bine să ne aplecăm când trecem, a spus Caddy. Mai jos, Benjy. Aşa, vezi. Ne-am tupilat şi am traversat grădina, până unde florile foşneau şi se întindeau spre noi. Pământul era tare. Ne-am suit pe gard, acolo unde grohăiau şi amuşinau porcii. Cred că sunt supăraţi pentru că pe unul din ei l-au tăiat astăzi, a spus Caddy. Pământul era tare, brăzdat şi zgrunţuros.

Ţine-ţi mâinile în buzunare, a spus Caddy. Că-ţi îngheaţă. Nu vrei să ai mâinile degerate de Crăciun, nu.

„E foarte frig afară", a spus Versh. „N-ai ce să cauţi afară."

„Ce mai e acum", a spus mama.

„Vrea afară", a spus Versh.

„Lasă-l să iasă", a spus unchiul Maury.

„E prea frig", a spus mama. „Mai bine să stea înăuntru. Benjamin. Taci acuma."

„N-are ce să-i strice", a spus unchiul Maury.

„Benjamin", a spus mama. „Dacă nu eşti cuminte, te trimit la bucătărie."

„Mammy a spus să nu-l lăsăm în bucătărie azi", a spus

Versh. „Zice că are de gătit mâncarea”.

„Lasă-l să iasă, Caroline”, a spus unchiul Maury. „Vrei să te-mbolnăveşti din cauza lui.”

„Ştiu eu bine”, a spus mama. „E pedeapsa lui Dumnezeu. Stau şi mă gândesc uneori.”

„Ştiu, ştiu”, a spus unchiul Maury. „Trebuie să fii tare. Să-ţi fac un grog”.

„Asta mă irită şi mai rău”, a spus mama. „Parcă tu nu ştii”.

„Ai să te simţi mai bine”, a spus unchiul Maury. „Înfofoleşte-l bine, băiete, şi scoate-l puţin afară.”

Unchiul Maury a plecat. Versh a plecat.

„Taci acuma, te rog,” a spus mama. „Te scoatem afară cât putem de repede. Nu vreau să mi te îmbolnăveşti.”

Versh mi-a pus şoşonii şi paltonul şi ne-am luat din cuier şapca şi am ieşit. Unchiul Maury punea la loc sticla în bufetul din sufragerie.

„Ţine-l afară vreo jumătate de ceas, băiete”, a spus unchiul Maury. „Ţine-l în curte”.

„Da, domnule,” a spus Versh. „Nu-l lăsăm niciodată să iasă din curte”.

Am ieşit afară. Soarele era rece şi luminos.

„Pe unde-o iei”, a spus Versh. „Doar n-ăi fi vrând să mergi în oraş, nu”. Mergeam prin frunzele foşnitoare. Gardul era rece. „Ţine-ţi mâinile-n buzunare mai bine”, a spus Versh. „Îţi îngheaţă pe gard şi p-ormă ce te faci. De ce n-ăi fi aşteptându-i în casă.” Mi-am vârât mâinile în buzunare. Îl auzeam foşnind prin frunze. Puteam să miros frigul. Poarta era rece.

„Uite nişte alune. Hopa. S-a suit în copac. Ia uită-te la veveriţa aia, Benjy.”

Nu mai simţeam poarta deloc, dar puteam să miros frigul luminos.

„Mai bine bagă-ţi mâinile în buzunare la loc.”

Caddy mergea. Pe urmă a început să alerge, ghiozdanul cu cărţi se legăna şi sălta în urma ei.

„Salut, Benjy”, a spus Caddy. A deschis portiţa şi a intrat şi s-a aplecat. Caddy mirosea ca frunzele. „Ai ieşit să m-

aştepţi”, a spus ea. „Ai ieşit s-o aştepţi pe Caddy. De ce l-ai lăsat să-i îngheţe mâinile, Versh.”

„I-am spus să şi le ţină în buzunare”, a spus Versh. „Se tot ţine de gardu’ ăsta de fier.”

„Ai ieşit s-o aştepţi pe Caddy”, a spus ea, şi-mi freca mâinile. „Ce este. Ce vrei tu să-i spui lui Caddy.” Caddy mirosea ca pomii şi ca atunci când spune că dormim.

Ce tot zbieri aşa, a spus Luster. Ai să-i vezi iar când o să ajungem la cotu’ pârâului. Uite. Ţine o crenguţă. Mi-a dat floarea. Am trecut prin spărtura gardului, pe pajişte.

„Ce este”, a spus Caddy. „Ce vrei tu să-i spui lui Caddy. L-au trimis ei afară, Versh.”

„N-am putut să-l ţinem înăuntru”, a spus Versh. A tot zbierat până l-au lăsat să iasă, şi atunci a venit glonţ aici, să se uite peste gard.”

„Ce este,” a spus Caddy. „Ai crezut că e Crăciunul când mă întorc eu acasă de la şcoală. Aşa ai crezut. Crăciunul e poimâine. Moş Crăciun, Benjy. Moş Crăciun. Hai să fugim până acasă să ne-ncălzim.” M-a luat de mână şi am alergat prin frunzele foşnitoare, luminoase. Am fugit în sus pe scări, din frigul luminos în frigul întunecos. Unchiul Maury punea la loc sticla în bufet. A strigat-o pe Caddy, Caddy a spus:

„Du-l înăuntru la foc, Versh. Du-te cu Versh”, a spus. „Viu şi eu numaidecât.”

Ne-am dus la foc. Mama a spus:

„Nu-i e frig, Versh.”

„Nu, vă rog”, a spus Versh.

„Scoate-i paltonul şi şoşonii”, a spus mama. „De câte ori să-ţi spun să nu-l aduci în casă cu şoşonii.”

„Da, vă rog”, a spus Versh. „Stai liniştit.” Mi-a scos şoşonii şi mi-a descheiat paltonul. Caddy a spus:

„Stai niţel, Versh. N-ar putea să mai iasă niţel, mamă. Vreau să meargă cu mine.”

„Mai bine lasă-l aici”, a spus unchiul Maury. „A fost destul pe-afară azi.”

„Mai bine staţi amândoi în casă”, a spus mama. „Se lasă frig, mi-a spus Dilsey.”

„Ei, mamă”, a spus Caddy.

„Prostii”, a spus unchiul Maury. „A stat toată ziua la şcoală. Are nevoie de aer curat. Du-te, Candace.”

„Lasă-l şi pe el, mamă”, a spus Caddy. „Te rog. Ştii că altminteri iar începe să plângă.”

„Atunci de ce ai spus de faţă cu el”, a spus mama. „De ce l-ai mai adus. Ca să mă necăjească iar. Aţi fost destul afară. Mai bine stai aici şi joacă-te cu el.”

„Lasă-i să iasă, Caroline”, a spus unchiul Maury. „Puţin ger n-are ce să le strice. Gândeşte-te, trebuie să-ţi ţii firea.”

„Ştiu”, a spus mama. „Nimeni nu-şi poate închipui cât mie de groază de Crăciunul ăsta. Nimeni nu mă crede. Eu nu sunt femeia care să reziste la loviturile soartei. Aş vrea să fiu mai tare – pentru Jason şi pentru copii.”

„Trebuie să-ţi ţii firea şi să nu te mai frământi din cauza lor”, a spus unchiul Maury. „Haide, luaţi-o din loc, copii. Dar vedeţi să nu staţi prea mult afară. Se supără mama.”

„Da, vă rog”, a spus Caddy. „Hai, Benjy. Mergem afară.” Mi-a încheiat paltonul şi am pornit-o spre uşă.

„Ai de gând să scoţi copilul afară fără şoşoni”, a spus mama. „Vrei să se îmbolnăvească tocmai acuma când are să fie casa plină de musafiri.”

„Am uitat”, a spus Caddy. „Am crezut c-a rămas cu ei în picioare.”

Ne-am întors. „Trebuie să te gândeşti”, a spus mama. *Bagă picioru’ acuma* a spus Versh. Mi-a pus şoşonii. „Într-o zi eu n-am să mai fiu, şi o să trebuiască să te gândeşti tu la el.” *Hai taci* a spus Versh. „Vino şi sărut-o pe mama, Benjamin.”

Caddy m-a dus până la scaunul mamei şi mama mi-a luat faţa în mâinile ei şi m-a strâns lângă ea.

„Copilul meu, săracul de tine, copilaşul meu”, a spus. Mi-a dat drumul. „Tu şi cu Versh, aveţi grijă de el, dragă”.

„Da, da”, a spus Caddy. Am ieşit. Caddy a spus:

„Nu-i nevoie să mergi şi tu, Versh. Am eu grijă de el.”

„Foarte bine”, a spus Versh. „Nu ies pe frigul ăsta de plăcere.” A mers mai departe şi noi ne-am oprit în hol şi Caddy s-a aşezat în genunchi şi m-a înconjurat cu braţele şi-a lipit

faţa ei rece şi luminoasă de faţa mea. Mirosea ca pomii.

„Tu nu eşti săracu’ de tine, nu-i aşa. Tu o ai pe Caddy a ta. N-o ai tu pe Caddy a ta.”

N-ai de gând să taci cu zbieretele şi smiorcăitul ăsta, a spus Luster. Nu ţi-e ruşine să tot ragi aşa. Am trecut pe lângă casa trăsurii unde era trăsura. Avea o roată nouă.

„Urcă aici şi stai liniştit până vine maică-ta”, a spus Dilsey. M-a împins în trăsură. T. P. ţinea hăţurile. „Nu pricep deloc de ce n-a luat Jason o trăsură nouă”, a spus Dilsey. „Rabla asta are să se facă bucăţele cu voi într-o zi. Uite ce roţi are.”

Mama a ieşit şi-şi trăgea voalul pe faţă. Avea flori în braţe.

„Unde-i Roskus”, a spus.

„Roskus nu mai poate să-şi mişte mâinile astăzi”, a spus Dilsey. „T.P. poate să mâne foarte bine.”

„Mie mi-e frică”, a spus mama. „Cred c-aţi putea să-mi găsiţi un vizitiu măcar o dată pe săptămână. Dumnezeu ştie că nu cer prea mult.”

„Ştii tot aşa de bine ca şi mine că Roskus suferă prea rău de reumatism ca să poată face mai multe decât are de făcut, Miss Cahline[2]”, a spus Dilsey. „Urcă-te şi hai, plecaţi. T.P. ştie să mâne calu’ la fel de bine ca Roskus.”

„Mie mi-e frică”, a spus mama „Şi cu copilu’.”

Dilsey a urcat scările. „Îi mai spui ăstuia copil”, a spus ea. A luat-o pe mama de braţ. „Coşcogeamite omu’. E cât T.P. Haide acuma. Plecaţi odată.”

„Mie mi-e frică”, a spus mama. Au coborât pe scări şi Dilsey a ajutat-o pe mama să urce în trăsură. „Poate că aşa ar fi cel mai bine pentru toţi”, a spus mama

„Nu ţi-e ruşine să vorbeşti aşa”, a spus Dilsey. „Parcă nu ştii că n-ajunge un negru de optşpe ani s-o facă pe Queenie să-şi iasă dintr-ale ei. E mai bătrână decât el şi Benjy la un loc. Şi vezi să nu dai cu biciu’ în Queenie, T.P, auzi. Dacă nu mâi cum vrea Miss Cahline, îl pun pe Roskus pe tine. Pentru asta nu-i prea înţepenit.”

[2] Pronunţat Calain (Caroline în pronunţia negrilor).

„Da, vă rog”, a spus T.P.

„Simt eu c-o să se întâmple ceva”, a spus mama. „Taci, Benjamin.”

„Dă-i o floare s-o ţină”, a spus Dilsey. „Asta vrea.” Şi-a întins mâna înăuntru în trăsură.

„Nu, nu”, a spus mama. „Vezi că le risipeşti pe toate.”

„Ţine-le”, a spus Dilsey. „Scot numai una.” Mi-a dat o floare şi mâna ei s-a îndepărtat.

„Plecaţi odată, până nu vă vede Quentin şi vrea să meargă şi ea”, a spus Dilsey.

„Unde-i”, a spus mama.

„În casă, se joacă cu Luster”, a spus Dilsey. „Dă-i drumul, T.P. Vezi, mână calu’ cum te-a învăţat Roskus.”

„Da, vă rog”, a spus T.P. „Prrr, Queenie.”

„Vezi cu Quentin”, a spus mama „Ai grijă să nu.”

„Bine, bine”, a spus Dilsey.

Trăsura s-a smucit şi a scrâşnit pe pietrişul aleii. „Mi-e frică să plec şi s-o las pe Quentin”, a spus mama. „Mai bine n-aş mai merge. T.P.” Am trecut pe poartă, acolo unde nu se mai hurducăia. T.P a lovit-o cu biciul pe Queenie.

„T.P., ce faci”, a spus mama

„Trebuie s-o pun pe roate”, a spus T.P. „S-o ţin trează până tragem iar la grajd.”

„Întoarce”, a spus mama. „Mi-e frică să plec şi s-o las pe Quentin.”

„Nu pot să-ntorc aici”, a spus T.P. Pe urmă s-a făcut loc mai larg.

„Aici poţi să-ntorci, nu”, a spus mama.

„Cum doriţi”, a spus T.P. Am început să întoarcem.

„T.P., ce faci”, a spus mama şi s-a agăţat de mine.

„Trebuie să-ntorc într-un fel”, a spus T.P. „Hoo, Queenie.” Ne-am oprit.

„O să ne răstorni”, a spus mama.

„Ce să fac acuma”, a spus T.P.

„Mi-e frică să te las să-ntorci”, a spus mama.

„Hai, Queenie”, a spus T.P. Am mers mai departe.

„Simt eu că Dilsey n-o să aibă grijă şi o să se-ntâmple ceva cu Quentin până mă-ntorc”, a spus mama. „De-am

ajunge mai repede înapoi acasă.”

„Hopa”, a spus T.P. A lovit-o pe Queenie cu biciul.

„T.P.”, a spus mama şi m-a ţinut strâns. Puteam să aud copitele lui Queenie şi formele luminoase alunecau lin şi mereu de o parte şi de alta şi umbrele lor alunecau pe spinarea lui Queenie. Mergeau mereu ca nişte roţi de lumină. Pe urmă cele dintr-o parte s-au oprit la stâlpul înalt acolo unde este soldatul. Dar de cealaltă parte mergeau lin şi mereu, numai că ceva mai încet.

„Ce vrei”, a spus Jason. Îşi ţinea mâinile în buzunare şi avea un creion după ureche.

„Ne ducem la cimitir”, a spus mama.

„N-aveţi decât”, a spus Jason. „Doar n-o să te opresc eu, ce crezi. Asta-i tot ce-ai vrut cu mine, să-mi spui asta.”

„Ştiu că tu nu vrei să vii”, a spus mama „M-aş simţi mai în siguranţă dacă ai veni şi tu.”

„Cum adică, în siguranţă”, a spus Jason. „Tata şi cu Quentin n-au să te mănânce.”

Mama şi-a ridicat batista sub voal. „Termină, mamă”, a spus Jason. „Vrei să-l faci pe nenorocitu’ ăsta de idiot să-nceapă să zbiere în mijlocul pieţei. Mână înainte, T.P.”

„Hai, Queenie”, a spus T.P.

„Pedeapsa lui Dumnezeu”, a spus mama. „Dar o să mă duc şi eu. Curând, curând.”

„Ascultă”, a spus Jason.

„Hoa”, a spus T.P. Jason a spus:

„Unchiul Maury îmi cere cincizeci de dolari din banii tăi. Ce-ai de gând.”

„Ce mă-ntrebi pe mine”, a spus mama. „Eu n-am niciun cuvânt. Încerc să nu vă dau prea mare bătaie de cap, ţie şi lui Dilsey. Curând mă duc şi eu şi pe urmă n-ai decât.”

„Dă-i drumu’, T.P.”, a spus Jason.

„Haidem, Queenie”, a spus T.P. Formele mergeau mai departe. Cele dintr-o parte au început iar, luminoase şi repezi şi line, ca atunci când Caddy spune că acuma dormim.

Plângăciosule, a spus Luster. Nu ţi-e ruşine. Am trecut prin grajd. Boxele cailor erau toate deschise.

Acuma nu mai ai ponei bălţat să călăreşti, a spus Luster. Pe jos era uscat şi praf. Acoperişul cădea. Găurile pe unde trecea lumina prelungă erau pline de galben care se rotea. Ce dracu' vrei. Vrei să-ţi spargă capul cu mingile lor.

„Ţine-ţi mâinile în buzunare", a spus Caddy. „Că-ţi îngheaţă. Nu vrei să ai mâinile degerate tocmai acuma, de Crăciun."

Am ocolit grajdul. Vaca cea mare şi cea mică erau în uşă şi puteam să-i auzim pe Queenie şi Prince şi Fancy dând din picioare înăuntru. „Dacă n-ar fi atâta de frig, am călări pe Fancy", a spus Caddy. „Dar e prea frig să mergem călare astăzi." Pe urmă am văzut cotul pârâului unde se ridica fumul. „Acolo înjunghie porcul", a spus Caddy. „Putem să ne întoarcem pe acolo, să vedem şi noi." Am coborât coasta.

„Vrei să duci tu scrisoarea", a spus Caddy. „Poţi s-o duci tu." A scos scrisoarea din buzunarul ei şi a pus-o într-al meu. „E un cadou de Crăciun", a spus Caddy. „Unchiul Maury vrea să-i facă o surpriză doamnei Patterson. Trebuie să i-o dăm fără să ne vadă nimeni. Ţine-ţi mâinile în buzunare acuma frumos." Am ajuns la cotul pârâului.

„A îngheţat", a spus Caddy. „Uite." A spart deasupra apei şi a lipit o bucată de obrazul meu. „Gheaţă. Asta înseamnă că e foarte frig." M-a ajutat să trec şi am mers sus pe deal. „Nu-i voie să le spunem nici tatii nici mamei. Înţelegi ce vreau să spun. Adică e o surpriză şi pentru tata şi pentru mama şi pentru domnul Patterson, pentru că domnul Patterson ţi-a trimis odată zahăr candel. Ţi-aduci aminte când ţi-a trimis domnul Patterson zahăr candel astă-vară."

Era un gard. Viţa era uscată şi vântul foşnea prin ea.

„Numai că nu înţeleg de ce unchiul Maury nu l-a trimis pe Versh", a spus Caddy. „Doar Versh n-are să spună la nimeni." Doamna Patterson se uita pe fereastră. „Aşteaptă aici", a spus Caddy. „Aşteaptă-mă aici. Dă-mi mie scrisoarea. Mă întorc numaidecât." A scos scrisoarea din buzunarul meu. „Ţine-ţi mâinile în buzunare." S-a urcat pe gard cu scrisoarea în mână şi a trecut printre florile

foşnitoare. Doamna Patterson a venit la uşă şi a deschis-o şi a stat acolo.

Domul Patterson săpa florile verzi. S-a oprit din săpat şi s-a uitat la mine. Doamna Patterson a venit prin grădină, alergând. Când i-am văzut ochii, am început să plâng. Idiotule, a spus doamna Patterson. I-am spus să nu te mai trimită singur. Dă-o-n-coace. Repede. Domnul Patterson venea repede, cu hârleţul. Doamna Patterson s-a aplecat peste gard şi a întins mâna. Încerca să se urce pe gard. Dă-mi-o, a spus. Dă-o-ncoace. Domnul Patterson s-a suit pe gard. El a luat scrisoarea. Doamna Patterson şi-a prins rochia în gard. I-am văzut ochii iar şi am luat-o la fugă în jos pe deal.

„Nu-i nimic acolo, decât case”, a spus Luster. „Mergem jos până la cotu’ pârâului.”

Spălau rufe la cotul pârâului. Una din ele cânta. Simţeam mirosul rufelor spălate şi fumul care venea dinspre cotul pârâului.

„Stai jos aici”, a spus Luster. „N-ai treabă dincolo. Ăştia te şi pocnesc, zău aşa.”

„Ce vrea.”

„Nici el nu ştie ce vrea”, a spus Luster. „Ar cam vrea să se ducă-n sus, acolo unde dau cu bâta-n minge. Stai jos aici şi joacă-te cu crenguţa. Uită-te la copiii ăia care se joacă în apă, dacă vrei numaidecât să te uiţi la ceva. Ce dracu’, nu poţi să te porţi şi tu ca oamenii.” M-am aşezat pe mal unde spălau ele şi fumul se înălţa albăstriu.

„Vreuna din voi a văzut vreun ban de douăşcinci de cenţi pe aici”, a spus Luster.

„Ce ban.”

„Ăla pe care l-am avut azi-dimineaţă”, a spus Luster. „L-am pierdut pe undeva. Mi-a căzut, uite, prin gaura asta din buzunar. Dacă nu-l găsesc, nu mai pot să mă duc la circ diseară.”

„De unde dracu’ ai găsit tu douăşcinci de cenţi, băiete. În buzunarul vreunui alb când nu era atent.”

„L-am găsit acolo unde se găsesc”, a spus Luster. „Şi mai sunt o grămadă acolo. Numai că trebuie să-l găsesc pe

ăsta. Vreuna din voi l-a văzut.”

„Nu mă interesează pe mine banii tăi. Am eu grijile mele.”

„Vino cu mine”, a spus Luster. „Ajută-mă să-l găsesc.”

„Parcă el ar şti să recunoască un ban de douăşcinci de cenţi dac-ar vedea unu’.”

„Poate oricum să mă ajute să-l caut”, a spus Luster. „Mergeţi la circ diseară.”

„Nu-mi mai bate capu’ cu circu’. Până termin de spălat albia asta, am să fiu frântă că n-am să mai pot mişca un deget.”

„Pe cât c-am să te văd acolo”, a spus Luster. Pe cât c-ai fost şi aseară. Pe cât că sunteţi acolo cum se deschide cortu’.”

„Las’ c-or să fie destui negri şi fără mine. Am fost aseară.”

„Banii negrilor sunt la fel de buni ca şi ai albilor.”

„Albii le dau negrilor bani că ştiu c-ajunge ca un alb să vină c-o fanfară ca să-şi ia banii înapoi, aşa ca negrii să trebuiască să muncească să capete alţi bani.”

„Nimeni nu te obligă să te duci.”

„Încă nu. Cred că nu le-a dat prin cap.”

„Ce-ai cu albii.”

„N-am nimic. Eu îmi văd de treaba mea şi-i las pe albi să-şi vadă de-a lor. Nu mă interesează circu’ ăsta.”

„E-acolo un tip care cântă la fierăstrău. Cântă din el ca la banjo.”

„Voi aţi fost aseară”, a spus Luster. „Eu mă duc diseară. Dacă găsesc banu’ ăla care l-am pierdut.”

„Îl iei şi pe el, nu-i aşa.”

„Eu”, a spus Luster. „Crezi că-mi face plăcere să fiu cu el când începe să zbiere.”

„Ce te faci când începe să zbiere.”

„Îl pocnesc”, a spus Luster. S-a aşezat şi şi-a sumes pantalonii. S-au jucat în pârâu.

„Aţi găsit vreo minge, voi”, a spus Luster.

„Uite la el cum vorbeşte. Vezi să nu te-audă bunică-ta când vorbeşti aşa.”

Luster a intrat în apă unde se jucau. A căutat în apă, pe lângă mal.

„Îl aveam când am fost aici azi-dimineaţă”, a spus Luster.

„Cam pe unde crezi că l-ai pierdut.”

„Pe aici, prin gaura asta din buzunar”, a spus Luster. Au căutat prin apă. Pe urmă s-au ridicat cu toţii şi s-au oprit şi pe urmă au plescăit şi s-au bătut prin apă. Luster a prins-o şi s-au tupilat în apă şi se uitau înspre susul apei, printre tufişuri.

„Unde-s”, a spus Luster.

„Nu se văd încă.”

Luster a pus-o în buzunar. Ei veneau în jos pe coastă.

„S-a rostogolit vreo minge pe aici.”

„Trebuie să fie în apă. N-aţi văzut-o, n-aţi auzit nimic vre-unul din voi, băieţi.”

„N-am auzit nimic pe aici”, a spus Luster. „Am auzit ceva izbindu-se de pomu’ ăla, dincolo. Nu ştiu pe unde a luat-o.”

Se uitau în apă.

„Ce dracu’. Căutaţi în apă. S-a rostogolit pe-aici, am văzut eu.”

S-au uitat prin apă. S-au întors sus, pe deal.

„Tu ai luat mingea”, a spus băiatul.

„Ce să fac eu cu ea”, a spus Luster. „N-am văzut nicio minge.”

Băiatul a intrat în apă. A mers înainte. S-a întors şi s-a uitat la Luster iar. A mers în josul apei, la cotul pârâului.

Omul a strigat „Caddie” în sus pe deal. Băiatul a ieşit din apă şi a luat-o în sus, pe deal.

„Ia ascultă la el”, a spus Luster. „Taci dracului.”

„De ce urlă acuma.”

„Dumnezeu ştie”, a spus Luster. „Aşa îl apucă. Toată dimineaţa a zbierat. Cred că din cauză că azi e ziua lui.”

„Câţi ani are.”

„Treizeci şi trei”, a spus Luster. „Treizeci şi trei împliniţi astăzi dimineaţă.”

„Vrei să spui că de treizeci de ani are trei ani.”

„Eu mă iau după ce spune mammy”, a spus Luster. „Eu nu ştiu. O să avem treizeci şi trei de lumânări pe tort. Un

tort mic. Abia dac-au să-ncapă. Taci acum. Vino-ncoace, ne-ntoarcem.” A venit şi m-a luat de mână. „Idiotule”, a spus. „Vrei să-ţi dau bătaie.”

„Că şi eşti în stare.”

„L-am mai bătut eu. Taci odată”, a spus Luster. „Nu ţi-am spus că n-ai voie să mergi acolo. Au să-ţi spargă capu’ cu vreo minge din asta. Hai încoace.” M-a tras înapoi. M-am aşezat şi el mi-a scos pantofii şi mi-a suflecat pantalonii. „Aşa, intră-n apă acuma şi joacă-te şi vezi poate termini cu smiorcăiala asta.”

Am tăcut şi am intrat în apă *şi Roskus a venit şi a spus că să venim la masă şi Caddy a spus: Nu-i încă ora mesei de seară. Eu nu vin.*

Se udase. Ne jucam în apă şi Caddy s-a lăsat pe vine şi şi-a udat rochiţa şi Versh a spus:

„Mama ta are să te bată că ţi-ai udat rochiţa.”

„Nici nu se gândeşte să facă aşa ceva”, a spus Caddy.

„De unde ştii”, a spus Quentin.

„Ştiu eu aşa”, a spus Caddy. „De unde ştii tu.”

„Aşa a zis ea”, a spus Quentin. „Şi, pe urmă, eu sunt mai mare ca tine.”

„Eu am şapte ani”, a spus Caddy. „Aşa că ştiu.”

„Eu sunt mai mare”, a spus Quentin. „Eu mă duc la şcoală. Nu-i aşa, Versh.”

„Eu mă duc la şcoală la anu’”, a spus Caddy. „Când începe şcoala. Nu-i aşa, Versh.”

„Ştii că te bate dacă îţi uzi rochiţa”, a spus Versh.

„Nici nu s-a udat”, a spus Caddy. S-a ridicat în picioare în apă şi s-a uitat la rochiţă. „O scot”, a spus. „Şi atunci se usucă.”

„Pe cât că n-o scoţi”, a spus Quentin.

„Pe cât c-o scot”, a spus Caddy.

„Pe cât că mai bine să n-o scoţi”, a spus Quentin.

Caddy a venit la Versh şi la mine şi s-a întors cu spatele.

„Descheie-mă tu, Versh”, a spus.

„Să nu faci aşa ceva, Versh,” a spus Quentin.

„Nu e rochiţa mea”, a spus Versh.

„Descheie-mă, Versh”, a spus Caddy. „Sau îi spun lui

Dilsey ce-ai făcut ieri”. Aşa că Versh a descheiat-o.

„Scoate-ţi tu numai rochiţa, şi-ai să vezi”, a spus Quentin. Caddy şi-a scos rochiţa şi-a aruncat-o pe mal. Atunci nu mai avea nimic pe ea decât pieptarul şi pantalonaşii, şi Quentin i-a dat o palmă şi ea a alunecat şi a căzut jos în apă. Când s-a ridicat, a început să arunce cu apă în Quentin şi Quentin a aruncat cu apă în Caddy. O parte din apă ne-a împroşcat pe Versh şi pe mine şi Versh m-a ridicat în braţe şi m-a pus pe mal. A zis că are să-i spună pe Caddy şi Quentin şi pe urmă Caddy şi Quentin au început să arunce cu apă în Versh. A fugit după un tufiş.

„Am să vă spun la mammy pe amândoi”, a spus Versh.

Quentin s-a căţărat pe mal şi a încercat să-l prindă pe Versh, dar Versh a fugit şi Quentin n-a putut. Când Quentin s-a întors îndărăt, Versh s-a oprit şi a început să strige că are să-i spună. Caddy a spus că dacă nu-i pârăşte, îl lasă să vină înapoi. Aşa că Versh a spus că n-are să-i pârască şi l-au lăsat.

„Acuma eşti mulţumită”, a spus Quentin. „Are să ne bată pe amândoi acuma.”

„Nu-mi pasă”, a spus Caddy. „Eu fug de-acasă.”

„Cin’ te crede”, a spus Quentin.

„Fug şi nu mă mai întorc niciodată”, a spus Caddy. Eu am început să plâng. Caddy s-a întors la mine şi mi-a spus: „Taci.” Am tăcut. Pe urmă s-au jucat în apă. Şi Jason se juca. Era singur mai în josul apei. Versh a ocolit tufişul şi m-a luat în braţe şi m-a dus iar în apă. Caddy era udă toată şi murdară de noroi pe fund şi eu am început să plâng şi ea a venit şi s-a aşezat pe vine în apă.

„Taci, Benjy”, a spus ea „Nu mai fug.” Aşa că am tăcut. Caddy mirosea ca pomii în ploaie.

Ce dracu’ o fi cu tine, a spus Luster. Nu poţi să taci din gură odată şi să te joci în apă ca oamenii.

De ce nu-l duci acasă. Nu ţi-au spus să nu-l scoţi din curte.

Crede că mai sunt ei stăpânii pajiştii ăsteia, a spus Luster. Şi pe urmă nu ne vede nimeni din casă aici.

Îl vedem noi. Şi nu-i place nimănui să se uite la un

idiot. Aduce ghinion.

Roskus a venit şi a spus să mergem la masă şi Caddy a spus că nu-i încă ora mesei.

„Ba da, e”, a spus Roskus. „Dilsey zice că să veniţi cu toţii în casă. Adu-i încoace, Versh.” A urcat pe deal spre locul unde mugea vaca.

„Poate că ne uscăm până ajungem acasă”, a spus Quentin.

„E vina ta”, a spus Caddy. Mi-ar părea chiar bine să ne bată.” Şi-a pus rochiţa şi Versh a încheiat-o.

„N-au să ştie că te-ai udat”, a spus Versh. „Nu se vede. Decât dacă te spun eu sau Jason.”

„Ai să spui, Jason”, a spus Caddy.

„Pe cine să spun”, a spus Jason.

„N-o să spună”, a spus Quentin. „Nu-i aşa, Jason.”

„Pe cât că spune”, a spus Caddy. „Îi spune lu’ mam’-mare.”

„Nu poate să-i spună”, a spus Quentin. „E bolnavă. Dacă mergem încet, se face întuneric şi n-au să mai vadă.”

„Nici nu-mi pasă dacă văd sau nu”, a spus Caddy. „Am să spun eu. Du-l în braţe în sus pe deal, Versh.”

„Jason nu spune”, a spus Quentin. „Ţii minte că ţi-am făcut un arc cu săgeţi, Jason.”

„S-a rupt acuma”, a spus Jason.

„N-are decât să spună”, a spus Caddy. „Puţin îmi pasă. Du-l pe Maury în sus pe deal, Versh.” Versh s-a aplecat pe vine şi eu m-am suit la el în cârcă.

Ne vedem cu toţii la circ diseară, a spus Luster. Haide, măi. Trebuie să găsim banu’ ăla.

„Dacă mergem încet, se face întuneric până ajungem”, a spus Quentin.

„Eu nu merg încet”, a spus Caddy. Am mers în sus pe deal, dar Quentin n-a venit. Era jos la cotul pârâului când am ajuns acolo unde se simţea mirosul porcilor. Grohăiau şi scurmau în troaca din colţ. Jason venea după noi, cu mâinile în buzunare. Roskus mulgea vaca în uşa grajdului.

Vacile ieşeau tropăind din grajd.

„Dă-i înainte”, a spus T.P. „Zbiară tu, că-ncep să urlu şi

eu. Auuu.” Quentin l-a pocnit cu piciorul pe T.P. L-a îmbrâncit în troaca unde mâncau porcii şi T.P a rămas lungit acolo. „Al naibii”, a spus T.P. „M-a avut de data asta. Aţi văzut ce picior mi-a tras albu’ de data asta. Auuu.”

Nu plângeam, dar nu puteam să mă opresc. Nu plângeam, dar pământul nu stătea locului şi pe urmă am plâns. Pământul se mişca mereu şi vacile fugeau în sus pe deal. T.P. a încercat să se scoale în picioare. A căzut iar şi vacile fugeau în jos pe deal. Quentin mă ţinea de mână şi am mers spre grajd. Pe urmă grajdul n-a mai fost acolo şi a trebuit să aşteptăm până a venit iar înapoi. Nu l-am văzut venind îndărăt. A venit în spatele nostru şi Quentin m-a aşezat în jgheabul unde mâncau vacile. M-am ţinut de jgheab. Fugea din loc şi el şi eu mă ţineam de el. Vacile fugeau iar în jos pe deal, pe uşă. Nu puteam să mă opresc. Quentin şi T.P. veneau în sus pe deal, se băteau. T.P. cădea în jos pe deal, şi Quentin l-a târât în sus pe deal. Quentin l-a pocnit pe T.P. Nu puteam să mă opresc.

„Scoală-te în picioare”, a spus Quentin. „Stai aici. Să nu te mişti de-aici până nu vin eu.”

„Eu şi cu Benjy ne-ntoarcem la nuntă”, a spus T.P. „Auuu.”

Quentin l-a pocnit pe T.P. iar. Pe urmă a început să-l dea pe T.P. cu capul de zid. T.P. râdea. De fiecare dată când Quentin îl dădea cu capul de zid, încerca să spună Auuu, dar nu putea să spună de tare ce râdea. N-am mai plâns, dar nu puteam să mă opresc. T.P. a căzut peste mine şi uşa grajdului n-a mai fost. Se rostogolea în jos pe deal şi T.P. se zbătea singur şi a căzut iar. Râdea încă şi eu nu puteam să mă opresc şi am încercat să mă ridic şi am căzut şi nu puteam să mă opresc. Versh a spus:

„Zău c-ai făcut-o latră acuma. Aşa mai zic şi eu. Taci odată.”

T.P. râdea încă. A căzut peste uşă şi râdea „Hopa”, a spus. „Eu şi cu Benjy ne-ntoarcem la nuntă. Rachiu”, a spus T.P.

„Şşş”, a spus Versh. „Unde l-ai găsit.”

„În pivniţă”, a spus T.P. „Hopa.”

„Taci”, a spus Versh. „Unde în pivniţă.”

„Oriunde”, a spus T.P. Râdea mai departe. „Mai sunt peste o sută de sticle. Peste un milion. Fii atent, negrule. Acuma am să zbier şi eu.”

Quentin a spus: „Ridică-l în sus.”

Versh m-a ridicat.

„Bea asta, Benjy”, a spus Quentin. Paharul era fierbinte. „Taci acuma”, a spus Quentin. „Bea.”

„Rachiu”, a spus T.P. „Dă-mi şi mie să beau, domnu’ Quentin.”

„Tu taci din gură”, a spus Versh. „Ce bătaie are să-ţi tragă domnu’ Quentin.”

„Ţine-l, Versh”, a spus Quentin.

M-au ţinut. Era fierbinte pe bărbia mea şi pe cămaşa mea. „Bea”, a spus Quentin. M-au ţinut de cap. Era fierbinte în mine şi am început iar. Acuma plângeam şi ceva se întâmpla în mine şi am plâns mai tare până când nu s-a mai întâmplat. Pe urmă am tăcut. Se învârtea încă şi pe urmă au început formele. „Deschide podul, Versh.” Se învârteau mai încet. „Întinde sacii ăştia goi pe jos.” Se învârteau mai repede, aproape prea repede. „Acuma. Apucă-l de picioare.” Se învârteau, line şi luminoase. Puteam să-l aud pe T.P. cum râde. Am mers în sus cu ei, în sus pe dealul luminos...

În vârful dealului Versh m-a lăsat jos. „Haide, Quentin”, a strigat şi se uita în josul dealului. Quentin stătea încă acolo, la cotul pârâului. Căuta în întuneric unde era pârâul.

„Lasă-l să stea acolo, prostu’”, a spus Caddy. M-a luat de mână şi am trecut pe lângă grajd şi am intrat pe poartă. Era o broască pe aleea cu cărămizi, chircită chiar la mijloc. Caddy a păşit peste ea şi m-a tras şi pe mine.

„Haide, Maury”, a spus ea. Şedea acolo chircită, până când Jason a împins-o cu piciorul.

„Are să-ţi facă un neg”, a spus Versh. Broasca a plecat. Sărea.

„Hai, Maury”, a spus Caddy.

„Au musafiri astă-seară”, a spus Versh.

„De unde ştii”, a spus Caddy.

„Cu toate luminile astea”, a spus Versh. „Lumini aprinse la toate ferestrele.”

„Putem s-aprindem toate luminile şi dacă n-avem musafiri, dacă vrem noi”, a spus Caddy.

„Pe cât că sunt musafiri”, a spus Versh. „Mai bine intraţi prin dos şi strecuraţi-vă binişor pe scară.”

„Mie nu-mi pasă”, a spus Caddy. „Am să intru direct în salon unde sunt ei.”

„Pe cât că te bate tăticu’ tău dacă faci asta”, a spus Versh.

„Nu-mi pasă”, a spus Caddy. „Eu intru direct în salon. Intru direct în sufragerie şi mă aşez la masă.”

„Unde ai să stai”, a spus Versh.

„Stau pe scaunul lui mam’-mare”, a spus Caddy. „Ea mănâncă în pat.”

„Mie mi-e foame”, a spus Jason. A trecut pe lângă noi şi a fugit mai departe pe alee. Îşi ţinea mâinile în buzunare şi a căzut. Versh s-a dus şi l-a ridicat.

„Dacă n-ai sta tot timpul cu mâinile în buzunare, ai putea să te ţii pe picioare”, a spus Versh. „N-ai să poţi niciodată să le scoţi la timp şi să te ţii de ceva, aşa gras cum eşti.”

Tata era pe scară în uşa bucătăriei.

„Quentin unde-i”, a spus.

„Vine pe alee”, a spus Versh. Quentin venea încet. Pantalonii lui scurţi erau o pată albă.

„Mda”, a spus tata. Lumina cădea pe trepte, peste el.

„Caddy şi cu Quentin s-au stropit cu apă”, a spus Jason.

Am aşteptat.

„S-au stropit”, a spus tata. Quentin a venit şi tata a spus: „Puteţi să mâncaţi în bucătărie în seara asta.” S-a aplecat şi m-a luat în braţe şi lumina s-a rostogolit pe scări şi peste mine, şi m-am uitat în jos şi la Caddy şi la Jason şi la Quentin şi la Versh. Tata s-a întors către trepte. „Numai să staţi liniştiţi”, a spus.

„De ce trebuie să stăm liniştiţi, tată”, a spus Caddy. „Avem musafiri.”

„Da”, a spus tata.

„Ţi-am spus eu că sunt musafiri”, a spus Versh.

„N-ai spus tu”, a spus Caddy. „Eu am spus. Eu am spus.”

„Haide, gata”, a spus tata. Au tăcut şi tata a deschis uşa şi am trecut prin veranda din spate şi am intrat în bucătărie. Dilsey era acolo şi tata m-a aşezat pe scaunul meu şi a tras tăblia din faţă în jos şi m-a împins spre masă unde era mâncarea. Fumega.

„Acuma să ascultaţi pe Dilsey”, a spus tata. „Vezi să nu facă gălăgie, Dilsey.”

„Da, vă rog”, a spus Dilsey. Tata a plecat.

„Ţineţi minte că trebuie să ascultaţi de Dilsey în seara asta”, a spus în spatele nostru. Mi-am aplecat faţa spre masă unde era mâncarea. Aburii mi-au urcat pe faţă.

„Spune-le să asculte de mine în seara asta, tată”, a spus Caddy.

„Eu nu vreau”, a spus Jason. „Eu ascult de Dilsey. „

„O să trebuiască, dacă-ţi spune tata”, a spus Caddy. „Spune-le că trebuie să asculte de mine în seara asta, tată.”

„Eu nu vreau”, a spus Jason. „Nu vreau să ascult de tine.”

„Ssst”, a spus tata. „Bine, să ascultaţi de Caddy. Când termină, adu-i pe scara din spate, Dilsey.”

„Da, domnule”, a spus Dilsey.

„Aşa”, a spus Caddy. „Acuma trebuie să ascultaţi de mine.”

„Tăceţi cu toţii”, a spus Dilsey. „În seara asta trebuie să staţi liniştiţi.”

„De ce trebuie să stăm liniştiţi în seara asta”, a şoptit Caddy.

„Nu-i treaba ta”, a spus Dilsey. „O să aflaţi voi în ziua când o să vrea Bunul Dumnezeu.” A adus castronul meu. Aburul s-a urcat din el şi m-a gâdilat pe faţă. „Vino-ncoace, Versh”, a spus Dilsey.

„Când e ziua când o să vrea Bunul Dumnezeu, Dilsey”, a spus Caddy.

„Duminică”, a spus Quentin. „Nici atâta lucru nu ştii.”

„Şşşş”, a spus Dilsey. „Nu v-a spus domnu’ Jason să staţi

liniştiţi. Mâncaţi acuma. Hai, Versh, ia-i lingura.” Mâna lui Versh a venit cu lingura în castron. Lingura a venit în sus, la gura mea. Aburul m-a gâdilat în gură. Pe urmă ne-am oprit din mâncat şi ne-am uitat unul la altul şi am stat liniştiţi şi pe urmă am auzit iar şi eu am început să plâng.

„Ce-a fost asta”, a spus Caddy. A pus mâna ei pe mâna mea.

„Mama a fost”, a spus Quentin. Lingura s-a ridicat şi am mâncat şi pe urmă am plâns iar.

„Şşşş”, a spus Caddy. Dar n-am tăcut şi ea a venit şi m-a strâns în braţe. Dilsey s-a dus şi a închis amândouă uşile şi atunci n-am mai auzit.

„Taci, hai taci”, a spus Caddy. Am tăcut şi am mâncat. Quentin nu mânca, dar Jason mânca.

„Mama era”, a spus Quentin. S-a ridicat de la locul lui.

„Stai jos acolo”, a spus Dilsey. „Au musafiri şi voi uite ce murdari sunteţi. Aşează-te la locul tău, Caddy, şi termină de mâncat.”

„Plângea”, a spus Quentin.

„Cânta cineva”, a spus Caddy. „Cânta, nu-i aşa, Dilsey.”

„Staţi acolo şi mâncaţi frumos, cum a spus domnu’ Jason”, a spus Dilsey. „O să aflaţi voi în ziua când o să vrea Bunul Dumnezeu.”

Caddy s-a întors la locul ei.

„V-am spus eu că avem musafiri”, a spus ea.

Versh a spus: „A mâncat tot.”

„Adu castronul aici”, a spus Dilsey. Castronul a plecat.

„Dilsey”, a spus Caddy. „Quentin nu mănâncă. Trebuie să asculte de mine, nu-i aşa.”

„Stai şi mănâncă, Quentin”, a spus Dilsey. „Terminaţi odată ca să plecaţi din bucătăria mea.”

„Nu mai vreau să mănânc”, a spus Quentin.

„Trebuie să mănânci dacă spun eu”, a spus Caddy. „Nu-i aşa, Dilsey.”

Castronul fumega în faţa mea şi mâna lui Versh a băgat lingura înăuntru şi aburul m-a gâdilat în gură.

„Eu nu mai vreau”, a spus Quentin. „Cum să fie musafiri când mama-mare e bolnavă.”

„Petrecerea e jos”, a spus Caddy. „Ea poate să vină în capul scării şi să se uite. Aşa am sa fac şi eu după ce-mi pun cămaşa de noapte.”

„Mama plângea”, a spus Quentin. „Nu-i aşa că plângea, Dilsey.”

„Nu mă mai bate la cap”, a spus Dilsey. „Trebuie să văd de mâncare pentru ei toţi după ce terminaţi voi.”

După o vreme până şi Jason s-a oprit din mâncat şi a început să plângă.

„Acuma şi tu-ncepi”, a spus Dilsey.

„Aşa face în fiecare noapte de când s-a-mbolnăvit mama-mare şi nu mai are voie să doarmă cu ea în pat”, a spus Caddy. „Hu, plângăciosule.”

„Am să te spun”, a spus Jason.

Plângea. „M-ai şi spus”, a spus Caddy. „Acuma nu mai ai ce spune.”

„Acuma vă duceţi cu toţii la culcare”, a spus Dilsey. A venit şi m-a ridicat în braţe şi m-a şters pe faţă şi pe mâini cu o cârpă caldă. „Versh, vezi să-i duci prin dos şi să nu facă gălăgie. Tu, Jason, taci din gură.”

„E prea devreme să mergem la culcare de pe-acuma”, a spus Caddy. „Niciodată n-a trebuit să ne ducem la culcare aşa devreme.”

„Noaptea asta vă duceţi”, a spus Dilsey. „Tăticu’ vostru a spus să vă duceţi pe scara din dos când aţi terminat de mâncat. Aţi auzit.”

„A spus că ei s-asculte de mine”, a spus Caddy.

„Eu nu ascult de tine”, a spus Jason.

„Trebuie”, a spus Caddy. „Haideţi. Trebuie să faceţi cum spun eu.”

„Vezi să nu facă gălăgie, Versh”, a spus Dilsey. „Fiţi cuminţi.”

„Da’ de ce trebuie să fim aşa liniştiţi în seara asta”, a spus Caddy.

„Mămica voastră nu se simte bine”, a spus Dilsey. „Haide duceţi-vă acuma cu Versh.”

„Nu v-am spus eu că plângea mama”, a spus Quentin. Versh m-a luat în braţe şi a deschis uşa spre veranda din

spate. Am ieşit şi Versh a închis uşa şi a fost întuneric. Îi simţeam mirosul lui Versh şi îl puteam pipăi. „Acuma fiţi liniştiţi. Nu mergem încă sus. Domnu' Jason a spus că trebuie să mergeţi sus cum aţi terminat. A spus că să ascultaţi de ce spun eu. Eu nu ascult de voi. Dar a spus că toţi trebuie. N-a spus aşa, Quentin". Am pipăit capul lui Versh. Puteam să ne aud. „Nu-i aşa, Versh. Da, aşa a spus. Atunci eu spun să mergem afară niţel. Haideţi." Versh a deschis uşa şi am ieşit afară.

Am coborât treptele.

„Eu zic să mergem acasă la Versh. Ca să nu ne-audă", a spus Caddy. Versh m-a lăsat jos şi Caddy m-a luat de mână şi am mers pe aleea cu cărămizi.

„Haideţi", a spus Caddy. „Broasca nu mai e. Cred c-a şi ajuns în grădină. Poate vedem alta." Roskus a venit cu găleţile de lapte. S-a dus. Quentin nu venea cu noi. Şedea pe scara de la bucătărie. Ne-am dus acasă la Versh. Îmi plăcea cum miroase acasă la Versh. *Ardea focul şi T.P. era aşezat pe vine numai în cămaşă şi îl aţâţa într-o flacără mare.*

Pe urmă m-am sculat şi T.P. m-a îmbrăcat şi ne-am dus la bucătărie şi am mâncat. Dilsey cânta şi am început să plâng şi ea s-a oprit.

„Ţine-l cât mai departe de casă", a spus Dilsey.

„Nu putem să trecem pe acolo", a spus T.P.

Ne-am jucat în pârâu.

„Nu putem trece dincolo", a spus T.P. „Nu ştii că mammy spune că nu e voie."

Dilsey cânta în bucătărie şi am început să plâng.

„Şşşş", a spus T.P. „Hai încoace. Să mergem în grajd."

Roskus mulgea în grajd. Mulgea cu o mână şi gemea. Nişte păsări şedeau în uşa grajdului şi se uitau la el. Una a coborât şi a mâncat cu vacile. M-am uitat la Roskus cum mulge şi T.P. dădea de mâncare lui Queenie şi lui Prince. Viţelul era la un loc cu porcii. Şedea cu botul lipit de sârmă şi mugea.

„T.P.", a spus Roskus. T.P. a spus: „Da, vă rog", în grajd. Fancy şi-a scos capul peste uşă pentru că T.P. nu-i dăduse

încă de mâncare. „Termină acolo odată”, a spus Roskus. „Trebuie să le mulgi tu. Nu mai pot să-mi mişc mâna dreaptă deloc.”

T.P. a venit şi le-a muls.

„De ce nu chemi doctorul”, a spus T.P.

„Doctorul n-are ce-mi face”, a spus Roskus. „N-are ce face în casa asta.”

„Ce-i cu casa asta”, a spus T.P.

„E nenorocu’ în casa asta”, a spus Roskus. „Adu viţelu’ înăuntru dac-ai terminat.”

E nenorocu-n casa asta, a spus Roskus. Focul se ridica şi cădea în spatele lui şi al lui Versh şi aluneca pe faţa lui şi a lui Versh. Dilsey m-a culcat şi m-a învelit. Patul mirosea ca T.P. Îmi plăcea.

„Ce ştii tu”, a spus Dilsey. „Ţi-o fi spus-o vreun strigoi.”

„Nu-i nevoie să-mi spună niciun strigoi”, a spus Roskus. „Nu-i oare semnul aici. Uite-l aici, în patul ăsta. Nu-i semnul aici să-l vadă cine vrea de cincisprezece ani încoace.”

„Şi chiar dac-ar fi”, a spus Dilsey. „Nu ţi-a făcut nimic nici ţie, nici alor tăi. Versh munceşte şi Frony s-a măritat şi ai scăpat de grija ei şi T.P se face mare să poată să muncească în locul tău când te-o da gata de tot reumatismul.”

„Doi pân-acuma”, a spus Roskus. „Şi are să mai fie încă unul. Am văzut semnul, şi l-ai văzut şi tu.”

„Am auzit o cucuvea azi-noapte”, a spus T.P. „Şi Dan n-a vrut să vină să mănânce. N-a vrut să vină decât până la grajd. A-nceput să urle cum s-a făcut noapte. Versh l-a auzit.”

„Au să mai fie mai mulţi”, a spus Dilsey. „Arată-mi-l şi mie pe omul ăla care n-o să moară când o să vrea Dumnezeu.”

„Nu e numai moartea”, a spus Roskus.

„Ştiu eu la ce te gândeşti”, a spus Dilsey. „Şi n-ai să goneşti tu nenorocu’ dac-ai să spui numele ăsta, decât c-o să trebuiască să stai cu el când o începe să plângă.”

„E nenorocu-n casa asta”, a spus Roskus. „Am simţit eu de la început, şi pe urmă, când i-au schimbat numele, am

ştiut sigur.”

„Ţine-ţi gura”, a spus Dilsey. Mi-a tras cuvertura în sus. Mirosea ca T.P. „Tăceţi din gură acuma, pân-adoarme.”

„Am văzut semnul”, a spus Roskus.

„Semnul că T.P. trebuie să facă acuma treaba ta”, a spus Dilsey. *Du-l pe el şi pe Quentin acasă la noi şi lasă-i să se joace cu Luster acolo, să stea Frony cu ochii pe ei, T.P., şi du-te pe urmă să-i ajuţi lui taică-tu.*

Am terminat de mâncat. T.P. a luat-o pe Quentin în braţe şi ne-am dus acasă la T.P. Luster se juca acolo unde e murdar. T.P. a lăsat-o pe Quentin jos şi s-a jucat şi ea unde e murdar. Luster avea nişte mosoare şi el şi cu Quentin s-au bătut şi Quentin avea mosoarele. Luster a plâns şi Frony a venit şi i-a dat lui Luster o cutie de conserve să se joace cu ea, şi pe urmă eu am avut mosoarele şi Quentin m-a bătut şi eu am plâns.

„Şşşş”, a spus Frony. „Nu ţi-e ruşine. Să-i iei jucăria copilului.” A luat mosoarele de la mine şi i le-a dat înapoi lui Quentin.

„Taci, acuma”, a spus Frony. „Taci, îţi spun.”

„Taci”, a spus Frony. „Ţie îţi trebuie o bătaie bună, asta-ţi trebuie.” I-a luat pe Luster şi pe Quentin în braţe. „Veniţi în-coace”, a spus. Ne-am dus în grajd. T.P. mulgea vaca. Roskus şedea pe ladă.

„Ce are”, a spus Roskus.

„Ţine-l aici”, a spus Frony. „Iar îi bate pe copiii ăştia. Le ia jucăriile. Stai aici cu T.P. şi vezi de taci odată din gură.”

„Goleşte bine ugerul ăla”, a spus Roskus. „Ai muls-o pe vaca aia tânără astă-iarnă aşa de bine, că nici n-a mai dat lapte. Dac-o faci şi p-asta să sece, să te văd de unde mai scoţi pe urmă lapte.”

Dilsey cânta.

„Nu pe-acolo”, a spus T.P. „Nu ştii că mammy a spus că nu-i voie pe-acolo.”

Cântau.

„Haide”, a spus T.P. „Hai să ne jucăm cu Quentin şi cu Luster. Haide.”

Quentin şi cu Luster se jucau unde era murdar în faţa

casei lui T.P. Era un foc în casă, şi se ridica şi cobora, şi Roskus şedea negru în faţa focului.

„Acum sunt trei, cu voia lui Dumnezeu”, a spus Roskus. „Ţi-am spus eu de-acum doi ani. E nenorocu-n casa asta.”

„De ce nu pleci de-aici, atunci”, a spus Dilsey. Mă dezbrăca. „Tot dai zor cu nenorocu’ ăsta. Tot tu i-ai băgat lui Versh în cap gogoriţele cu Memphis. Eşti mulţumit acuma.”

„Ăsta să fie tot nenorocu’ lui Versh”, a spus Roskus.

Frony a venit în casă.

„Ai terminat tot”, a spus Dilsey.

„Strânge T.P.”, a spus Frony. „Miss Cahline zice s-o culci pe Quentin.”

„Dau şi eu zor cât pot”, a spus Dilsey. „Ar trebui să ştie până acuma că n-am aripi.”

„Ascultă ce-ţi spun eu”, a spus Roskus. „Nu se poate să nu fie nenorocire într-o casă unde nu i se spune pe nume unuia din copii.”

„Taci din gură”, a spus Dilsey. „Vrei să-nceapă.”

„Să crească un copil mare şi nici să nu ştie de numele maică-si”, a spus Roskus.

„Nu-i mai duce tu grija”, a spus Dilsey. „Eu i-am crescut pe toţi şi pot să mai cresc unu’. Tăceţi acuma. Lăsaţi-l s-adoarmă.”

„Şi ce-i dacă-i spui pe nume”, a spus Frony. „Nici nu înţelege.”

„Spune tu numele ăsta şi-ai să vezi dacă nu-nţelege”, a spus Dilsey. „Spune-i pe nume chiar când l-ăi vedea c-a adormit şi-ai să vezi dacă nu-nţelege.”

„Ăsta ştie mai multe decât credem noi”, a spus Roskus. „A ştiut şi când le-a venit vremea. Ca şi câinele ăla. Ar putea să-ţi spună şi când i-o veni vremea lui, dac-ar putea să vorbească. Sau a ta. Sau a mea.”

„Scoate-l pe Luster din pat, mammy”, a spus Frony. „Băiatul ăsta o să-l deoache.”

„Tu ţine-ţi gura”, a spus Dilsey. „Vorbeşti şi tu. Ce stai s-asculţi ce spune Roskus. La culcare, Benjy.”

Dilsey m-a împins şi m-a suit în pat, unde era Luster. Dormea. Dilsey a luat o bucată lungă de lemn şi a pus-o

între Luster şi mine. „Stai în partea ta”, a spus Dilsey. „Luster e mic. Vezi să nu-l striveşti.”

E prea devreme acuma, a spus T.P. Mai ai răbdare.

Ne-am uitat pe după colţul casei şi am văzut trăsurile cum pleacă.

„Acuma”, a spus T.P. A luat-o pe Quentin în braţe şi am fugit la colţul gardului şi ne-am uitat la ele cum trec. „Uite-l”, a spus T.P. „O vezi pe asta cu geamuri multe. Uite-l. E-ntins acolo. Îl vezi.”

Hai încoace, a spus Luster. Să duc mingea asta acasă să n-o pierd. Nu, dom’le. Nu ţi-o dau ţie. Dacă te văd ăia cu ea au să spună c-ai furat-o. Taci acuma. Nu ţi-o dau. Ce să faci tu cu ea. Nu ştii să te joci cu mingea.

Frony şi T.P. se jucau unde era murdar, lângă uşă. T.P avea licurici într-o sticlă.

„Ce-aţi venit cu toţii aici afară”, a spus Frony.

„Avem musafiri”, a spus Caddy. „Tata a spus să ascultaţi de mine în seara asta. Şi tu şi T.P. trebuie s-ascultaţi de mine.”

„Eu nu ascult de tine”, a spus Jason. „Şi nici Frony şi nici T.P. nu trebuie.”

„O să trebuiască dacă le spun eu”, a spus Caddy. „Poate că lor nu le spun.”

„T.P. nu ascultă de nimeni”, a spus Frony. „A început înmormântarea.”

„Ce înseamnă înmormântare”, a spus Jason.

„Nu ţi-a spus mammy să nu le spui”, a spus Versh.

„Atunci când bocesc”, a spus Frony. „Au bocit-o două zile pe Beulah Clay.”

Acasă la Dilsey plângeau. Dilsey plângea. Când Dilsey a gemut, Luster a spus Şşşt şi noi am tăcut şi pe urmă eu am început să plâng şi Blue a urlat sub scara de la bucătărie. Pe urmă Dilsey s-a oprit şi noi ne-am oprit.

„A”, a spus Caddy. „Asta-i la negri. Albii n-au înmormântări.”

„Mammy ne-a spus să nu le spunem, Frony”, a spus Versh.

„Ce să nu ne spui”, a spus Caddy.

Dilsey a gemut lung şi când a ajuns la locul acela eu am început să plâng şi Blue a urlat sub scară. Luster, a spus Frony la fereastră. Du-i în grajd. Nu pot să văd de mâncare în toată hărmălaia asta. Şi pe câinele ăla. Du-i pe toţi.

Eu nu mă duc acolo, a spus Luster. Vrei să-l văd acolo pe pappy. L-am văzut azi-noapte. Dădea din mâini în grajd.

„De ce nu”, a spus Frony. „Ce, albii nu mor. Mama-mare a voastră a murit cum moare orişice negru, nu-i aşa.”

„Câinii mor”, a spus Caddy. „Ca atunci când a căzut Nancy în şanţ şi Roskus a împuşcat-o şi au venit vulturii şi au dezbrăcat-o.”

Oasele erau rotunde în şanţ, acolo unde erau crengile negre de viţă în şanţul negru, în lumina lunii, ca şi cum unele dintre forme s-ar fi oprit. Pe urmă s-au oprit toate şi era întuneric şi, când m-am oprit ca să încep iar, am auzit-o pe mama şi picioare care mergeau repede şi am simţit mirosul. Pe urmă a venit camera, dar ţineam ochii închişi. Nu m-am oprit. Simţeam mirosul. T.P a scos acele care ţineau pătura.

„Şşşş”, a spus. „Şşşşşşşş.”

Dar eu simţeam mirosul. T.P m-a sculat din pat şi mi-a pus hainele repede.

„Taci, Benjy”, a spus. „Mergem acasă la noi. Nu vrei să mergi acasă la noi, acolo unde e Frony. Taci. Şşşşş.”

Mi-a legat şireturile la ghete şi mi-a pus şapca şi am ieşit în hol era lumina aprinsă. Mai încolo de hol o auzeam pe mama.

„Şşşş, Benjy”, a spus T.P. „Acuşi ieşim afară.”

S-a deschis o uşă şi am simţit mirosul şi mai tare şi a ieşit un cap. Nu era tata. Tata era bolnav acolo înăuntru.

„Nu puteţi să-l scoateţi afară.”

„Acuşi mergem”, a spus T.P. Dilsey venea în sus pe scări.

„Şşşş”, a spus ea. „Şşş. Du-l acasă la noi, T.P. Frony să-i facă patul. Aveţi voi grijă de el. Taci, Benjy. Du-te acuma cu T.P.”

S-a dus unde o auzeam pe mama.

„Ţineţi-l acolo”. Nu era tata. A închis uşa, dar simţeam încă mirosul.

Am coborât pe scară. Treptele mergeau în jos în întuneric şi T.P. m-a luat de mână şi am ieşit afară în întuneric. Dan şedea în curtea din spate şi urla.

„Simte mirosul”, a spus T.P. „Aşa ţi-ai dat seama şi tu.”

Am coborât pe trepte unde erau umbrele noastre.

„Ţi-am uitat haina”, a spus T.P. „Ar fi trebuit să ţi-o pun. Da’ nu mă mai întorc.”

Dan a urlat.

„Taci acuma”, a spus T.P. Umbrele noastre se mişcau, dar umbra lui Dan nu se mişca decât ca să urle când urla el.

„Nu pot să te duc acasă dacă zbieri aşa”, a spus T.P. „Făceai destul de urât şi până n-ai căpătat vocea asta de broscoi. Hai încoace.”

Am mers pe aleea de cărămizi, cu umbrele noastre. Cocina porcului mirosea ca porcii. Vaca şedea pe pajişte şi rumega la noi. Dan a urlat.

„Ai să scoli tot oraşul”, a spus T.P. „Ce nu taci odată.”

Am văzut-o pe Fancy mâncând lângă cotul pârâului. Luna bătea pe apă când am ajuns noi.

„Nu, dom’le”, a spus T.P. „Aici e prea aproape. Nu putem să ne oprim aici. Haide. Uite ce faci. Te-ai udat pe tot pantalonul. Vino încoace.” Dan a urlat.

Şanţul a apărut din iarba care bâzâia. Oasele erau rotunde printre crengile negre.

„Aşa”, a spus T.P. „Aici poţi să zbieri cât pofteşti. Ai o noapte întreagă şi o pajişte de douăzeci de acri să zbieri.”

T.P. s-a lungit jos în şanţ şi eu m-am aşezat jos şi m-am uitat la oasele unde vulturii o mâncaseră pe Nancy, dând din aripi, negri şi înceţi şi grei.

Îl aveam când am fost aici mai înainte, a spus Luster. Ţi l-am arătat. L-ai văzut, nu-i aşa. L-am scos din buzunar chiar aici şi ţi l-am arătat.

„Ce, crezi că vulturii au s-o dezbrace pe mama-mare”, a spus Caddy. „Ce prost eşti.”

„Ba tu eşti”, a spus Jason. A început să plângă.

„Netotule”, a spus Caddy. Jason plângea. Îşi ţinea mâinile în buzunare.

„Jason o să fie om bogat”, a spus Versh. „Îşi ţine banii cu mâna tot timpul.”

Jason plângea.

„Acuma l-ai pornit”, a spus Caddy. „Taci, Jason. Cum s-ajungă vulturii până la mama-mare. Nu-i lasă tata. Ce, tu ai lăsa un vultur să te dezbrace. Taci acuma.”

Jason a tăcut. „Frony a spus că e o înmormântare”, a spus el.

„Şi eu îţi spun că nu-i”, a spus Caddy. „Avem musafiri. Frony nu ştie. Vrea licuricii tăi, T.P. Lasă-l şi pe el să-i ţină puţin.”

T.P. mi-a dat sticla cu licurici.

„Pe cât că dacă mergem la fereastra salonului o să vedem ce e”, a spus Caddy. „Atunci o să mă credeţi.”

„Eu ştiu de pe acum”, a spus Frony. „N-am nevoie să văd.”

„Tu mai bine ţine-ţi gura, Frony”, a spus Versh. „Ce mai bătaie o să-ţi tragă mammy.”

„Ce e”, a spus Caddy.

„Ştiu eu ce ştiu”, a spus Frony.

„Haideţi”, a spus Caddy. „Să mergem în faţă.”

Am început să mergem.

„T.P. vrea licuricii lui înapoi”, a spus Frony.

„Lasă-l să-i mai ţină niţel, T.P.”, a spus Caddy. „Ţi-i aducem noi înapoi.”

„Doar nu i-aţi prins voi”, a spus Frony.

„Dacă spun că tu şi cu T.P. puteţi să veniţi şi voi, îl mai laşi să-i ţină niţel”, a spus Caddy.

„N-a spus nimeni că eu şi cu T.P. trebuie să ascultăm de tine”, a spus Frony.

„Dacă spun eu că nu trebuie, îl mai laşi să-i mai ţină”, a spus Caddy.

„Bine”, a spus Frony. „Lasă-l să-i ţină el, T.P. Noi o să ne uităm la ei cum bocesc.”

„Nu boceşte nimeni”, a spus Caddy. „Îţi spun că avem musafiri. Ce, plânge cineva, Versh.”

„N-o să ştim ce fac ei acolo dacă stăm aici”, a spus Versh.

„Haideţi”, a spus Caddy. „Frony şi cu T.P. nu trebuie să asculte de mine. Dar voi toţi trebuie. Du-l mai bine în braţe, Versh. S-a făcut întuneric.”

Versh m-a luat în braţe şi am mers pe lângă bucătărie.

Când ne-am uitat după colţ, am văzut luminile venind pe alee. T.P. s-a dus îndărăt la uşa pivniţei şi a deschis-o.

Ştii ce-i aici, a spus T.P. Sifon. L-am văzut pe domnu’ Jason urcând cu braţele pline de sticle. Aşteaptă aici niţel.

T.P. s-a dus şi s-a uitat din uşa bucătăriei. Dilsey a spus: Ce te zgâieşti aici. Unde-i Benjy.

E acolo afară, a spus T.P.

Du-te şi ai grijă de el, a spus Dilsey. Vezi să nu intre-n casă.

Da, vă rog, a spus T.P. Au început.

Du-te şi ai grijă de băiatul ăla să nu-l vadă ăi din casă, a spus Dilsey. Am destule pe cap.

Un şarpe s-a furişat pe sub casă. Jason a spus că lui nu-i e frică de şerpi şi Caddy a spus că lui i-e, dar ei nu-i e şi Versh a spus că le e frică la amândoi şi Caddy a spus că să facem linişte, cum a spus tata.

Doar n-ai să începi să zbieri acuma, a spus T.P. Hai să-ţi dau nişte rachiu d-ăsta.

Mă gâdila în nas şi în ochi.

Dacă nu-l bei, dă-l încoa, a spus T.P. Aşa, noroc. Să mai scoatem o sticlă până nu prind ei de veste. Stai la un loc.

Ne-am oprit sub pom lângă fereastra salonului. Versh m-a lăsat jos în iarba udă. Era rece. Erau lumini la toate ferestrele.

„Acolo e mama-mare”, a spus Caddy. „E bolnavă în fiecare zi acuma. Când se face bine o să avem un picnic.”

„Ştiu eu ce ştiu”, a spus Frony.

Pomii bâzâiau. Şi iarba.

„Fereastra de alături e unde avem noi scarlatină”, a spus

Caddy. „Tu şi cu T.P. unde aveţi scarlatină, Frony.”

„O avem pe unde se-ntâmplă să fim”, a spus Frony.

„N-au început încă”, a spus Caddy.

Acuş încep, a spus T.P. Stai aici până aduc eu lada aia să putem să ne uităm pe fereastră. Stai, să terminăm de băut rachiu’ ăsta. Mă face să mă simt ca şi cum aş avea o bufniţă pe dinăuntru.

Am băut rachiul şi T.P. a împins sticla printre gratiile ferestruicii, sub casă, şi a plecat. Puteam să-i aud în salon şi m-am agăţat de zid. T.P. a tras lada. A căzut şi a început să râdă. Era acolo întins pe jos şi râdea în iarbă. S-a ridicat şi a tras lada sub fereastră. Se căznea să nu râdă.

„Mi-a fost teamă c-am să-ncep să zbier şi eu”, a spus T.P. „Urcă-te pe ladă şi vezi dac-au început.”

„N-au început pentru că n-a venit încă muzica”, a spus Caddy.

„N-o să fie nicio muzică”, a spus Frony.

„De unde ştii tu”, a spus Caddy.

„Ştiu eu ce ştiu”, a spus Frony.

„Nu ştii nimic”, a spus Caddy. S-a dus până la pom. „Împinge-mă în sus, Versh.”

„Taică-tu ţi-a spus să nu te mai sui în pomu’ ăsta”, a spus Versh.

„Mi-a spus demult”, a spus Caddy. „Cred c-a şi uitat. Şi pe urmă a spus s-asculţi de mine în seara asta. Nu-i aşa c-a spus s-asculţi de mine în seara asta.”

„Eu nu ascult de tine”, a spus Jason. „Frony şi T.P. nu trebuie nici ei s-asculte de tine.”

„Împinge-mă în sus, Versh”, a spus Caddy.

„N-ai decât”, a spus Versh. „Tu ai să mănânci bătaie, nu eu.” S-a dus şi a împins-o pe Caddy în sus în pom până la prima creangă. I-am văzut fundul pantalonaşilor murdari de noroi. Pe urmă n-am mai văzut-o. Am auzit pomul trosnind.

„Domnu’ Jason a spus că dacă rupi pomu’ ăsta te bate”, a spus Versh.

„Şi eu am s-o spun”, a spus Jason.

Pomul n-a mai trosnit. Ne-am uitat în sus la crengile care stăteau nemişcate.

„Ce vezi”, a şoptit Frony.

I-am văzut. Pe urmă am văzut-o pe Caddy cu flori în păr şi cu un voal lung ca un vânt strălucitor. Caddy. Caddy.

„Şşşş”, a spus T.P. „Or să te audă. Dă-te jos repede.” Trăgea de mine. Caddy. M-am agăţat cu mâinile de zid. Caddy. T.P. a tras de mine.

„Şşşş”, a spus el. „Şşşş. Dă-te jos repede.” A tras de mine. Caddy. „Taci, Benjy. Vrei să te audă. Vino-ncoace, hai să mai bem nişte rachiu, pe urmă putem să venim iar dacă taci din gură. Să mai scoatem o sticlă, altminteri ne-apucăm amândoi să urlăm. O să spunem c-a băut-o Dan. Domnu’ Quentin spune mereu că e un câine aşa de deştept, putem să spunem şi noi c-a băut rachiu.”

Lumina de lună venea în jos pe scările pivniţei. Am mai băut rachiu.

„Ştii ce-aş vrea eu”, a spus T.P. „Aş vrea să vină acuma un urs aici în pivniţă, pe uşa aia de-acolo. Ştii ce-aş face. M-aş duce drept la el să-l scuip în ochi. Dă-mi sticla asta să-mi astup gura până nu-ncep să urlu.”

T.P. a căzut. A început să râdă şi uşa pivniţei şi lumina de lună au plecat dintr-odată şi m-a izbit ceva.

„Taci”, a spus T.P. şi se căznea să nu râdă. „Doamne, au să ne-audă toţi. Scoală în picioare”, a spus T.P. „Scoală repede, Benjy.” Se rostogolea pe jos şi râdea şi încercam să mă ridic. Treptele din pivniţă urcau în sus pe deal în lumina de lună şi T.P. se rostogolea în sus pe deal în lumina de lună şi eu alergam de-a lungul gardului şi T.P. alerga după mine şi spunea: „Taci taci.” Pe urmă el a căzut printre flori şi eu m-am împiedicat de ladă. Dar când am încercat să mă sui pe ladă, a sărit de sub mine şi m-a lovit în spatele capului şi gâtul meu a făcut un sunet. A făcut iar sunetul şi m-am oprit şi am vrut să mă ridic şi a făcut iar sunetul şi am început să plâng. Dar gâtul meu făcea mereu sunetul şi în vremea asta T.P. trăgea de mine. Îl făcea mereu şi nu mai ştiam dacă plângeam sau nu şi T.P. a căzut peste mine şi râdea şi făcea mereu sunetul şi Quentin l-a lovit cu piciorul pe T.P. şi Caddy m-a strâns în braţe şi voalul ei care

strălucea şi nu mai puteam să mai simt mirosul ca de pomi şi am început să plâng.

Benjy, a spus Caddy, Benjy. M-a strâns în braţe iar, dar eu am plecat. „Ce e, Benjy”, a spus ea. „E pălăria asta.” Şi-a scos pălăria şi a venit iar, şi eu am plecat.

„Benjy”, a spus ea. „Ce e Benjy. Ce-a făcut Caddy.”

„Nu-i place rochia asta cu zorzoane”, a spus Jason. „Crezi că te-ai făcut mare, nu-i aşa. Te crezi mai grozavă ca oricine, nu-i aşa. Fandosito.”

„Tu ţine-ţi gura”, a spus Caddy. „Scârbosule. Benjy.”

„Ai împlinit şi tu paişpe ani şi te crezi cineva, nu-i aşa”, a spus Jason. „Te crezi grozavă, da.”

„Taci, Benjy”, a spus Caddy. „Te-aude mama. Taci.”

Dar n-am tăcut şi, când a plecat ea, am mers după ea, şi ea s-a oprit pe scări şi m-a aşteptat şi m-am oprit şi eu.

„Ce e, Benjy”, a spus Caddy. „Spune-i tu lui Caddy. Caddy face ce vrei tu. Hai, încearcă şi spune.”

„Candace”, a spus mama.

„Da”, a spus Caddy.

„De ce-l necăjeşti”, a spus mama „Adu-l încoace.”

Ne-am dus în cameră la mama, unde ea era întinsă pe pat cu boala într-o cârpă pe cap.

„Ce mai e acum”, a spus mama. „Benjamin.”

„Benjy”, a spus Caddy. A venit iar, dar eu am plecat.

„I-ai făcut tu ceva”, a spus mama. „De ce nu-l lăsaţi în pace, să am şi eu linişte. Dă-i cutia şi du-te, te rog, şi lasă-l liniştit.”

Caddy a scos cutia şi a pus-o jos şi a deschis-o. Era plină cu stele. Când şedeam nemişcat, erau nemişcate. Când mă mişcam, străluceau şi scânteiau. Am tăcut.

Pe urmă am auzit-o pe Caddy cum se mişcă şi am început iar.

„Benjamin”, a spus mama. „Vino-ncoace.” M-am dus la uşă. „Benjamin”, a spus mama.

„Ce mai e acuma”, a spus tata. „Unde te duci.”

„Du-l jos şi vezi să aibă grijă cineva de el, Jason”, a spus mama. „Ştii că sunt bolnavă, şi tu.”

Tata a închis uşa după noi.

„T.P.”, a spus el.

„Da, domnule”, a spus T.P. de jos.

„Vezi că Benjy vine jos”, a spus tata „Du-te cu T.P.”

M-am dus la uşa băii. Auzeam apa.

„Benjy”, a spus T.P. de jos.

Auzeam cum curge apa. Am ascultat.

„Benjy”, a spus T.P. de jos.

Ascultam apa.

N-am mai auzit apa şi Caddy a deschis uşa.

„Ce-i, Benjy”, a spus ea. S-a uitat la mine şi eu m-am dus şi ea m-a strâns în braţe. „Ai găsit-o iar pe Caddy”, a spus ea. „Ai crezut c-a fugit Caddy.” Caddy mirosea ca pomii.

Ne-am dus în camera lui Caddy. S-a aşezat în faţa oglinzii. Şi-a oprit mâinile şi s-a uitat la mine.

„Ce-i, Benjy. Ce este”, a spus ea. „Nu trebuie să plângi. Caddy nu pleacă. Uite”, a spus. A luat sticla şi i-a scos dopul şi mi-a ţinut-o la nas. „Frumos. Miroase. Bun.”

Am plecat şi n-am tăcut, şi ea a ţinut sticla în mână şi s-a uitat la mine.

„A”, a spus. A pus sticla jos şi a venit şi m-a strâns în braţe. „Asta a fost atunci. Şi tu încercai să-i spui lui Caddy şi nu puteai, nu-i aşa. Sigur, Caddy nu mai face. Sigur că nu. Aşteaptă să mă-mbrac.”

Caddy s-a îmbrăcat şi a luat sticla iar şi ne-am dus jos în bucătărie.

„Dilsey”, a spus Caddy. „Benjy are un dar pentru tine.” S-a aplecat şi mi-a pus sticla în mână. „Dă-i-o lui Dilsey acuma.” Caddy mi-a întins mâna şi Dilsey a luat sticla.

„Ia te uită”, a spus Dilsey. „Uite copilu’ meu cum îi dă lui Dilsey o sticluţă de parfum, ia uită-te, Roskus.”

Caddy mirosea ca pomii. „Nouă nu ne place parfumul”, a spus Caddy.

Mirosea ca pomii.

„Haide acuma”, a spus Dilsey. „Eşti prea mare să mai dormi în pat cu cineva. Eşti băiat mare acuma. Ai treisprezece ani. Eşti destul de mare să dormi singur în camera unchiului Maury”, a spus Dilsey.

Unchiul Maury era bolnav. Ochiul lui era bolnav, şi gura

lui. Versh i-a dus masa de seară în camera lui pe tavă.

„Maury spune c-are să-l împuşte pe ticălosul ăla”, a spus tata. „I-am spus că mai bine să nu-i mai spună asta dinainte lui Patterson.” Tata a băut.

„Jason”, a spus mama

„Să-l împuşte pe cine, tată”, a spus Quentin. „De ce vrea unchiul Maury să-l împuşte.”

„Pentru că nu-nţelege de glumă”, a spus tata.

„Jason”, a spus mama. „Cum poţi să vorbeşti aşa. Ai fi în stare să stai aici şi să-l vezi pe Maury căzând într-o cursă şi împuşcat, şi ţi-ar veni să râzi, poate.”

„Atunci Maury ar face mai bine să nu cadă în nicio cursă”, a spus tata.

„Pe cine să împuşte, tată”, a spus Quentin. „Pe cine vrea să-l împuşte unchiul Maury.”

„Pe nimeni”, a spus tata. „Eu nici n-am pistol.”

Mama a început să plângă. „Dacă-ţi pare rău că Maury mănâncă pe banii tăi, de ce nu eşti un bărbat adevărat să-i spui în faţă. Îl faci de râs în faţa copiilor, şi el nici nu-i aici.”

„Dar nici vorbă de aşa ceva”, a spus tata. „Eu îl admir pe Maury. E nepreţuit pentru simţul meu de superioritate rasială. Nu l-aş da pe Maury nici pe un echipaj de doi cai. Şi ştii de ce, Quentin.”

„Nu, vă rog”, a spus Quentin.

„Et ego in arcadia, am uitat cum se spune fin pe latineşte”, a spus tata „Haide, lasă”, a spus el. „Glumeam şi eu.” A băut şi a pus paharul jos şi s-a dus şi-a pus mâna pe umărul mamei.

„Asta nu-i glumă”, a spus mama. „Familia mea e la fel de bună ca şi a ta. Numai pentru că Maury e bolnav.”

„Sigur că da”, a spus tata. „Sănătatea proastă este raţiunea primară pentru orice formă de viaţă. Creată de boală, prin putrefacţie, spre decăderea finală. Versh.”

„Da, domnule”, a spus Versh din spatele scaunului meu.

„Ia carafa asta şi umple-o.”

„Şi spune-i lui Dilsey să vină să-l ducă pe Benjamin la culcare”, a spus mama.

„Eşti băiat mare acuma”, a spus Dilsey. „Caddy s-a

săturat să mai doarmă cu tine în pat. Taci acuma, s-adormi.” Camera a plecat, dar eu n-am tăcut, şi camera a venit îndărăt şi Dilsey a venit şi s-a aşezat pe pat şi s-a uitat la mine.

„Nu vrei să fii băiat cuminte şi să taci”, a spus Dilsey. „Nu vrei, nu. Stai niţel, atunci.”

A plecat. Nu era nimic în uşă. Apoi a fost Caddy acolo.

„Şşşş”, a spus Caddy. „Am venit.”

Am tăcut şi Dilsey a tras la o parte învelitoarea şi Caddy s-a culcat între cearceaf şi învelitoare. Nu şi-a scos halatul de baie.

„Uite”, a spus ea. „Am venit.” Dilsey a venit cu o pătură şi a pus-o peste ea şi a tras-o bine în jurul ei.

„Numaidecât adoarme”, a spus Dilsey. „Las lumina aprinsă în camera ta.”

„Bine”, a spus Caddy. Şi-a cuibărit capul lângă al meu pe pernă. „Noapte bună, Dilsey.”

„Noapte bună, scumpa mea”, a spus Dilsey. Camera s-a făcut neagră. *Caddy mirosea ca pomii.*

Ne uitam în sus în pomul unde era ea.

„Ce vede acolo, Versh”, a şoptit Frony.

„Şşşşşş”, a spus Caddy din pom. Dilsey a spus:

„Ia veniţi încoace.” Venea pe lângă colţul casei. „De ce nu v-aţi dus sus, cum v-a spus tata, şi vă strecuraţi aşa. Unde-i Caddy şi Quentin.”

„I-am spus să nu se suie în pomul ăsta”, a spus Jason. „Eu o spun.”

„Cine s-a suit în ce pom”, a spus Dilsey. A venit şi s-a uitat în sus în pom. „Caddy”, a spus Dilsey. Crengile au început să se scuture iarăşi.

„Diavol împieliţat”, a spus Dilsey. „Dă-te jos de-acolo.”

„Şşşş”, a spus Caddy. „Nu ştii că tata a spus să nu facem gălăgie.” I s-au văzut picioarele şi pe urmă Dilsey s-a întins şi a luat-o din pom.

„N-ai şi tu minte să-i laşi să vină aici”, a spus Dilsey.

„Ce era să fac dacă ea a vrut”, a spus Versh.

„Ce faceţi aici”, a spus Dilsey. „Cine v-a spus să veniţi aici, în faţa casei.”

„Ea a zis”, a spus Frony. „Ea ne-a spus să venim.”

„Cine v-a spus vouă că trebuie să faceţi ce spune ea”, a spus Dilsey. „Duceţi-vă acasă, haide.” Frony şi T.P. au plecat. Nu-i mai vedeam cum se duc.

„În toiul nopţii aici, afară”, a spus Dilsey. M-a luat în braţe şi ne-am dus la bucătărie.

„Vă furişaţi aşa, când eu v-am spus să vă culcaţi”, a spus Dilsey. „Când ştiaţi că e vremea să vă duceţi la culcare.”

„Şşşş, Dilsey”, a spus Caddy. „Nu vorbi aşa tare. Nu trebuie să facem gălăgie.”

„Atunci ţine-ţi tu gura şi nu mai face gălăgie”, a spus Dilsey. „Quentin unde e.”

„Quentin e furios că trebuie să asculte de mine în seara asta”, a spus Caddy. „Uite, mai are încă sticla cu licuricii lui T.P.”

„Lasă că T.P. poate să stea şi fără ei”, a spus Dilsey. „Du-te şi vezi unde-i Quentin, Versh. Roskus spunea că l-a văzut cum se ducea spre grajd.” Versh s-a dus. N-am putut să-l mai vedem.

„Nu fac nimic acolo înăuntru”, a spus Caddy. „Stau pe scaune şi se uită.”

„N-au nevoie de ajutorul vostru să facă asta”, a spus Dilsey. Ne-am întors în bucătărie.

Unde vrei să te duci acuma, a spus Luster. Iar vrei să te duci să te uiţi la ei cum dau în minge. Pe acolo am căutat. Stai. Aşteaptă puţin. Stai aici până mă întorc şi iau mingea aia. M-am gândit la ceva.

În bucătărie era întuneric. Pomii erau negri pe cer. Dan a ieşit gudurându-se de sub scară şi m-a morfolit de gleznă. Am trecut pe lângă bucătărie, unde era lună. Dan a venit scuturându-se în lumina de lună.

„Benjy”, a spus T.P. în casă.

Pomul cu flori de lângă fereastra salonului nu era negru, dar pomii cei groşi erau. Iarba bâzâia în lumina de lună unde umbra mea mergea prin iarbă.

„Măi Benjy”, a spus T.P. în casă. „Unde te-ai ascuns. Vrei să ieşi afară, ştiu eu.”

Luster s-a întors. Stai niţel, a spus. Stai aici. Nu te

duce acolo. Acolo-i domnişoara Quentin cu drăguţul ei în hamac. Vino pe-aici. Vino înapoi, Benjy.

Era întuneric sub pomi. Dan nu voia să vină. Şedea în lumina de lună. Pe urmă am văzut hamacul şi am început să plâng.

Nu te du într-acolo, Benjy, a spus Luster. Ştii că domnişoara Quentin se supără rău pe tine.

Acum erau doi, şi pe urmă unul în hamac. Caddy a venit repede, albă în întuneric.

„Benjy", a spus ea. „Cum de-ai ieşit. Unde-i Versh."

M-a strâns în braţe şi am tăcut şi m-am agăţat de rochia ei şi am încercat s-o împing încolo.

„Ce-i, Benjy", a spus ea. „Ce e, T.P." a strigat.

Cel care era în hamac s-a ridicat şi a venit, şi eu am plâns şi am tras-o de rochie pe Caddy.

„Benjy", a spus Caddy. „E doar Charlie. Nu-l cunoşti pe Charlie."

„Unde-i negrul lui", a spus Charlie. „De ce-l lasă să umble singur pe-aici."

„Şşşş, Benjy", a spus Caddy. „Du-te tu, Charlie. Nu te place." Charlie a plecat şi eu am tăcut. Am tras de rochia lui Caddy.

„Ce-i, Benjy", a spus Caddy. „Nu mă laşi să stau de vorbă niţel cu Charlie."

„Cheamă-l pe negrul ăla odată", a spus Charlie. S-a întors înapoi. Am plâns mai tare şi am tras-o pe Caddy de rochie.

„Du-te, Charlie", a spus Caddy. Charlie a venit şi şi-a pus mâinile pe Caddy şi eu am plâns mai mult. Am plâns tare.

„Nu, nu", a spus Caddy. „Nu, nu."

„Nici nu poate să vorbească", a spus Charlie. „Caddy."

„Eşti nebun", a spus Caddy. A început să respire repede. „Vede. Nu. Nu vreau." Caddy s-a luptat. Amândoi respirau repede. „Te rog. Te rog", a şoptit Caddy.

„Goneşte-l de-aici", a spus Charlie.

„Da", a spus Caddy. „Dă-mi drumul."

„Îl goneşti de-aici", a spus Charlie.

„Da", a spus Caddy. „Dă-mi drumul." Charlie a plecat. „Şşşş", a spus Caddy. „Uite, a plecat." Am tăcut. O auzeam

şi-i simţeam pieptul cum i se mişca în sus şi-n jos.

„Trebuie să-l duc în casă”, a spus Caddy. M-a luat de mână. „Vin înapoi”, a şoptit

„Stai aici”, a spus Charlie. „Strigă-l pe negrul ăla.”

„Nu”, a spus Caddy. „Mă întorc. Haide, Benjy.”

„Caddy”, a şoptit Charlie tare. Am mers mai departe.

„Să faci bine să te-ntorci. Te întorci.” Caddy şi cu mine am alergat. „Caddy”, a spus Charlie. Am alergat în lumina de lună, către bucătărie.

„Caddy”, a spus Charlie.

Caddy şi cu mine am alergat. Am alergat în sus pe scările de la bucătărie, pe verandă, şi Caddy s-a aşezat în genunchi în întuneric şi m-a ţinut în braţe. Puteam s-o aud şi să-i simt pieptul. „Nu mai fac”, a spus. „Nu mai fac niciodată. Benjy. Benjy.” Pe urmă a plâns, şi eu am plâns, şi ne-am ţinut unul de altul. „Şşşş”, a spus ea. „Şşşş. Nu mai fac.” Aşa că am tăcut şi Caddy s-a ridicat în picioare şi ne-am dus în bucătărie şi am aprins lumina şi Caddy a luat săpunul de rufe şi s-a spălat pe gură la chiuvetă, tare. Caddy mirosea ca pomii.

Ţi-am tot spus să nu te duci acolo, a spus Luster. S-au ridicat în hamac, repede. Quentin îşi ţinea mâinile în păr. El avea o cravată roşie.

Idiotule, a spus Quentin. Am să te spun lui Dilsey cum îl laşi să umble după mine pe unde merg eu. Am să-i spun să-ţi tragă o bătaie să mă ţii minte.

„Da’ n-am putut să-l opresc”, a spus Luster. „Vino-ncoace, Benjy.”

„Ba puteai”, a spus Quentin. „Da’ n-ai vrut. Umblaţi amândoi după mine. V-a trimis bunica după mine.” A sărit jos din scrânciob. „Dacă nu-l iei de-aici în clipa asta, am să-l pun pe Jason să te bată numărul unu.”

„Da’ eu nu pot să fac nimic cu el”, a spus Luster. „Încearcă dumneata dacă crezi că eşti aşa grozavă.”

„Ţine-ţi gura”, a spus Quentin. „Ai de gând să-l iei de-aici.”

„Ei, lasă-l în pace”, a spus el. Avea o cravată roşie. Soarele era roşu pe ea. „Ia uite aici, Jack.” A aprins un

chibrit şi l-a pus în gura. Pe urmă şi-a scos chibritul din gură. Ardea încă. „Vrei să-ncerci şi tu”, a spus. M-am dus acolo. „Deschide gură”, a spus. Mi-am deschis gura. Quentin a lovit chibritul cu mâna şi chibritul s-a dus.

„Dracu’ să te ia”, a spus Quentin. „Vrei să-nceapă iar. Nu ştii că pe urmă zbiară toată ziua. Am să te spun lui Dilsey.” A plecat fugind.

„Stai aici, puştoaico”, a spus el. „Hai, vino-ncoace. Nu-mi mai bat joc de el.”

Quentin a fugit către casă. Ocolea bucătăria.

„Ne-ai stricat toate socotelile, Jack”, a spus el. „Nu-i aşa.”

„Habar n-are de ce-i spui”, a spus Luster. „E surdomut.”

„Zău”, a spus el. „De când e aşa.”

„Astăzi se-mplinesc treizeci şi trei de ani de când e-aşa”, a spus Luster. „S-a născut idiot. Dumneata eşti cu circul.”

„De ce-ntrebi”, a spus el.

„Parcă nu te-am mai văzut pe-aici până acuma”, a spus Luster.

„Ei, şi ce-i cu asta”, a spus el.

„Nimica”, a spus Luster. „Eu mă duc diseară.”

El s-a uitat la mine.

„N-ăi fi dumneata ăla care cântă la fierăstrău”, a spus Luster.

„Are să te coste douăşcinci de cenţi să afli asta”, a spus el. S-a uitat la mine. „De ce nu-l internează undeva”, a spus. „Ce l-ai adus aici.”

„Pe mine mă-ntrebi”, a spus Luster. „Eu nu pot să fac nimic cu el. Am venit aici numai să caut un ban de douăşcinci pe care l-am pierdut, ca să pot să mă duc la circ diseară. Parcă văd că n-am să pot să mă mai duc.” Luster s-a uitat pe jos. „N-ai cumva douăşcinci de cenţi.”

„Nu”, a spus el. „N-am.”

„Văd c-o să trebuiască să-l găsesc pe-ăla vechiu, atunci”, a spus Luster. Şi-a băgat mâna în buzunar. „N-ai vrea cumva să cumperi o minge de golf.”

„Ce minge”, a spus el.

„De golf, a spus Luster. „Nu-ţi cer pe ea decât douăşcinci de cenţi.”

„Da’ de ce”, a spus el. „Ce să fac eu cu ea.”

„Nici n-am crezut c-o să vrei”, a spus Luster. „Vino-ncoa, catârule”, a spus. „Vino-ncoa, să te tot uiţi la ei cum dau în minge. Uite. Ţine aici ceva să te joci cu crenguţa.” Luster a ridicat-o şi mi-a dat-o. Strălucea.

„De unde ai asta”, a spus el. Cravata lui era roşie în soare.

„Am găsit-o colea, sub tufişul ăla”, a spus Luster. „Am crezut la-nceput că e banu’ pe care l-am pierdut eu.”

El a venit şi a luat-o.

„Şşşş”, a spus Luster. „Ţi-o dă înapoi după ce se uită la ea.”

„Agnes Mabel Becky”, a spus el. S-a uitat înspre casă.

„Şşşş”, a spus Luster. „Uite-acuma ţi-o dă-napoi.”

Mi-a dat-o înapoi şi am tăcut.

„Cine a fost la ea azi-noapte”, a spus el.

„De unde să ştiu eu”, a spus Luster. „Vin în fiecare noapte când ea poate să se strecoare-n jos pe copacu’ ăla. Nu le ţin eu socoteala.”

„Al dracului să fiu dacă unul din ei n-a lăsat urme”, a spus el. S-a uitat înspre casă. Pe urmă s-a dus şi s-a aşezat în hamac. „Căraţi-vă”, a spus. „Nu mă mai bateţi la cap.”

„Vino-ncoace”, a spus Luster. „Ai făcut-o de oaie acuma. La vremea asta domnişoara Quentin te-a şi spus.”

Ne-am dus până la gard şi ne-am uitat printre locurile cu flori încârligate. Luster căuta prin iarbă.

„O aveam când eram aici”, a spus. Am văzut steagul pocnind în vânt şi soarele cum se-alungea pe iarba lată.

„Vin înapoi acuma”, a spus Luster. „Sunt unii acuma, dar ăia se duc încolo. Vino-ncoa şi ajută-mă să-l caut.”

Am mers de-a lungul gardului.

„Şşşş”, a spus Luster. „Cum să-i fac eu să vină dacă ei nu vor să vină-ncoace. Stai niţel. Se-ntorc ei acuma. Uite-acolo. Vin, vezi.”

Am mers de-a lungul gardului, la portiţă, unde treceau fetele cu ghiozdanele. „Mă Benjy”, a spus Luster. „Vino-napoi, încoace.”

Ce rost are să te tot uiţi peste gard, a spus T.P.

Domnişoara Caddy s-a dus departe acuma. S-a măritat – şi te-a lăsat aici. Nu mai are niciun rost să te ţii de portiţă şi să zbieri. Nu te mai aude.

Ce mai vrea acuma, T.P., a spus mama. Nu poţi să te joci frumos cu el şi să-l faci să tacă.

Vrea să se ducă afară şi să se uite peste gard, a spus T.P.

Ei, n-are voie acuma, a spus mama. Plouă. Stai şi joacă-te cu el să tacă odată din gură. Benjamin.

Acuma nu-l mai linişteşte nimic, a spus T.P. Crede că dacă se duce la portiţă vine domnişoara Caddy înapoi.

Prostii, a spus mama.

Puteam să-i aud vorbind. M-am dus până la uşă şi n-am mai putut să-i aud, şi m-am dus afară la portiţă, pe unde treceau fetele cu ghiozdanele cu cărţi. S-au uitat la mine, şi mergeau repede şi îşi ţineau capetele întoarse în partea ailaltă. Am încercat să spun, dar ele au mers mai departe şi eu am mers pe lângă gard şi încercam să spun şi ele au mers mai repede. Pe urmă au alergat şi eu am ajuns la colţul gardului şi n-am putut să merg mai departe şi m-am ţinut de gard şi m-am uitat după ele şi încercam să spun.

„Mă Benjy", a spus T.P. „Ce faci, fugi aşa afară. Nu ştii că p-ormă te bate Dilsey."

„N-are niciun rost să te tot vaiţi şi să te smiorcăi peste gard", a spus T.P. „I-ai speriat pe copiii ăia. Uită-te la ei, trec acum pe partea ailaltă."

Cum de-a ieşit afară, a spus tata. Ai lăsat tu poarta deschisă când ai intrat, Jason.

Da' de unde, a spus Jason. Crezi că n-am atâta cap să nu fac aşa ceva. Crezi c-aş fi vrut să se întâmple o dandana ca asta. Şi-aşa familia noastră-i ca vai de capul ei, Dumnezeu ştie. Aş fi putut să ţi-o spun încă de la-nceput. Acuma cred şi eu c-o să-l trimiţi la Jackson. Dacă nu-l împuşcă doamna Burgess mai întâi.

Taci, a spus tata.

Eu puteam să-ţi spun de la-nceput, a spus Jason.

Era deschisă când am pus mâna pe ea şi m-am ţinut de ea în lumina de amurg. Nu plângeam şi încercam să mă

opresc şi le priveam pe fete cum vin încoace în lumina de-amurg. Nu plângeam.

„Uite-l.”

S-au oprit.

„Nu poate să iasă. Oricum, nu face rău la nimeni. Haide.”

„Mie mi-e frică să trec pe-aici. Mi-e frică. Eu traversez.”

„Nu poate să iasă.”

Nu plângeam.

„Eşti o fricoasă. Vino-ncoace.”

Veneau în lumina de amurg. Nu plângeam şi mă ţineam de poartă. Veneau încet.

„Mie mi-e frică.”

„Nu-ţi face nimic. Eu trec pe-aici în fiecare zi. Aleargă doar pe lângă gard.”

Veneau. Am deschis portiţa şi ele s-au oprit, s-au întors. Încercam să spun şi am prins-o şi încercam să spun şi ea a ţipat şi încercam să spun şi încercam şi formele luminoase au început să se oprească şi eu încercam să ies afară. Am încercat să mi-o dau la o parte de pe faţă, dar formele luminoase începeau iar. Urcau sus pe deal acolo unde a căzut şi eu încercam să plâng. Dar când mi-am tras respiraţia, n-am mai putut să răsuflu ca să plâng, şi am încercat să mă opresc să nu cad în jos de pe deal şi am căzut de pe deal printre formele luminoase care se roteau.

Vino-ncoa’, tâmpitule, a spus Luster. Uite, vin unii. Taci cu smiorcăitul ăsta acuma.

Au venit la steag. El l-a scos şi ei au izbit, pe urmă a pus steagul la loc.

„Hei, domnu’”, a spus Luster.

El şi-a întors capul. „Ce-i”, a spus.

„Vrei să cumperi o minge de golf”, a spus Luster.

„S-o vedem”, a spus el. A venit la gard şi Luster i-a întins mingea printre scânduri.

„De unde-o ai”, a spus el.

„Am găsit-o”, a spus Luster.

„Asta ştiu eu”, a spus el. „Unde. În sacul de golf al cuiva.”

„Am găsit-o, era acolo pe jos, în curte”, a spus Luster.

„Nu-ţi cer decât douăşcinci de cenţi pe ea.”

„Ce te face să crezi că-i a ta”, a spus el.

„Eu am găsit-o”, a spus Luster.

„Atunci mai găseşte-ţi una”, a spus el. A băgat-o în buzunar şi s-a dus.

„Da’ trebuie să mă duc la circ diseară”, a spus Luster.

„N-ai decât”, a spus el. S-a dus spre teren. „Hei, Caddie”, a spus. A izbit.

„Fir-ar să fie”, a spus Luster. „Zbieri când nu-i vezi şi zbieri şi când îi vezi. Ce nu poţi să taci odată din gură. Crezi că nu i s-a urât lumii să te tot audă cum zbieri de dimineaţă până seara. Uite. Ţi-ai scăpat crenguţa.” A ridicat-o şi mi-a dat-o îndărăt. „O să-ţi trebuiască alta. P-asta ai rupt-o de tot.” Am stat la gard şi ne-am uitat la ei.

„Albu’ ăsta e dat dracului”, a spus Luster. „L-ai văzut cum mi-a umflat mingea.” S-au dus mai departe. Am mers pe lângă gard. Am ajuns la grădină şi n-am putut să mergem mai departe. M-am ţinut de gard şi m-am uitat printre locurile cu flori. Ei s-au dus.

„N-ai de ce să tot zbieri”, a spus Luster. „Taci. Eu sunt ăla care-ar trebui să plângă, nu tu. Ce nu-ţi ţii crenguţa asta ca lumea. Pe urmă ai să zbieri după ea.” Mi-a dat floarea. „Unde-o întinzi acuma.”

Umbrele noastre erau prin iarbă. Au ajuns la pomi înainte de noi. A mea a ajuns acolo întâi. Pe urmă am ajuns acolo, şi pe urmă umbrele n-au mai fost. Era o floare în sticlă. Am pus cealaltă floare în sticlă.

„Om în toată firea”, a spus Luster. „Te joci cu două crenguţe într-o sticlă. Ştii ce-or să facă cu tine când o să moară domnişoara Cahline. Te trimit la Jackson, acolo e locul tău. Aşa spunea domnu’ Jason. Acolo n-ai decât să te ţii de gard toată ziulica cu toţi ţicniţii şi să tot zbieri. Ce-o să mai zici atunci.”

Luster a răsturnat florile cu mâna. „Aşa o să-ţi facă şi ţie la Jackson când o să-ncepi să zbieri.”

Am încercat să ridic florile. Luster le-a ridicat şi n-au mai fost. Am început să plâng.

„N-ai decât să zbieri”, a spus Luster. „Zbiară cât pofteşti.

Dacă vrei cu tot dinadinsul să ai şi pentru ce să urli, na. Caddy", a şoptit. „Caddy. Hai, zbiară acuma Caddy."

„Luster", a spus Dilsey din bucătărie.

Florile au venit înapoi.

„Şşşş", a spus Luster. „Uite-le aici. Uite. E ca mai înainte. Taci, acuma."

„Mă Luster", a spus Dilsey.

„Da, vă rog", a spus Luster. „Venim. Ai făcut-o lată. Scoală-te." M-a smucit de mână şi m-am ridicat. Am ieşit de sub copaci. Umbrele noastre nu mai erau.

„Şşşş", a spus Luster. „Se uită lumea la tine. Şşşş."

„Adu-l încoace", a spus Dilsey. Cobora pe scară.

„Ce i-ai mai făcut", a spus ea.

„Da nu i-am făcut nimic", a spus Luster. „A început să urle aşa, dintr-odată."

„Ba i-ai făcut", a spus Dilsey. „I-ai făcut tu ceva. Unde-aţi fost."

„Uite-acolo, sub cedri", a spus Luster.

„Iar ai zgândărit-o pe Quentin", a spus Dilsey. „De ce nu-l ţii la un loc. Nu ştii că nu-i place să se ţină după ea."

„Şi-aşa nu-mi mai văd capul de el", a spus Luster. „Doar e unchiul ei, nu al meu."

„Ia vezi, nu mă scoate din sărite, negrule", a spus Dilsey.

„Da' nu i-am făcut nimica", a spus Luster. „Se juca acolo, şi odată a început să zbiere din senin."

„Te-ai atins de cimitirul lui", a spus Dilsey.

„Nu m-am atins deloc", a spus Luster.

„Nu mă mai minţi, mă băiete", a spus Dilsey. Ne-am urcat pe scări şi am intrat în bucătărie. Dilsey a deschis uşiţa de la foc şi a tras un scaun în faţa focului şi m-am aşezat. Am tăcut.

Ce v-aţi mai apucat s-o zgândăriţi, a spus Dilsey. De ce nu-l ţineţi afară.

Şedea şi se uita la foc, a spus Caddy. Mama îi spunea cum îl cheamă acuma. N-am vrut s-o necăjim.

Ştiu eu că n-ai vrut, a spus Dilsey. Acuma, el la un capăt şi ea la alt capăt al casei. Lasă totul aşa cum e aici, acuma. Nu pune mâna pe nimica până nu mă-

ntorc eu.

„Nu ţi-ar fi ruşine”, a spus Dilsey. „Să-l necăjeşti.” A pus tortul pe masă.

„Da’ nu l-am necăjit deloc”, a spus Luster. „Se juca cu sticla aia cu ierburi şi pe urmă dintr-odată a început să zbiere. L-ai auzit.”

„Nu te-ai atins de florile lui”, a spus Dilsey.

„N-am umblat la cimitiru’ lui”, a spus Luster. „Ce să fac eu cu căruţu’ lui. Eu îmi căutam banu’ meu.”

„L-ai pierdut, da”, a spus Dilsey. A aprins lumânările pe tort. Unele dintre ele erau mici. Altele erau mari, tăiate în bucăţele mici. „Ţi-am spus să-l pui bine. Acuma ăi fi vrând să mă duc să-ţi mai iau unul de la Frony.”

„Trebuie să mă duc şi eu la circ, ce mă tot baţi la cap cu Benjy”, a spus Luster. „Doar n-o să stau după el zi şi noapte.”

„Ai să faci ce vrea el să faci, negrule”, a spus Dilsey. „Mă auzi.”

„Parcă pân-acuma ce-am făcut”, a spus Luster. „Nu fac totdeauna ce vrea el. Nu, Benjy.”

„Atunci ai să faci tot aşa mai departe”, a spus Dilsey. „Nu să-l aduci aşa, plângând, s-o mai necăjeşti şi pe ea. Acuma puneţi-vă şi mâncaţi prăjitura asta, până nu vine Jason. Nu vreau să mai ţipe la mine pentru o prăjitură pe care am cumpărat-o pe banii mei. Parcă poţi să mai faci o prăjitură în casa asta, când stă toată ziua să-mi numere fiecare ou care intră în bucătărie. Vezi să-l laşi în pace acuma, dacă ţii să te duci la circu’ ăla diseară.”

Dilsey a plecat.

„Tu nici nu eşti în stare să sufli lumânările”, a spus Luster. „Uită-te la mine cum le suflu”. S-a aplecat şi şi-a umflat faţa. Lumânările n-au mai fost. Am început să plâng. „Şşşş”, a spus Luster. „Stai niţel. Uită-te la focul ăla până tai eu prăjitura.”

Puteam să aud ceasul şi puteam s-o aud şi pe Caddy stând în spatele meu, şi puteam să aud acoperişul. Tot mai plouă, a spus Caddy. Mi-e silă de ploaia asta. Mi-e silă de toate. Şi pe urmă capul ei a venit pe genunchii

mei şi plângea şi mă ţinea în braţe şi am început să plâng. Pe urmă m-am uitat iar la foc, şi formele luminoase, line, au început iar. Puteam să aud ceasul şi acoperişul şi pe Caddy.

Am mâncat prăjitura. Mâna lui Luster a venit şi a mai luat o bucată. Puteam să-l aud mâncând. M-am uitat la foc.

O bucată lungă de sârmă a venit peste umărul meu. Mergea pe jos şi pe urmă focul n-a mai fost. Am început să plâng.

„Ce mai zbieri acuma”, a spus Luster. „Uite-aici.” Focul era iar acolo. Am tăcut. „Nu poţi să stai să te uiţi la foc şi să-ţi ţii gura cum ţi-a spus mammy”, a spus Luster. „Să-ţi fie ruşine. Uite, mai ia o bucată de prăjitură.”

„Ce-i mai faci acuma”, a spus Dilsey. „Nu poţi să-l laşi deloc liniştit.”

„Voiam doar să-l fac să tacă, să n-o mai necăjim pe domnişoara Cahline”, a spus Luster. „Nu ştiu de ce-a-nceput iar.”

„Ştiu eu de ce”, a spus Dilsey. „Îi spun eu lui Versh să pună băţul pe tine când s-o întoarce acasă. O cauţi cu lumânarea. Toată ziua numai asta ai făcut. L-ai dus la cotul pârâului.”

„Ţţ”, a spus Luster. „Am stat aici în curte toată ziua, cum ai spus matale.”

Mâna lui a venit după altă bucată de prăjitură. Dilsey i-a dat peste mână. „Mai încearcă tu o dată şi ţi-o tai cu cuţitu’ ăsta, vezi”, a spus Dilsey. „Sunt sigură că el n-a mâncat nicio bucăţică.”

„Ba da, a mâncat”, a spus Luster. „A mâncat de două ori mai mult decât mine. Întreabă-l dacă nu.”

„Mai încearcă tu o dată”, a spus Dilsey. „Mai încearcă tu numai.”

Asta e, a spus Dilsey. Acuma are să fie rândul meu să plâng, să-l bocesc şi eu niţel pe Maury.

Acuma îl cheamă Benjy, a spus Caddy.

Cum adică, a spus Dilsey. Doar nu i s-o fi tocit numele cu care s-a născut, nu.

Benjamin vine din Biblie, a spus Caddy. E un nume

mai bun pentru el decât era Maury.

Cum adică, mai bun, a spus Dilsey.

Aşa spune mama, a spus Caddy.

Mda, a spus Dilsey. Numele n-are ce să-i ajute. Nici ce să-i strice. Poartă nenorocire să le schimbi oamenilor numele. Pe mine m-a chemat Dilsey dinainte de pot să-mi aduc aminte şi are să-mi rămână numele Dilsey hăt după ce-or să mă uite.

Cum o să se mai ştie că e Dilsey după ce-or să uite, Dilsey, a spus Caddy.

Are să scrie în Carte, drăguţă, a spus Dilsey. Scrie acolo.

Tu ştii să-l citeşti, Dilsey, a spus Caddy.

Nici n-am nevoie, a spus Dilsey. Mi-l citesc ei. Mie mi-ajunge că ştiu că-i acolo.

Sârma lungă a venit peste umărul meu şi focul n-a mai fost. Am început să plâng.

Dilsey şi cu Luster s-au bătut.

„Te-am văzut", a spus Dilsey. „Ho, ho, te-am văzut." L-a tras pe Luster din colţ şi l-a scuturat. „Nu era nimic, nu. Aşteaptă tu până se-ntoarce taică-tu acasă. Ce nu mai sunt eu tânără, că ţi-aş arăta eu. Mai-mai că te-aş încuia în pivniţă, să nu te mai las să te duci la circ diseară. Chiar aşa am să fac."

„Au, mammy", a spus Luster. „Au, mammy."

Am pus mâna acolo unde fusese focul.

„Prinde-l repede", a spus Dilsey. „Trage-l înapoi."

Mâna mea a zvâcnit înapoi şi am dus-o la gură şi Dilsey m-a prins. Puteam să mai aud ceasul prin vocea mea. Dilsey s-a întors şi l-a pocnit pe Luster peste cap. Vocea mea era tare de fiecare dată.

„Adu sifonu'", a spus Dilsey. Mi-a luat mâna din gură. Vocea mea a fost mai tare atunci şi mâna mea a încercat să mi se întoarcă în gură, dar Dilsey a ţinut-o. Vocea mea era tare. Ea mi-a turnat sifon peste mână.

„Du-te în cămară şi rupe o bucată din cârpa aia din cui", a spus Dilsey. „Taci acuma. Nu vrei s-o-mbolnăveşti iar pe mama, nu-i aşa. Hai, uite focul. Dilsey te face numaidecât

să nu te mai doară mâna. Uite focul.” A deschis uşiţa de la foc. M-am uitat la foc, dar mâna mea nu se oprea şi eu nu mă opream. Mâna mea încerca să-mi intre în gură dar Dilsey o ţinea.

A înfăşurat-o cu cârpa. Mama a spus:

„Ce mai e acum. Nu pot să stau liniştită nici când sunt bolnavă. Trebuie să mă dau jos din pat să vin eu să văd ce are, cu doi negri în toată firea care să aibă grijă de el..”

„Gata acuma”, a spus Dilsey. „Acuma tace. S-a ars puţin la mână.”

„Cu doi negri cât toate zilele şi trebuie să mi-l aduceţi în casă plângând”, a spus mama. „Înadins l-aţi stârnit, pentru că ştiţi că-s bolnavă.” A venit şi a stat lângă mine. „Taci”, a spus. „Taci chiar în clipa asta. Tu i-ai dat din prăjitura asta.”

„Eu am cumpărat-o”, a spus Dilsey. „N-am făcut-o din cămara lui Jason. Am vrut să-i dau ceva de ziua lui.”

„Vrei să mi-l îmbolnăveşti cu prăjitura asta ieftină de prăvălie”, a spus mama. „Asta vrei să faci. Nu pot să am şi eu un moment de linişte.”

„Du-te sus şi-ntinde-te”, a spus Dilsey. „Acuşi nu-l mai doare şi are să tacă. Haide, lasă.”

„Şi să-l las pe el aici să-i mai faceţi cine ştie mai ce”, a spus mama. „Cum pot să stau întinsă când aud cum ţipă aici. Benjamin. Să taci chiar în clipa asta.”

„N-avem unde să-l ducem”, a spus Dilsey. „Nu mai avem locul pe care l-am avut odată. Nu poate să stea în curte şi să plângă aşa, să-l vadă toţi vecinii.”

„Ştiu eu, ştiu”, a spus mama. „E vina mea. Dar mă duc şi eu curând, şi tu şi cu Jason o s-o duceţi mai bine atunci.” A început să plângă.

„Taci acuma”, a spus Dilsey. „Ai să mi te-mbolnăveşti. Du-te înapoi sus. Luster îl duce în bibliotecă şi o să se joace cu el până-i e gata masa.”

Dilsey şi cu mama au plecat.

„Taci”, a spus Luster. „Taci. Vrei să te ard şi pe mâna ailaltă. Nici nu te mai doare. Taci odată.”

„Haide”, a spus Dilsey. „Nu mai plânge.” Mi-a dat papucul şi am tăcut. „Du-l în bibliotecă”, a spus. „Şi dacă-l

mai aud, te bat eu cu mâna mea.”

Ne-am dus în bibliotecă. Luster a aprins lumina. Ferestrele s-au făcut negre şi a venit focul înalt negru pe perete şi m-am dus şi l-am atins cu mâna. Era ca o uşă, numai că nu era uşă.

Focul a venit în spatele meu, şi eu m-am dus la foc şi m-am aşezat pe duşumea şi am ţinut papucul. Focul a urcat mai sus. A stat pe perna de pe scaunul mamei.

„Taci”, a spus Luster. „Nu poţi să-ţi ţii gura o clipită. Uite, ti-am aţâţat focul, şi nici măcar nu te uiţi.”

Te cheamă Benjy, a spus Caddy. Auzi, Benjy, Benjy.

Nu-i mai spune aşa, a spus mama. Adu-l încoace.

Caddy m-a ridicat de subţiori.

Hopa sus, Mau.. .ăă, Benjy, a spus ea.

Nu mai încerca să-l iei tu în braţe, a spus mama. Parcă nu poţi să-l aduci de mână până aici. E prea complicat să-ţi dea prin cap.

Pot să-l duc în braţe, a spus Caddy. „Lasă-mă, să-l duc eu în braţe, Dilsey.”

„Stai la locul tău, prichindelule”, a spus Dilsey. „N-ai putere nici să striveşti o muscă. Haide, fiţi cuminţi acuma, cum a spus domnu’ Jason.”

Era lumină în capul scărilor. Era acolo tata, numai în cămaşă. Se uita la noi de parcă spunea Şşşş. Caddy a şoptit:

„E bolnavă mama.”

Versh m-a lăsat jos şi am intrat în camera mamei. Era un foc. Se ridica şi cădea pe pereţi. Era un alt foc în oglindă. Puteam să miros boala. Era o cârpă împăturită pe fruntea mamei. Părul ei era pe pernă. Focul nu ajungea până la el, dar strălucea pe mâna ei, unde săltau inelele.

„Vino şi spune-i mamei noapte bună”, a spus Caddy. Ne-am dus până la pat. Focul a ieşit din oglindă. Tata s-a ridicat de pe pat şi m-a luat în braţe şi mama şi-a pus mâna pe capul meu.

„Cât e ceasul”, a spus mama. Îşi ţinea ochii închişi.

„Şapte fără zece”, a spus tata.

„E prea devreme să-l trimitem la culcare”, a spus mama. „Are să se scoale mâine cu noaptea-n cap, şi pur şi simplu n-am să mai pot îndura încă o zi ca asta.”

„Hai, lasă”, a spus tata. A atins cu mâna faţa mamei.

„Ştiu că nu sunt decât o povară pentru tine”, a spus mama. „Dar o să mă duc curând. Atunci ai să scapi de cicăleala mea.”

„Şşşş”, a spus tata. „Îl duc niţel jos.” M-a ridicat în braţe. „Haide, voinicule. Mergem puţin jos. Să nu facem gălăgie cât învaţă Quentin.”

Caddy s-a dus şi şi-a aplecat faţa spre pat şi mâna mamei a venit în lumina focului. Inelele ei săltau pe spatele lui Caddy.

Mama e bolnavă, a spus tata. Vă duce Dilsey la culcare. Unde-i Quentin.

Îl aduce Versh, a spus Dilsey.

Tata stătea în picioare şi se uita le noi cum treceam pe lângă el. Puteam s-o auzim pe mama în camera ei. Caddy a spus: „Şşşş.” Jason mai urca încă pe scară. Îşi ţinea mâinile în buzunare.

„Trebuie să fiţi cuminţi cu toţii în seara asta”, a spus tata. „Şi vedeţi să nu faceţi gălăgie s-o supăraţi pe mama.”

„Nu facem zgomot”, a spus Caddy. „Fii atent să nu faci zgomot, Jason”, a spus ea. Am mers în vârful picioarelor.

Puteam să auzim acoperişul. Puteam să văd focul şi în oglindă. Caddy m-a ridicat iar în braţe.

„Haide, acuma”, a spus ea. „Pe urmă poţi să te întorci la foc. Taci, acuma.”

„Candace”, a spus mama.

„Taci, Benjy”, a spus Caddy. „Te duc la mama niţel. Fii băiat cuminte. Pe urmă te-ntorci la foc, Benjy.”

Caddy m-a lăsat jos şi am tăcut.

„Lasă-l să stea aici, mamă. Când se plictiseşte de foc, poţi să-i spui.”

„Candace”, a spus mama. Caddy s-a aplecat şi m-a ridicat. Ne-am împiedicat. „Candace”, a spus mama.

„Şşşş”, a spus Caddy. „Uite, poţi să-l vezi şi de-aici. Şşşş.”

„Adu-l aici”, a spus mama. „E prea mare să-l mai duci în braţe. Nu te mai opinti cu el. Au să te doară şalele. În familia noastră femeile au avut totdeauna un mers distins. Vrei să ajungi ca o spălătoreasă.”

„Nu-i prea greu”, a spus Caddy. „Pot să-l duc.”

„Atunci, nu vreau eu să-l duci”, a spus mama. „Coşcogeamitea băiatul de cinci ani. Nu, nu. Nu mi-l pune în poală. Lasă-l să stea în picioare.”

„Dacă-l ţii tu în braţe, tace”, a spus Caddy. „Şşşş”, a spus ea. „Ne întoarcem acuma. Uite. Uite perna ta. Vezi.”

„Lasă-l, Candace”, a spus mama.

„Lasă-l să se uite la ea, că tace”, a spus Caddy. „Ridică-te puţin s-o trag afară. Aşa, Benjy. Uite.”

M-am uitat la ea şi am tăcut.

„Prea îi faceţi toate gusturile”, a spus mama. „Şi tu, şi taica-tău. Nu vă daţi seama că eu trebuie să plătesc pentru asta. Aşa l-a răsfăţat mama-mare pe Jason şi au trebuit doi ani de zile să-i treacă, şi eu acuma nu mai am destulă putere şi cu Benjamin.”

„Nu-i nevoie să te necăjeşti tu cu el”, a spus Caddy.

„Mie-mi place să am grijă de el. Nu-i aşa, Benjy.”

„Candace”, a spus mama. „Ţi-am spus să nu-i mai spui aşa. N-a fost destul că taică-tău a insistat să-ţi spunem pe numele ăsta scurt prostesc, nu vreau să aibă şi el unul acuma. Numele astea scurte sunt vulgare. Numai oamenii simpli au aşa. Benjamin”, a spus ea.

„Uită-te la mine”, a spus mama. „Benjamin”, a spus ea. Mi-a luat faţa în mâini şi mi-a întors-o spre a ei.

„Benjamin”, a spus ea. „Ia perna asta de aici, Candace.”

„Are să plângă”, a spus Caddy.

„Ia perna de-aici, îţi spun”, a spus mama. „Trebuie învăţat să asculte.”

Perna n-a mai fost.

„Şşşş, Benjy”, a spus Caddy.

„Du-te acolo şi stai jos”, a spus mama. „Benjamin.” Mi-a ţinut faţa lângă faţa ei.

„Taci”, a spus ea. „Taci cu mama.”

Dar nu m-am oprit, şi mama m-a luat în braţe şi a început

să plângă, şi am plâns şi eu. Pe urmă perna s-a întors şi Caddy a ţinut-o deasupra capului mamei. A tras-o pe mama înapoi în scaunul ei şi mama a stat şi plângea peste perna roşie şi galbenă.

„Şşşş, mamă”, a spus Caddy. „Du-te sus şi întinde-te, să poţi să fii bolnavă. Mă duc s-o chem pe Dilsey.” M-a dus spre foc şi m-am uitat la formele luminoase, line. Auzeam focul şi acoperişul.

Tata m-a ridicat în braţe. Mirosea ca ploaia.

„Hei, Benjy”, a spus el. „Ai fost băiat cuminte astăzi.”

Caddy şi cu Jason se băteau în oglindă.

„Caddy”, a spus tata.

Se băteau. Jason a început să plângă.

„Caddy”, a spus tata. Jason plângea. Nu se mai bătea, însă o vedeam pe Caddy bătându-se în oglindă şi tata m-a lăsat jos şi s-a dus în oglindă şi s-a bătut şi el. A ridicat-o pe Caddy. Ea se zbătea Jason era întins pe jos. Plângea. Avea foarfecele în mână. Tata o ţinea pe Caddy.

„A tăiat toate păpuşile lui Benjy”, a spus Caddy. „Am să-i tai gâtul.”

„Candace”, a spus tata.

„Ba da”, a spus Caddy. „Îl omor.” Se zbătea. Tata a ţinut-o. Ea a dat cu piciorul spre Jason. El s-a rostogolit într-un colţ. A ieşit din oglindă. Tata a dus-o pe Caddy la foc. Au ieşit cu toţii din oglindă. Numai focul mai rămăsese în oglindă. Ca şi cum ar fi fost într-o uşă.

„Terminaţi”, a spus tata. „Vreţi să se-mbolnăvească mama.”

Caddy s-a oprit. „A tăiat toate păpuşile pe care le făcusem eu şi cu Mau... cu Benjy”, a spus Caddy. „A făcut-o numai de-al dracului.”

„Ba nu”, a spus Jason. Şedea pe jos, plângea. „Nu ştiam că-s ale lui. Credeam că-s nişte hârtii vechi.”

„Nu se putea să nu ştii”, a spus Caddy. „Ai făcut-o dinadins.”

„Şşşş”, a spus tata. „Jason”, a spus el.

„Îţi fac eu altele mâine”, a spus Caddy. „Facem o grămadă. Uite, uită-te la pernă acuma.”

Jason a intrat.

Îţi spun să taci odată, a spus Luster.

Ce s-a mai întâmplat, a spus Jason.

„Uite-aşa face”, a spus Luster. „Aşa a făcut toată ziua.”

„De ce nu-l laşi în pace, atunci”, a spus Jason. „Dacă nu poţi să-l ţii liniştit, du-l în bucătărie. Noi ăştilalţi nu putem să ne închidem fiecare în câte o cameră, cum face mama.”

„Mammy a spus să nu-l mai duc în bucătărie până nu-i gata cu masa”, a spus Luster.

„Atunci joacă-te cu el şi vezi să stea liniştit”, a spus Jason. „Nu-mi ajunge că muncesc toată ziua şi pe urnă când viu acasă să intru într-o casă de nebuni.” Şi-a deschis ziarul şi a citit.

Poţi să te uiţi la foc şi la oglindă şi la pernă, a spus Caddy. Nu mai trebuie să aştepţi până la masă să te uiţi la pernă. Auzeam acoperişul. Îl auzeam şi pe Jason plângând dincolo de perete.

Dilsey a spus: „Ai venit, Jason. Nu vrei să-l laşi în pace, nu.”

„Da, vă rog”, a spus Luster.

„Unde-i Quentin?” a spus Dilsey. „Masa-i aproape gata.”

„Eu nu ştiu”, a spus Luster. „N-am văzut-o.”

Dilsey a plecat. „Quentin”, a spus ea în hol. „Quentin. Gata masa.”

Puteam să auzim acoperişul. Quentin mirosea ca ploaia şi ea.

Ce-a făcut Jason, a spus el.

A tăiat cu foarfecele toate păpuşile lui Benjy, a spus Caddy.

Mama a spus să nu-i mai spui Benjy, a spus Quentin. S-a aşezat pe covor lângă noi. Nu mai stă odată ploaia asta, a spus. „Nu poţi să mai faci nimic.

Te-ai bătut, a spus Caddy. Nu-i aşa.

N-a fost cine ştie ce, a spus Quentin.

Da, se vede, a spus Caddy. Are să te vadă tata.

Nu-mi pasă, a spus Quentin. De-ar sta ploaia asta odată.

Quentin a spus: „N-a spus Dilsey că-i gata masa.”

„Da, vă rog”, a spus Luster. Jason s-a uitat la Quentin. Pe urmă şi-a citit iar ziarul. Quentin a intrat în cameră. „Zice că-i aproape gata acuşi”, a spus Luster. Quentin s-a trântit pe scaunul mamei. Luster a spus:

„Domnu’ Jason.”

„Ce”, a spus Jason.

„Daţi-mi şi mie douăşcinci de cenţi”, a spus Luster.

„Ce să faci cu ei”, a spus Jason.

„Mă duc şi eu la circ diseară”, a spus Luster.

„Credeam c-a luat Dilsey de la Frony să-ţi dea”, a spus Jason.

„A luat”, a spus Luster. „Da’ i-am pierdut. Eu şi cu Benjy l-am căutat toată ziua banu’ ăsta. Puteţi să-l întrebaţi.”

„Atunci împrumută de la el”, a spus Jason. „Eu muncesc pentru banii mei.” A citit ziarul. Quentin s-a uitat la foc. Focul era în ochii ei şi pe gura ei. Gura ei era roşie.

„Am încercat să-l împiedic să vină acolo”, a spus Luster.

„Taci din gură odată”, a spus Quentin. Jason s-a uitat la ea.

„Ce ţi-am spus c-am să-ţi fac dacă te mai prind o dată cu tipul ăla”, a spus el. Quentin s-a uitat la foc. „Auzi ce spun eu”, a spus Jason.

„Te aud”, a spus Quentin. „De ce nu-mi faci, atunci.”

„N-avea tu grijă”, a spus Jason.

„Nici n-am”, a spus Quentin. Jason a citit ziarul mai departe.

Auzeam acoperişul. Tata s-a aplecat înainte şi s-a uitat la Quentin. Ia te uită, a spus el. Cine-a învins.

„Nimeni”, a spus Quentin. „Ne-au oprit. Profesorii.”

„Cu cine”, a spus tata. „Poţi să-mi spui.”

„N-are importanţă”, a spus Quentin. „E la fel de mare ca mine.”

„Aşa e bine”, a spus tata. „Poţi să-mi spui din ce v-aţi luat.”

„N-a fost nimic”, a spus Quentin. „A spus că el pune o broască în sertarul ei la catedră şi că ea n-o să-ndrăznească să-l bată.”

„A”, a spus tata. „Ea. Şi pe urmă.”

„Da, domnule”, a spus Quentin. „Şi pe urmă l-am cam pocnit.”

Auzeam acoperişul şi focul şi un smiorcăit dincolo de uşă.

„De unde-a găsit el o broască acum în noiembrie”, a spus tata.

„Nu ştiu, vă rog”, a spus Quentin.

Puteam să-i auzim.

„Jason”, a spus tata. Puteam să-l auzim pe Jason.

„Jason”, a spus tata. „Vino-ncoace şi termină.”

Auzeam acoperişul şi focul şi pe Jason.

„Să taci numaidecât”, a spus tata. „Vrei să te bat iar.” Tata l-a ridicat pe Jason pe scaun lângă el. Jason s-a smiorcăit. Auzeam focul şi acoperişul. Jason a tras pe nas mai tare.

„Încă o dată”, a spus tata. Auzeam focul şi acoperişul.

Dilsey a spus: Aşa. Veniţi acuma cu toţii la masă.

Versh mirosea ca ploaia. Mirosea şi ca un câine. Auzeam focul şi acoperişul.

O auzeam pe Caddy mergând repede. Tata şi cu mama s-au uitat la uşă. Caddy a trecut pe lângă uşă repede. Nu se uita. Mergea repede.

„Candace”, a spus mama. Caddy n-a mai mers.

„Da, mamă”, a spus ea.

„Şşşş, Caroline”, a spus tata.

„Vino-ncoace”, a spus mama.

„Şşşş, Caroline”, a spus tata. „Las-o în pace.”

Caddy a venit până la uşă şi a stat acolo şi se uita la tata şi la mama. Ochii ei au fugit spre mine şi pe urmă în lături. Am început să plâng. Plângeam tare şi m-am ridicat de la locul meu. Caddy a intrat şi s-a oprit sprijinită de perete şi se uita la mine. M-am dus spre ea şi plângeam şi ea s-a tras lângă perete şi i-am văzut ochii şi am plâns şi mai tare şi am tras-o de rochie. Ea a întins mâinile spre mine să mă dea la o parte, dar eu am tras-o de rochie. Ochii ei fugeau.

Versh a spus: *Acuma te cheamă Benjamin. Ştii cum se face că te cheamă Benjamin acuma. Vor să te facă să ai gingiile albăstrii. Mammy spune că pe vremuri bunică-tu a schimbat numele unui negru şi el s-a făcut*

predicator şi când s-au uitat la el avea gingiile albăstrii. Înainte nici nu le avea albastre. Şi când femeia lui se uita în ochii lui noaptea pe lună plină, copilul se năştea cu gingiile albastre. Şi într-o seară, când ajunseseră să fie vreo duzină de copii cu gingiile albastre, nu s-a mai întors acasă. L-au găsit vânătorii în pădure, mâncat tot, pân-la os. Şi ştii tu cine l-a mâncat. Copiii ăia cu gingiile albastre.

Eram în hol. Caddy se uita încă la mine. Îşi dusese mâna la gură şi i-am văzut ochii şi am plâns. Ne-am urcat pe scară. Ea s-a oprit iar, lipită de perete, şi s-a uitat la mine şi eu am plâns şi ea a mers mai departe şi am mers şi eu mai departe şi am plâns şi ea s-a lipit de perete şi se uita la mine. A deschis uşa la camera ei, dar am tras-o de rochie şi ne-am dus în baie şi ea s-a oprit lipită de uşă şi se uita la mine. Pe urmă şi-a ascuns faţa cu braţul şi eu am tras de ea şi plângeam.

Ce-i faci, a spus Jason. De ce nu-l laşi în pace.

Nici nu l-am atins, a spus Luster. Aşa a făcut toată ziua. Îi trebuie o bătaie bună.

Îi trebuie să-l trimitem la Jackson, a spus Quentin. Cum se mai poate trăi într-o casă ca asta.

Dacă nu-ţi place, cuconiţo, n-ai decât s-o întinzi de-aici, a spus Jason.

Asta am să şi fac, a spus Quentin. Nu-mi duce mie grija.

Versh a spus: „Dă-te mai încolo puţin, să-mi usuc picioarele.” M-a împins mai încolo. „Să nu mai începi să zbieri iar. Poţi să-l vezi şi de aici. Altă treabă nici n-ai. Nu trebuie să ieşi pe-afară în ploaie ca mine. Te-ai născut cu noroc şi habar n-ai.” Era întins pe spate în faţa focului.

„Ştii cum se face că acuma te cheamă Benjamin”, a spus Versh. „Mămica ta e prea mândră. Aşa spune mammy.”

„Stai liniştit acolo şi lasă-mă şi pe mine să mă usuc”, a spus Versh. „Dacă nu, să vezi ce-ţi fac. Te jupoi de viu.”

Auzeam focul şi acoperişul şi pe Versh.

Versh s-a ridicat repede şi şi-a tras picioarele. Tata a spus: „Lasă, stai, Versh.”

„Îi dau eu de mâncare în seara asta”, a spus Caddy. „Câteodată plânge când îi dă Versh.”

„Ia tava asta”, a spus Dilsey. „Şi du-te şi dă-i să mănânce lui Benjy.”

„Nu vrei să-ţi dea Caddy de mâncare”, a spus Caddy.

E nevoie neapărat să stea cu papucul ăla murdar aici pe masă, a spus Quentin. De ce nu-i daţi să mănânce în bucătărie. Parc-am sta la masă cu porcii.

Dacă nu-ţi place cum stăm noi la masă, n-ai decât să nu mai vii să mănânci cu noi, a spus Jason.

Ieşeau aburii din Roskus. Şedea în faţa sobei. Uşiţa de la cuptor era deschisă şi Roskus îşi băgase picioarele înăuntru. Ieşeau aburii şi din castron. Caddy mi-a băgat încet lingura în gură. Era o pată neagră înăuntrul castronului.

Haide, lasă, a spus Dilsey. N-o să te mai necăjească.

A scăzut sub pata cea neagră. Pe urmă castronul a fost gol. A plecat. „I-e foame în seara asta”, a spus Caddy. Castronul s-a întors. Nu mai vedeam pata. Pe urmă am văzut-o. „Ce foame îi e”, a spus Caddy. „Ia uitaţi-vă ce-a mai mâncat.”

Ba da, a spus Quentin. Îl trimiteţi cu toţii să mă spioneze. Cât mi-e de silă de casa asta. Am să fug de-aici într-o zi.

Roskus a spus: „Are să plouă toată noaptea.”

De când tot fugi tu şi n-ajungi niciodată destul de departe ca să nu te-ntorci la masă, a spus Jason.

Ai să vezi dacă nu fug, a spus Quentin.

„Şi pe urmă chiar că nu mai ştiu ce-o să ne facem”, a spus Dilsey. „Acuma mi-a prins tot şoldu’ că m-a înţepenit toată. Toată ziua în sus şi-n jos pe scările astea.”

Nu m-aş mira deloc, a spus Jason. Nimic din ce-ai face tu nu m-ar mira.

Quentin şi-a aruncat şervetul pe masă.

Taci din gură, Jason, a spus Dilsey. S-a dus şi a strâns-o în braţe pe Quentin. Stai jos, drăguţă, a spus Dilsey. Ar trebui să-i fie ruşine că dă pe tine vina altuia.

„Iar e cu dosu-n sus”, a spus Roskus.

„Tu taci din gură”, a spus Dilsey.

Quentin a împins-o pe Dilsey la o parte. S-a uitat la Jason. Gura îi era roşie. A ridicat paharul cu apă de pe masă şi şi-a zvâcnit braţul înapoi şi se uita la Jason. Dilsey a prins-o de mână. S-au bătut. Paharul s-a spart pe masă şi apa a curs pe masă. Quentin alerga.

„Mama e bolnavă iar”, a spus Caddy.

„Este”, a spus Dilsey. „O vreme ca asta îţi îmbolnăveşte pe oricine. Când termini odată de mâncat, măi băiatule.”

O, dracu’ să te ia, a spus Quentin. Dracu’ să te ia. O auzeam cum aleargă pe scară. Ne-am dus în bibliotecă.

Caddy mi-a dat perna şi puteam să mă uit la pernă şi la oglindă şi la foc.

„Să nu facem gălăgie cât învaţă Quentin.” Tata a spus: „Tu ce faci acolo, Jason.”

„Nimic”, a spus Jason.

„Atunci, ce-ar fi să vii aici să nu faci nimic”, a spus tata.

Jason a ieşit din colţ.

„Ce mesteci”, a spus tata.

„Nimic”, a spus Jason.

„Iar mozoleşte hârtie”, a spus Caddy.

„Vino-ncoace, Jason”, a spus tata.

Jason a aruncat ceva în foc. Sfârâia, s-a desfăcut, s-a făcut neagră. Pe urmă a fost cenuşie. Pe urmă n-a mai fost. Caddy şi tata şi Jason erau pe scaunul mamei. Ochii lui Jason erau închişi, strânşi, şi gura i se mişca aşa ca atunci când mestecă. Capul lui Caddy era pe umărul tatii. Părul ei era ca focul şi puncte mici de foc erau în ochii ei şi eu am venit şi tata m-a ridicat şi pe mine pe scaun şi Caddy m-a ţinut. Caddy mirosea ca pomii.

Mirosea ca pomii. În colţ era întuneric, dar puteam să văd fereastra. Am stat chircit acolo şi ţineam papucul. Nu puteam să-l văd, dar mâinile mele îl vedeau şi puteam să aud cum se face noapte şi mâinile mele vedeau papucul, dar eu nu puteam să-l văd, dar mâinile mele puteau să vadă papucul şi am stat acolo chircit şi auzeam cum se face întuneric.

Aici eşti, a spus Luster. Uite ce-am eu aici. Mi l-a arătat. Ştii de unde-l am. Domnişoara Quentin mi l-a dat. Ştiam eu că nu pot să mă oprească să mă duc. Ce faci aici. Am crezut c-ai fugit afară. Nu te-ai mai săturat să gemi şi să plângi toată ziua şi acuma mai stai şi aici, în camera asta, singur, şi tot îi dai înainte. Vino-ncoace la culcare să pot şi eu să mă-mbrac până nu-ncepe. N-am timp să stau cu tine toată noaptea. Cum aud trompetele, am şi plecat.

Nu ne-am dus în camera noastră.

„Aici e unde avem scarlatină", a spus Caddy. „De ce trebuie să dormim aici în noaptea asta."

„Ce-ţi pasă unde dormi", a spus Dilsey. A închis uşa şi a stat jos şi a început să mă dezbrace. Jason a început să plângă. „Taci", a spus Dilsey.

„Eu vreau să dorm cu mama-mare", a spus Jason.

„E bolnavă", a spus Caddy. „Ai să dormi cu ea când se face bine. Nu-i aşa, Dilsey."

„Tăceţi acuma", a spus Dilsey. Jason a tăcut.

„Uite şi cămăşile noastre de noapte şi toate celea", a spus Caddy. „Parcă ne-am muta."

„Şi faceţi bine şi vi le puneţi", a spus Dilsey. „Descheie-l tu pe Jason."

Caddy l-a descheiat pe Jason. Jason a început să plângă.

„Vrei să-ţi dau bătaie", a spus Dilsey. Jason a tăcut.

Quentin, a spus mama în hol.

Ce, a spus Quentin dincolo de perete. Am auzit-o pe mama cum încuie uşa. S-a uitat prin uşa noastră şi a intrat şi s-a aplecat peste pat şi m-a sărutat pe frunte.

Când îl culci, du-te şi întreab-o pe Dilsey dacă poate să-mi dea şi mie o sticlă cu apă caldă, a spus mama. Spune-i că dacă e prea greu, pot şi fără ea. Spune-i că vreau numai să ştiu.

Da, vă rog, a spus Luster. Haide. Scoate-ţi pantalonii.

Quentin şi Versh au intrat. Quentin îşi ţinea faţa întoarsă încolo. „De ce plângi acuma", a spus Caddy.

„Tăceţi", a spus Dilsey. „Dezbrăcaţi-vă cu toţii. Tu poţi să te duci acasă, Versh."

M-am dezbrăcat şi m-am uitat la mine şi am început să plâng. Taci, a spus Luster. Nu te mai ajută la nimic să te uiţi după ele. S-au dus. Mai plângi tu şi să vezi dacă-ţi mai facem ziua ta. Mi-a pus cămaşa de noapte. Am tăcut şi pe urmă Luster s-a oprit cu capul întors spre fereastră. Pe urmă s-a dus la fereastră şi s-a uitat afară. S-a întors şi m-a luat de mână. Uite-o, a spus. Taci acuma. Ne-am dus la fereastră şi ne-am uitat afară. A ieşit pe fereastra lui Quentin şi a trecut în pom. Ne-am uitat cum tremura pomul, pe urmă s-a dat jos şi am văzut cum merge prin iarbă. Pe urmă n-am mai văzut. Haide, a spus Luster. Ia auzi. Auzi trompetele. Suie-te în pat cât mai am răbdare cu tine.

Erau două paturi. Quentin s-a culcat în celălalt. S-a întors cu faţa la perete. Dilsey l-a pus pe Jason lângă el. Caddy şi-a scos rochiţa.

„Ia te uită la pantalonaşii tăi”, a spus Dilsey. „Noroc că nu te-a văzut maică-ta.”

„Eu am spus-o”, a spus Jason.

„Te cred c-ai spus-o”, a spus Dilsey.

„Şi vezi şi tu ce-ai câştigat că m-ai spus”, a spus Caddy. „Pârâciosule.”

„Ce-am câştigat”, a spus Jason.

„De ce nu-ţi pui cămaşa de noapte”, a spus Dilsey. S-a dus şi a ajutat-o pe Caddy să-şi scoată cămăşuţa şi pantalonaşii. „Uite în ce hal eşti”, a spus Dilsey. A strâns pantalonaşii ghem şi a şters-o pe Caddy cu ei. „Te-ai murdărit toată”, a spus ea. „Dar în seara asta nu mai faceţi baie. Aşa.” I-a pus lui Caddy cămaşa de noapte şi Caddy s-a suit în pat şi Dilsey s-a dus la uşă şi a stat acolo cu mâna pe lumină. „Acuma să fiţi cuminţi, aţi auzit”, a spus.

„Bine, bine”, a spus Caddy. „Mama nu vine în noaptea asta”, a spus ea. „Aşa că voi trebuie să ascultaţi de mine.”

„Da”, a spus Dilsey. „Acuma, la culcare.”

„Mama e bolnavă”, a spus Caddy. „Ea şi cu mama-mare sunt bolnave amândouă.”

„Şşşş”, a spus Dilsey. „Dormiţi acuma.”

Camera s-a făcut neagră în afară de uşă. Pe urmă uşa s-a

făcut neagră. Caddy a spus: „Şşşş, Maury”, şi şi-a pus mâna pe mine. Aşa că am tăcut. Puteam să ne auzim. Auzeam întunericul.

Întunericul a plecat şi tata s-a uitat la noi. S-a uitat la Quentin şi la Jason şi pe urmă a venit şi a sărutat-o pe Caddy şi şi-a pus mâna pe capul meu.

„E tare bolnavă mama”, a spus Caddy.

„Nu”, a spus tata. „Ai să ai tu grijă de Maury.”

„Da”, a spus Caddy.

Tata s-a dus la uşă şi s-a uitat iar la noi. Pe urmă s-a întors întunericul şi tata a stat negru în uşă şi pe urmă uşa s-a făcut neagră. Caddy m-a ţinut şi ne auzeam pe toţi, şi întunericul, şi ceva pe care puteam să-l miros. Şi pe urmă am văzut ferestrele unde bâzâiau pomii. Pe urmă întunericul a început să se rotească în forme line, luminoase, cum face întotdeauna, chiar şi atunci când Caddy spune că am adormit.

Partea a doua

2 *iunie 1910*

Când umbra crucii ferestrei apărea pe perdele ştiam că e între şapte şi opt şi atunci intram iarăşi în timp, auzind ceasul. Era ceasul bunicului şi când tata mi l-a dăruit, mi-a spus: Quentin, îţi dăruiesc mausoleul tuturor speranţelor şi dorinţelor; e mai degrabă chinuitor de probabil că ai să-l foloseşti ca să obţii o *reducto absurdum* a tuturor experienţelor omeneşti, care n-or să se potrivească cu nevoile tale personale mai bine decât cu ale lui sau ale tatălui său. Ţi-l dăruiesc nu ca să-ţi amintească de timp, ci ca să-l poţi uita când şi când, câte o clipă, şi să nu-ţi cheltuieşti forţele încercând să-l înfrângi. Pentru că nicio bătălie nu e câştigată vreodată, mi-a spus. Nici măcar nu mai există bătălii. Câmpul de luptă nu face altceva decât să-i dezvăluie omului propria lui nebunie şi deznădejde, şi victoria este o iluzie a filozofilor şi a nebunilor.

Era sprijinit de cutia cu gulere şi eu stăteam lungit în pat ascultându-l. Auzindu-l adică, fiindcă nu cred că cineva ascultă în mod conştient ceasul de la mână sau de pe masă. Nici n-ai nevoie. Poţi să-i uiţi ticăitul multă vreme şi pe urmă, într-o secundă de tic-tac, poate să-ţi nască în minte suita neîntreruptă, lungă şi descrescătoare a timpului pe care nu l-ai auzit. Cum spunea tata că în razele lungi şi singuratice de lumină ai putea parcă să-l vezi mergând pe Isus. Şi pe bunul Sfânt Francisc, care vorbea despre Surioara Moartea şi care nici n-a avut soră.

Prin perete am auzit arcurile patului lui Shreve şi apoi papucii lui târşâindu-se pe duşumea. M-am sculat din pat şi m-am dus până la masa de toaletă şi mi-am alunecat mâna pe tăblia ei până când am găsit ceasul şi l-am întors cu faţa în jos şi m-am dus înapoi în pat. Însă umbra crucii ferestrei

era mai departe acolo şi acuma învăţasem s-o calculez aproape minut cu minut, aşa că ar fi trebuit să mă întorc cu spatele la ea, simţind cum îmi zvâcnesc ochii pe care îi aveau animalele în ceafă când ceafa era deasupra. Ce ajungi să regreţi sunt întotdeauna obişnuinţele de lenevie. Tata a spus asta. Că de fapt Crist nici n-a fost răstignit; a fost pur şi simplu ros de ticăitul minuţios al unor rotiţe. Care nici n-a avut soră.

Aşa că atunci când am ştiut că n-am să mai văd umbra, am început să mă întreb cât o fi ceasul. Tata spunea că speculaţia asta constantă cu privire la poziţia acelor mecanice pe un cadran arbitrar este un simptom al unei funcţii mentale. Excrement, spunea tata, ca şi sudoarea. Şi eu spunând Chiar că mă întreb. Dă-i înainte şi-ntreabă-te.

Dacă ar fi fost cer înnourat m-aş fi putut uita pe fereastră, gândindu-mă la ce spunea el despre obişnuinţele de lenevie. Gândindu-mă c-ar fi plăcut pentru ei la New London dacă ar ţine vremea aşa. Şi de ce n-ar ţine? Luna mireselor, vocea care a suflat. *Ea a ieşit fugind din oglindă, din miresmele dense. Trandafiri. Trandafiri. Domnul şi Doamna Jason Richmond Compson anunţă căsătoria fii.* Trandafiri. Nu feciorelnici ca lemnul-câinelui. Am spus că am săvârşit incestul, tată, am spus. Trandafiri. Cu viclenie şi seninătate. Dacă frecventezi cursurile la Harvard un an, dar nu vezi regatele, ar trebui să ţi se dea banii înapoi. Mai bine dă-i-i lui Jason. Dă-i lui Jason un an la Harvard.

Shreve se oprise în uşă, punându-şi gulerul, şi ochelarii îi sclipeau trandafirii ca şi cum i-ar fi spălat când se spălase pe faţă. „Chiuleşti în dimineaţa asta?”

„E chiar aşa de târziu?”

S-a uitat la ceas. „Sună în două minute.”

„Nu mi-am dat seama că-i atât de târziu.” Îşi privea încă ceasul şi gura începuse să-i formeze cuvintele. „Are să trebuiască să mă grăbesc. Nu pot să-mi mai permit să mai lipsesc. Decanul mi-a spus săptămâna trecută...” Şi-a pus ceasul la loc în buzunar. Atunci am tăcut.

„Pune-ţi pantalonii şi dă-i drumul”, mi-a spus. A plecat.

M-am sculat şi m-am învârtit prin cameră, ascultându-l prin perete. A intrat în salonaş, mergând spre uşă.

„Nu eşti gata?”

„Nu încă. Fugi tu. Te ajung.”

A ieşit. Uşa s-a închis. Paşii i s-au îndepărtat pe coridor. Apoi am auzit iarăşi ceasul. Am terminat cu învârtitul prin cameră şi m-am dus la fereastră şi am tras perdelele la o parte şi i-am privit cum aleargă spre capelă, aceiaşi, luptându-se cu aceleaşi mâneci largi greoaie, cu aceleaşi cărţi şi gulere fluturând în vânt ca rămăşiţele dintr-un naufragiu, şi Spoade. Spunea că Shreve e bărbatul meu. Lăsaţi-l în pace, a spus Shreve, dacă e destul de deştept să nu umble după nişte putori murdare, cui ce-i pasă. În Sud ţi-e ruşine că eşti virgin. Băieţi. Bărbaţi. Mint cu toţii. Fiindcă pentru femei are mai puţină importanţă, mi-a spus tata. Spunea că bărbaţii au inventat virginitatea, nu femeile. Tata spunea că ea e ca şi moartea: doar o stare în care-i laşi pe alţii, şi eu am spus: Dar să crezi că nu contează, şi el a spus: Asta-i partea tristă cu toate lucrurile, nu numai cu virginitatea, şi eu am spus: Dar de ce nu s-a putut să fi fost eu şi nu ea care să nu mai fie virgină, şi el a spus: Şi din cauza asta-i totul tristeţe; pentru nimic nu face să te zbaţi să-l schimbi, şi Shreve a spus: Dacă-i destul de deştept să nu umble după nişte putori murdare, şi eu am spus: Tu ai avut o soră? Ai avut? Ai avut?

Spoade era în mijlocul lor ca o broască ţestoasă într-o stradă plină de frunze moarte fugărindu-se una pe alta, cu gulerul ridicat înconjurându-i urechile, înaintând cu pasul lui obişnuit, fără grabă. Era de undeva din Carolina de Sud, în ultimul an la facultate. Fala clubului din care făcea parte era că el nu alerga niciodată spre capelă la slujba de dimineaţă şi că nu ajunsese niciodată la timp acolo şi că nu lipsise niciodată în patru ani şi că nu ajunsese niciodată la capelă sau la prima oră de curs cu cămaşa pe el sau cu ciorapii în picioare. Pe la ora zece venea la Thompson să bea două ceşti de cafea, se aşeza şi-şi scotea ciorapii din buzunar şi-şi scotea pantofii şi-şi punea ciorapii până i se răcea cafeaua. Pe la douăsprezece puteai să-l vezi cu

cămaşă şi guler, ca oricare altul. Ceilalţi îl depăşeau alergând spre capelă, însă el nu-şi schimba deloc pasul. După un timp curtea era pustie.

O vrabie a zburat pieziş prin soare până pe pervazul ferestrei şi s-a oprit acolo cu capul pe o parte, privindu-mă. Ochiul ei era rotund şi strălucitor. Întâi mă privea cu un ochi, pe urmă zvrrr! şi se uita la mine cu celălalt şi guşa îi zvâcnea mai repede decât pulsul unui om. A început să bată ceasul. Vrabia nu şi-a mai schimbat ochii şi m-a privit lung cu unul singur până a terminat ceasul de bătut, ca şi cum ar fi ascultat şi ea. Pe urmă a zburat de pe pervaz şi s-a dus.

A trecut un timp până a încetat să vibreze ultima bătaie. A rămas în aer, mai mult simţită decât auzită, multă vreme. Ca şi cum toate clopotele care ar fi bătut vreodată ar mai fi răsunat încă în razele luminoase prelungi muribunde, Isus şi Sfântul Francisc vorbind despre soră-sa. Pentru că dacă ar fi fost doar iadul, dacă asta ar fi fost totul. Să se termine. Dacă lucrurile ar putea să se termine de la sine. Nimeni altcineva acolo decât ea şi cu mine. Dacă am fi putut face ceva atât de înspăimântător încât să fi fugit din iad cu toţii în afară de noi. *Am săvârşit incestul am spus tată eu am fost n-a fost Dalton Ames.* Şi când mi-a pus Dalton Ames. Dalton Ames. Dalton Ames. Când mi-a pus pistolul în mână eu n-am. Din cauza asta n-am. El ar fi acolo şi ea ar fi şi eu. Dalton Ames. Dalton Ames. Dalton Ames. Dacă am fi putut face ceva atât de groaznic şi tata a spus Şi asta-i trist, oamenii nu pot să facă nimic atât de înspăimântător nu pot să facă chiar nimic foarte înspăimântător nici nu-şi mai aduc aminte mâine de ceea ce li s-a părut înspăimântător astăzi şi eu am spus: Poţi să te eschivezi de la orice, şi el a spus: Ha crezi tu că poţi. Şi am să privesc în jos şi-mi voi vedea oasele murmurătoare şi apa adâncă asemenea vântului, ca un acoperiş de vânt, şi după multă vreme nici nu mai poţi distinge oasele în nisipul singuratic, virgin. Până când vine Ziua şi El spune Treziţi-vă şi doar fierul de călcat va ieşi plutind. Nu când îţi dai seama că nimic nu te poate ajuta – religia, mândria, nimic – când îţi dai seama că n-ai

nevoie de niciun ajutor. Dalton Ames. Dalton Ames. Dalton Ames. Dac-aş fi putut fi maică-sa culcată cu trupul desfăcut ridicat şi râzând, ţinându-l pe taică-su cu mâna mea oprindu-l văzându-l pândindu-l cum moare înainte de-a fi ajuns să trăiască. *O clipă ea a fost în picioare în prag*

M-am dus la masa de toaletă şi am luat în mână ceasul, ţinându-l încă cu faţa în jos. Am izbit geamul de colţul mesei şi am strâns cioburile de sticlă în palmă şi le-am pus în scrumieră şi am smuls limbile şi le-am pus în scrumieră. Ceasul bătea mai departe. L-am întors cu faţa în jos, cadranul orb şi rotiţele ticăind, ticăind înăuntru, n-aveau altceva ce să facă. Isus umblând prin Galileea şi Washington care nu minţea niciodată. Tata i-a adus din târgul de la Saint Louis lui Jason un breloc: un binoclu de teatru în miniatură în care te uitai cu un ochi şi vedeai un zgârie-nori, o roată cu spiţele ca o pânză de păianjen. Cascada Niagara într-un vârf de ac. Pe cadran era o pată roşie. Când am văzut-o a început să-mi zvâcnească degetul. Am lăsat ceasul pe masă şi m-am dus în camera lui Shreve şi am luat tinctură de iod şi mi-am dat pe deget. Am dat jos restul de geam de pe lângă ramă cu prosopul.

Am scos două rânduri de rufărie de corp, ciorapi, cămăşi, gulere şi cravate şi mi-am împachetat cufărul. Am pus înăuntru totul în afară de costumul cel nou şi unul vechi şi două perechi de pantofi şi două pălării şi cărţile. Am dus cărţile în salonaş şi le-am pus teanc pe masă, cele pe care le adusesem de acasă şi cele *Tata spunea că pe vremuri pe un gentleman îl cunoşteai după cărţile lui; astăzi îl cunoşti după cărţile pe care nu le-a dat îndărăt* şi am încuiat cufărul şi am scris adresa. A sunat sfertul. M-am oprit şi am ascultat până s-au stins bătăile.

Am făcut baie şi m-am bărbierit. În apă degetul a început să-mi zvâcnească, aşa că i-am mai dat o dată cu tinctură de iod. Mi-am pus costumul cel nou şi mi-am luat ceasul şi mi-am împachetat costumul celălalt şi rufăria şi aparatul de ras şi periile în valiză şi am înfăşurat cheia de la cufăr într-o bucată de hârtie şi am pus-o într-un plic şi am scris pe el numele tatii şi am scris cele două scrisori şi le-am lipit.

Umbra mai era încă pe peron. M-am oprit în prag şi am privit cum alunecă umbra. Aproape puteai s-o vezi cum se mişcă, târându-se spre uşă, împingând umbra tot mai înapoi spre portal. *Doar că ea începuse să fugă când am auzit eu. În oglindă ea alerga înainte ca eu să-mi fi dat seama ce este. Atât de repede, cu trena aruncată pe braţ alerga afară din oglindă ca un nor, cu voalul zvâcnindu-i în sclipiri lungi cu tocurile pantofilor strălucitoare şi repezi strângându-şi rochia la umăr cu cealaltă mână, alergând afară din oglindă miresmele de trandafiri, trandafiri, glasul care sufla deasupra Edenului. Pe urmă a trecut prin verandă nu i-am auzit tocurile pe urmă prin clarul de lună ca un nor, umbra plutitoare a voalului alunecându-i prin iarbă, alergând spre urlete. A ieşit alergând din rochie, strângându-şi încă în mână voalul de mireasă, alergând înspre urlete acolo unde T.P. în rouă Hopa Rachiul Benjy care urla sub ladă. Tata avea o cuirasă de argint deschisă ca un V pe pieptul său care alerga.*

Shreve a spus: „Ei, n-ai mai... Ce-i asta, o nuntă sau un priveghi?”

„N-am reuşit să fiu gata la timp”, am spus.

„Cred şi eu, dac-ai stat să te ferchezuieşti aşa. Ce s-a întâmplat? Ai crezut că-i duminică?”

„Doar n-au să mă aresteze pentru că mi-am pus şi eu o dată hainele noi”, am spus.

„Mă gândeam la studenţii obişnuiţi. Sau crezi că nu mai e de demnitatea ta să mai vii şi la cursuri?”

„Întâi mă duc să mănânc.” Umbra nu mai era pe peron. Am ieşit în soare şi mi-am regăsit umbra. Am coborât pe trepte puţin înaintea ei. A bătut jumătatea. Pe urmă sunetele au încetat şi au murit în aer.

Deacon nu era nici la poştă. Am pus mărci pe cele două plicuri şi am pus-o la cutie pe cea pentru tata şi am pus-o pe cea pentru Shreve în buzunarul dinăuntru al hainei, şi atunci mi-am amintit unde l-am văzut ultima oară pe Deacon. De Ziua Decoraţiilor, la treizeci mai, şi el era într-o uniformă republicană, chiar în mijlocul coloanei. Dacă aveai

timp să aştepţi la orice colţ de stradă aveai să-l vezi în orice coloană de defilare s-ar fi întâmplat să treacă. Cea dinainte fusese de ziua lui Columb sau a lui Garibaldi sau a nu mai ştiu cui. Mergea în coloana măturătorilor de stradă, pe cap cu un joben înalt cât un burlan de sobă, ţinând în mână un steguleţ italian de doi inci, fumând o ţigară de foi în mijlocul măturilor şi roabelor. Dar ultima defilare fusese cea de ziua republicană pentru că Shreve îmi spusese:

„Ia te uită. Uite ce-a făcut bunică-tu cu babalâcul ăsta de negru nenorocit.”

„Da”, am spus. „Acuma poate să vină în fiecare zi la câte o defilare. Dacă n-ar fi fost bunicu-meu, ar fi trebuit să muncească şi el ca albii.”

Nu l-am văzut nicăieri. Dar în fond n-am văzut niciodată nici chiar un negru în stare să muncească pe care să-l poţi găsi când aveai nevoie de el, cu atât mai puţin unul căruia îi dă mâna să stea degeaba. A venit un autobuz. Am coborât în oraş şi m-am dus la Parker şi am mâncat şi eu dimineaţa ca lumea. Pe când mâncam am auzit un ceas bătând ora întreagă. Dar, m-am gândit, îţi trebuie cel puţin o oră în care să pierzi noţiunea timpului, căruia i-a trebuit mai mult decât istoria însăşi pentru ca să intre în progresia ei mecanică.

După ce mi-am terminat micul dejun mi-am cumpărat o ţigară de foi. Vânzătoarea mi-a spus că cele de cincizeci de centi sunt cele mai bune, aşa că mi-am luat una din alea şi am aprins-o şi am ieşit în stradă. Am stat un timp acolo trăgând câteva fumuri şi pe urmă, cu ţigara aprinsă în mână, am luat-o spre colţ. Am trecut pe lângă vitrina unui ceasornicar, dar mi-am ferit privirile la timp. La colţ m-au agăţat doi văcsuitori, unul dintr-o parte, altul din cealaltă, stridenţi şi guralivi ca nişte mierle. Unuia i-am dat ţigara de foi, şi celuilalt un ban de cinci centi. M-au lăsat în pace. Cel cu ţigara încerca să i-o vândă celuilalt pe cinci centi.

Era un ceas mare, sus în soare, şi m-am gândit cât e de adevărat că, atunci când nu vrei să faci ceva, trupul tău încearcă prin tot felul de trucuri să te împingă parcă pe nesimţite să faci exact lucrul acela. Îmi simţeam muşchii

cefei şi pe urmă mi-am auzit ceasul ticăind în buzunar şi după un timp toate celelalte sunete mi s-au şters şi a rămas doar ceasul în buzunarul meu. Am luat-o înapoi pe stradă, spre vitrină. Lucra la o masă în spatele geamului. Începea să chelească. Avea o lupă fixată la ochi – un tub de metal înşurubat în obraz. Am intrat.

Prăvălia era plină de tic-tacuri, ca greierii în iarbă în septembrie, şi puteam să aud un ceas mare în perete deasupra capului lui. Şi-a ridicat faţa, ochiul îi era mare şi înceţoşat şi zvâcnea spre mine în spatele lupei. L-am scos pe al meu şi i l-am dat în mână.

„Mi-am spart ceasul.”

L-a cântărit în mână. „Chiar că zic şi eu că l-aţi spart. Aţi călcat pe el, probabil.”

„Da. L-am răsturnat de pe noptieră şi am călcat pe el pe întuneric. Dar mai merge.”

L-a deschis la spate şi s-a aplecat peste el. „Pare bun. Nu pot să vă spun sigur până nu-l verific. Am să mă ocup de el astăzi după-masă.”

„Am să-l aduc înapoi mai târziu”, am spus. „Aţi vrea să-mi spuneţi dacă vreunul din ceasurile astea din vitrină merge bine?”

A rămas cu ceasul meu în mână şi m-a privit cu ochiul lui înceţoşat, zvâcnind înspre mine.

„Am făcut un pariu cu un coleg”, am spus. „Şi mi-am uitat ochelarii acasă când am plecat azi-dimineaţă.”

„Da. Mă rog”, a spus. A pus ceasul pe masă şi s-a ridicat pe jumătate de pe scaun să se uite peste balustradă în vitrină. Pe urmă a privit în sus, pe perete. „E....”

„Nu. Nu-mi spuneţi”, am spus, „vă rog. Spuneţi-mi doar dacă vreunul dintre ele merge bine.”

S-a uitat iar la mine. S-a aşezat la loc pe scaun şi şi-a împins lupa în sus pe frunte. I-a rămas un cerc roşu în jurul ochiului şi apoi când s-a şters toată faţa îi părea dezgolită. „Ce sărbătoriţi azi?” a spus. „Regata e de-abia săptămâna viitoare, nu?”

„Nu, domnule. Este o aniversare personală. Ziua cuiva. E vreunul din ele care să meargă bine?”

„Nu. Dar n-au fost încă întoarse şi potrivite. Dacă vă gândiţi să cumpăraţi vreunul din ele...”

„Nu, vă rog. Nu am nevoie de ceas. Avem unul mare în camera de lucru. Am să mi-l repar pe acesta când va fi nevoie.” Am întins mâna.

„Mai bine lăsaţi-l acum.”

„Vi-l aduc mai târziu.” Mi-am luat ceasul înapoi. L-am pus în buzunar. Nu-l mai auzeam acum printre celelalte. „Vă mulţumesc foarte mult. Iertaţi-mă că v-am răpit timpul.”

„Nu face nimic. Aduceţi-l înapoi când doriţi. Şi mai bine mai amânaţi-vă sărbătorile până câştigăm regata aia”

„Da, sigur. Aşa ar fi mai bine într-adevăr.”

Am ieşit şi am închis uşa peste tic-tacuri. Am privit înăuntru prin vitrină. Mă urmărea din ochi pe deasupra balustradei. În vitrină erau vreo duzină de ceasuri, o duzină de ore diferite şi fiecare cu siguranţa afirmativă şi contradictorie pe care o avea şi al meu, fără niciun arătător pe cadran. Contrazicându-se unul pe altul. Puteam să mi-l aud pe-al meu ticăind în buzunar, chiar dacă nu-l vedea nimeni, chiar dacă n-ar fi putut arăta nimic dacă l-ar fi văzut cineva.

Şi aşa că mi-am spus să-l iau pe acesta. Pentru că tata spunea că ceasurile omoară timpul. Spunea că timpul e mort atâta vreme cât este fărâmiţat de rotiţele acestea; numai când se opreşte ceasul revine timpul la viaţă. Limbile erau întinse nu chiar orizontal, într-un unghi foarte vag, ca un pescăruş planând în vânt sprijinind tot ceea ce regretam odată aşa cum luna nouă sprijină apa, cum spun negrii. Ceasornicarul se reapucase de lucru, aplecat peste măsuţa lui, cu tubul fixat iarăşi pe faţă. Se pieptăna cu cărare la mijloc. Cărarea i se pierdea în chelie, ca o mlaştină secată în decembrie.

Am văzut magazinul de fierărie de peste drum. Nu ştiam că fierul de călcat se vinde la cântar.

Vânzătorul mi-a spus. „Astea cântăresc zece pfunzi.” Numai că erau mai mari decât crezusem. Aşa că mi-am cumpărat două mici de câte şase pfunzi pentru că împachetate păreau o pereche de pantofi. La un loc erau

destul de grele, dar mi-am amintit iarăşi de ce spunea tata despre *reducto absurdum* a oricărei experienţe omeneşti, gândindu-mă la singura şansă pe care se părea c-aş fi avut-o să mă înscriu la Harvard. Poate că la anul; gândindu-mă că poate îţi trebuie doi ani de şcoală ca să înveţi să faci aşa ceva cum trebuie.

Dar când am ieşit afară erau destul de grele. A venit un tramvai. M-am suit. N-am văzut ce scria pe tăbliţa din faţă. Era plin, cei mai mulţi erau oameni cu aspect prosper şi care citeau ziarul. Singurul loc liber era lângă un negru. Avea pălărie tare şi pantofi bine lustruiţi şi ţinea în mână un capăt de ţigară de foi stinsă. Am crezut întotdeauna că un om care vine din Sud trebuie să aibă mereu în minte problema negrilor. Mă gândeam că cei din Nord se aşteaptă la asta din partea lui. La început când venisem aici în est îmi spuneam Trebuie să ţii minte să te gândeşti la ei ca la persoane de culoare şi nu ca la negri, şi dacă nu s-ar fi întâmplat că n-am avut de-a face cu prea mulţi din ei, m-ar fi costat o grămadă de timp şi de osteneală până aş fi învăţat că cel mai bun fel de a-i lua pe oameni, albi sau negri, este să-i iei drept exact ceea ce cred ei că sunt şi pe urmă să-i laşi în plata Domnului. Atunci am înţeles că un negru nu este atât o persoană cât o formă de comportare; un fel de răsfrângere inversată a albilor printre care trăieşte. Însă la început mă gândeam că ar fi trebuit să nu mă simt în largul meu dacă n-ar fi fost o grămadă de negri în jurul meu pentru că îmi spuneam că cei din Nord credeau că aşa ar fi trebuit să mă simt, dar nici n-am ştiut că-mi lipsiseră cu adevărat şi Roskus şi Dilsey şi toţi ceilalţi până în dimineaţa aceea în Virginia. Când m-am trezit, trenul era oprit şi am ridicat storul şi am privit pe fereastră. Vagonul blocase o răspântie în locul unde două garduri albe coborau panta şi apoi se prelungeau în afară dincolo ca o parte din scheletul unui coş de fabrică, şi un negru călare pe un catâr se oprise în mijlocul făgaşului uscat de arşiţă şi aştepta să plece trenul. Nu ştiu de când stătea acolo, dar l-am văzut nemişcat, călare pe catâr, cu capul înfăşurat într-o zdreanţă de pătură, de parc-ar fi fost sculptaţi acolo odată cu gardul

şi cu drumul, sau cu dealul, ciopliţi chiar în panta dealului, ca un semnal care să-ţi spună Ai ajuns iar acasă. N-avea şa, şi picioarele îi atârnau aproape până la pământ. Catârul semăna cu un iepure. Am deschis fereastra.

„Hei, moşule”, am spus. „Aşa te lauzi?”

„Cum spuneţi, domnule?” M-a privit şi pe urmă şi-a slăbit legătura de la cap şi şi-a ridicat-o de peste ureche.

„Un dar de Crăciun”, am spus.

„Aveţi dreptate, domnule. M-aţi prins de data asta, nu?”

„De data asta te iert.” Mi-am tras pantalonii din plasă şi am scos un ban de douăzeci şi cinci de cenţi. „Fii atent data viitoare. Mai trec pe-aici la două zile după Anul Nou, şi să te ţii atunci.” I-am aruncat banul pe fereastră. „Ia-ţi ceva de Crăciun.”

„Da, vă rog”, a spus. A coborât de pe catâr şi a ridicat banul şi l-a frecat de pantalon. „Mulţumesc, conaşule. Mulţumesc.” Pe urmă trenul a plecat. M-am aplecat pe fereastră în aerul rece şi am privit înapoi. Rămăsese acolo alături de catârul lui slăbănog ca un iepure, amândoi ponosiţi şi nemişcaţi şi fără nicio nerăbdare. Trenul a ocolit o curbă, şi locomotiva pufăia cu icnete scurte, greoaie, şi ei au pierit astfel încet păstrându-şi aerul de răbdare sărăcăcioasă şi veşnică, fără legătură cu timpul, de seninătate nemişcătoare: amestecul de nepricepere copilă-rească şi spontană şi de încredere paradoxală care-i păzeşte şi îi apără pe cei pe care-i iubeşte fără măsură şi îi jefuieşte mereu de câte ceva şi îi sustrage de la răspundere şi obligaţii prin mijloace prea deschis mărturisite ca să mai poată fi denumite subterfugii şi care e adoptat în furturi şi alte asemenea ocolişuri doar cu acea admiraţie sinceră şi spontană faţă de învingător pe care o simte un gentleman faţă de cel care l-a înfrânt într-o luptă cinstită, şi, odată cu acestea, o toleranţă plină de iubire şi nedezminţită faţă de capriciile albilor ca şi cea a unui bunic faţă de nişte copii sâcâitori şi neastâmpăraţi, şi pe care eu o uitasem. Şi apoi toată ziua, în timp ce trenul şerpuia printre râpe abrupte şi de-a lungul unor faleze unde mersul înainte nu era decât gâfâitul chinuit al şuierului şi al roţilor zgomotoase şi munţii

veşnici se profilau tot mai pierduţi pe cerul îngreunat, mi-am amintit de casă, de gara posomorâtă şi de noroaie şi de negrii şi de ţăranii care se înghesuiau fără grabă în piaţă, cu maimuţele-jucărie şi căruţele şi zahărul candel şi petardele iscându-se din învelitorile de hârtie, şi în mine mi se strângeau măruntaiele ca pe vremuri la şcoală când suna clopoţelul.

Nu voiam să încep să număr până nu bătea ceasul de trei ori. Abia atunci începeam, număram până la şaizeci şi pe urmă îmi îndoiam un deget şi mă gândeam la celelalte paisprezece degete care mai trebuiau să fie întoarse, sau treisprezece sau douăsprezece sau opt sau şapte, până când dintr-odată deveneam conştient de tăcere şi de atenţia minţilor deodată treze în jur şi spuneam: „Iertaţi-mă, doamnă." „Tu eşti Quentin, nu?" spunea domnişoara Laura. Apoi o altă tăcere şi iarăşi minţile treze nemiloase şi mâinile zvâcnind în tăcere. „Spune-i tu lui Quentin cine a descoperit fluviul Mississippi, Henry." „De Soto." Pe urmă minţile acestea se îndreptau în altă parte şi după o vreme mi se făcea teamă că am rămas în urmă şi număram repede şi îndoiam încă un deget şi pe urmă mi se făcea teamă că număr prea repede şi încetineam şi pe urmă iar mi se făcea frică şi număram iarăşi repede. Aşa că nu terminam niciodată în acelaşi timp cu clopoţelul şi cu revărsarea eliberată a picioarelor care şi începuseră să se mişte şi să simtă pământul în duşumeaua frecată sub tălpi, şi lumina zilei ca un careu de sticlă îmi dădea o lovitură uşoară, ascuţită, şi, stând acolo nemişcat, simţeam cum mi se mişcă şi mi se strâng măruntaiele. *Se mişcau stând acolo nemişcat. O clipă ea s-a oprit în picioare în uşă. Benjy. Zbierând. Benjamin copilul bătrâneţelor mele zbierând. Caddy! Caddy!*

Am să fug de acasă. El a început să plângă ea s-a dus şi l-a mângâiat. Şşş. N-am să fug. Taci. A tăcut. Dilsey.

Miroase ce-i spui când are el chef. N-are nevoie nici s-audă nici să vorbească.

Îşi miroase şi numele ăsta nou pe care i l-au dat?

Miroase şi nenorocirea?

Ce-i pasă lui de noroc sau nenorocire? Norocul nu-i poate face nici bine nici rău.

Atunci de ce i-au mai schimbat numele dacă nu ca să încerce să-i aducă noroc?

Tramvaiul s-a oprit, a plecat, s-a oprit iarăşi. Sub fereastră vedeam capetele oamenilor care treceau pe jos sub pălării noi de pai încă nepurtate. În tramvai erau acum femei cu coşuri de piaţă, şi bărbaţii în haine de lucru începeau să fie mai numeroşi decât cei cu pantofi lustruiţi şi gulere.

Negrul mi-a atins genunchiul. „Scuzaţi-mă”, a spus. Mi-am tras picioarele la o parte şi l-am lăsat să treacă. Treceam acum pe lângă un zid orb, şi zgomotele se răsfrângeau înapoi în vagon, pe lângă femeile cu coşurile de piaţă pe genunchi şi un bărbat cu o pălărie pătată şi o pipă trecută prin panglică. Am simţit mirosul apei, şi într-un loc unde zidul s-a întrerupt am văzut apa licărind şi două catarge şi un pescăruş nemişcat în aer, prins parcă pe o sârmă invizibilă între cele două catarge; şi mi-am ridicat mâna şi prin haină am atins scrisorile pe care le scrisesem. Când s-a oprit tramvaiul am coborât.

Podul era ridicat să lase să treacă o goeletă. Era remorcată şi remorcherul o împingea dintr-o parte, scoţând mult fum, însă ambarcaţia ea însăşi se mişca parcă singură. Pe puntea din faţă era un bărbat gol până la brâu care derula un cablu. Trupul lui era bronzat de soare până ajunsese de culoarea tutunului. La cârmă era altul cu o pălărie de pai fără fund. Corabia a trecut prin dreptul podului, mişcându-se sub catargele ei goale ca un strigoi ziua-n amiaza mare, şi trei pescăruşi pluteau prin aer deasupra pupei ca nişte jucării susţinute de sârme invizibile.

Când s-a lăsat iar, am traversat pe malul celălalt şi m-am sprijinit de balustradă deasupra debarcaderului. Pontonul era pustiu şi barierele închise. Echipajul pentru regate nu se antrena decât spre seară, până atunci aveau timp de odihnă. Umbra podului, barele balustradei, umbra mea

turtită pe apă o păcălisem atât de uşor încât nici nu mai voia să mă părăsească. Era lungă de cel puţin cincizeci de picioare, şi numai dacă aş fi avut ceva cu care s-o înfund în apă, s-o ţin acolo până când avea să se înece cu umbra pachetului ca o pereche de pantofi înfăşuraţi în hârtie plutind pe apă. Negrii spun că umbra înecatului îl pândeşte în apă tot timpul. Clipocea şi scânteia ca o respiraţie, şi pontonul şi el, încet ca o respiraţie, şi tot felul de resturi pe jumătate scufundate, plutind în jos spre mare şi spre cavernele şi grotele mării. Greutatea volumului de apă dislocată e egală cu nu ştiu ce înmulţit cu nu ştiu ce. *Reducto absurdum* a oricărei experienţe omeneşti, şi două fiare de călcat de câte şase pfunzi atârnă mai greu decât un fier de croitorie. E păcat de Dumnezeu să arunci banii aşa, ar spune Dilsey. Benjy a ştiut când a murit mama-mare. A plâns. *A simţit mirosul. A simţit mirosul.*

Remorcherul s-a întors pe firul apei şi despicând apa în cilindri lungi, rotitori, legănând în cele din urmă pontonul cu ecoul trecerii, pontonul jucând peste cilindrii rostogoliţi cu câte un clipocit şi un scârţâit prelung atunci când a alunecat uşa glisantă şi au ieşit doi oameni purtând un schif. L-au lăsat în apă şi o clipă mai târziu a ieşit şi Bland cu ramele. Era îmbrăcat în pantaloni de caşa, o jachetă cenuşie şi o pălărie de pai tare. Sau el sau maică-sa citiseră probabil undeva că studenţii de la Oxford fac canotaj în costum de caşa şi pălării tari, aşa că la un început de martie Gerald a primit cadou un schif cu o pereche de rame şi în pantalonii lui de caşa şi cu pălăria tare pe cap a pornit-o la drum pe firul apei. Tipii de la debarcader au ameninţat că au să cheme poliţia, dar el nu s-a lăsat impresionat. Maică-sa a sosit într-un automobil închiriat, înfofolită într-o blană ca un explorator la Polul Nord, şi a asistat la plecarea lui pe un vânt de douăzeci şi cinci de mile pe oră şi în mijlocul unei turme de blocuri de gheaţă care se înghesuiau unul într-altul pe râu ca nişte oi murdare. De atunci chiar am căpătat convingerea că Dumnezeu este nu numai un gentleman dotat cu simţul umorului, ci şi că e originar din Kentucky. Când el s-a îndepărtat în barca lui, ea a făcut un

ocol şi a revenit apoi lângă mal, urmându-şi drumul paralel cu fiu-său, cu automobilul în viteza întâi. Nici n-ai fi crezut că s-ar mai fi întâlnit unul cu altul în viaţa lor, văzându-i aşa cum mergeau, ca un rege şi o regină, fără măcar să-şi arunce vreo privire, străbătând umăr la umăr Massachusetts-ul pe linii paralele, ca două planete.

S-a urcat în barcă şi a pornit. Acuma învăţase să lopăteze destul de bine. Ar fi fost şi cazul. Se spunea că maică-sa încercase să-l determine să renunţe la canotaj şi să se apuce în schimb de un lucru pe care restul colegilor n-ar fi fost în stare sau n-ar fi avut chef să-l facă, însă o dată în viaţa lui a fost şi el încăpăţânat. Dacă ai fi putut să spui că era încăpăţânare felul în care şedea, cu un aer de plictiseală princiară, cu părul lui blond buclat şi ochii violeţi şi genele lui şi hainele lui croite la New York, în timp ce maică-sa ne povestea despre caii lui Gerald şi femeile lui Gerald şi negrii lui Gerald. Soţii şi taţii din Kentucky trebuie să fi fost teribil de fericiţi când ea se decisese să-l mute pe Gerald la Cambridge. Acuma îşi închiriase un apartament pentru ea în oraş, şi Gerald avea şi el unul, în afară de camera de la colegiu. Nu se opusese ca Gerald să se împrietenească cu mine pentru că dădusem cel puţin dovadă de un simţ oricât de stângaci de *noblesse oblige* lăsându-mă să fiu născut mai la sud de linia Mason-Dixon, şi de câteva alte oraşe a căror geografie îndeplinea condiţiile (minimale). Sau cel puţin îl iertase pentru asta. Sau îi trecea cu vederea. Dar de când ea îl întâlnise pe Spoade ieşind din capelă într-o. El a spus că era imposibil să fi fost o adevărată doamnă o adevărată doamnă n-ar fi umblat pe stradă la ora aia din noapte ea nu putuse niciodată să-i ierte că avea cinci nume, inclusiv numele unei case ducale engleze cu descendenţi încă în viaţă. Sunt convins că se mai mângâia cu gândul că vreun degenerat din neamul Maingault sau Mortemar se încurcase cu fata grădinarului. Lucru foarte probabil, fie că ea îl inventase sau nu. Spoade, în ce-l priveşte, era campionul mondial al flegmaticilor şi leneşilor, şi nimeni nu l-ar fi putut concura chiar într-o competiţie în care s-ar fi permis orice fel de

piedici şi brutalizări ale oponenţilor.

Schiful era acum un punct negru, şi ramele răsfrângeau soarele în scânteieri rărite, ca şi cum prora ar fi făcut cu ochiul pe măsură ce aluneca mai departe. *Ai avut tu o soră? Nu dar toate sunt nişte putori. Ai avut o soră? O clipă ea a fost. Putori. Nu putoare o clipă ea a stat în prag* Dalton Ames. Dalton Ames. Cămăşi Dalton. Crezusem tot timpul că sunt kaki, ca uniformele militare, până când am văzut că erau de mătase grea chinezească sau din caşmirul cel mai fin pentru că-l făceau să pară că are tenul atât de brun ochii atât de albaştri. Dalton Ames. Îi lipsea doar o nimica toată ca să fie un nume aristocratic. Aşa, doar o recuzită de teatru. Carton presat, poţi să pui mâna. Ha. Azbest. Nu chiar bronz. *Dar n-o să-l vezi că ne calcă în casă.*

Caddy e şi ea o femeie, nu uita. Face şi ea unele lucruri cum face orice femeie.

De ce nu-l aduci aici în casă, Caddy? De ce trebuie să faci şi tu cum fac negresele pe câmp prin şanţuri în pădurile întunecoase în călduri pe furiş apucate de furie în pădurile întunecoase.

Şi după un timp mi-am auzit ceasul şi îmi simţeam scrisorile foşnind prin haină, pe balustradă, şi mă rezemam de balustradă, pândindu-mi umbra, cum o mai păcălisem. Am făcut câţiva paşi pe lângă balustradă, dar şi costumul meu era de culoare închisă aşa că m-am putut şterge pe mâini supraveghindu-mi umbra, cum o mai păcălisem. Am intrat în umbra cheiului. Pe urmă am luat-o spre răsărit.

Harvard, băiatul meu student la Harvard Harvard harvard. Ţingăul ăla cu coşuri pe faţă pe care-l scosese nu ştiu de unde în ziua întrecerilor de marş cu panglici colorate. Prelingându-se pe lângă gard încercând s-o atragă să iasă fluierând-o ca pe un căţel. Pentru că n-a putut fi momit să intre în sufragerie mama credea că are s-o deoache când avea să rămână singur cu ea. Şi cu toate acestea orice canalie *Zăcea pe jos lângă ladă sub fereastră urlând* în stare să se prezinte într-o limuzină şi cu o floare la butonieră. *Harvard. Quentin ţi-l prezint pe*

Herbert. Băiatul meu student la Harvard. Herbert are să fie ca un frate mai mare pentru voi i-a şi promis lui Jason o situaţie la bancă.

Cordial, de celuloid ca un comis-voiajor. Faţa numai dinţi albi dar fără surâs. *Am auzit de el acolo.* Numai dinţi dar fără surâs. *Tu ai să conduci?*

Urcă-te Quentin.

Ai să conduci tu.

E maşina ei nu eşti mândru de surioara ta are primul automobil din oraş Herbert e darul lui. Louis i-a dat lecţii în fiecare dimineaţă n-ai primit scrisoarea mea Domnul şi doamna Jason Richmond Compson anunţă căsătoria fiicei lor Candace cu domnul Sydney Herbert Head la douăzeci şi cinci aprilie o mie nouă sute zece la Jefferson Mississippi. Vor fi acasă după întâi august strada nu ştiu cum numărul nu ştiu cât South Bend Indiana Shreve a spus Nici măcar nu vrei s-o deschizi? *Trei zile. De trei ori. Domnul şi doamna Jason Richmond Compson.* Tânărul Lochinvar a luat-o din loc cam devreme din vest pe calul lui, nu?

Eu sunt din Sud. Te crezi spiritual, nu-i aşa.

A da ştiam eu că de undeva de la ţară.

Te crezi spiritual, nu-i aşa Ar trebui să te angajezi la circ.

Am şi trecut pe acolo. Aşa mi-am şi stricat ochii adăpând puricii elefanţilor. *De trei ori* Fetele astea de la ţară. Niciodată nu ştii la ce să te aştepţi de la ele, nu-i aşa. Oricum, Byron n-a ajuns să-şi vadă îndeplinită pofta, mulţumesc lui Dumnezeu. *Dar să nu loveşti un om cu ochelari.* Nici măcar nu vrei s-o deschizi? *Era pe masă cu câte o lumânare arzând la fiecare colţ peste plic legate cu o jartieră roz murdară două flori artificiale. Să nu loveşti un om cu ochelari.*

Ţărani săracii de ei n-au mai văzut mulţi dintre ei automobil până acuma claxonează Candace ca să se *Ea nu voia să se uite la mine* dea la o parte *nu voia să se uite la mine* lui taică-tău nu i-ar plăcea dac-ai călca pe vreunul din ei chiar că acuma taică-tău are să fie obligat să cumpere un automobil acuma îmi pare aproape rău că l-ai

adus aici Herbert mi-a plăcut atât de mult bineînţeles mai e şi trăsura dar aproape totdeauna când aş vrea eu să ies domnul Compson îi pune pe negri să facă vreo treabă pe care nu sunt eu vrednică s-o întrerup tot îmi spune că Roskus e la dispoziţia mea ori de câte ori am eu chef dar ştiu eu mai bine ce înseamnă asta ştiu că sunt unii care promit doar ca să aibă conştiinţa împăcată aşa ai să te porţi şi tu cu fetiţa mea Herbert dar ştiu sigur foarte bine că nu Herbert ne-a răsfăţat pe toţi ceva grozav Quentin ţi-am scris că are să-l ia pe Jason la el la bancă când îşi termină Jason şcoala Jason are să ajungă un bancher grozav e singurul dintre copiii mei care are simţ practic mie să-mi mulţumiţi pentru asta l-a moştenit de la ai mei toţi ceilalţi sunt Compsoni *Jason procura făina. Făceau zmee pe veranda din spate şi le vindeau cu cinci cenţi bucata, el şi cu băiatul lui Patterson. Jason ţinea banii.*

În tramvaiul acesta nu era niciun negru, şi pălăriile încă curate alunecau pe sub fereastră. Se duce la Harvard. Am vândut pajiştea lui Benjy *Zăcea pe jos sub fereastră, urlând. Am vândut pajiştea lui Benjy pentru ca Quentin să se poată duce la Harvard* ca un frate pentru voi. Frăţiorul vostru.

Ar trebui să ai o maşină nici n-ai idee cât ţi-ar prinde de bine Quentin vedeţi îi şi spun pe nume chiar de la început ştiţi am auzit atâtea despre el de la Candace.

Şi tu de ce nu vreau ca fiii mei să fie mai mult decât nişte prieteni da Candace şi Quentin mai mult decât nişte prieteni *Tată am săvârşit* ce păcat că tu n-ai nici frate nici soră *Nici soră nici soră nu are soră* Nu-l mai întreba pe Quentin el şi cu domnul Compson se simt amândoi cam jigniţi când mai prind puteri să cobor la masă acuma rezist numai cu nervii am să plătesc pentru toate astea când s-o termina şi dumneata mi-o vei fi luat pe fetiţa mea *Surioara mea nu a avut. Dacă aş putea spune mamă. Mamă*

Afară de cazul că fac ce sunt ispitit să fac şi te iau pe dumneata în locul ei nu cred că domnul Compson ar putea să-mi ajungă maşina.

Ah Herbert Candace îl auzi ce spune *Ea nu voia să se*

uite la mine bărbia ei blândă încăpăţânată nu se întorcea Dar nu trebuie să fii geloasă face doar nişte complimente unei doamne în vârstă nici nu pot să cred o fată mare măritată.

Ce vorbe-s astea dumneata arăţi ca o fată de măritat eşti mai tânără decât Candace cu obrajii roz ca o fetiţă *O faţă scăldată în lacrimi privind cu reproş miros de camfor şi lacrimi un glas plângând încet şi fără să se oprească dincolo de uşa bătută de soarele-n amurg de mirosul bântuit de amurg al caprifoiului. Coborând cufere goale pe scara de la pod parcă erau coşciuge French Lick. Nu şi-a găsit moartea la saline*

Cu pălării curate încă şi fără pălării. De trei ani nu pot să port pălărie. N-am putut. Au să mai fie atunci pălării când eu nici n-am fost şi pe vremea aceea nici Harvard. Unde tot ce e mai bun în gândire spunea tata se agaţă ca iedera moartă pe cărămizile vechi moarte. Nici nu se vorbea de Harvard pe atunci. Cel puţin în ce mă priveşte. Iarăşi. Mai trist decât am fost. Iarăşi. Cel mai trist din lume. Iarăşi.

Spoade era cu cămaşa pe el; deci trebuie să fie. Când am să-mi mai văd umbra dacă nu sunt atent pe care am păcălit-o în apă să calc iar pe umbra mea impenetrabilă. Dar n-avea soră. N-aş fi făcut-o. *Nu vreau ca fiica mea să fie spionată* N-aş fi făcut-o.

Cum pot să mai am vreo autoritate asupra vreunuia dintre ei când tu i-ai învăţat totdeauna să n-aibă niciun fel de respect pentru mine şi pentru dorinţele mele ştiu că te crezi mai presus de ai mei dar e ăsta un motiv să-i înveţi pe copiii mei pe propriii mei copii pentru care am suferit atâta să n-aibă niciun fel de respect Strivindu-i oasele umbrei mele înfundându-i-le în asfalt cu talpa şi pe urmă mi-am auzit iar ceasul şi mi-am simţit scrisorile prin haină.

Nu vreau ca fata mea să fie spionată de tine sau de Quentin sau de oricine o fi orice-aţi crede c-a făcut

Cel puţin recunoşti că aveam motive s-o ţin sub observaţie.

N-aş fi făcut-o n-aş fi. *Ştiu că n-ai fi făcut-o n-am vrut*

să-ţi vorbesc atât de aspru dar femeile n-au niciun respect una faţă de alta nici faţă de ele însele

Dar atunci ea de ce a Ceasul a început iar pe când păşeam peste umbra mea, dar era sfertul. Deacon nu se vedea pe nicăieri. *să crezi că eu aş fi vrut aş fi putut*

N-a vrut să spună asta aşa fac femeile e din cauză că o iubeşte atât pe Caddy.

Felinarele coborau pe deal pe urmă urcau către oraş am păşit pe pântecele umbrei mele. Puteam să-mi întind mâna dincolo de ea. *simţindu-l pe tata în spatele meu dincolo de întunecimea înţepătoare a verii şi de luna august şi de felinarele de pe stradă* Tata şi cu mine le apărăm pe femei una de alta de ele însele femeile noastre *Aşa sunt femeile nu ajung să se priceapă la oameni noi suntem pentru asta ele se nasc doar cu un fel de fertilitate reală a bănuielii care dă şi roade destul de des şi de obicei îndreptăţită există un fel de afinitate între ele şi rău care adaugă răului ceea ce-i lipseşte în sine şi se pricep să strângă răul în jurul lor instinctiv aşa cum îţi strângi pătura lângă tine prin somn fecundându-le mintea deschizând-o spre el până când răul şi-a îndeplinit rolul fie că a existat sau nu* Venea spre mine între doi studenţi din primul an. Nu-i trecuseră încă efectele paradei, pentru că m-a salutat cu un aer foarte pronunţat de ofiţer superior.

„Numai o clipă. Aş vrea să-ţi spun două vorbe”, i-am spus oprindu-mă.

„Mie? Sigur. Atunci, la revedere, băieţi”, a spus oprindu-se şi întorcându-se spre ei: „Mi-a părut bine c-am mai avut prilejul să stau de vorbă cu voi.” Aşa era Deacon. Şi mai sunt unii care se pretind psihologi înnăscuţi. Se spune că de patruzeci de ani n-a scăpat niciun tren la începutul anului şcolar şi că poate să identifice un tip din statele din Sud dintr-o singură ochire. N-a dat greş niciodată şi, din clipa în care te-a auzit vorbind, e-n stare să-ţi spună din ce stat vii. Aştepta trenurile într-un fel de uniformă în toată regula, ceva gen Coliba unchiului Tom, cu catarame şi toate cele.

„Aşa, dom’le. Pe aici, tinere domn, am ajuns cu bine”, şi-

ţi şi lua bagajele din mână. „Hei, băiete, vino-ncoace şi ia geamantanele astea.” La care se urnea spre tine un munte de bagaje, lăsând să apară un băieţaş alb de vreo cincisprezece ani, şi Deacon mai adăuga într-un fel sau altul încă un geamantan la această piramidă şi-l mâna mai departe. „Hai, şi vezi să nu-l scapi. Aşa, dom’le, tinere domn, spune-i numai bătrânului negru numărul camerei dumitale şi ai să găseşti toate la locul lor când ai s-ajungi.”

Şi de atunci şi până când ajungea să te aibă cu totul în stăpânirea lui nu făcea altceva decât să intre şi să iasă din camera ta, ubicuu şi locvace, deşi pe măsură ce i se îmbunătăţea aspectul vestimentar atitudinea şi comportamentul i se transferau tot mai spre Nord, până când, în cele din urmă, când te tapase cât se putea şi tu începuseşi să cam înţelegi despre ce era vorba ajunsese să-ţi spună Quentin sau cum te-oi fi chemat şi pe urmă când îl mai întâlneai îl vedeai îmbrăcat într-un costum vechi de la Brooks şi cu o pălărie cu o panglică de la nu mai ştiu ce club Princeton pe care i-o dăduse un oarecine şi despre care el credea cu o bună-credinţă jovială că provine din eşarfa militară a lui Abe Lincoln. Cineva a lansat zvonul acum câţiva ani, când el a apărut la colegiu venind de oriunde o fi venit, că era absolvent al seminarului teologic. Şi când el a înţeles ce înseamnă asta a fost atât de încântat încât a început el însuşi să povestească această versiune, până când a ajuns să creadă chiar el ce spunea în orice caz relata anecdote lungi şi fără noimă despre vremurile când fusese student în primii ani, pomenindu-i cu familiaritate pe profesorii morţi sau ieşiţi la pensie, spunându-le pe numele mic, de obicei altul decât cel din realitate, însă fusese mentorul şi prietenul a nenumărate promoţii de studenţi naivi şi singuratici din primul an şi cred că cu toate şicanele şi ipocriziile lui nu era în ochii Domnului un păcătos mai înrăit decât oricare altul.

„Nu te-am mai văzut de vreo trei-patru zile”, mi-a spus privindu-mă de sus, înveşmântat încă în aura lui militară. „Nu cumva ai fost bolnav?”

„Nu. Sănătos. Am avut de lucru. Dar eu te-am văzut.”

„Zău?”

„La paradă, acum vreo două-trei zile.”

„A, acolo. Da, am fost. Eu nu mă dau în vânt după chestii de-astea, îţi dai seama, dar băieţilor le place să mă aibă în mijlocul lor, veteranii adică. Cucoanele ţin să se prezinte toţi veteranii, înţelegi. Nu puteam să le refuz.”

„Şi încă la sărbătoarea aia a italienilor”, am spus. „Atunci, le-ai făcut un serviciu celor de la W.C.T.U.[3], probabil.”

„Când? Atunci? Nu, acolo m-am dus de dragul lui ginere-miu. Umblă să capete o slujbă la serviciile publice. Măturător de stradă. Cum îi spuneam eu, îşi caută o mătură, să aibă de ce să se sprijine când doarme. M-ai văzut, aşa-i?”

„Da, de amândouă dăţile.”

„Vreau să spun, în uniformă. Cum arătam?”

„Splendid. Mai grozav decât oricare dintre ei. Ar trebui să te avanseze general, Deacon.”

M-a luat de braţ delicat cu mâna lui ofilită şi mângâietoare, cum sunt mâinile negrilor. „Ascultă. Rămâne între noi. Dumitale pot să-ţi spun, pentru că dumneata şi cu mine suntem aproape din aceeaşi familie.” S-a înclinat puţin spre mine, vorbind repede şi fără să mă privească. „Am oamenii mei care-mi spun. Mai aşteaptă un an. Doar atât, aşteaptă. Şi pe urmă ai să-nţelegi ce urmăresc eu. Nici nu-i nevoie să-ţi spun ce vreau; doar atâta îţi spun, aşteaptă şi ai să vezi, băiete.” Atunci de-abia s-a uitat la mine, m-a apucat uşor de umăr şi, legănându-se pe călcâie, mi-a făcut semn cu capul. „Da, domnule. Nu degeaba am trecut acum trei ani la democraţi. Ginerele meu la serviciul comunal; eu... Da, domnule. Dacă doar trecând la democraţi nepricopsitul ăla poate fi făcut să muncească... Cât despre mine: când se-mplineşte un an de-alaltăieri începând, stai acolo, la colţul ăla, şi-ai să vezi.”

„Aşa zic şi eu. O şi meriţi, Deacon. Şi pentru că veni vorba...” Am scos scrisoarea din buzunar. „Du-te cu asta în camera mea mâine şi dă-i-o lui Shreve. Are să-ţi dea ceva.

[3] W.C.T.U. = Women’s Christian Temperance Union, ligă antialcoolică.

Dar nu înainte de mâine, nu uita.”

A luat scrisoarea şi a examinat-o. „E lipită.”

„Da. Şi înăuntru scrie ceva. Dar nu înainte de mâine dimineaţă.”

„Hm”, a spus. A privit plicul, cu buzele strânse. „Spui că e ceva pentru mine?”

„Da. Un dar pe care ţi-l fac.”

Acuma mă privea pe mine, ţinând plicul alb în mâna lui neagră, în soare. Avea ochii blânzi, fără iris, şi căprui, şi dintr-odată l-am văzut pe Roskus pândindu-mă din spatele acestor mascarade ale albilor cu uniforme şi politică şi maniere de la Harvard, suspicios, ascuns, nearticulat şi trist „Nu cumva te gândeşti să-i faci o farsă unui nenorocit de negru bătrân, a?”

„Ştii bine că nu. Ţi-a jucat vreodată vreo festă un om din Sud?”

„Ai dreptate. Ăştia sunt oameni fini. Doar că nu poţi să trăieşti laolaltă cu ei.”

„Dumneata ai încercat vreodată?” am spus. Dar acuma Roskus nu mai era. Era iarăşi eul lui pe care se învăţase să şi-l poarte în lume pompos, fals, nu chiar grosolan.

„Îţi voi îndeplini dorinţele, băiatule.”

„Dar nu până mâine, nu uita.”

„Sigur”, a spus. „S-a înţeles, băiete. Ei, atunci...”

„Sper...”, am spus. S-a uitat la mine de sus, benign, profund. I-am întins deodată mâna şi el mi-a strâns-o cu gravitate, de la înălţimile pompoase ale visului său municipal şi militar. „Eşti un om de bază, Deacon. Sper că... ştiu că dumneata i-ai ajutat pe o grămadă de studenţi tineri, atunci când ţi s-a ivit ocazia.”

„Am încercat să mă port bine cu toată lumea”, a spus. „Pentru mine nu există diferenţele astea sociale meschine. Pentru mine omul e om oriunde l-aş întâlni.”

„Îţi urez să găseşti tot atâţia prieteni şi de acum înainte câţi ţi-ai făcut până acuma.”

„Cu tinerii, eu mă-nţeleg. Şi adevărul e că nici ei nu mă uită”, a spus fluturând plicul. L-a pus în buzunar şi şi-a încheiat haina. „Da, domnule”, a spus. „Am avut prieteni de

nădejde.”

Ceasul a sunat iarăşi – jumătatea. M-am oprit peste pântecele umbrei mele şi am ascultat bătăile distanţate şi liniştite în lumina de soare, printre frunzele subţiratice, încă mici. Rare şi liniştite şi senine, cu atmosfera de toamnă pe care o au întotdeauna clopotele chiar şi în luna mireselor. *Zăcând pe pământ sub fereastră şi urlând* O singură privire spre ea şi lui i-a fost de-ajuns. Din gura pruncilor. *Felinarele* Bătăile au încetat. M-am întors spre poştă, călcând peste umbra mea pe pavaj. *coboară pe deal pe urmă urcă înspre oraş ca lanternele atârnate una deasupra alteia pe un zid.* Tata spunea că e din cauză că ea o iubeşte pe Caddy ea îi iubeşte pe oameni chiar pentru cusururile lor. Unchiul Maury cu picioarele depărtate în faţa căminului trebuia să-şi scoată o mână din buzunar atât cât să toasteze de Crăciun. Jason alerga, cu mâinile în buzunare a căzut şi zăcea acolo ca o găină tăiată până când l-a ridicat Versh. *De ce nu-ţi scoţi mâinile din buzunare când alergi atunci ai putea să te ţii pe picioare* Dădea din cap în leagăn şi-l răsturna pe spate. Caddy i-a spus lui Jason că Versh a spus că unchiul Maury nu vrea să muncească pentru că atunci când era mic tot dădea din cap în leagăn.

Shreve venea pe alee, târşâindu-şi picioarele, cu corpolenţa lui gravă, şi ochelarii îi licăreau sub frunzele lunecătoare ca nişte iazuri minuscule.

„I-am lăsat lui Deacon un bilet să ia nişte lucruri. S-ar putea să nu mă-ntorc în după-amiaza asta, şi te rog să nu-i dai nimic până mâine, da?”

„Da, bine.” M-a privit. „Dar ce dracu’ se-ntâmplă cu tine azi? Împopoţonat ca nu ştiu ce şi cu faţa asta lungă parc-ai fi la o înmormântare. Ai fost la cursul de psihologie azi-dimineaţă?”

„Nu mă mai duc la niciun curs până mâine.”

„Ce-ai acolo?”

„Nimic. O pereche de pantofi. I-am dat la pingelit. Atunci, nu uiţi, nu până mâine.”

„Bine. E-n regulă. A, à propos, ai văzut c-aveai o

scrisoare pe masă astăzi dimineaţă?”

„Nu.”

„Trebuie să fie acolo. De la Semiramida. A adus-o şoferul înainte de ora zece.”

„Foarte bine. Am s-o iau. Mă întreb ce-o mai fi vrând.”

„Vreo altă mascaradă, probabil. Ta-ta-ta Gerald-bla «Mai tare la tobă, Quentin.» Doamne, ce bine-mi pare că nu sunt un gentleman.” S-a dus, răsfoindu-şi cartea, doar o idee diform, gras şi preocupat *Felinarele* crezi asta din cauză că unul dintre strămoşii noştri a fost guvernator şi alţi trei au fost generali şi cei din partea mamei nu

orice om viu e mai bun decât un om mort dar oricare om viu sau mort nu e cu mult mai bun decât oricare altul viu sau mort *Dar pentru mama aşa e s-a terminat. Gata. Gata. Aşadar cu toţii am fost otrăviţi* confunzi păcatul cu moralitatea femeile nu fac aşa maică-ta se gândeşte la moralitate nici nu i-a trecut prin cap să se-ntrebe dacă e păcat sau nu

Jason eu trebuie să plec tu ţine-ţi-i pe ceilalţi am să-l iau pe Jason şi am să plec unde nimeni să nu mai ştie de noi cel puţin el să aibă noroc să crească şi să uite de toate astea ceilalţi nu mă iubesc n-au iubit pe nimeni niciodată vâna asta de egoism şi mândrie falsă a Compsonilor Jason a fost singurul pe care l-am iubit fără să-mi fie vreodată frică

prostii Jason o duce foarte bine mă gândeam cum te mai întremezi tu şi cu Caddy să vă duceţi puţin la French Lick

şi să-l las pe Jason singur aici cu voi şi cu negrii

ea are să-l uite până la urmă şi n-o să mai vorbească nici lumea *nu şi-a găsit moartea la saline*

poate am să-i găsesc un bărbat *nu moartea la saline*

Autobuzul a venit şi s-a oprit. Ceasurile băteau încă jumătatea. M-am urcat şi a pornit, acoperind jumătatea Nu: trei sferturi. Aşa că au să mai rămână zece minute oricum. Să pleci de la Harvard *visul maică-ti pajiştea lui Benjy vândută pentru asta*

păcatele mele s-ajung să am copii ca ăştia aş fi crezut că Benjamin a fost destulă pedeapsă şi acuma ea care nici nu se uită la mine mama ei bună care a suferit atâta din cauza

ei şi ce visuri şi planuri şi cum m-am sacrificat am băut cupa şi cu toate astea de când a deschis ochii n-a avut niciun gând bun pentru mine numai din egoism uneori când mă uit la ea nici nu-mi vine să cred că e copilul meu decât Jason el nu mi-a făcut niciun fel de griji şi de când l-am luat în braţe prima dată am simţit că el are să fie bucuria şi mângâierea mea am crezut că Benjamin ajunge ca pedeapsă pentru păcatele mele cele mari am crezut că e pedeapsa lui Dumnezeu pentru că mi-am călcat pe inimă şi pe mândria mea şi m-am măritat cu un om care se socotea mai presus de mine nu mă plâng l-am iubit mai mult decât orice din cauza asta din datorie deşi a fost şi iubirea pentru Jason dar acum văd că n-am suferit de ajuns acum văd că trebuie să plătesc şi pentru păcatele voastre nu numai ale mele ce-aţi făcut ce păcate aţi aruncat voi ăştia oamenii nobili şi superiori pe capul meu sigur tu ai să le iei apărarea întotdeauna ai găsit scuze pentru ai tăi numai Jason e rău pentru că el e mai mult Bascomb decât Compson şi fiică-ta copilul meu fetiţa mea ea nu ea nici nu contează n-am avut noroc când eram fată am fost doar o Bascomb mi se spunea că nu există măsură de mijloc că o femeie sau este o doamnă sau nu e dar nici n-aş fi visat atunci când o ţineam în braţe că o fată de-a mea ar fi putut să se lase parcă tu nu ştii ajunge să mă uit în ochii ei şi-ţi spun crezi poate c-o să-ţi spună ea dar ea nu spune nimic e ascunsă nici nu ştii cu cine ai de-a face ştiu eu c-a făcut nişte lucruri care eu nici moartă ştii că asta e dă-i înainte vorbeşte-l de rău pe Jason acuză-mă că eu l-am pus s-o spioneze ca şi cum asta ar fi o crimă şi fata ta are voie las’ că ştiu eu că nu-l iubeşti că vrei să-i găseşti mereu cusururi niciodată nu l-ai iubit da sigur râzi de el aşa cum ai făcut totdeauna şi cu Maury nu poţi să mă faci să sufăr mai mult decât m-au făcut copiii tăi şi lasă că mă duc şi eu şi Jason are să rămână singur fără nimeni care să ţină la el şi să-i ia apărarea în fiecare zi mă uit la el şi mi-e groază c-am să văd că se dă pe faţă în el sângele Compsonilor şi soră-sa care o şterge în fiecare zi să se întâlnească cu cum îi spui tu atunci înseamnă că l-ai văzut măcar lasă-mă şi pe mine

să încerc să văd cine e nu din curiozitate nici n-aş suporta să-l văd în ochi pentru tine să te apăr pe tine dar poţi să te pui cu sângele vicios nici nu mă laşi să încerc să stăm cu toţii aşa cu braţele încrucişate şi ea în timpul ăsta nu numai că-ţi târăşte numele în noroi dar şi ce exemplu pentru copiii tăi Jason trebuie să mă laşi să plec nu mai pot să suport lasă-mă să-l iau pe Jason şi tu ţine-ţi-i pe ceilalţi nu sunt carne din carnea mea cum e el nişte străini nimic din mine mi-e şi frică de ei pot să-l iau pe Jason şi să mă duc unde-oi vedea cu ochii să nu ne mai ştie nimeni am să cad în genunchi să mă rog pentru iertarea păcatelor mele ca el să scape de blestemul ăsta să încerc să uit că ceilalţi au fost vreodată.

Dacă atunci fusese pentru trei sferturi, acuma n-au mai rămas mai mult de zece minute. Un autobuz tocmai plecase şi se şi strânseseră să-l aştepte pe următorul. Am întrebat, dar nu ştia dacă avea să mai plece vreunul înainte de douăsprezece pentru că vedeţi şi dumneavoastră cursele astea interurbane. Aşa că întâi a mai venit un troleibuz. M-am urcat. Simţeai că e amiază. Mă întreb dacă chiar şi minerii în măruntaiele pământului. Din cauza asta şi sirenele: pentru că oamenii care cu sudoarea frunţii, şi dacă te ţii departe de sudoarea frunţii nu mai auzi sirenele şi în opt minute eşti la Boston departe de sudoarea frunţii. Tata spunea că omul este suma nenorocirilor sale. Într-o zi ai putea să crezi că şi nenorocirea oboseşte, dar atunci timpul este nenorocirea ta spunea tata. Un pescăruş de un fir nevăzut legat prin spaţiu. Îţi porţi simbolul neîmplinirii tale în eternitate. Atunci aripile sunt mai mari spunea tata dar cine poate să cânte la harpă.

Îmi auzeam ceasul ori de câte ori se oprea troleibuzul, dar nu des începuseră să mănânce *Cine ar şti să cânte la* A mânca ocupaţia asta să mănânci înlăuntrul tău şi spaţiul spaţiul şi timpul amestecate Stomacul care spune amiază creierul care spune ora mâncării Perfect mă întreb cât e ceasul şi ce-i cu asta. Coborau. Troleibuzul nu se mai oprea atât de des, obligaţia de a mânca îl golise.

Pe urmă era trecute. M-am dat jos şi am stat un timp în

umbra mea şi după un timp a venit un autobuz şi m-am urcat şi m-am întors la autogara interurbană. Unul tocmai pleca şi mi-am găsit un loc la fereastră şi autobuzul a pornit şi am privit cum se destrăma parcă în şesul mlăştinos şi apoi în copaci. Din când în când vedeam râul şi mă gândeam ce bine trebuie să fie pentru ei acolo la New London dacă vremea şi schiful lui Gerald alunecând solemn în dimineaţa licăritoare şi mă întrebam ce o mai fi vrând acuma baba de-mi trimisese un bilet înainte de ora zece dimineaţa. Ce fotografie a lui Gerald şi eu să fiu unul dintre cei din *Dalton Ames oh azbest Quentin a ucis* fundal. Una cu multe fete. Femeile au *întotdeauna vocea lui pe deasupra sporovăielilor glasul care sufla* o afinitate cu răul, cu credinţa că nu poţi să ai încredere în nicio femeie, dar şi că unii bărbaţi sunt prea naivi să se apere singuri. Nişte fete oarecare. Verişoare de departe şi prietene de ale familiei pe care calitatea lor de simple cunoştinţe le învestise cu un fel de obligaţie de rudenie *noblesse oblige*. Şi ea stând acolo spunându-ne de faţă cu ele ce ruşine că Gerald moştenise întreaga frumuseţe a familiei pentru că un bărbat nici n-are nevoie să fie frumos, e mai bine chiar fără asta dar dacă nu e frumoasă o fată e pur şi simplu pierdută. Povestindu-ne despre femeile lui Gerald pe un *Quentin l-a împuşcat pe Herbert i-a împuşcat vocea prin duşumeaua camerei lui Caddy* ton aprobator plin de satisfacţie. „Când împlinise şaptesprezece ani i-am spus într-o zi: «Ce păcat să ai tu o gură ca asta asta ar fi la locul ei pe faţa unei fete», şi ce credeţi *perdelele umflându-se înlăuntrul camerei în amurg peste mireasma de măr capul ei în amurg cu mâinile după cap aripile capotului glasul care sufla peste paradis veştmintele aruncate pe pat de nas deasupra măr* c-a spus? la şaptesprezece ani, ţineţi minte. «Mamă», a spus, «chiar e foarte adesea.»„ Şi el stând acolo în atitudinea lui regească privindu-le printre gene, două sau trei dintre ele. Îi zvâcneau ca nişte rândunele în zbor genele. Shreve spunea că el întotdeauna s-a *Ai să ai grijă de Benjy şi de tata*

Cu cât vorbeşti mai puţin de Benjy şi de tata cu atât

mai bine când te-ai gândit tu vreodată la ei Caddy

Îmi promiţi

Nu-ţi face griji pentru ei tu ai scăpat ce-ţi mai pasă

Promite-mi sunt bolnavă trebuie să-mi promiţi întrebat cine a scornit gluma asta dar adevărul este că el a considerat-o dintotdeauna pe doamna Bland o femeie remarcabil de bine conservată spunea că ea îl antrena pe Gerald să ajungă să seducă odată o ducesă. Ea când vorbea despre Shreve îi spunea grăsunul acela din Canada de două ori a aranjat să mi se schimbe colegul de cameră fără măcar să mă întrebe pe mine, o dată să mă mut eu, o dată să

A deschis uşa în penumbra amurgului. Faţa lui era ca o plăcintă cu dovleac.

„Şi-aşa, am să-ţi spun un cald adio. Soarta crudă ne poate despărţi dar eu n-am să iubesc pe altul niciodată. Niciodată."

„Ce tot îndrugi acolo?"

„Îndrug despre soarta cea crudă drapată în opt iarzi de mătase de culoarea caisei şi cu mai multe metale pe ea socotite la greutatea corpului decât un sclav de galere şi singura proprietăreasă şi administratoare a falusului peripatetic campion absolut al defunctei Confederaţii." Mi-a povestit cum ea s-a dus la administrator să-l facă să-l mute pe el din apartamentul nostru şi cum administratorul fusese destul de meschin în încăpăţânarea lui ca să insiste să-l întrebe şi pe Shreve întâi. Atunci ea îi ceruse să-l cheme pe loc pe Shreve să termine odată şi el n-a vrut, aşa că mai târziu ea a fost de-a dreptul mojică cu Shreve. „Îmi fac un punct de onoare să nu le vorbesc niciodată de rău pe femei", a spus Shreve, „dar femeia asta e mai căţea decât orice altă doamnă din statele astea suverane sau din dominioanele lor." Şi acum Scrisoarea pe masă la-ndemână, să comandăm orhidee parfumate colorate Dac-ar şti ea că am trecut aproape pe sub ferestre ştiind că e-acolo şi nu Scumpă doamnă n-am avut încă prilejul să iau cunoştinţă de comunicarea dumneavoastră însă vă rog dinainte să mă iertaţi pentru astăzi sau ieri şi mâine sau ori

Dacă mai ţin bine minte acuma urmează aceea cu Gerald care îşi îmbrânceşte negrul pe scară în jos şi cum negrul se roagă să i se dea voie să se înscrie la seminarul teologic ca să fie aproape de domnişorul poponete gerald şi Cum a alergat tot drumul până la gară pe lângă trăsură cu lacrimi în ochi când poponetele gerald a plecat de-abia aştept să vină la rând aia cu soţul care lucra la fierăstraie care s-a înfiinţat la uşa bucătăriei cu o puşcă şi cum a coborât Gerald şi i-a rupt puşca în două şi i-a dat bucăţile îndărăt şi şi-a şters mâinile pe o batistă de mătase a aruncat batista în sobă pe asta n-am auzit-o decât de două ori

împuşcat prin Te-am văzut intrând aici aşa că am profitat de ocazie ia o ţigară de foi şi am venit m-am gândit să ne cunoaştem mai bine

Mulţumesc nu fumez

Nu lucrurile trebuie să se mai fi schimbat pe acolo de la vremea mea te supără dacă fumez eu

Poftim

Mulţumesc am auzit o grămadă cred că mama dumitale n-are să se supere dacă arunc chibritul în spatele paravanului nu o grămadă de lucruri despre dumneata Candace vorbea tot timpul despre dumneata acolo la saline eram chiar gelos îmi spuneam cine-o mai fi şi Quentin ăsta oricum trebuie să văd cum arată animalul ăsta pentru că mă prinsesem foarte tare înţelegi cum am dat cu ochii de fetiţa asta n-am de ce să ţi-o ascund nici nu-mi trecea prin cap că vorbea despre frate-său n-ar fi vorbit mai mult despre dumneata dacă ai fi fost singurul bărbat din lume sau soţ nici de departe nu te-ai răzgândit să iei o ţigară

Nu fumez

Atunci nu mai insist cu toate că e o buruiană de soi mă costă douăzeci şi cinci de dolari suta de bucăţi preţ angro un prieten de-al meu din Havana mda îmi închipui că s-au schimbat mult de tot lucrurile pe-acolo tot îmi spuneam că trebuie să fac o vizită dar n-am mai ajuns am intrat în horă de mai bine de zece ani nu pot să-mi permit să lipsesc de la bancă în timpul studenţiei omu-şi mai schimbă obişnuinţele multe din chestiile care ţi se păreau aşa de importante

când erai boboc înţelegi povesteşte-mi şi mie cum mai stau lucrurile pe-acolo

N-am să le spun tatii şi mamei dacă la asta te referi

N-ai să le spui n-ai să oh vasăzică la asta te gândeşti dar crede-mă că puţin îmi pasă dacă le spui sau nu înţelegi că un lucru ca ăsta un ghinion dar nu-i o crimă n-am fost nici primul nici ultimul am avut ghinion pur şi simplu dumneata ai fi putut fi mai norocos

Minţi

Ţine-ţi firea nu vreau deloc să te fac să spui un lucru pe care n-ai fi vrut nu-i cu supărare bineînţeles că era de aşteptat ca un tânăr ca dumneata să ia un lucru ca ăsta mai în tragic decât ai s-o faci dumneata singur peste vreo cinci ani

Nu văd decât un singur fel în care se poate gândi despre unul care trişează nu cred că la Harvard ar putea să mă facă să-mi schimb părerea

Suntem mai grozavi ca la teatru ar fi trebuit să urmezi arta dramatică ei ai dreptate nu-i nicio nevoie să le spui mortul de la groapă nu se mai întoarce nu-i aşa n-o să lăsăm un lucru de nimic ca ăsta să intervină între noi doi dumneata îmi placi Quentin îmi place prestanţa dumitale nu semeni deloc cu ţărănoii ăştia îmi pare foarte bine că ai posibilitatea să porneşti frumos în viaţă i-am promis mamei dumitale că am să-l ajut pe Jason dar aş vrea să-ţi dau şi dumitale o mână de ajutor Jason ar duce-o la fel de bine şi aici dar pentru un tânăr ca dumneata nu-i niciun fel de viitor într-o groapă ca asta

Mulţumesc rămâi la Jason el ţi se potriveşte mai bine decât aş putea-o face eu

Îmi pare rău de chestia aia dar un tinerel neumblat cum eram eu pe vremea aia şi n-am avut o mamă ca a voastră care să mă înveţe subtilităţile astea ar însemna să o faci să sufere pe degeaba dacă i-ai spune da ai dreptate nu-i nevoie bineînţeles că vreau să spun că nici lui Candace

Am spus nu mamei şi tatii

Ia ascultă uită-te niţel la mine cât crezi c-ai putea să te pui cu mine

Nici n-ar fi nevoie prea mult timp dacă tot aşa ai învăţat şi să te baţi n-ai decât să încerci şi-ai să vezi

Mă ţingăule unde vrei s-ajungi

Încearcă şi-ai să vezi unde

Dumnezeule ţigara ce-ar spune mama dumitale dac-ar vedea o arsură pe consolă tocmai la vreme uite ce Quentin să n-ajungem să facem un lucru pe care pe urmă să-l regretăm amândoi dumneata îmi placi te-am simpatizat de cum te-am văzut zic trebuie să fie un tip al dracului de reuşit oricine ar fi altminteri Candace n-ar face atâta caz de el ascultă-mă uite sunt zece ani de când mă descurc în viaţă lucrurile nu au chiar atât de mare importanţă ai să vezi şi dumneata atunci dumneata şi cu mine trebuie să ne înţelegem şi în chestia asta ca băieţii bătrânei Harvard şi aşa mai departe cred că nici n-aş mai recunoaşte locurile pe-acolo dar e locul cel mai bun din lume pentru un tânăr acolo am să-i trimit şi pe băieţii mei ei au să aibă şanse mai bune decât am avut eu stai unde te duci să stăm şi noi de vorbă puţin aşa sunt tinerii le intră câte o idee în cap dar eu îi înţeleg aşa se şi cuvine cât eşti la şcoală ţi se formează caracterul e bine pentru tradiţia şcolii dar mai târziu când iese în lume are să trebuiască să pună mâna pe ce-i al lui cum poate mai bine pentru că are să vadă că fiecare face exact acelaşi lucru şi-i dă dracului pe toţi ceilalţi haide să ne strângem mâna şi să lăsăm morţii cu morţii de dragul mamei dumitale gândeşte-te la sănătatea ei haide dă-mi mâna uite uită-te la ea parcă acuma a ieşit din mănăstire uite nicio cută nici măcar n-a fost împăturită uite

Du-te dracului cu banii dumitale

Nu nu haide acuma fac şi eu parte din familie ce ştiu eu cum sunt tinerii au o grămadă de chestii personale şi e totdeauna greu să-l convingi pe bătrân să scuipe banii eu să nu ştiu n-am fost şi eu acolo şi nici măcar prea de demult dar acuma m-am însurat şi eu la casa mea mai ales acolo haide nu fi prost ascultă-mă când o s-avem timp să stăm de vorbă ca oamenii am să-ţi povestesc o chestie cu o văduvioară dincolo în oraş

Am auzit şi de asta ţine-ţi dracului banii

Să zicem că-i vorba de un împrumut atunci închide şi dumneata ochii un moment şi-ai să fii cu cincizeci

Nu pune mâna pe mine mai bine ia-ţi ţigara de pe consolă

N-ai decât să le spui atunci şi să te duci dracului şi ai să vezi ce-ai câştigat cu asta dacă n-ai fi un tâmpit ai fi înţeles că-i am prea bine la mână ca să mai poată vreun idiot de frate cu capul în nori care se crede cine ştie ce Galahad mi-a povestit mama dumitale despre voi nişte exaltaţi intră a intră draga mea Quentin şi cu mine ne-am împrietenit acuma vorbeam şi noi despre Harvard pe mine mă căutai nu te rabdă inima să stai departe de bătrânul eh

Du-te o clipă Herbert vreau să vorbesc cu Quentin

Intră intră te rog să ciocnim şi noi un păhărel ca între prieteni tocmai îi spuneam lui Quentin

Lasă Herbert du-te puţin

Foarte bine e normal ca tu şi cu frăţiorul să vreţi să staţi puţin liniştiţi

Ia-ţi mai bine ţigara de pe consolă

Ai dreptate ca de obicei dragul meu bine atunci o iau din loc lasă-i să-ţi mai comande cât mai pot s-o facă nu Quentin de poimâine încolo are să fie numai cum i-o da voie bătrânul nu-i aşa draga mea ia dă-mi tu un pupic păpuşico

O lasă acuma las-o pentru poimâine

Am să-ţi iau dobândă atunci vezi nu-l lăsa pe Quentin să se ambaleze à propos Quentin ţi-am spus-o pe-aia cu tipul care avea un papagal şi ce s-a întâmplat cu el o poveste tristă să-mi aduci aminte să ţi-o spun să te gândeşti şi tu la ea ei la revedere pe curând dragii mei

Şi-aşa

Şi-aşa

Ce mai vrei acuma

Nimic

Iar te amesteci în treburile mele nu ţi-a ajuns astă-vară

Caddy tu ai febră *Eşti bolnavă ce boală-i asta*

Sunt şi eu bolnavă. N-am pe cine să-ntreb

I-am împuşcat vocea prin

Nu cu canalia asta Caddy

Din loc în loc râul licărea printre tot felul de lucruri în licăriri legănătoare, de-a lungul amiezii şi după. Mult după aceea, deşi trecusem pe lângă locul unde el lopăta încă majestuos în susul curentului sub privirile lui Dumnezeu zeilor. Mai bine. Zeilor. În Boston Massachusetts şi Dumnezeu ar fi o persoană de nimic. Sau poate doar nu un soţ. Lopeţile ude clipind pe măsură ce se îndepărta în ocheade strălucitoare şi palme feminine. Adulator. Linguşitor fără un soţ l-ar ignora şi pe Dumnezeu. *Canalia asta, Caddy* Râul a mai licărit mai departe după un cot al şoselei.

Sunt bolnavă trebuie să-mi promiţi

Bolnavă ce boală-i asta

Bolnavă pur şi simplu nu pot să-ntreb încă pe nimeni promite-mi îmi promiţi

Dacă e nevoie să aibă cineva grijă de ei e din cauza ta ce boală-i asta Sub fereastră am auzit autobuzul plecând spre gară, pentru trenul de 8,10. Să-i aducă pe verişori. Capete. Crescând cu fiecare cap dar fără frizeri. Manichiuriste. Am avut odată un cal pursânge. În grajd, da, dar odată îmblânzit un mieluşel. *Quentin le-a împuşcat toate vocile prin duşumeaua camerei lui Caddy*

Autobuzul s-a oprit. Am coborât chiar în centrul umbrei mele. Drumul traversa calea ferată. Într-o cabană de lemn era un bătrân care mânca ceva dintr-o pungă, pe urmă nu s-a mai auzit nici autobuzul. Drumul intra printre copaci unde trebuia să fi fost umbră, dar frunzişul de iunie din Noua Anglie nu mult mai des decât e în aprilie acasă în Mississippi. Se vedea un coş de fabrică. I-am întors spatele, călcându-mi umbra în picioare în praf. *Uneori era un lucru înfricoşător în mine noaptea puteam să-l văd rânjind la mine îl vedeam prin ei rânjind la mine prin chipurile lor acuma s-a dus şi mi-e rău*

Caddy

Nu mă atinge promite-mi

Dacă eşti bolnavă nu poţi

Ba da pot după asta totul are să fie bine nu mai contează atunci nu-i lăsa să-l trimită la Jackson îmi

promiţi

Îţi promit Caddy Caddy

Nu mă atinge nu mă atinge

Cum arată asta Caddy

Ce

Asta care rânjeşte la tine asta prin chipurile lor

Mai vedeam încă hornul. Acolo trebuie să fi fost şi apa, curgând către mare şi către grotele liniştite. Aveau să se rostogolească liniştite, şi când El avea să spună Treziţi-vă doar fiarele de călcat. Când Versh şi cu mine plecam la vânătoare pe câte o zi întreagă nu luam cu noi de mâncare, şi pe la douăsprezece mi se făcea foame. Mi-era foame până pe la unu, şi pe urmă dintr-odată uitam până şi că-mi fusese foame. *Felinarele coboară pe deal pe urmă am auzit automobilul coborând dealul. Braţul fotoliului plat rece lustruit sub fruntea mea închipuind forma fotoliului mărul aplecându-se peste capul meu peste paradis veştmintele de nas văzute* Ai febră am simţit de ieri dogoreşti ca o sobă.

Nu mă atinge.

Caddy nu poţi să faci asta dacă eşti bolnavă. Canalia asta.

Trebuie să mă mărit cu cineva. *Pe urmă mi-au spus că osul trebuie frânt din nou*

În sfârşit am ajuns să nu mai văd hornul. Drumul mergea pe lângă un zid. Nişte pomi se aplecau peste zid, spulberaţi în lumina de soare. Piatra era rece. Chiar mergând pe lângă ea doar puteai să-i simţi răceala. Doar că la noi acasă nu-i ca pe aici. Era ceva în aer, simţeam mergând pur şi simplu dintr-un loc într-altul. Un fel de fertilitate liniştită şi intensă care-ţi potolea parcă şi foamea de pâine. Revărsându-se în jurul tău, fără să se preocupe să mai mângâie fiecare piatră nenorocită. Ca un fel de expedient pentru ca destul verde să se poată răspândi printre copaci şi chiar şi albastrul depărtărilor nu himera aceea somptuoasă *mi-au spus osul are să trebuiască tras şi frânt iarăşi şi în mine a început să se mişte Ha Ha Ha şi am început să asud. Ce importanţă are ştiu ce înseamnă să-ţi rupi piciorul nu-i*

nimic doar c-o să trebuiască să mai stau în casă asta-i tot şi-mi amorţiseră fălcile şi gura mea spunând Stai Stai niţel prin vălul de sudoare ha ha ha printre dinţi şi tata dracu' să-l ia pe calul ăla dracu' să-l ia pe calul ăla. Stai e vina mea. Trecea în fiecare dimineaţă pe lângă gard cu un coş în braţe spre bucătărie şi-şi aluneca băţul pe gard în fiecare dimineaţă m-am târât până la fereastră cu ghips cu tot şi-l pândeam cu o bucată de cărbune Dilsey a spus ai să te nenoroceşti n-ai minte nici patru zile de când ţi l-ai rupt. Stai am să mă obişnuiesc cu el numaidecât aşteaptă doar o clipă am să

Chiar şi sunetele se pierdeau parcă în aerul acesta, ca şi cum aerul s-ar fi uzat după ce purtase sunetele atâta vreme. Lătratul unui câine se aude mai departe decât un tren, în orice caz pe întuneric. Şi glasul unor oameni. Al negrilor. Louis Hatcher nici măcar nu-şi folosea cornul deşi îl avea întotdeauna la el ca şi lanterna lui veche. I-am spus: „Louis, când ţi-ai curăţat ultima oară lanterna?"

„De curând am curăţat-o. Ţii minte când s-au revărsat apele şi i-au luat pe ăia de dincolo? Chiar în ziua aia am curăţat-o. Baba mea şi cu mine stăteam la foc în noaptea aia şi ea zice: «Louis, ce te faci dacă vin apele alea până aici la noi?» şi eu zic: «Chiar. Hai să m-apuc să-mi curăţ lanterna.» Aşa că mi-am curăţat-o chiar în noaptea aia."

„Dar inundaţia aia a fost departe, în Pennsylvania", am spus. „N-ar fi putut să ajungă până aici, la noi."

„Aşa spui dumneata", a spus Louis. „Apa poate să vină să inunde în Jefferson cum poate şi în Pennsylvania. Tocmai ăia care spun că apa nu poate s-ajungă pân-aici sus, pe ăia-i vezi într-o zi cocoţaţi pe acoperiş."

„Şi tu şi cu Martha aţi ieşit afară în noaptea aia?"

„Am ieşit. Mi-am curăţat lanterna şi eu şi cu Martha ne-am suit în noaptea aia tocmai pe deal, acolo în spatele cimitirului. Şi dac-aş fi ştiut de un deal mai mare, ne-am fi dus acolo direct."

„Şi de atunci nu ţi-ai mai curăţat lanterna"

„De ce s-o curăţ dacă nu-i nicio nevoie?"

„Adică, dacă nu mai e nicio inundaţie?”

„De aia de atunci ne-a scăpat destul de bine.”

„Ei lasă, moş Louis”, i-am spus.

„Lasă dumneata, domnule. Dumneata n-ai decât să faci cum te-oi pricepe dumneata, lasă-mă pe mine să fac cum mă taie capul. Dacă mie mi-ajunge ca să scap de apă să-mi frec lanterna asta, de ce să mă cert cu alţii.”

„Moş Louis nici n-ar putea să prindă nimic dac-ar avea o lanternă care să-i lumineze”, a spus Versh.

„Eu vânam oposumi pe-aicea, băiete, când lu’ taică-tu îi dădeau cu gaz în cap ca să-i omoare păduchii”, a spus Louis. „Şi nu numai că-i vânam, da-i şi prindeam.”

„Asta aşa-i”, a spus Versh. „Eu cred că moş Louis a prins mai mulţi oposumi decât oricine de pe-aici.”

„Te cred”, a spus Louis. „Am destulă lumină ca să vadă oposumii cât le trebuie. Nu l-am auzit niciodată pe niciunul să se plângă. Haide, acuma. Gata. Hopa. Haide, mă câine.” Şi rămâneam printre frunzele uscate care foşneau uşor în respiraţia tăcută a aşteptării noastre şi în răsuflarea înceată a pământului şi a acelui octombrie fără vânt, şi mirosul rânced al lanternei duhnind în aerul înţepător, ascultând câinii şi ecourile glasului lui Louis murind în depărtare. Nu vorbea niciodată tare, şi cu toate acestea în nopţile liniştite îl auzeam de pe verandă. Când îşi chema câinii glasul îi răsuna la fel de tare ca şi cornul pe care-l purta atârnat de umăr şi nu-l folosea niciodată, doar că mai clar, mai melodios, ca şi cum vocea lui ar fi fost o parte a întunericului şi a tăcerii, încolăcindu-se să iasă, încolăcindu-se să intre iarăşi în ea. Huhuuu. Huhuuu. Huhuuuu. *Trebuie să mă mărit cu cineva*

Au fost foarte mulţi Caddy

Nu ştiu prea mulţi ai să ai grijă de Benjy şi de tata

Atunci nu ştii al cui e el ştie

Nu mă atinge ai să ai grijă de Benjy şi de tata

Am început să simt apa înainte de a fi ajuns la pod. Podul era de piatră cenuşie, năpădită de licheni, pătată de umezeală îndelungată pe unde se agăţase muşchiul. Sub el apa era limpede şi liniştită în umbră, şopotind şi clipocind

pe lângă piatră în vârtejuri tot mai pierdute de cer rotitor *Caddy canalia asta*

Trebuie să mă mărit cu cineva Versh mi-a povestit despre un om care s-a mutilat singur. S-a dus în pădure şi acolo a făcut-o cu un brici, aşezat într-un şanţ. Un brici rupt, şi le-a aruncat peste umăr dintr-o singură mişcare şi şuvoiul zvâcnitor de sânge curgându-i spre spate drept. Dar nu asta. Nu să nu le mai ai. Să nu le fi avut niciodată asta e atunci aş fi putut spune O asta Asta-i chinezărie Eu nu ştiu chinezeşte. Şi tata spunea asta din cauză că eşti virgin: nu-nţelegi? Femeile nu sunt niciodată virgine. Puritatea este o stare negativă şi deci contrarie naturii. Natura este cea care te face să suferi nu Caddy şi eu am spus Astea sunt vorbe şi el a spus Tot o vorbă e şi virginitatea şi eu am spus dumneata nu ştii. Nu poţi să ştii şi el a spus Ba da în momentul când ajungem să înţelegem asta tragedia trece pe planul al doilea.

Unde cădea umbra podului puteam să văd mult în adânc, dar nu chiar până la fund. Când laşi o frunză mult timp în apă după o vreme ţesutul dispare şi doar fibrele delicate legănându-se ca prin somn. Nu se ating una de alta, oricât de strâns îmbinate ar fi fost odinioară. Şi poate că atunci când El va spune Treziţi-vă ochii vor ieşi şi ei să plutească, din liniştea adâncă şi din somn, să privească spre gloria Domnului. Şi după un timp au să iasă să plutească şi fiarele de călcat. Le-am ascuns sub pod la un capăt şi m-am întors şi m-am sprijinit de balustradă.

Nu puteam să văd fundul dar vedeam mult în adânc în mişcarea apei înainte ca ochiul să se piardă, şi pe urmă am văzut o umbră plutind ca o săgeată groasă iscându-se din firul curentului. Musculiţele intrau şi ieşeau din umbra podului chiar la suprafaţa apei. *Dac-ar putea să mai existe un iad dincolo de asta: flacăra limpede noi doi mai mult decât morţi. Atunci n-ai să mă mai ai decât pe mine atunci numai pe mine atunci noi doi în stigmatizarea şi oroarea de dincolo de flacăra limpede* Săgeata a crescut fără să se mişte, apoi cu un zvâcnet grăbit păstrăvul a tras o muscă sub suprafaţa apei cu un fel

de delicateţe gigantică asemenea unui elefant culegând de jos o alună. Vârtejul tot mai larg a alunecat în jos pe firul curentului şi pe urmă am văzut iarăşi săgeata cu botul în curent, legănându-se uşor odată cu mişcările apei peste care zburau şi planau musculiţe. *Numai tu şi cu mine atunci în mijlocul damnărilor şi oroarei împrejmuiţi de flacăra limpede*

Păstrăvul rămăsese suspendat pe apă, delicat şi imobil printre umbrele tremurătoare. Trei băieţi cu undiţe au păşit pe pod şi ne-am sprijinit cu toţii de balustradă să privim păstrăvul. Îl ştiau, păstrăvul acesta. Era un personaj de legendă prin partea locului.

„De douăzeci şi cinci de ani toţi încearcă să prindă păstrăvul ăsta. E o prăvălie în Boston care oferă o undiţă de douăzeci şi cinci de dolari cui l-o prinde.”

„Şi atunci de ce nu-l prindeţi voi? N-aţi vrea să aveţi o undiţă de douăzeci şi cinci de dolari?”

„Ba da”, mi-au spus. Se sprijineau de balustradă privind în apă la păstrăv. „Te cred c-aş vrea”, a spus unul.

„Eu n-aş lua undiţa”, a spus al doilea. „Eu aş lua banii.”

„Vezi că poate că nu te lasă”, a spus primul. „Pe cât că te obligă să iei undiţa.”

„Atunci o vând.”

„N-ai să iei douăzeci şi cinci de dolari pe ea.”

„O să iau şi eu cât s-o putea. Tot peştii ăia îi prind cu undiţa asta ca şi cu aia de douăzeci şi cinci de dolari.” Pe urmă au mai discutat ce-or să facă cu douăzeci şi cinci de dolari. Vorbeau toţi deodată cu glasuri insistente şi contradictorii şi nerăbdătoare, făcând din irealitate o posibilitate, pe urmă o probabilitate, pe urmă un fapt necontestat, aşa cum fac oamenii când dorinţele le devin vorbe.

„Eu îmi cumpăr un cal şi o căruţă”, a spus cel de-al doilea.

„Vezi să nu-ţi ajungă”, au spus ceilalţi.

„Mi-ajung. Ştiu eu de unde să cumpăr cu douăzeci şi cinci de dolari. Îl ştiu şi pe omul care mi le-ar vinde.”

„Cine-i ăsta?”

„Ce-ţi pasă cine-i. Vorba e că pot să cumpăr cu douăzeci şi cinci de dolari.”

„Ei”, au spus ceilalţi. „Habar n-are. Vorbeşte şi el ca să n-adoarmă.”

„Asta s-o credeţi voi”, a spus băiatul. Ei au continuat să-l ia peste picior, dar el n-a mai spus nimic. Se sprijinea de balustradă privind în apă la păstrăvul pe care-l şi cheltuise, şi dintr-odată acrimonia, conflictul au pierit din glasurile lor, ca şi cum pentru ei ar fi fost adevărat că prinsese peştele şi-şi cumpărase calul şi căruţa, împărtăşindu-se şi ei din trăsătura aceea a adulţilor care pot fi convinşi de orice prin asumarea unei superiorităţi tăcute. Îmi închipui că oamenii, care se uzează ei înşişi şi se uzează unii pe ceilalţi atât de mult prin cuvinte, sunt cel puţin consecvenţi când atribuie înţelepciune unor buze tăcute, şi o vreme i-am simţit pe ceilalţi doi căutând febril vreun mijloc cu care să-i facă faţă, prin care să-l frustreze de calul şi căruţa lui.

„Pe undiţa aia n-ai putea să iei douăzeci şi cinci de dolari”, a spus primul. „Pe cât că n-ai să iei.”

„Da’ nici n-a prins păstrăvul ăsta”, a spus deodată cel de al treilea şi atunci amândoi au strigat:

„Păi da, ce-ţi spuneam? Cum îl cheamă pe omul ăla? Spune dacă poţi. Nici nu există un om ca ăsta.”

„Ia mai tăceţi din gură”, a spus al doilea. „Uite-aici. Uite că vine iar.” S-au aplecat iar peste balustradă, nemişcaţi, identici, şi undiţele li se înclinau zvelte în lumina amurgului, şi ele identice. Păstrăvul s-a ridicat în apă fără nicio grabă, o umbră tremurătoare căpătând treptat contururi; şi iarăşi micul vârtej s-a destrămat încetişor în josul curentului. „Tii”, a murmurat primul.

„Nici nu încercăm să-l mai prindem”, a spus. „Acum ne uităm numai la tipii din Boston care vin aici să-ncerce să-l prindă.”

„Ăsta e singurul peşte din iazul ăsta?”

„Da. I-a gonit pe toţi ăilalţi. Locul cel mai bun de pescuit pe aici e colo jos la Vârtej.”

„Nu, nu acolo”, a spus al doilea. „De două ori mai bine e la moara lui Bigelow.” Pe urmă s-au mai certat un timp ca

să stabilească unde era locul cel mai bun de pescuit şi apoi au tăcut cu toţii deodată ca să pândească păstrăvul cum saltă iar la suprafaţă şi cum vârtejul spart al apei mai suge ceva din cer. I-am întrebat cât mai e până la oraşul cel mai apropiat. Mi-au spus.

„Dar linia cea mai directă de autobuz e pe-aici”, mi-a spus al doilea, arătând cu degetul în jos pe şosea. „Unde vreţi să mergeţi?”

„Nicăieri. Mă plimb şi eu.”

„Sunteţi de la colegiu?”

„Da. E vreo fabrică pe aici prin oraş?”

„Fabrică?” S-au uitat la mine.

„Nu”, a spus a doilea. „Nu pe-aici.” Mi-au privit hainele. „Căutaţi de lucru?”

„Ce spuneţi atunci de moara lui Bigelow?” a spus al treilea. „Şi aia-i tot o fabrică.”

„Fabrică, pe dracu’. Dânsu’ întreabă de o fabrică ca lumea.”

„Una care să aibă şi o sirenă”, am spus. „N-am auzit sirena de ora unu încă.”

„A”, a spus al doilea. „E un orologiu la catedrala reformată. Vedeţi acolo cât e ceasul. N-aveţi ceas la lanţu’ ăla?”

„L-am spart azi-dimineaţă.” Le-am arătat ceasul. L-au examinat cu toată gravitatea.

„Mai merge încă”, a spus al doilea. „Cât să coste un ceas ca ăsta?”

„E un dar”, am spus. „Mi l-a dat tata când am terminat liceul.”

„Nu cumva sunteţi canadian?” a spus al treilea. Avea păr-rul roşu.

„Canadian?”

„N-are accent de canadian”, a spus al doilea. „I-am auzit vorbind pe canadieni. Vorbeşte ca actorii de la trupele de revistă.”

„Ce faci?” a spus al treilea „Nu ţi-e teamă că te pocneşte?”

„Pe mine?”

„Ai spus că vorbeşte ca unu’ de culoare.”

„Ia mai lasă-mă-n pace”, a spus al doilea. „Vedeţi turnul catedralei când urcaţi pe dealul ăla de-acolo.”

Le-am mulţumit. „Noroc la pescuit. Numai să nu vă mai legaţi de bietul păstrăv bătrân. Ar merita să-l lăsaţi în pace.”

„Nu s-a născut omul care să prindă peştele ăsta”, a spus primul. Se sprijineau de balustradă privind în jos în apă, cele trei undiţe ale lor ţesând trei fire oblice de foc galben în soare. Am mers peste umbra mea, călcând-o în picioare din nou în umbra bălţată a copacilor. Drumul făcea un ocol, îndepărtându-se în sus de malul râului. Traversa dealul, pe urmă cobora şerpuind, ducându-ţi ochiul, gândul tot mai departe sub un tunel verde nemişcat, şi turnul pătrat deasupra copacilor şi ochiul rotund al ceasului, dar destul de departe. M-am aşezat pe marginea drumului. Iarba era deasă, îmi ajungea până la glezne. Umbrele erau nemişcate pe drum, ca şi cum ar fi fost desenate cu creioane de soare înclinate. Însă fusese doar un tren, şi după un timp s-a stins dincolo de copaci sunetul lui prelung, şi pe urmă am putut să-mi aud ceasul şi trenul îndepărtându-se, ca şi cum ar fi călătorit printr-o altă lună sau o altă vară undeva, grăbindu-se tot mai departe sub pescăruşul suspendat, trecând cum trec toate. În afară de Gerald. Şi demn pe deasupra, lopătând singuratic prin această amiază, străbătând cu lopeţile lui amiaza, aerul prelung şi scânteietor ca într-o apoteoză, urcând într-o infinitate somnolentă unde să nu mai fie decât el şi cu pescăruşul, unul înspăimântător de nemişcat, celălalt în ritmul neîntrerupt al efortului, încovoindu-şi trupul, îndepărtându-şi-l într-un fel de inerţie, şi lumea din jur strivită sub umbrele lor în soare. *Caddy canalia asta canalia asta Caddy*

Glasurile lor au venit peste deal şi cele trei undiţe zvelte ca nişte mănunchiuri legănate de foc tremurător. Când au trecut pe lângă mine m-au privit fără să-şi încetinească paşii.

„Ei”, le-am spus. „Nu-l văd.”

„Nici n-am încercat să-l prindem”, a spus primul. „Peştele

ăsta nu poţi să-l prinzi.”

„Acolo-i ceasul”, a spus al doilea arătându-mi cu mâna. „Când ajungeţi mai aproape puteţi să vedeţi cât e ceasul.”

„Da”, am spus. „Tocmai.” M-am ridicat în picioare. „Mergeţi în oraş?”

„Mergem la Vârtej să dăm la peşte”, a spus primul.

„La Vârtej nu poţi să prinzi nimic”, a spus al doilea.

„Tu ai vrea să te duci la moară, să faci baie cu toţi ăia şi să speriaţi tot peştele.”

„La Vârtej n-ai să prinzi niciun peşte.”

„N-o să prindem nicăieri dacă mai stăm aici”, a spus al treilea.

„Nu ştiu ce tot îi daţi zor cu Vârtejul”, a spus al doilea. „Acolo nu prindeţi nimic.”

„N-ai decât să nu vii”, a spus primul. „Ce, te-a legat cineva de mine?”

„Haide mai bine la moară să ne scăldăm”, a spus al treilea.

„Eu merg la Vârtej să pescuiesc”, a spus primul. „Voi n-aveţi decât să faceţi ce vreţi.”

„Ia spune, de când n-ai mai auzit pe cineva c-a prins vreun peşte la Vârtej?” a spus al doilea către al treilea.

„Hai mai bine la moară să înotăm”, a spus al treilea. Turnul se lăsa încet printre copaci, cu faţa rotundă a ceasului încă destul de departe. Am intrat în umbra fremătătoare. Am ajuns la o livadă, roză şi albă. Era plină de albine; le auzeam din drum.

„Haide mai bine la moară să înotăm”, a spus al treilea. Mai încolo de livadă se făcea o cărare. Cel de al treilea şi-a încetinit paşii şi s-a oprit. Primul a mers mai departe, şi pete de soare îi alunecau pe băţul undiţei peste umăr şi în jos pe cămaşă, pe spate. „Haideţi”, a spus al treilea. Cel de al doilea s-a oprit şi el. *De ce trebuie să te măriţi neapărat Caddy*

Vrei să-ţi spun crezi că dacă am să spun n-are să mai fie

„Hai la moară”, a spus. „Vino şi tu.”

Primul a mers mai departe. Era în picioarele goale,

mergea fără zgomot, păşind mai uşor decât frunzele în praful subţire. În livadă albinele se auzeau ca un vânt, o undă de foşnet prinsă parcă sub un descântec, într-un crescendo susţinut. Cărarea şerpuia pe lângă zid, trecea dincolo presărată cu flori, pierzându-se printre pomi. Soarele cădea în raze oblice, rare, intense. Fluturi galbeni pâlpâiau prin umbră ca petele de lumină în soare.

„De ce ţii să te duci la Vârtej?” a spus al doilea. „Poţi să pescuieşti şi la moară dacă vrei neapărat.”

„Lasă-l”, a spus la treilea. Se uitau după primul. Lumina soarelui îi aluneca întretăiat peste umeri legănându-i-se în mers, sclipind de-a lungul undiţei ca nişte furnici gălbui.

„Kenny”, a spus al doilea. *Spune-i tatii vrei Da vreau sunt cel care l-am procreat pe tata eu l-am inventat l-am creat pe el Spune-i-o n-are să se poată pentru că el va spune n-am fost şi pe urmă tu şi cu mine pentru că-ţi iubeşti propria creatură*

„Haide odată”, a spus băiatul. „Ăia au şi ajuns.” Se uitau după primul. „Mda”, au spus deodată, „n-ai decât să te duci, băiatul lui mămica. Dacă vii să-noţi poate că ţi se udă părul şi atunci mănânci bătaie.” Au luat-o pe cărare şi s-au dus, cu fluturii galbeni rotindu-se în jurul lor în umbra zidului.

asta pentru că nu există nimic altceva cred că există şi altceva dar s-ar putea să nu existe şi atunci eu Ai să vezi că până şi nedreptatea nu e chiar atât de importantă cât îţi închipui tu Nu-mi dădea nicio atenţie, cu fălcile strânse, în profil, cu faţa puţin întoarsă într-o parte sub pălăria zdrenţuită.

„De ce nu te duci cu ei să înotaţi?” i-am spus. *canalia asta Caddy*

Voiai să te iei la bătaie cu el nu

Un mincinos şi un escroc Caddy l-au dat afară din club l-au prins trişând la cărţi l-au trimis la Coventry l-au prins trişând în perioada examenelor şi l-au dat afară

Şi ce-i cu asta doar n-am să joc cărţi cu el

„Îţi place să pescuieşti mai mult decât să înoţi?” i-am

spus. Zumzetul albinelor scăzuse, dar era încă susţinut, ca şi cum, în loc să se stingă în tăcere, tăcerea creştea doar între noi aşa cum creşte o apă. Drumul făcea iarăşi o curbă şi acuma era o stradă printre nişte peluze umbroase şi case albe. *Canalia asta Caddy gândeşte-te la Benjy şi la tata să faci una ca asta nu la mine*

La ce altceva mă gândesc crezi că m-am gândit la alt Băiatul a ieşit de pe stradă. A sărit peste un gard de lemn fără să se uite înapoi şi a traversat peluza până la un copac şi-a lăsat jos undiţa şi s-a suit în copac până la furca crengilor şi s-a aşezat acolo, cu spatele spre drum şi lumina bălţată a soarelui imobilă în sfârşit pe cămaşa lui albă. *Crezi că m-am gândit nu mai pot nici măcar să plâng am murit de anul trecut ţi-am spus am murit dar nici nu ştiam atunci ce spuneam nu mai ştiu ce spuneam* Câteodată în august acolo acasă sunt unele zile ca asta, aerul este subţire şi intens ca acum, şi e ceva trist şi nostalgic şi cunoscut. Omul e suma experienţelor climatice spunea tata. Omul este suma a tot ce pofteşti. O problemă a unor proprietăţi impure dusă cu efort până la nimicul invariabil: partidă remiză între dorinţă şi un pumn de ţărână. *Dar acuma ştiu am murit îţi spun*

Dar atunci de ce trebuie ascultă putem să fugim tu şi cu Benjy şi cu mine undeva unde să nu ne ştie nimeni Şareta era trasă de un cal alb, copitele îi tropăiau în praful subţire, roţile ca un păienjeniş într-un murmur subţire şi uscat rostogolindu-se în susul dealului sub un şal unduitor de frunze. Ulm. Nu: ellum. Ellum.

Cu ce bani cu banii tăi de şcoală pentru care au vândut pajiştea ca să poţi tu să te duci la Harvard nu vezi trebuie să termini acuma dacă nu termini el rămâne chiar fără nimic

Vândut pajiştea Cămaşa albă îi era nemişcată în furca pomului, în umbra tremurătoare. Roţile erau ca un păienjeniş. Sub adâncitura şaretei copitele în tropot rapid şi continuu ca mişcările unei doamne care brodează, descrescând fără să progreseze ca o figură pe o scenă turnantă scoasă repede din vederea spectatorilor. Strada

făcea iarăşi o cotitură. Vedeam turnul alb, aserţiunea rotundă, stupidă a ceasului. *Vândut pajiştea*

Tata moare într-un an aşa spun ei dacă mai bea şi are să bea întruna nu se poate opri de când eu de când vara trecută şi atunci au să-l trimită pe Benjy la Jackson nu pot să plâng nu mai pot nici să plâng o clipă ea s-a oprit în prag şi în clipa următoare el o trăgea de rochie şi urla vocea lui răsuna ca un ciocan de la un perete la altul în valuri şi ea se strânsese la perete tot mai mică faţa ei albă ochii ei înfundaţi cu degetul parcă înăuntru până când el a împins-o afară din cameră vocea lui ca un ciocan răsunând ca şi cum odată pornită nu s-ar mai fi putut opri ca şi cum n-ar fi încăput în tăcere urlând

Când deschideai uşa suna un clopoţel, dar numai o singură dată, ascuţit şi limpede în obscuritatea cuminte de deasupra uşii ca şi cum ar fi fost potrivit şi reglat să scoată acel unic sunet mic limpede astfel încât clopoţelul să nu se tocească şi nici să nu fie necesară investiţia unei prea mari cantităţi de tăcere ca să se restabilească atunci când deschideai uşa în mireasma caldă proaspătă de brutărie; o fetiţă murdară cu ochii ca ai unui ursuleţ de pluş şi două codiţe negre lucioase.

„Salut, mititico.” Faţa îi era ca o ceaşcă de lapte stropită cu cafea în pustietatea aceasta dulceagă, caldă. „Nu-i nimeni aici?”

Dar s-a mărginit să mă privească până s-a deschis o uşă şi a venit patroana. Pe deasupra tejghelei unde erau şirurile de forme crocante în spatele geamului faţa ei curată cenuşie, părul lins şi rărit pe craniul ei curat cenuşiu, ochelarii cu rame curate cenuşii plutind apropiindu-se ca ceva tras pe o sârmă, ca maşina de înregistrat a unei casieriţe într-o prăvălie. Semăna cu o bibliotecară. Ceva care trăieşte printre rafturi prăfuite cu certitudini ordonate şi de mult divorţate de realitate, secătuindu-se liniştite, ca şi cum un suflu din aerul acesta care vede cum se îndeplinesc nedreptăţile.

„Două din astea, vă rog, doamnă.”

A scos de sub tejghea o bucată de ziar tăiată pătrat, a pus-o pe tejghea şi a luat brioşele. Fetiţa le urmărea cu ochii ei liniştiţi şi care nu clipeau, ca două afine, plutind nemişcate într-o ceaşcă de cafea slabă. Ţara pieilor roşii patria macaronarilor. Pândind brioşele, mâinile curate cenuşii, un cerc lat de aur pe arătătorul stâng ţinut acolo de încheietura noduroasă albăstruie.

„Le coaceţi chiar dumneavoastră singură, doamnă?”

„Domnule?” a spus. Doar atât. Domnule? Ca la teatru. Domnule? „Cinci cenţi. Altceva mai doriţi?”

„Nu, doamnă. Eu nu. Domnişoara doreşte ceva.” Nu era destul de înaltă să poată vedea pe deasupra vitrinei, aşa că s-a dus până la colţul tejghelei să se uite la fetiţă.

„Dumneavoastră aţi venit cu ea?”

„Nu, doamnă. Era aici când am intrat.”

„Păcătoasă mică”, a spus. A ieşit de după tejghea, însă nu a atins-o pe fetiţă. „Ai băgat ceva prin buzunare?”

„Nici n-are buzunare”, am spus. „Nu făcea nimica rău. Şedea aici şi vă aştepta.”

„Atunci de ce n-a sunat clopoţelul?” M-a privit sever. Îi mai lipsea un mănunchi de nuieluşe, o tablă neagră în spate 2 x 2 = 5. „Ascunde pe sub rochie şi nici n-apuci să-ţi dai seama. Cum de-ai intrat aici, fetiţo?”

Fetiţa n-a spus nimic. A privit-o pe femeie, pe urmă mi-a aruncat o privire neagră fugară şi s-a întors apoi iar spre femeie. „Străinii ăştia”, a spus femeia. „Cum o fi intrat de n-a sunat clopoţelul?”

„A intrat când am deschis eu uşa”, am spus. „A sunat o singură dată pentru noi amândoi. Oricum, n-ajunge până la tejghea să ia ceva. Nici nu cred c-ar face-o. Nu-i aşa, surioară?” Fetiţa m-a privit, contemplativă, tainică „Ce vrei? Pâine?”

Şi-a întins pumnul. L-a desfăcut să arate o monedă de cinci cenţi, jilavă şi murdară, murdărie jilavă încrustată în palmă. Umedă şi caldă îi simţeam mirosul vag metalic.

„Aveţi o pâine de cinci cenţi, doamnă?”

A scos de sub tejghea o bucată de ziar tăiată pătrat, a pus-o pe tejghea şi a înfăşurat o pâine în ea. Am pus

moneda fetiţei şi încă una pe tejghea. „Şi încă o brioşă din astea, doamnă, vă rog.”

A mai scos o brioşă din vitrină. „Daţi-mi, vă rog, pachetul”, a spus. I l-am dat şi ea l-a desfăcut, a pus cea de a treia brioşă înăuntru şi a făcut pachetul la loc, a luat banii, a căutat două monede de un cent în buzunarul şorţului şi mi le-a întins. Le-am dat fetiţei. Şi-a strâns degetele peste ele, umede şi calde, ca nişte viermi.

„Vreţi să i-o daţi ei, brioşa asta?” a spus femeia

„Da, doamnă”, i-am spus. „Îmi închipui că mirosul ăsta bun de brutărie de aici de la dumneavoastră îi face şi ei poftă cum îmi face şi mie.”

Am luat cele două pachete şi i-am dat fetiţei pâinea, şi între timp femeia, toată cenuşie ca oţelul, ne urmărea din spatele tejghelei cu o certitudine rece. „Aşteptaţi o clipă”, a spus. S-a dus în spatele prăvăliei. Uşa s-a deschis iarăşi şi s-a închis. Fetiţa mă pândea strângându-şi pâinea pe rochiţa murdară.

„Cum te cheamă?” am spus. Şi-a luat ochii de pe mine, dar a rămas nemişcată. Nici nu părea să respire. Femeia s-a întors. Avea ceva ciudat în mână îl ducea de parcă ar fi fost un şoarece mort.

„Ţine”, a spus. Fetiţa a privit-o. „Ia-o, hai”, a spus femeia împungând aerul cu ea spre fetiţă. „N-aratã prea grozav, dar îmi închipui că n-o să-ţi pese de asta când o mănânci. Haide, ia-o, n-o să-mi pierd timpul cu tine toată ziua.” Copilul a luat-o fără s-o slăbească din ochi. Femeia şi-a şters mâinile pe şorţ. „Trebuie să văd ce-i cu clopoţelul”, a spus. S-a dus la uşă şi a smucit-o. Clopoţelul a sunat o singură dată, slab, limpede, invizibil. Noi ne-am îndreptat spre uşă şi spre spatele atent al femeii.

„Mulţumim pentru prăjitură”, i-am spus.

„Străinii ăştia”, a spus ea privind concentrată în sus spre întunericul de unde sunase clopoţelul. „Ascultă-mă pe mine şi ţine-te cât mai departe de ei, tinere.”

„Da, doamnă”, am spus. „Hai, surioară.” Am ieşit. „Vă mulţumesc, doamnă.”

A împins uşa, pe urmă a deschis-o iar smucind-o, făcând

clopoţelul să-şi scoată sunetul lui unic, tainic. „Străinii ăştia”, a spus privind în sus spre clopoţel.

Noi ne-am dus. „Ei”, am spus, „ce-ai spune de-o îngheţată?” Îşi mânca prăjitura stafidită. „Îţi place îngheţata?” Mi-a aruncat o privire neagră, tăcută, mestecând înainte. „Haide.”

Am ajuns la cofetărie şi am comandat îngheţată. N-a vrut să lase pâinea din braţe. „De ce n-o laşi pe masă, să poţi să-ţi mănânci îngheţata?” am spus şi am încercat să i-o iau din braţe. Dar a strâns-o la piept, mestecându-şi îngheţata ca şi cum ar fi fost o caramelă moale. Prăjitura din care muşcase era pe masă. Şi-a mâncat îngheţata fără să se întrerupă o clipă, apoi s-a apucat iar de prăjitură, privind vitrina cu dulciuri. Mi-am terminat-o şi eu pe a mea şi am plecat din cofetărie.

„Unde stai?” am spus.

O şaretă, cea cu calul alb. Numai că doctorul Peabody e gras. O sută cincizeci de kilograme. Trebuie să te agăţi bine când mergi cu el în trăsură. Copii. E mai uşor să mergi pe jos decât să te agăţi aşa. *Ai fost la doctor ai fost Caddy*

N-am nevoie să mă duc nu pot să întreb acuma după aceea are să fie totul în regulă nu mai contează atunci

Pentru că femeile atât de delicate atât de tainice spunea tata. Un echilibru delicat de murdărie periodică cumpănit de la o lună plină şi până la următoarea. Lunile spunea el pline şi aurii cum e luna plină în perioada recoltei şoldurile coapsele ei. Afară afară din ele întotdeauna numai dacă. Galbene. Ca tălpile picioarelor când ai mers mult. Şi pe urmă când ştii că un bărbat că toate aceste tainice şi imperioase ascunse. Că toate acestea înlăuntrul lor dau forma unei suavităţi exterioare aşteptând doar o atingere ca să. Putrefacţie lichidă ca nişte resturi năclăite plutind ca un cauciuc decolorat umplut flasc şi cu mirosul de caprifoi amestecat peste tot.

„Nu trebuie să duci pâinea acasă?”

Mă privea. Mesteca liniştită, fără să se întrerupă; la intervale regulate o contracţie uşoară îi aluneca pe gât în jos. Mi-am desfăcut pachetul şi i-am dat o brioşă. „La

revedere”, am spus.

Am mers mai departe. Pe urmă m-am uitat înapoi. Venea după mine. „Pe aici stai?” N-a spus nimic. Mergea alături de mine, îmi ajungea până la cot, mâncând. Am mers amândoi mai departe. Era linişte, aproape nimeni pe stradă *mirosul de caprifoi amestecat peste tot Ar fi trebuit să-mi fi spus ea nu să mă lase să stau acolo pe scară auzind cum se trânteşte în amurg uşa ei auzindu-l pe Benjy cum plângea încă la masa de seară avea să trebuiască să coboare atunci cu mirosul caprifoiului amestecat peste tot* Am ajuns la colţ.

„Ei, eu o iau pe aici”, i-am spus. „La revedere”. S-a oprit şi ea. Şi-a înghiţit ultima bucăţică de prăjitură şi s-a apucat de brioşă, privindu-mă în timp ce muşca din ea. „La revedere”, am spus. Am pornit-o în jos pe stradă şi m-am oprit din nou numai când am ajuns la primul colţ.

„Pe unde stai?” am spus. „În partea asta?” Am arătat în josul străzii. Mă privea fără să clipească. „Pe acolo stai? Pariez că stai pe lângă gară, unde sunt trenurile. Nu-i aşa?” Se uita la mine, senină şi tainică, mestecând înainte. Strada era pustie şi într-o parte şi în cealaltă, cu peluze liniştite şi case curăţele printre copaci, însă pustie, decât acolo în spatele nostru. Ne-am întors şi am pornit-o înapoi. Doi bărbaţi şedeau pe scaune în faţa unei prăvălii.

„N-o cunoaşteţi cumva pe fetiţa asta? Se ţine după mine şi nu pot să aflu de la ea pe unde stă.”

Şi-au mutat privirile de pe mine pe ea.

„Trebuie să fie vreuna din familiile astea noi de italieni”, a spus unul din ei. Era îmbrăcat într-o redingotă uzată. „Am mai văzut-o. Cum te cheamă, fetiţo?” S-a uitat la ei o vreme, întunecată, însă fălcile nu i se opreau nicio clipă din mestecat. A înghiţit fără să se oprească din mestecat.

„Poate nu ştie englezeşte”, a spus celălalt.

„Au trimis-o după pâine”, am spus. „Trebuie să ştie totuşi să lege două vorbe.”

„Cum îl cheamă pe tăticul tău?” a spus primul. „Pete? Joe? Poate-l cheamă John, nu?” Ea a mai muşcat o dată din brioşă.

„Ce să fac eu cu ea?” am spus. „Se ţine după mine. Şi eu trebuie să mă întorc la Boston.”

„Sunteţi de la colegiu?”

„Da, domnule. Şi trebuie să mă întorc.”

„Aţi putea să vă duceţi mai în susul străzii şi să i-o daţi în grijă lui Anse. Trebuie să fie unde se închiriază trăsurile. Poliţaiul.”

„Cred c-aşa am să fac”, am spus. „Până la urmă mă descurc eu cu ea într-un fel. Vă mulţumesc foarte mult. Haide, fetiţo.”

Am luat-o în susul străzii, pe partea unde era umbră, unde umbra neregulată a faţadelor se întindea încet, de-a curmezişul străzii. Am ajuns la staţia de închiriat trăsuri. Poliţaiul nu era acolo. Un bărbat aşezat pe un scaun rezemat doar în două picioare în uşa largă, joasă, unde bătea o briză întunecoasă răcoroasă cu miros de amoniac printre şirurile de boxe ale trăsurilor m-a sfătuit să întreb la poştă. Nici el n-o cunoştea.

„Pe străinii ăştia nu pot să-i deosebesc unul de altul. Duceţi-vă dincolo de calea ferată unde stau ăştia, poate o cunosc ei.”

Ne-am dus la poştă. Era înapoi, în josul străzii. Bărbatul în redingotă îşi desfăcea un ziar.

„Anse tocmai a plecat cu maşina”, a spus. „Mai bine duceţi-vă dincolo de gară, pe lângă casele alea de pe malul râului. Acolo sigur c-o ştie cineva”

„Aşa o să trebuiască să fac”, am spus. „Hai.” Ea şi-a împins ultima bucăţică de brioşă în gură şi a înghiţit-o. „Mai vrei una?” am spus. M-a privit mestecând, avea ochii negri prietenoşi, fără să clipească. Am scos celelalte brioşe, i-am dat ei una şi am muşcat şi eu din cealaltă. Am întrebat pe cineva unde-i gara şi mi-a arătat. „Hai, surioară.”

Am ajuns la gară şi am traversat calea ferată spre râu. Era acolo şi un pod peste râu şi o stradă cu case de lemn înghesuite una-ntr-alta pe lângă apă şi parcă dându-se înapoi înspre râu. O stradă sărăcăcioasă, dar cu un aer eterogen şi viu în acelaşi timp. În mijlocul unui loc viran împrejmuit cu un gard de scânduri boante şi cu goluri între

ele era o trăsurică veche hodorogită şi o casă coşcovită unde la o fereastră de sus atârna un veştmânt roz aprins.

„Cam aşa e casa ta?” am spus. Mă privea pe deasupra brioşei. „Asta e?” am spus arătând cu mâna. Mesteca fără să-mi răspundă, dar mi s-a părut că discern ceva afirmativ, o consimţire, chiar dacă nu prea entuziastă, în aerul ei. „Asta?” am spus. „Vino cu mine, atunci.” Am intrat pe poarta dărăpănată. Am privit-o peste umăr. „Aici?” am spus. „Seamănă cu casa ta?”

A dat din cap repede, privindu-mă, muşcând din semiluna jilavă a pâinii. Am mers înainte. O cărare cu lespezi sparte, multe din ele lipsă şi printre care se iţeau fire de iarbă tânără aspră ducea până la peronul ruinat din faţa intrării. În toată casa nu se vedea nicio mişcare, doar veştmântul cel roz atârnând la fereastră în aerul nemişcat. Era o sonerie cu mâner de porţelan agăţat la capătul a vreo doi metri de fir, dar am renunţat să mai trag de el şi am bătut. Fetiţa îşi băgase acuma o bucată de coajă de pâine pieziş în gura care îi mesteca înainte.

O femeie a deschis uşa. Mi-a aruncat o privire, apoi a spus ceva repede pe italieneşte fetiţei, cu inflexiuni suitoare în glas, apoi o pauză interogativă. I-a vorbit iarăşi, şi fetiţa o privea doar pe deasupra cojii de pâine, împingându-şi-o în gură cu mâna ei murdară.

„Zice că locuieşte aici”, am spus. „Am întâlnit-o jos, în oraş. E pâinea dumneavoastră?”

„Eu nu englezeşte”, a spus femeia. I-a spus iarăşi ceva fetiţei. Fetiţa se uita la ea.

„Nu stă aici?” am spus. Am arătat cu mâna spre fetiţă, apoi spre ea, apoi spre uşă. Femeia a clătinat din cap. A spus ceva repede. A venit până la capătul verandei şi a arătat în josul străzii, vorbind mereu în vremea asta.

Am clătinat şi eu din cap, energic. „Veniţi să-mi arătaţi”, am spus. Am luat-o de braţ, arătându-i cu mâna spre drum. Vorbea grăbită, arătând şi ea. „Veniţi să-mi arătaţi”, am spus, încercând s-o trag în jos pe trepte.

„Si, si”, a spus, trăgându-se înapoi, arătându-mi mereu spre ce-o fi vrut să-mi arate. Am dat şi eu din cap.

„Mulţumesc. Mulţumesc. Mulţumesc.” Am coborât treptele şi m-am îndreptat spre poartă, fără să alerg, dar mergând foarte repede. Am ajuns la poartă şi m-am oprit şi am privit-o un timp. Îşi terminase bucata de coajă şi mă fixa cu privirea ei negricioasă, prietenoasă. Femeia se oprise pe peronul de la intrare şi ne pândea.

„Haide, atunci”, am spus. „Mai devreme sau mai târziu ne descurcăm noi.”

Mergea lângă mine, îmi venea exact până la cot. Am mers mai departe. Casele păreau toate pustii. Nu se vedea nici ţipenie. Aerul acela de încordare, ca şi cum şi-ar ţine respiraţia, pe care-l au casele părăsite. Dar nu se putea să fie toate părăsite. Toate odăile astea diferite, dacă ai fi putut numai să le dai la o parte pereţii dintr-o singură mişcare. Doamnă, fetiţa dumneavoastră, vă rog. Nu. Doamnă, fetiţa dumneavoastră, pentru numele lui Dumnezeu. Mergea în acelaşi pas cu mine, îmi ajungea de-abia până la cot, cu cozile ei strâns împletite, lucioase, şi pe urmă ultima casă a trecut pe lângă noi şi drumul făcea o cotitură pierzându-se dincolo de un zid, ţinându-se mai departe pe lângă râu. Femeia tocmai ieşea pe poarta dărăpănată, cu un şal aruncat peste cap şi pe care şi-l ţinea cu o mână sub bărbie. Drumul cotea mai departe, pustiu. Am scos un ban şi i l-am dat fetiţei. Douăzeci şi cinci de cenţi. „La revedere, surioară”, am spus. Şi am luat-o la fugă.

Alergam repede, fără să privesc îndărăt. Chiar înainte de cotitură m-am uitat peste umăr. Rămăsese în drum, mititică, strângându-şi pâinea peste rochiţa murdară, cu ochii ei negricioşi şi nemişcaţi şi care nu ştiau să clipească. Am fugit mai departe.

Din drum se făcea o ulicioară. Am luat-o pe ea şi după o vreme n-am mai fugit, mergeam doar repede acum. Şerpuia printre zidurile din spate ale unor case – case netencuite, cu aceleaşi vestminte în culori vesele, ţipătoare atârnate pe sfoară, un hambar ruinat, înecându-se treptat printre pomii unei livezi sufocaţi de buruieni, roz, albi şi murmurători în lumina soarelui şi printre albine. Am privit

înapoi. Intrarea pe ulicioară era pustie. Am început să merg şi mai încet, şi umbra mea venea după mine târându-şi capul prin ierburile care îmbrăcau gardurile.

Ulicioara se oprea într-un gard închis, se pierdea prin iarbă până nu mai era decât o cărăruie abia croită în iarba proaspătă. Am sărit gardul, am dat într-o pădurice, am trecut prin ea şi am ajuns la un alt zid şi am mers pe lângă el cu umbra venindu-mi acuma în spate. În locurile unde aici era viţă sălbatecă şi iederă, acasă ar fi fost caprifoi. Urcând, urcând mai ales în amurg când ploua, cu mirosul de caprifoi amestecat peste tot ca şi cum n-ar fi fost destul şi aşa, nu destul, nu de nesuportat *De ce l-ai lăsat atunci să te sărute sărute*

Nu l-am lăsat l-am silit s-o facă simţind cum urcă furia în mine Ce mai spui de asta? Amprenta roşie a mâinii mele apărând pe faţa ei ca şi cum ţi-ai fi aprins o lumină sub palmă şi ochii ei tot mai strălucitori

Nu pentru un sărut te-am pălmuit. Braţele fetelor de cincisprezece ani spunea tata înghiţi ca şi cum ai avea un os de peşte în gât ce-i cu tine şi Caddy de partea cealaltă a mesei şi care nu voia să se uite la mine. E pentru că i-ai permis unui nenorocit de golan din oraş de asta te-am pălmuit aşa ai făcut da acuma ai să spui că nici nu-ţi pasă. Mâna mea roşie desprinzându-i-se de pe faţă. Ce mai spui de asta să-i zgârii faţa cu fire de iarbă împletite intrându-i în carne zgâriindu-i scrijelindu-i faţa. Spune că nu-ţi pasă hai spune

Oricum eu nu m-am sărutat cu o putoare ca Natalie Zidul intra în umbră, şi apoi şi umbra mea o păcălisem iar. Uitasem de râul care şerpuia mai departe pe lângă drum. M-am căţărat pe zid. Şi pe urmă ea mă privea cum sar, strângându-şi pâinica peste rochiţă.

Am rămas în iarbă şi ne-am privit unul pe altul un timp.

„De ce nu mi-ai spus că stai prin partea asta?” Pâinea îi aluneca treptat din hârtie: ar fi avui nevoie de un alt pachet. „Bine, hai atunci să-mi araţi casa.” *nu cu o putoare ca Natalie. Ploua auzeam ploaia pe acoperiş, suspinând prin pustietatea înaltă dulceagă a grajdului.*

Aici? atingând-o

Nu acolo

Acolo? nu ploua tare dar nu auzeam nimic decât acoperişul ca şi cum ar fi fost sângele meu sau sângele ei

M-a împins în jos pe scară şi a fugit afară şi m-a lăsat singur Caddy a făcut asta

Aici te-a durut când Caddy a fugit afară aici era

Oh Mergea alături de mine îmi ajungea până la cot, creştetul ei cu părul lucios, pâinea alunecându-i din jurnal.

„Dacă n-ajungi acasă repede n-are să-ţi mai rămână nimic din pâinea asta. Şi atunci ce-are să spună mămica?” *Pe cât că pot să te ridic în braţe*

Nu poţi sunt prea grea

Caddy a fugit s-a dus în casă nu poţi să vezi grajdul din casa noastră ai încercat vreodată să vezi grajdul din

A fost vina ei m-a împins a fugit

Pot să te ridic în braţe uite că pot

Oh sângele ei sau sângele meu Oh Mergeam prin praful rar, picioarele noastre nu făceau niciun zgomot ca un cauciuc prin praful rărit unde creioanele soarelui se aplecau prelungi printre pomi. Şi auzeam apa iarăşi curgând grăbită şi paşnică în umbra tainică.

„Dar departe mai stai. Eşti o fetiţă grozav de deşteaptă dacă poţi să mergi în oraş atât de departe de casă.” *E ca şi cum ai dansa aşezat ai dansat vreodată aşezat? Auzeam ploaia, un şoarece în pod, grajdul pustiu gol fără cai. Cum îl ţii când dansaţi îl ţii aşa*

O Doamne

Eu aşa le ţineam ai crezut poate că n-am destulă putere nu-i aşa

O Doamne O Doamne

Eu aşa le ţineam ca să vreau să spun ai auzit ce-am spus am spus

o doamne o doamne

Drumul mergea mai departe tăcut şi pustiu, soarele tot mai înclinat. Codiţele ei micuţe ţepene erau legate la vârf

cu bucăţi de cârpă stacojie. Un colţ de hârtie de ziar flutura încet în vânt în mersul ei şi un capăt al pâinii ieşea din pachet. M-am oprit.

„Uite ce-i. Aici stai, pe drumul ăsta? N-am mai trecut pe lângă nicio casă de aproape o milă."

Mă privea, negricioasă, tainică, prietenoasă.

„Unde stai tu, fetiţo? Nu cumva undeva înapoi, în oraş?"

Undeva în pădure, dincolo de razele oblice sfâşiate şi rărite ale soarelui, se auzea o pasăre.

„Tăticul tău trebuie să fie îngrijorat. N-ai să capeţi bătaie că nu te-ai întors acasă cu pâinea?"

Păsărica a fluierat iar, nevăzută, un sunet lipsit de înţeles şi adânc, fără vreo inflexiune, întrerupt dintr-odată de parc-ar fi fost tăiat cu un cuţit, şi iarăşi, şi senzaţia apei, grăbită şi liniştită curgând peste locuri tainice, simţită doar, nu auzită nu văzută.

„Ce dracu', surioară." Cam jumătate din hârtia de ziar îi atârna acum moale. „N-are niciun rost s-o ţii în hârtia asta" Am smuls-o din jurul pâinii şi am aruncat-o pe jos, la marginea drumului. „Hai cu mine. Să ne întoarcem în oraş. O să mergem pe lângă râu."

Am ieşit din drum. Prin muşchi creşteau nişte flori mici decolorate şi senzaţia apei, mută, invizibilă. *Nu aşa le ţineam ca să vreau să spun aşa Ea se oprise în uşă privindu-mă cu mâinile în şolduri*

Tu m-ai împins a fost vina ta şi pe mine m-a durut

Dansam aşezaţi Caddy pariez că nici nu ştie să danseze stând

Termină termină odată cu asta

Dar te scuturam doar pe rochie

Ia-ţi mâinile astea murdare de pe mine a fost vina ta tu m-ai împins nici nu vreau să te mai văd

Nu-mi pasă ea ne privea n-ai decât să fii supărată a plecat Începeau să se audă ţipetele, plescăiturile; am văzut un trup cafeniu scânteind ud în soare o clipă.

N-ai decât să fii supărată. Mi se udaseră cămaşa şi părul. Dincolo de acoperiş auzeam acuma acoperişul tare de tot o vedeam pe Natalie mergând prin grădină

prin ploaie. Udă-te sper c-ai să faci o pneumonie du-te acasă vaca dracului. Am sărit cât am putut mai violent în troaca porcilor noroiul m-a cuprins gălbui până la mijloc duhnind m-am zbătut tot mai adânc până când am căzut şi m-am rostogolit înăuntru „Îi auzi cum înoată, fetiţo? Şi eu aş vrea să înot.” Dac-aş avea timp. Când o să am timp. Îmi auzeam ceasul, *noroiul era mai cald decât ploaia puţea îngrozitor. Ea era cu spatele spre mine am ocolit-o i-am ieşit în faţă. Ştii ce-am făcut? S-a întors cu spatele am ocolit-o să-i ies iar în faţă ploaia strecurându-se în noroi udându-i corsajul prin rochie duhnea oribil. O strângeam în braţe asta făceam. Mi-a întors spatele am ocolit-o să-i ies în faţă. O strângeam în braţe îţi spun.*

Ce-mi pasă mie ce-i făceai

Nu-ţi pasă nu-ţi pasă am să te fac eu să-ţi pese al dracului. M-a lovit peste mâini am aruncat cu noroi în ea cu mâna cealaltă nici nu simţeam loviturile umede ale mâinii ei mi-am şters noroiul de pe pantaloni l-am azvârlit peste trupul ei încordat zbătându-se auzind cum degetele ei îmi zgârie faţa dar nici nu simţeam chiar când am început să simt ploaia dulceagă pe buze

Ei ne-au văzut din apă, de unde nu li se zăreau decât capetele şi umerii. Au ţipat şi unul dintre ei s-a ridicat pe vine şi a început să ţopăie printre ei. Parcă erau nişte castori, cu apa şiroindu-le pe bărbie şi ţipând.

„Ia fata de-aici! Ce vii cu o fată aici? Plecaţi.”

„Dar nu vă face nimic. Vrem numai să ne uităm la voi cum înotaţi.”

S-au chircit în apă. Şi-au strâns capetele laolaltă pândindu-ne, pe urmă s-au răzleţit şi s-au năpustit spre noi, aruncând apă cu mâinile. Ne-am îndepărtat repede.

„Staţi niţel, băieţi. Nu vă face nimic.”

„Pleacă de-aici, Harvard!” Ăsta era cel de-al doilea dintre ei, cel cu calul şi căruţa, acolo la pod. „Daţi cu apă în ei, fraţilor!”

„Să urcăm pe mal şi să-i aruncăm în apă”, a spus altul. „Mie nu mi-e frică de fete.”

„Daţi cu apă-n ei!” S-au năpustit spre noi împroşcând apa în toate părţile. Ne-am tras înapoi. „Plecaţi de-aici!” zbierau. „Plecaţi de-aici!”

Am plecat. Se strânseseră cu toţii chiar sub mal, şi capetele ude, lucioase, li se arătau în şir pe suprafaţa lucie a apei. Ne-am dus. „Aici nu-i de noi.” Soarele îşi trimitea razele tot mai oblice prin muşchi, ici şi colo, aproape de-a lungul pământului. „Săraca de tine, nu eşti decât o fetiţă.” Prin muşchi creşteau nişte floricele mici, niciodată nu văzusem flori atât de mici. „Eşti fetiţă. Săraca de tine.” O cărăruie se încovoia prin iarbă urmând firul apei. Pe urmă apa s-a liniştit iarăşi, întunecată, tăcută, grăbită. „Doar o fetiţă. Sărăcuţa de tine.” *Zăceam amândoi în iarba udă gâfâind ploaia ca nişte alice reci pe spinarea mea. Acuma îţi pasă îţi pasă doare*

Dumnezeule uite-n ce hal suntem scoală-te. Unde ploaia îmi atingea fruntea începuse să mă doară mâna mi s-a făcut roşie m-am şters sângeriu în ploaie. Te doare

Sigur tu ce crezi

Cât p-aci să-ţi scot ochii cu ghearele Dumnezeule uite ce urât mirosim hai să-ncercăm să ne spălăm la cotul pârâului „Am ajuns iar în oraş, surioară. Acuma trebuie să te duci acasă. Eu mă duc la şcoală. Uite ce târziu s-a făcut. Te duci acasă, da?” Dar ea mă privea doar, cu privirea ei întunecată, tainică, prietenoasă, strângându-şi la piept pâinea acuma pe jumătate dezgolită din pachet. „S-a udat. Am crezut că ne-am ferit la timp.” Mi-am scos batista şi am încercat să şterg pâinea, dar a început să-i cadă coaja, aşa c-am renunţat. „S-o lăsăm să se usuce singură. Ţine-o aşa.” A ţinut-o aşa. Acum arăta ca şi cum ar fi muşcat şoarecii din ea. *şi apa urcând urcând peste spinarea încovoiată noroiul cojindu-se şi urât mirositor urcând la suprafaţă pătând suprafaţa bolborositoare a apei ca grăsimea pe o sobă încinsă. Ţi-am spus c-am să te fac să*

Ce-mi pasă mie ce faci tu

Pe urmă i-am auzit fugind şi ne-am oprit şi ne-am uitat

înapoi şi l-am văzut venind fugind pe cărare, umbrele orizontale zvâcnindu-i peste picioare.

„Ce se mai grăbeşte. Să...” pe urmă am mai văzut unul, unul între două vârste alergând greoi, strângând în mână un băţ, şi un băiat gol până la brâu şi care alerga ţinându-şi pantalonii cu o mână.

„Uite-l pe Julio”, a spus fetiţa şi atunci i-am văzut faţa lui de italian şi ochii când a sărit pe mine. Ne-am rostogolit la pământ îşi zvâcnea mâinile spre faţa mea şi spunea ceva şi încerca să mă muşte, cred, şi pe urmă l-au ridicat de pe jos şi l-au ţinut gâfâind şi zbătându-se şi urlând şi-l ţineau de mână şi el încerca să dea cu picioarele în mine până când l-au târât înapoi. Fetiţa urla, strângându-şi pâinea cu amândouă mâinile. Băiatul pe jumătate gol se zbătea şi ţopăia în sus şi în jos, ţinându-şi pantalonii cu o mână şi cineva m-a ridicat de pe jos la vreme ca să văd încă unul gol puşcă în goană pe unde cărarea făcea acel cot liniştit şi schimbându-şi din plină fugă direcţia şi sărind în desiş cu hainele, ţepene ca nişte scânduri, în spinare. Julio se zbătea încă. Cel care mă ridicase în picioare a spus: „Ei, aşa. Am pus mâna pe tine.” Era în vestă, fără haină. Pe vestă avea o insignă metalică. În mâna cealaltă strângea un ciomag noduros, lustruit.

„Dumneata eşti Anse, nu?” am spus. „Te-am căutat. Ce s-a întâmplat?”

„Te avertizez că orice-ai spune poate fi folosit împotriva dumitale”, a spus. „Te afli în stare de arest.”

„Îl omor”, a spus Julio. Se zbătea. Îl ţineau doi oameni. Fetiţa urla fără să se întrerupă, strângând pâinea la piept. „Ai răpit-o pe soră-mea”, a spus Julio. „Înşfăcaţi-l, domnilor.”

„Am răpit-o pe soră-sa?” am spus. „Păi cum aşa, eu am...”

„Taci din gură”, a spus Anse. „Ai să te explici în faţa judecătorului.”

„Răpit-o pe soră-sa?” am spus. Julio s-a smucit din braţele lor şi a sărit iar la mine, dar poliţaiul l-a prins din zbor şi s-au bătut între ei până când ceilalţi doi i-au

imobilizat iarăşi mâinile. Anse i-a dat drumul gâfâind.

„Mă veneticule”, a spus. „Mai că te-aş umfla şi pe tine, pentru atac şi molestare.” S-a întors iar spre mine. „Vii de bunăvoie sau trebuie să-ţi pun cătuşele?”

„Vin de bunăvoie”, am spus. „Fac orice numai să dau peste cineva care... să fac ceva cu... Răpit-o pe soră-sa”, am spus. „Răpit-o pe...”

„Te-am avertizat”, a spus Anse. „Te acuză de răpire cu premeditare. Hei, făceţi-o să tacă pe fetiţa asta.”

„A”, am spus. Pe urmă am început să râd. Alţi doi băieţi cu capetele ude şi cu ochii rotunzi au ieşit din tufişuri, încheindu-şi cămăşile care se şi udaseră pe umeri şi braţe, şi eu încercam să mă opresc din râs dar nu reuşeam.

„Fii atent, Anse. Ăsta sigur e nebun.”

„M-mă opresc i-imediat”, am spus. „Nu-nu-numaidecât. Adineaori era ha ha ha”, am spus şi râdeam. „Lăsaţi-mă să stau jos niţel.” M-am aşezat şi ei se uitau la mine, şi fetiţa, cu faţa mânjită şi pâinea muşcată în braţe, şi apa, grăbită şi paşnică, dincolo, sub nivelul cărării. După un timp râsul mi s-a stins. Însă din gâtlej îmi mai venea încă să râd, aşa cum îţi mai vine să icneşti chiar şi după ce ţi s-a golit stomacul de tot.

„Haide, haide”, a spus Anse. „Vino-ţi în fire”.

„Da”, am spus, şi-mi contractam gâtul. Vedeam un alt fluture galben ca un strop de soare scăpat deodată. După un timp n-a mai fost nevoie să-mi contractez gâtul atât de tare. M-am ridicat în picioare. „Sunt gata. Pe unde mergem?”

Am luat-o pe cărare cu cei doi care-l supravegheau pe Julio şi fetiţa şi băieţii undeva în spatele nostru. Cărarea mergea de-a lungul râului până la pod. Am trecut dincolo şi am traversat calea ferată şi oamenii ieşeau în uşile caselor să se uite la noi şi mereu alţi băieţi ieşind ca din pământ până când, atunci când am ajuns în strada mare, formam o adevărată procesiune. În faţa cofetăriei era un automobil mare, dar nu l-am recunoscut decât când doamna Bland a spus:

„Ia te uită, Quentin! Quentin Compson!” Pe urmă i-am

văzut pe Gerald şi pe Spoade pe bancheta din spate, cu ceafa sprijinită de spătar. Şi pe Shreve. Pe cele două fete nu le cunoşteam.

„Quentin Compson!” a spus doamna Bland.

„Bună seara”, am spus scoţându-mi pălăria. „Mă aflu în stare de arest. Îmi pare rău că n-am apucat să citesc biletul dumneavoastră. V-a spus Shreve?”

„În stare de arest?” a spus Shreve. „Iertaţi-mă”, a spus. S-a ridicat de la locul lui, a trecut peste picioarele lor şi a ieşit din maşină. Era îmbrăcat în nişte pantaloni de caşa de-ai mei, îi veneau ca turnaţi. Nici nu-mi dădusem seama că-i uitasem. Nu-mi dădusem seama nici de câte bărbii avea doamna Bland. Fata cea mai drăguţă era, bineînţeles, în faţă, alături de Gerald. Mă priveau amândouă prin voalete cu un fel de oroare delicată. „Cine-i arestat?” a spus Shreve. „Ce înseamnă asta, domnule?”

„Gerald”, a spus doamna Bland. „Spune-le ăstora să plece de-aici. Tu urcă-te în maşină, Quentin.”

Gerald a coborât. Spoade nu se mişcase de la locul lui.

„Ce s-a întâmplat, domnule căpitan?” a spus el. „A furat ceva din vreun coteţ?”

„Vă atrag atenţia”, a spus Anse. „Îl cunoaşteţi pe arestat?”

„Dacă-l cunosc”, a spus Shreve. „Ascultă aici...”

„Atunci veniţi şi dumneavoastră până la judecător. Vă opuneţi bunului mers al justiţiei. Haide cu mine.” M-a luat de braţ.

„Ei, bună seara”, am spus. „Îmi pare bine că ne-am întâlnit. Regret că nu pot să mai stau cu dumneavoastră.”

„Gerald”, a spus doamna Bland.

„Un moment, domnule sergent”, a spus Gerald.

„Vă atrag atenţia că-l împiedicaţi pe un om al legii să-şi facă datoria”, a spus Anse. „Dacă aveţi ceva de spus, puteţi veni la judecător şi acolo o să luaţi cunoştinţă de crima arestatului.” Am mers mai departe. O adevărată procesiune acuma, Anse şi cu mine în frunte. Îl auzeam povestindu-le despre ce era vorba, şi pe Spoade punând întrebări, şi apoi pe Julio care spunea ceva violent pe italieneşte şi m-am

uitat peste umăr şi am văzut-o pe fetiţă stând pe marginea trotuarului şi uitându-se după mine cu privirea ei prietenoasă, de nepătruns.

„Tu du-te acasă”, a strigat Julio la ea. „Te bat de te omor.”

Am mers în jos pe stradă şi apoi am ajuns pe o mică peluză unde, mai retrasă din stradă, se afla o clădire de cărămidă cu un singur etaj vopsită în alb. Ne-am dus pe alee până la uşă, şi acolo Anse i-a oprit pe toţi în afară de noi şi le-a spus că trebuie să aştepte afară. Am intrat într-o cameră goală, care mirosea a tutun stătut. În mijlocul unei îngrădituri de lemn umplute cu nisip era o sobă de tablă, şi pe perete o hartă ştearsă de vreme şi planul unui oraş. În spatele unei mese cu lemnul zgâriat şi încărcată de hârtii, un bărbat cu o creastă de păr înfoiată cenuşie ca oţelul ne privea pe deasupra unor ochelari cu rama de oţel.

„L-aţi prins, da, Anse?” a spus.

„L-am prins, domnule judecător.”

A deschis un registru uriaş, l-a tras înspre el şi a muiat un toc murdar într-o călimară plină cu ceva care semăna a praf de cărbune.

„Un moment, vă rog, domnule”, a spus Shreve.

„Numele arestatului”, a spus judecătorul. I l-am spus. L-a scris în registru fără să se grăbească, cu peniţa scârţâindu-i cu o meticulozitate chinuitoare.

„Un moment, domnule”, a spus Shreve. „Noi îl cunoaştem. Am...”

„Linişte în sala de şedinţe”, a spus Anse.

„Taci niţel din gură, băiete”, a spus Spoade. „Lasă-l să facă cum ştie el. Tot n-ai să-l convingi.”

„Vârsta”, a spus judecătorul. I-am spus-o. A transcris şi asta, şi în timp ce scria îşi mişca buzele. „Ocupaţia”. I-am spus-o. „Student la Harvard, ai?” a spus. M-a privit, încovoindu-şi gâtul puţin ca să vadă pe deasupra ochelarilor. Avea ochii limpezi şi reci, ca ai unui ţap. „Ce-i cu dumneata, să vii aici să răpeşti copii?”

„Asta-i nebunie curată, domnule judecător”, a spus Shreve. „Cine spune că băiatul ăsta a răpit vreun...”

Julio s-a zbătut violent. „Nebunie?” a spus. „Ce, nu l-am prins eu? Nu l-am văzut eu cu ochii mei...”

„Minţi”, a spus Shreve. „N-ai văzut...”

„Linişte, linişte”, a spus Anse, ridicând glasul.

„Tăceţi din gură acolo”, a spus judecătorul. „Dacă nu stau liniştiţi, evacuează-i din sală, Anse.” Au tăcut. Judecătorul l-a privit pe Shreve, pe urmă pe Spoade, pe urmă pe Gerald. „Îl cunoaşteţi pe tânărul acesta?” i-a spus lui Spoade.

„Da, domnule judecător”, a spus Spoade. „E un băiat care a venit din provincie ca să înveţe aici la universitate. N-a vrut să facă niciun rău. Cred că sergentul a greşit în constatările lui. Tatăl său este un pastor congregaţionalist.”

„Hm”, a spus judecătorul. „Ce făceai exact?” I-am spus, el privindu-mă în vremea asta cu ochii lui reci, palizi. „Ce spui, Anse?”

„Se prea poate”, a spus Anse. „Străinii ăştia blestemaţi.”

„Eu sunt american”, a spus Julio. „Am acte în regulă.”

„Unde-i fata?”

„A trimis-o el acasă”, a spus Anse.

„Părea speriată sau ceva?”

„Nu până în momentul când Julio ăsta a sărit pe arestat. Mergeau pe cărare pe lângă râu, spre oraş. Nişte băieţi care se scăldau ne-au spus pe unde s-o luăm ca să-i ajungem.”

„E o greşeală, domnule judecător”, a spus Spoade. „Copiii şi câinii au o adevărată slăbiciune pentru el, dintotdeauna. Nu depinde de el.”

„Hm”, a spus judecătorul. Un timp a privit pe fereastră. Noi ne uitam la el. Îl auzeam pe Julio scărpinându-se. Judecătorul s-a întors spre noi.

„Eşti convins că fata n-a păţit nimic, dumneata de colo?”

„N-a păţit”, a spus Julio posomorât.

„Ai plecat de la lucru să mergi s-o cauţi?”

„Sigur că da. Am fugit. Am fugit ca toţi dracii. Uită-te ici, uită-te colo, pe urmă mi-a spus un tip că l-a văzut cum îi dădea să mănânce. Şi că s-a dus cu el.”

„Hm”, a spus judecătorul. „Ei, băiete, după părerea mea îi datorezi ceva lui Julio pentru că l-ai făcut să plece de la

lucru.”

„Da, domnule”, am spus. „Cât?”

„Cred că un dolar e tocmai bine.”

I-am dat lui Julio un dolar.

„Ei, bun”, a spus Spoade. „Dacă asta-i tot... Presupun că-i daţi drumul, nu, domnule judecător?”

Judecătorul nici nu s-a uitat la el. „Cât ai fugit după ei, Anse?”

„Două mile, pe puţin. Au trecut vreo două ore până să-i găsim.”

„Hm”, a spus judecătorul. S-a gândit un timp. Noi îl priveam, îi vedeam creasta înfoiată, ochelarii lăsaţi în jos pe nas. Pătratul gălbui al ferestrei aluneca încet pe podea, a atins peretele, urca pe perete. Puncte mici de praf tremurau în lumină. „Şase dolari.”

„Şase dolari?’’, a spus Shreve. „Asta ce mai e?”

„Şase dolari”, a spus judecătorul. L-a privit pe Shreve un moment, pe urmă şi-a întors ochii spre mine.

„Stai niţel”, a spus Shreve.

„Taci din gură”, a spus Spoade. „Dă-i banii şi hai să-l scoatem de-aici. Ne aşteaptă doamnele. Ai şase dolari?”

„Da”, am spus. I-am dat şase dolari.

„Cazul s-a închis”, a spus el.

„Să-ţi dea o chitanţă”, a spus Shreve. „Ia o chitanţă pentru toţi banii ăştia.”

Judecătorul l-a privit blând pe Shreve. „Cazul s-a închis”, a spus fără să ridice glasul.

„Să mă ia dracu’...” a spus Shreve.

„Haide”, a spus Spoade, apucându-l de braţ. „Bună seara, domnule judecător. Vă mulţumim mult.” Pe când ieşeam, glasul lui Julio s-a auzit iar, violent, apoi a încetat. Spoade m-a privit cu o expresie ironică în ochii lui căprui, cam reci. „De, băiete, cred că de-acum încolo ai să-ţi vânezi fetele în Boston.”

„Idiotule”, a spus Shreve. „Ce dracu’ te-a găsit, să dai buzna tocmai aici, să te-ncaieri cu blestemaţii ăştia de macaronari?”

„Haide”, a spus Spoade. „Cred că şi-au pierdut

răbdarea.”

Doamna Bland le făcea conversaţie. Erau domnişoara Holmes şi domnişoara Daingerfield şi şi-au mutat atenţia de la ea spre mine, privindu-mă cu acea silă delicată şi plină de curiozitate, cu voaletele ridicate peste năsucurile albe şi ochii lunecători şi tainici în spatele voaletelor.

„Quentin Compson”, a spus doamna Bland, „ce-ar spune mama dumitale dacă te-ar vedea? E firesc ca un băiat tânăr să intre în tot felul de încurcături, dar de aici şi până să te aresteze un poliţai de ţară. Ce spun c-ar fi făcut, Gerald?”

„Nimic”, a spus Gerald.”.

„Prostii. Ce-a fost toată chestia asta, Spoade?”

„A încercat s-o răpească pe fetiţa aia murdară, dar noroc că l-au prins la vreme”, a spus Spoade.

„Prostii”, a spus doamna Bland, însă vocea i-a cam pierit şi m-a privit fix o clipă, şi fetele şi-au tras respiraţia cu un fel de icnet palid, înspăimântat. „Ce idioţie”, a spus doamna Bland repede. „Ce le mai trece prin cap nenorociţilor ăstora de yankei. Urcă-te, Quentin.”

Shreve şi cu mine ne-am aşezat pe două mici strapontine. Gerald a dat drumul la motor şi am pornit.

„Acuma, Quentin. spune-mi şi mie ce-i cu toată aiureala asta”, a spus doamna Bland. Le-am spus, Shreve chircit în vremea asta, furios, pe strapontina lui şi Spoade rezemat iar cu ceafa de spateaza banchetei, alături de domnişoara Daingerfield.

„Şi bancul e că toată vremea asta Quentin ne-a dus pe toţi”, a spus Spoade. „Toată vremea am crezut că-i un tânăr model şi că ai fi putut avea oricând încredere să-ţi dai fata pe mâna lui, până când l-a prins poliţia asupra faptului.”

„Tu taci din gură, Spoade”, a spus doamna Bland. Am mers în josul străzii, am traversat podul şi am trecut pe lângă casa unde era vestmântul roz atârnat la fereastră. „Vezi ce-ai păţit dacă nu mi-ai citit biletul? De ce nu te-ai întors să-l iei? Domnul MacKenzie zice că ţi-a spus de el.”

„Da, doamnă. Am vrut tot timpul să-l iau, dar n-am mai apucat să mă întorc în camera mea.”

„Ne-ai fi făcut să stăm acolo să te aşteptăm nu ştiu cât, dacă n-ar fi fost domnul MacKenzie. Când ne-a spus că nu te-ai mai întors, am rămas cu un loc liber, aşa că l-am invitat pe dumnealui. Ne pare foarte bine în orice caz c-aţi putut veni, domnule MacKenzie.” Shreve n-a spus nimic. Şedea cu braţele încrucişate privind drept în faţa lui, pe lângă şapca lui Gerald. Era o şapcă specială pentru şofat în Anglia. Aşa ne spusese doamna Bland. Am trecut pe lângă casa aceea, apoi pe lângă alte trei şi pe lângă o altă curte, unde fetiţa era în faţa porţii. Nu mai avea pâinea în braţe şi faţa îi arăta ca şi cum ar fi fost mânjită cu praf de cărbune. I-am făcut semn cu mâna, dar nu mi-a răspuns, doar capul i s-a întors încet în timp ce maşina trecea, urmărindu-ne cu privirea ei care nu ştia să clipească. Pe urmă am mers de-a lungul zidului şi umbrele noastre alunecau de-a lungul zidului şi după o vreme am trecut pe lângă o bucată de ziar aruncată la marginea drumului şi am început iarăşi să râd. Îmi simţeam râsul în gât şi am privit în sus spre pomii în care cădea oblic soarele, gândindu-mă la după-amiaza asta şi la pasăre şi la băieţii care înotau. Dar tot nu puteam să mă opresc şi pe urmă mi-am dat seama că dacă aş fi încercat prea tare să mă opresc aveam să încep să plâng şi mă gândeam cum m-am gândit că nu pot fi virgin cu atât de multe şoptind în umbră cu vocile lor blânde feminine ezitând prin colţurile întunecoase şi vorbele picurând şi parfumurile şi ochii pe care puteai să-i simţi nu să-i vezi, dar dac-ar fi fost atât de simplu ca s-o faci, n-ar mai fi fost nimic şi dacă n-ar fi fost nimic, ce eram eu şi atunci doamna Bland a spus: „Quentin? E bolnav, domnule MacKenzie?” şi pe urmă mâna grăsulie a lui Shreve mi-a atins genunchiul şi Spoade a început să vorbească şi eu am renunţat să mai încerc să mă opresc.

„Dacă-l deranjează coşul ăsta, domnule MacKenzie, mişcă-l mai spre dumneata. Am adus un coş cu sticle de vin pentru că m-am gândit că dumneavoastră tinerii gentlemeni aţi vrea să beţi vin, deşi tatăl meu, bunicul lui Gerald” *făcut asta vreodată. Ai făcut tu asta vreodată În întunericul cenuşiu o lumină palidă mâinile ei*

strângându-l

„Tinerii gentlemeni o fac şi ei când pot”, a spus Spoade. „Nu-i aşa, Shreve? *genunchii ei faţa ei răsturnată spre cer mirosul caprifoiului pe faţa şi pe gâtul ei*

„Şi bere”, a spus Shreve. Mâna lui îmi atinse iarăşi genunchiul. Mi l-am mişcat iarăşi, *ca o pojghiţă subţire de vopsea liliachie vorbind despre el aducându-l*

„Dar tu nu eşti un gentleman”, a spus Spoade. *el între noi până când silueta ei s-a şters nu pentru că era întuneric*

„Nu, eu sunt canadian”, a spus Shreve. *vorbind despre el lopeţile aruncând ocheade pe când se depărta clipind Şapca pentru şofat în Anglia şi tot timpul alunecând pe dedesubt şi ei doi contopiţi pierzându-se unul într-altul pentru totdeauna mai mult fusese în armată omorâse şi oameni*

„Eu ador Canada”, a spus domnişoara Daingerfield. „E o ţară minunată.”

„Aţi băut vreodată parfum?” a spus Spoade. *cu o singură mână putea s-o ridice până la înălţimea umerilor lui şi să fugă cu ea fugind Fugind*

„Nu”, a spus Shreve. *fugind animalul cu două spinări şi ea pierzându-şi forma în lopeţile clipind alergând porcul lui Euboleu fugind împerecheată cu câţi Caddy*

„Nici eu”, a spus Spoade. *nu ştiu prea mulţi era ceva un lucru înspăimântător în mine tată am săvârşit Ai făcut tu asta vreodată N-am făcut n-am făcut asta am făcut noi asta*

„şi bunicul lui Gerald îşi culegea menta întotdeauna înainte de micul dejun, cât mai era încă rouă pe ea. Nu voia să-l lase nici măcar pe bătrânul Wilkie să se atingă de ea ţii minte Gerald o culegea întotdeauna cu mâna lui şi-şi făcea singur rachiul. Era pedant cu rachiul lui de mentă ca o domnişoară bătrână, măsurând mereu totul după o reţetă pe care o ştia pe dinafară. Unui singur om i-a dat reţeta asta: lui” *ba da am făcut asta cum de nu ştii aşteaptă puţin să-ţi spun cum a fost o crimă am săvârşit o crimă înspăimântătoare nu se mai poate ascunde crezi că se*

poate dar ai să vezi Sărmanul de tine Quentin tu n-ai făcut asta niciodată nu-i aşa şi am să-ţi spun cum a fost am să-i spun tatii pe urmă are să trebuiască să fie pentru că ţii la tata pe urmă are să trebuiască să fugim în mijlocul damnărilor şi al oroarei flacăra limpede am să te silesc să spui c-am făcut asta sunt mai tare ca tine am să te silesc să ştii c-am făcut-o noi doi ai crezut că erau ei dar eu eram ascultă-mă te-am păcălit toată vremea eu am fost ai crezut că eu eram în casă când blestematul ăsta de caprifoi încercând să nu mă gândesc hamacul cedrii valurile tainice de dorinţă respiraţia ţinută sorbindu-i răsuflarea sălbatică şi da Da Da da „niciodată nu s-a lăsat convins să bea vin el însuşi, dar întotdeauna spunea că un coş în ce carte ai citit asta în aceea unde spunea că hainele de canotaj ale lui Gerald de vin constituie o parte necesară din coşul de picnic al oricărui gentleman care se respectă” *i-ai iubit Caddy i-ai iubit Când mă atingeau muream*

o clipă a stat acolo în clipa următoare el urla şi o trăgea de rochie au ieşit în hol şi în sus pe scări urlând şi împingând-o în sus pe scări spre uşa băii şi s-a oprit cu spatele de uşa băii şi braţul acoperindu-i faţa urlând şi încercând s-o împingă în camera de baie când a venit jos la masa de seară T.P. îi dădea de mâncare şi el a început iar întâi numai gemea până când ea l-a atins şi atunci a început să zbiere ea a rămas acolo cu ochii ca nişte şobolani încolţiţi pe urmă eu alergam în întunericul cenuşiu mirosea a ploaie şi toate miresmele florilor aerul umed cald dezlănţuit şi greierii cu ferăstraiele lor stingându-li-se în iarbă înconjurându-mă cu o insulă mişcătoare de tăcere Fancy mă privea peste gard bălţată ca o pătură întinsă pe o frânghie m-am gândit dracul să-l ia pe negrul ăsta iar a uitat să-i dea de mâncare am alergat în jos pe deal în golul cu greieri ca o respiraţie alunecând peste o oglindă ea era întinsă în apă cu capul pe limba de nisip apa curgându-i în jurul şoldurilor era ceva mai multă lumină în apă fusta ei îmbibată îi bătea coapsele în mişcarea apei în cercuri greoaie pierzându-se reînnoindu-se de la sine m-am oprit

pe mal simţeam mirosul caprifoiului în golul apei aerul mustea parcă de caprifoi şi odată cu zgomotul tăios al greierilor ca o substanţă pe care o simţeai pe piele

Tot mai plânge Benjy

nu ştiu da nu ştiu

săracul Benjy

m-am aşezat pe mal iarba era doar puţin umedă pe urmă am văzut că pantofii îmi sunt uzi

ieşi de acolo din apă ai înnebunit

însă ea nu s-a mişcat faţa ei era o pată albă indistinctă încadrată în pata nisipului de părul revărsat

ieşi afară din apă

s-a ridicat în capul oaselor pe urmă s-a ridicat în picioare fusta i se izbea de trup picurând s-a urcat pe mal cu veştmintele lipite de trup s-a aşezat

de ce nu-ţi storci apa vrei să răceşti

da

apa gâlgâia şi clipocea în jurul limbii de nisip şi mai departe în întuneric printre sălcii peste vad apa făcea valuri mici ca o bucată de stofă reţinând în cutele ei încă puţină lumină cum face uneori apa

a călătorit pe toate oceanele în jurul lumii

pe urmă mi-a vorbit despre el strângându-şi genunchii uzi faţa ei răsturnată în luminiscenţa cenuşie mirosul caprifoiului era lumină în camera mamei şi în camera lui Benjy unde T.P. îl pregătea de culcare

îl iubeşti

mâna ei s-a întins în afară nu m-am mişcat m-a pipăit în jos pe braţ mi-a apăsat palma deschisă pe pieptul ei inima ei bătând

nu nu

te-a silit el atunci el te-a silit s-o faci să-l laşi e mai puternic ca tine şi el mâine am să-l omor jur c-am să-l omor tata nici nu trebuie să ştie până după aceea şi pe urmă tu şi cu mine nimeni n-are să ştie putem să luăm banii mei de şcoală putem să anulăm înscrierea Caddy îl urăşti nu-i aşa nu-i aşa

îmi apăsa mâna pe pieptul ei inima ei bătând m-am

întors şi am apucat-o de braţ

Caddy îl urăşti nu-i aşa

mi-a mişcat mâna în sus pe gâtul ei inima ei bătea acolo

sărmanul de tine Quentin

faţa ei era răsturnată spre cer coborâse jos atât de jos încât toate mirosurile şi zgomotele nopţii erau parcă apăsate sub un cort prăbuşit mai ales caprifoiul îmi intrase în respiraţie era pe faţa ei şi pe gâtul ei ca o pojghiţă de culoare sângele ei zvâcnea sub mâna mea mă sprijinisem de celălalt braţ începuse să-mi zvâcnească să-mi amorţească şi trebuia să gâfâi ca să mai înghit aer din caprifoiul dens greoi cenuşiu

da îl urăsc aş muri pentru el am şi murit pentru el mor pentru el iar şi iar de fiecare dată când se întâmplă asta

când mi-am ridicat mâna simţeam încă crenguţele şi firele învălătucite de iarbă arzându-mi palma

sărmanul de tine Quentin

s-a lăsat pe spate pe braţe cu mâinile împletite în jurul genunchilor

n-ai făcut asta niciodată nu-i aşa

ce să fi făcut ce

asta ce-am făcut eu

ba da ba da de o grămadă de ori cu o grămadă de fete

pe urmă plângeam mâna ei m-a atins iarăşi şi eu plângeam pe bluza ei udă pe urmă ea întinsă pe spate privind peste capul meu spre cer puteam să văd o dungă albă sub irişii ei mi-am deschis cuţitul

mai ţii minte ziua când a murit mama-mare când tu te-ai aşezat în apă numai în pantalonaşi

da

am pus vârful cuţitului pe gâtul ei

nu-mi trebuie decât o secundă numai o secundă pe urmă mi-o fac şi mie pe urmă mi-o fac şi mie

foarte bine tu ai să poţi singur

da lama e destul de lungă Benjy s-a culcat acuma

da

numai o secundă-mi trebuie am să încerc să nu te doară

bine

vrei să închizi ochii
nu aşa are să trebuiască să apeşi mai tare
pune mâna pe el
dar nu s-a mişcat ochii îi erau deschişi mari privind peste capul meu spre cer
Caddy mai ţii minte cum te-a certat Dilsey pentru că-ţi erau pantalonaşii murdari de noroi
nu plânge
nu plâng Caddy
apasă ai de gând să-l
vrei tu
da haide
pune mâna pe el
nu plânge săracul de tine Quentin
dar nu puteam să mă opresc ea mi-a strâns capul pe sânii ei uzi tari îi auzeam inima bătând regulat şi rar nu tumultuos şi apa gâlgâind printre sălcii în întuneric şi valurile de caprifoi ridicându-se în aer braţul şi umărul îmi erau răsucite sub mine
ce e ce faci
i s-au contractat muşchii m-am dat la o parte
cuţitul mi-a scăpat din mână s-a ridicat
cât o fi ceasul
nu ştiu
s-a ridicat în picioare eu pipăiam pe jos
eu mă duc lasă-l acolo
o simţeam stând acolo în picioare îi simţeam mirosul hainelor ei ude o simţeam acolo
trebuie să fie undeva pe aici
lasă-l acuma îl găseşti mâine haide
stai o clipă îl găsesc acuma
ţi-e frică să
uite-l era chiar aici
acolo era haide
m-am ridicat şi am mers după ea am urcat dealul greierii tăceau la trecerea noastră
ţi s-a întâmplat când stai şi scapi ceva din mână şi trebuie să cauţi o grămadă până dai de el

cenuşiu era cenuşiu cu dâre de rouă urcând oblic spre cerul cenuşiu pe urmă pomii de dincolo

blestemat caprifoiul ăsta nu se mai termină odată

pe vremuri îţi plăcea

am trecut de creastă şi am mers mai departe spre copaci s-a lovit de mine şi s-a dat puţin la o parte era şanţul o rană neagră în iarba cenuşie s-a lovit iarăşi de mine m-a privit şi s-a dat mai la o parte am ajuns la şanţ

să mergem pe aici

de ce

să vedem dacă se mai văd oasele lui Nancy nu m-am mai gândit să mă uit după ele de mult tu nu

era căptuşit tot cu liane şi rădăcini negre

aici erau acuma nu mai poţi să-ţi dai seama dacă mai sunt aici sau nu nu-i aşa

termină acuma Quentin

vino

şanţul se îngusta se înfunda ea s-a întors spre copaci

gata acuma Quentin

Caddy

m-am oprit iarăşi în faţa ei

Caddy

gata acuma

o ţineam

sunt mai puternic ca tine

era nemişcată încordată fără să consimtă dar nemişcată

n-am să mă bat cu tine dar termină gata acuma

Caddy nu Caddy

n-are niciun rost ştii că n-are dă-mi drumul

caprifoiul picura burniţa auzeam greierii pândindu-ne în cerc ea s-a tras înapoi m-a ocolit către copaci

du-te îndărăt acasă n-ai nevoie să vii

am mers mai departe

de ce nu te-ntorci acasă

blestemat caprifoiul ăsta

am ajuns la gard ea s-a strecurat prin el m-am strecurat şi când mi-am îndreptat trupul el venea dinspre copaci prin cenuşiu către noi înalt şi fără adâncime şi nemişcat chiar

mişcându-se ca şi cum ar fi stat nemişcat ea s-a dus către el

ţi-l prezint pe Quentin sunt udă sunt leoarcă toată nu trebuie să dacă nu vrei

umbrele lor o singură umbră ea şi-a ridicat capul era deasupra lui pe cer mai înalt capetele lor amândouă

nu trebuie dacă nu vrei

pe urmă nu mai erau două capete întunericul mirosea a ploaie a iarbă umedă şi frunze lumina cenuşie picurând ca ploaia caprifoiul înălţându-se în valuri umede îi vedeam faţa o pată pe umărul lui o strângea cu un singur braţ ca şi cum ar fi fost un copil şi-a întins mâna

îmi pare bine că te cunosc

ne-am strâns mâinile apoi am rămas acolo în picioare umbra ei înaltă peste umbra lui o singură umbră

tu ce faci acuma Quentin

mă plimb puţin cred c-am să trec prin pădure să ies la şosea şi mă-ntorc prin oraş

m-am întors să plec

noapte bună

Quentin

m-am oprit

ce vrei

în pădure brotăceii orăcăiau mirosind ploaia în aer ca nişte cutii cu muzicuţă care se învârtesc atât de greu şi caprifoiul

vino-ncoace

ce doreşti

vino-ncoace Quentin

m-am întors ea mi-a atins umărul aplecându-se umbra ei faţa ei ca o pată neclară aplecându-se din umbra lui înaltă m-am tras înapoi

bagă de seamă

du-te acasă

nu mi-e somn mă duc să mă plimb

aşteaptă-mă la cotul pârâului

mă duc să mă plimb

vin numaidecât aşteaptă-mă să mă aştepţi

nu mă duc în pădure

nu m-am mai uitat înapoi brotăceii nu mi-au mai dat nicio atenţie lumina cenuşie ca muşchiul în copaci picurând dar tot nu ploua după un timp m-am întors la marginea pădurii cum am ajuns acolo am simţit mirosul caprifoiului vedeam lumina ceasului de la tribunal şi licărirea oraşului şi a piaţetei pe cer şi sălciile întunecoase de-a lungul pârâului şi lumina în camera mamei lumina încă aprinsă în camera lui Benjy, şi m-am aplecat şi am trecut prin spărtura gardului şi am traversat pajiştea alergând prin iarba cenuşie printre greieri caprifoiul din ce în ce mai puternic şi mirosul apei pe urmă am văzut apa culoarea caprifoiului cenuşiu m-am întins pe mal cu faţa aproape de pământ să miros caprifoiul nu-l simţeam atunci şi am rămas întins acolo simţind pământul cum îmi pătrunde în haine ascultând apa şi după o vreme nu mai răsuflam atât de tare şi am rămas acolo gândindu-mă că dacă n-am să-mi mişc faţa n-are să trebuiască să mai respir atât de tare să-l miros pe urmă nu m-am mai gândit la nimic ea a venit de-a lungul malului şi s-a oprit nu m-am mişcat

e târziu du-te acasă

ce

du-te acasă e târziu

bine

i-a foşnit fusta nu m-am mişcat nu i-a mai foşnit

te duci acasă cum ţi-am spus

n-am auzit nimic

Caddy

da mă duc dacă vrei tu mă duc

m-am ridicat ea s-a aşezat pe pământ cu mâinile împreunate strângându-şi genunchiul

du-te acasă îţi spun

da am să fac tot ce vrei tu tot da

nici nu se uita la mine i-am apucat umărul şi am scuturat-o tare

taci taci din gură

am zgâlţâit-o

taci din gură

da

şi-a ridicat faţa şi am văzut că nici nu mă privea îi vedeam linia alburie

ridică-te

am tras-o în sus era moale am ridicat-o în picioare

haide acuma

mai plângea Benjy când ai ieşit tu

haide

am trecut pârâul acoperişul a început să se vadă pe urmă ferestrele de sus

a adormit acuma

a trebuit să mă opresc să pun zăvorul la poartă ea a mers mai departe în lumina cenuşie mirosul ploii şi totuşi nu ploua caprifoiul care începuse dinspre gardul grădinii începuse ea a intrat în umbră puteam să-i aud paşii pe urmă

Caddy

m-am oprit în faţa treptelor nu-i mai auzeam paşii

Caddy

i-am auzit paşii pe urmă mâna mea a atins-o nu caldă nu rece doar nemişcată hainele îi mai erau puţin umede

îl iubeşti acuma

nu respira decât încet rar ca un suflu foarte îndepărtat

Caddy acuma îl iubeşti

nu ştiu

afară din lumina cenuşie umbrele lucrurilor ca nişte lucruri moarte în apă stătătoare

aş vrea să fii moartă

ai vrea intră în casă acuma

te gândeşti acuma la el

nu ştiu

spune-mi la ce te gândeşti spune-mi

termină termină Quentin

taci din gură taci odată mă auzi taci din gură ai de gând să taci odată

bine tac facem prea mult zgomot

te omor mă auzi

să mergem la hamac aici au să te-audă

nu plâng vrei să spui că plâng
nu taci acuma îl trezim pe Benjy
du-te tu în casă du-te înăuntru
mă duc nu plânge oricum eu sunt soi rău nu poţi să opreşti nimic
e un blestem pe capul nostru nu e vina noastră crezi că noi suntem vinovaţi
taci haide du-te la culcare
nu poţi să mă sileşti e un blestem pe capul nostru
în cele din urmă l-am văzut intra tocmai la bărbier m-a privit am mers înainte şi am aşteptat
te caut de vreo două trei zile
vrei să-mi spui ceva
am să-ţi spun chiar acum
şi-a răsucit ţigara repede din vreo două mişcări a aprins chibritul frecându-l cu degetul mare
nu putem sta de vorbă aici haide să ne întâlnim undeva
vin eu la dumneata locuieşti la hotel
nu nu e bine ştii podul acela acolo în spatele
da foarte bine
la unu fix
da
m-am întors să plec
mulţumesc
ascultă
m-am oprit am privit înapoi
s-a întâmplat ceva cu ea
era parcă o statuie de bronz cu cămaşa lui kaki
are nevoie de mine acuma
am să fiu acolo la unu
ea m-a auzit spunându-i lui T.P. să pună şaua pe Prince la ora unu a stat tot timpul cu ochii pe mine nici n-a prea mâncat a venit la mine
ce vrei să faci
nimic nu pot să mă duc la plimbare dacă am chef
ai de gând să faci ceva ce e
nu-i treaba ta târfă târfă
T.P. îl adusese pe Prince la uşa din spate

nu mai am nevoie de el merg pe jos

am luat-o pe alee apoi am ieşit pe portiţă şi când am ieşit pe pajişte am fugit înainte de-a fi ajuns la pod l-am văzut sprijinindu-se de parapet calul îi era legat de un copac a privit peste umăr pe urmă s-a întors cu spatele nu şi-a mai ridicat ochii până când am ajuns la pod şi m-am oprit ţinea în mâini o bucată de scoarţă de copac rupea bucăţele din ea şi le arunca peste parapet în apă

am venit să-ţi spun să pleci din oraşul ăsta

a rupt o bucată de scoarţă atent a aruncat-o cu grijă în apă s-a uitat după ea cum se depărtează plutind

am spus că trebuie să pleci din oraşul ăsta

m-a privit

ea te-a trimis

eu îţi spun că trebuie să pleci nici tata nici altcineva eu îţi spun

ascultă lasă astea puţin vreau să ştiu dacă e totul în regulă cu ea are vreun necaz acolo

ăsta-i un lucru pentru care nu trebuie să-ţi faci dumneata griji

pe urmă m-am auzit spunând îţi dau până la apusul soarelui să pleci din oraş

a rupt o bucată de scoarţă şi a aruncat-o în apă pe urmă a lăsat restul scoarţei pe parapet şi şi-a răsucit o ţigară cu aceleaşi două mişcări rapide a aruncat chibritul peste parapet

ce-ai să faci dacă nu plec

am să te omor să nu crezi că dacă ţi se pare că sunt doar un băieţandru

fumul îi ieşea în două şuviţe pe nări îi trecea peste faţă

câţi ani ai

am început să tremur mâinile-mi erau pe parapet m-am gândit că dacă mi le ascund are să înţeleagă de ce

îţi dau până diseară

ascultă prietene cum te cheamă Benjy e cel idiot din născare nu-i aşa dumneata eşti

Quentin

gura mea a spus-o nu eu nu eu

îţi mai dau până la apusul soarelui

Quentin

şi-a scuturat scrumul de la ţigară cu grijă de parapet a făcut-o încet şi grijuliu ca şi cum şi-ar fi ascuţit un creion mâinile nu-mi mai tremurau

ascultă-mă n-are rost s-o iei aşa în tragic nu e vina ta băiete ar fi fost oricum altul

ai avut o soră ai avut

nu dar toate sunt nişte putori

l-am pocnit cu palma deschisă trecând peste impulsul de a o închide peste faţa lui mâna lui s-a mişcat la fel de repede ca a mea ţigara a zburat peste parapet mi-am zvâcnit şi mâna cealaltă mi-a prins-o şi pe ea înainte ca ţigara să fi atins apa el îmi ţinea amândouă mâinile cu una singură cealaltă mână i-a ţâşnit la subţioară sub haină în spatele lui soarele era oblic şi o pasăre cântând undeva dincolo de soare ne-am privit unul pe altul în timp ce pasărea cântând mi-a dat drumul la mâini

uite

a luat scoarţa de pe parapet şi a aruncat-o în apă plutea curentul a dus-o plutea mai departe mâna lui rămăsese pe parapet ţinând moale pistolul am aşteptat

acum n-ai mai putea s-o atingi

nu

plutea mai departe era tăcut de tot în pădure am auzit iarăşi pasărea şi apa după aceea pistolul s-a ridicat şi nici n-a ţintit deloc scoarţa n-a mai fost pe urmă bucăţele din ea au plutit iarăşi la suprafaţă răzleţe a mai atins alte două bucăţi nu mai mari decât o monedă de un dolar de argint

îţi ajunge cred

a deschis butoiaşul şi a suflat pe ţeavă s-a ridicat o şuviţă subţire de fum a reîncărcat cele trei camere ale butoiaşului şi mi l-a întins ţinându-l de ţeavă

ce să fac cu el n-am să încerc să te-ntrec

ai să ai nevoie de el dacă ne luăm după ce mi-ai spus ţi-l dau pe ăsta pentru c-ai văzut ce poate să facă

du-te la dracu’ cu pistolul dumitale

l-am lovit încercam încă să-l lovesc mult timp după ce el

îmi apucase încheieturile mâinilor dar mai încercam pe urmă a fost ca şi cum l-aş fi privit printr-o bucată de sticlă colorată îmi auzeam sângele şi pe urmă am văzut iarăşi cerul şi ramurile profilate pe el şi soarele trecând oblic printre ele şi el mă ridica în picioare

ai dat în mine

nu l-am auzit

ce

da cum te simţi

foarte bine dă-mi drumul

mi-a dat drumul m-am sprijinit de parapet

te simţi bine

dă-mi drumul n-am nimic

poţi să te duci până acasă

du-te lasă-mă

mai bine să nu-ncerci să mergi pe jos ia calul meu

nu du-te

îi laşi frâul pe oblânc şi-l laşi liber şi se întoarce singur la grajd

lasă-mă du-te şi lasă-mă odată

m-am aplecat peste parapet privind apa şi l-am auzit cum îşi dezleagă calul şi pleacă şi după o vreme n-am mai auzit nimic decât apa şi pe urmă iarăşi pasărea am plecat de pe pod şi m-am aşezat jos cu spatele sprijinit de un copac şi mi-am rezemat capul de copac şi am închis ochii o rază de soare s-a strecurat printre ramuri şi mi-a căzut pe ochi şi m-am tras puţin la o parte sprijinit de copac iarăşi pasărea şi apa şi pe urmă totul s-a rostogolit tot mai departe şi n-am mai simţit chiar nimic şi mă simţeam aproape bine după toate zilele şi nopţile astea cu caprifoiul urcându-se din întuneric în camera mea unde încercam să dorm chiar şi când după un timp am ştiut că el nu mă lovise că minţise de dragul ei şi că leşinasem ca o fetiţă dar chiar şi asta nu mai conta stăteam acolo sprijinit de copac cu pete mici de soare alunecându-mi pe faţă ca frunzele galbene pe o ramură ascultând apa şi nemaigândindu-mă chiar la nimic atunci când am auzit calul venind repede şedeam acolo cu ochii închişi şi-i auzeam copitele

proptindu-se spulberând nisipul foşnitor şi paşi alergând şi mâinile ei aspre alergând

idiotule idiotule eşti rănit

am deschis ochii mâinile ei îmi alergau pe faţă

n-am ştiut în ce parte până am auzit pistolul nu ştiam unde nu m-am gândit că el şi tu ai fugit pe furiş nu m-aş fi gândit că el are să

îmi strângea faţa între mâinile ei şi mă pocnea cu capul de copac

termină termină odată

i-am apucat încheieturile mâinilor

termină stai odată

am ştiut că el n-are să am ştiut că n-are să

încerca să mă dea cu capul de copac

i-am spus să nu mai îndrăznească niciodată să-mi vorbească i-am spus

încerca să-şi libereze mâinile dintr-ale mele

lasă-mă

termină sunt mai puternic decât tine stai liniştită

lasă-mă trebuie să-l ajung şi să-i cer dă-mi drumul Quentin te rog dă-mi drumul dă-mi drumul

dintr-odată s-a oprit mâinile i-au rămas moi

da pot să-i spun pot pot să-l fac să mă creadă oricând pot să-l fac

Caddy

nu-l priponise pe Prince putea s-o pornească oricând spre casă dacă i-ar fi venit cheful

oricând el are să mă creadă

îl iubeşti Caddy

ce să fac

m-a privit pe urmă totul s-a golit din ochii ei şi erau ca ochii statuilor goi şi nevăzători şi senini

pune-ţi mâna pe gâtul meu

mi-a luat mâna şi mi-a ţinut-o cu palma deschisă pe gâtul ei

acuma spune-i numele

Dalton Ames

am simţit întâia zvâcnire a sângelui acolo zvâcnea în

bătăi puternice tot mai grăbite

spune-l iar

faţa ei privea departe printre copaci unde soarele trecea oblic şi unde pasărea

spune-l iar

Dalton Ames

sângele îi zvâcnea mereu izbindu-se izbindu-se de mâna mea

A continuat să curgă mult timp, însă faţa mi-era rece şi parcă moartă, şi ochiul, şi locul unde mă tăiasem la deget mă înţepa iar. Îl auzeam pe Shreve umblând la cişmea, pe urmă s-a întors cu ligheanul şi înăuntru se legăna o bulă de amurg, cu margini galbene ca un balon care s-ar fi depărtat, şi încă răsfrângerea mea. Am încercat să-mi văd faţa acolo înăuntru.

„S-a oprit?" a spus Shreve. „Dă-mi mie batista." A încercat să mi-o ia din mână.

„Fii atent", am spus. „Pot şi eu. Da, s-a oprit aproape de tot." Mi-am muiat iar batista şi balonul s-a spart. Batista a pătat apa. „Şi n-am alta curată."

„Pentru ochiul ăsta ai avea nevoie de o bucată de carne crudă", a spus Shreve. „Mâine dimineaţă ai să ai o vânătaie a dracului. Porcul", a spus.

„L-am atins şi eu pe el?" Mi-am stors batista şi am încercat să-mi şterg sângele de pe vestă.

„N-ai să poţi să-l ştergi", a spus Shreve. „O să trebuiască s-o dai la curăţat. Hai, ţine-ţi-o pe ochi, de ce nu vrei?"

„Puţin tot pot să-l şterg", am spus. Dar nu reuşeam să şterg cine ştie ce. „Mi-am pătat rău gulerul?"

„Nu-mi dau seama", a spus Shreve. „Ţine-ţi-o pe ochi. Uite."

„Fii atent", am spus. „Lasă că pot şi eu. Eu l-am atins?"

„Poate l-ăi fi atins. Poate că mă uitam în altă parte tocmai atunci sau tocmai clipeam sau mai ştiu eu ce. Ţi-a scos untul. Dădea în tine ca la fasole. Ce te-a apucat să te iei la bătaie cu pumnii cu el? Tâmpitule. Cum te simţi?"

„Mă simt grozav", am spus. „Unde să găsesc ceva să-mi curăţ vesta?"

„Dă-le dracului de haine. Te doare rău ochiul?”

„Mă simt foarte bine”, am spus. Totul era parcă violet şi calm, cerul verde pălind în auriu dincolo de acoperişul ţuguiat al casei şi o pană de fum înălţându-se din horn în aerul fără vânt. Am auzit iarăşi cişmeaua. Un bărbat scotea apă într-o căldare, privindu-ne peste umărul care i se ridica şi cădea după cum trăgea de pompa cişmelei. O femeie a trecut prin dreptul uşii, dar n-a privit afară. Se auzea o vacă mugind undeva.

„Haide”, a spus Shreve. „Lasă-ţi hainele şi ţine-ţi batista asta pe ochi. Îţi trimit eu hainele la curăţat mâine dimineaţă cum ne sculăm.”

„Bine. Îmi pare rău numai că n-am sângerat ceva şi pe el, cel puţin.”

„Porcul dracului”, a spus Shreve. Spoade a ieşit din casă, vorbind încă cu cineva, probabil cu femeia, şi a traversat curtea spre noi. Mă privea cu ochii lui reci, ironici.

„Şi aşa, băiete”, a spus privindu-mă. „Al dracului să fiu dacă nu-ţi dai toată osteneala să te distrugi cât mai grozav. Răpeşti copiii, sari la bătaie. În vacanţă ce faci? Dai foc la case?”

„Cu mine e totul în regulă”, am spus. „Ce spune doamna Bland?”

„Zbiară la Gerald pentru că te-a umplut de sânge. Când te-o vedea are să zbiere şi la tine că te-ai lăsat bătut. Despre bătaie în sine n-are nimic de spus, sângele nu-i place. Cred c-ai cam scăzut în ochii ei pentru că n-ai ştiut să-ţi păstrezi sângele în tine. Cum te simţi?”

„Sigur”, a spus Shreve. „Dacă tot nu poţi să fii un Bland, lucrul cel mai bun care-ţi rămâne de făcut e sau să comiţi adulter cu unul din ei, sau să te-mbeţi şi să te baţi cu altul, după caz.”

„E-adevărat”, a spus Spoade. „Dar n-am ştiut că Quentin era beat.”

„Nici nu era”, a spus Shreve. „Parcă e nevoie să te-mbeţi ca să-ţi vină să-l pocneşti pe porcul ăsta?”

„De, eu personal cred c-ar trebui să fiu foarte beat ca să-ncerc, după ce-am văzut cum a ieşit din chestia asta

Quentin. Unde-o fi învăţat să boxeze?”

„Se duce la Mike, jos în oraş, în fiecare zi”, am spus.

„Zău?” a spus Spoade. „Şi tu ştiai asta când l-ai pocnit?”

„Nu ştiu”, am spus. „Cred că da. Da.”

„Mai ud-o”, a spus Shreve. „Să-ţi mai aduc apă curată?”

„Ajunge asta”, am spus. Am mai muiat batista şi mi-am ţinut-o pe ochi. „Dac-aş avea ceva să-mi curăţ vesta.” Spoade mă privea încă.

„Ia ascultă”, a spus. „În fond de ce l-ai pocnit? Ce spunea?”

„Nu ştiu”, am spus. „Nu ştiu de ce.”

„Ştiu doar c-ai sărit deodată în sus şi i-ai spus: «Tu ai avut soră? Ai avut?» şi când el ţi-a spus Nu, l-ai şi pocnit. Am văzut eu că te tot uiţi la el, dar mi se părea că nu dai nicio atenţie la ce se spunea până când ai sărit în sus şi l-ai întrebat dacă are surori.”

„Făcea pe grozavul, ca de obicei”, a spus Shreve, „în legătură cu femeile lui. Ştii, cum face mereu când sunt fete de faţă, şi ele nici nu ştiu despre ce-i vorba. Tot cu aluzii şi minciuni şi prostii care n-au nici cap nici coadă. Ne povestea despre o nenorocită cu care-şi dăduse întâlnire undeva la un bal la Atlantic City şi cum a plantat-o şi s-a dus liniştit la hotel să se culce şi cum toată vremea îi mai şi părea rău că stă şi-l aşteaptă acolo pe dig, şi el nici nu se duce să-i dea ce-ar vrea ea de la el. Îi tot da zor despre frumuseţea trupului şi despre servituţile lui şi cât e de greu pentru femei, care n-au altceva de făcut decât să se lungească pe spate. Leda pitită în tufişuri gemând şi smiorcăindu-se după lebădă, înţelegeţi. Porcul. L-aş fi pocnit şi eu. Numai că eu aş fi apucat coşul ăla blestemat al ei cu sticle cu tot şi i-aş fi dat cu el în cap.”

„Ho, ho”, a spus Spoade, „apărătorul doamnelor. Ce să-ţi spun, trezeşti nu numai admiraţie, ci şi spaimă”.

M-a privit rece şi ironic. „Doamne, Dumnezeule”, a spus.

„Îmi pare rău că l-am pocnit”, am spus. „Arăt prea rău ca să mă întorc şi să termin cu asta?”

„Scuze pe dracu’”, a spus Shreve. „Dă-i dracului pe toţi. Ne întoarcem în oraş.”

„Ar trebui să se întoarcă, să arate că ştie să se bată ca un gentleman”, a spus Spoade. „Să se lase bătut ca un gentleman, vreau să spun.”

„În halul ăsta?” a spus Shreve. „Cu hainele mânjite de sânge de sus până jos?”

„Mă rog”, a spus Spoade. „Tu te pricepi la de-alde astea.”

„În cămaşă nu poate să se ducă”, a spus Shreve. „Nu e încă student în ultimii ani. Haide, ne-ntoarcem în oraş.”

„Nu trebuie să veniţi şi voi”, am spus. „Duceţi-vă înapoi la picnic.”

„Să-l ia dracul”, a spus Shreve. „Haide.”

„Ce să le spun?” a spus Spoade. „Că tu şi cu Quentin v-aţi luat şi voi la bătaie?”

„Nu le mai spune nimic”, a spus Shreve. „Spune-i că invitaţia ei a expirat la apusul soarelui. Hai, Quentin. Am s-o întreb pe femeia asta unde-i staţia cea mai apropiată de interurbane.”

„Nu”, am spus. „Eu nu mă-ntorc în oraş.”

Shreve a rămas locului privindu-mă. Când s-a întors spre mine, ochelarii lui semănau cu două luni pline, mici, galbene.

„Ce vrei să faci?”

„Nu mă-ntorc încă în oraş. Voi duceţi-vă înapoi la picnic. Spune-le că n-am mai venit pentru că mi s-au pătat hainele.”

„Ascultă”, a spus. „Ce-ţi mai trece prin cap?”

„Nimic. Cu mine e totul în regulă. Tu şi cu Spoade duceţi-vă îndărăt. Ne vedem mâine.” Am plecat prin curte spre drum.

„Ştii unde-i staţia?” a spus Shreve.

„O găsesc eu. Ne vedem mâine. Spuneţi-i doamnei Bland că-mi pare rău că le-am stricat cheful.” Au rămas acolo uitându-se după mine. Am ocolit casa. O alee pietruită ducea spre drum. De ambele părţi ale aleii creşteau trandafiri. Am trecut de poartă, am ieşit în drum. Cobora în pantă spre pădure şi puteam vedea automobilul la marginea drumului. Am luat-o în sus pe deal. Lumina

creştea pe măsură ce urcam, şi înainte de a fi ajuns în vârf am auzit maşina. Se auzea de departe, dincolo de amurg, şi m-am oprit să ascult. Automobilul nu se mai vedea, însă Shreve stătea în drum în faţa casei, privind în susul dealului. În spatele lui lumina galbenă se aşternea ca un strat de culoare pe acoperişul casei. Am ridicat mâna şi am luat-o în partea cealaltă a dealului, ascultând maşina. Pe urmă casa nu s-a mai văzut şi m-am oprit în lumina verde şi aurie şi am ascultat zgomotul maşinii care era din ce în ce mai tare, apoi a început să se piardă şi s-a oprit deodată. Am aşteptat până am auzit-o începând iarăşi. Pe urmă am mers mai departe.

Pe când coboram lumina scădea încet, şi totuşi fără să-şi schimbe calitatea, ca şi cum eu şi nu lumina m-aş fi schimbat, pierzându-mi puterea, deşi chiar când drumul intra sub copaci ai fi putut să citeşti ziarul. Curând am ajuns la o cărare. Am mers pe ea. Era mai strâmt şi mai întuneric decât în drum, dar când am ieşit la staţia de troleibuz – o altă cabană de lemn – lumina rămăsese neschimbată. Ieşind din cărare părea mai strălucitoare, ca şi cum aş fi mers noaptea pe cărare şi aş fi ieşit iar la lumină dimineaţa. Curând a venit autobuzul. M-am urcat, lumea întorcându-se să se uite la ochiul meu, şi mi-am găsit un loc pe stânga.

Luminile erau aprinse în autobuz, astfel că atâta vreme cât am mers pe sub copaci n-am putut vedea nimic altceva decât faţa mea şi o femeie dincolo de intervalul dintre scaune, cu o pălărie aşezată drept pe creştetul capului, cu o pană ruptă, dar când am ieşit de sub copaci am văzut iarăşi amurgul, cu acea calitate a luminii ca şi cum timpul s-ar fi oprit cu adevărat o vreme, soarele oprit atârnând chiar sub orizont, şi pe urmă am trecut pe lângă baraca unde fusese bătrânul care mânca din pungă, şi drumul mergea înainte sub amurg, în amurg, şi senzaţia de apă liniştită şi grabnică dincolo. Pe urmă autobuzul a mers mai departe, curentul de aer creştea mereu prin uşa deschisă până când a ajuns să sufle continuu prin maşină cu mirosul de vară şi întuneric dar nu şi de caprifoi. Caprifoiul a fost mirosul cel mai trist dintre toate, cred. Îmi amintesc de foarte multe.

Cel de glicină a fost unul. În zilele ploioase când mama nu se simţea chiar atât de rău ca să nu poată sta la fereastră, ne jucam sub glicină. Când mama stătea în pat Dilsey ne îmbrăca cu hăinuţele vechi şi ne da drumul afară în ploaie pentru că zicea că ploaia nu poate să strice copiilor. Dar dacă mama nu era în pat noi începeam întotdeauna să ne jucăm pe verandă până când ea ne spunea că facem prea multă gălăgie şi atunci ne duceam afară şi ne jucam sub bolta de glicină.

Aici era locul unde am văzut râul pentru ultima oară astăzi dimineaţă, cam pe aici. Simţeam apa dincolo de amurg, îi simţeam mirosul. Când ieşeau florile primăvara şi ploua mirosul era peste tot alteori nu-ţi dădeai seama de el atât de tare dar când ploua mirosul începea să intre în casă în amurg sau avea să mai plouă în amurg sau era ceva în lumina însăşi dar întotdeauna mirosea mai tare atunci când mă întindeam în pat gândindu-mă când are să se termine odată când are să se termine. Curentul de aer prin uşă mirosea a apă, o răsuflare continuă jilavă. Uneori puteam să adorm spunându-mi asta iarăşi şi iarăşi până când după ce caprifoiul se amesteca cu toate totul a ajuns să fie un simbol al nopţii şi al neodihnei mi se părea că zac nici adormit nici treaz privind în jos într-un lung culoar de penumbră cenuşie unde toate lucrurile stabile deveniseră paradoxal de umbrite tot ce făcusem nu era decât umbră tot ce simţisem suferisem căpătând formă vizibilă ciudată şi perversă batjocoritoare fără legătură inerentă ele însele cu negarea înţelesului pe care ar fi trebuit să-l afirme gândindu-mă că eram nu eram cine era nu era nu cine.

Simţeam mirosul coturilor râului dincolo de amurg şi am văzut cea din urmă lumină răsturnată şi liniştită peste acoperişuri ca cioburile unei oglinzi sparte, pe urmă dincolo de ele luminile începeau în aerul limpede palid, tremurând puţin ca fluturii care se leagănă foarte departe. Benjamin copilul. Cum îi plăcea lui să stea în faţa oglinzii. Refugiu care nu-l înşelase niciodată în care conflictele se linişteau se pierdeau în tăcere se împăcau. Benjamin copilul bătrâneţelor mele ţinut ostatic în Egipt. O, Benjamin. Dilsey

spunea că din cauză că mama e prea mândră. Intră în vieţile albilor întocmai aşa infiltraţii întunecate pătrunzătoare izolând câte o clipă faptele albilor într-un adevăr de necontestat ca sub un microscop; restul timpului doar glasuri care râd când tu nu vezi nimic de râs, lacrimi când nu-i niciun motiv de plâns. Sunt în stare să facă pariuri dacă la o înmormântare au să vină un număr de persoane cu soţ sau fără. Un bordel plin cu ele din Memphis a intrat în transă religioasă au început să alerge goale pe stradă. A fost nevoie de trei poliţişti ca s-o poată stăpâni pe una din ele. Da Isuse O bunule Isus O bunule.

Autobuzul s-a oprit. Am coborât, lumea uitându-se la ochiul meu. Când a venit troleibuzul era plin. Am rămas pe platforma din spate.

„Locuri în faţă”, a spus conductorul. M-am uitat în faţă. Nu erau locuri pe stânga.

„Nu merg departe”, am spus. „Am să stau aici în picioare.”

Am trecut peste râu. Peste pod adică, arcuindu-se tacticos şi înalt în spaţiu, între tăcerea şi nimicnicia unde luminile – galbene, roşii, verzi – tremurau în aerul limpede, repetându-se.

„Mai bine mergeţi în faţă şi luaţi loc”, a spus conductorul.

„Cobor imediat”, am spus. „Doar două blocuri.”

Am coborât înainte de a ajunge la poştă. La ora asta erau probabil cu toţii aşezaţi pe scaune pe undeva pe acolo oricum, şi apoi mi-am auzit ceasul şi am început să aştept bătăile orologiului şi mi-am pipăit scrisoarea pentru Shreve prin haină, umbrele mâncate ale ulmilor alunecându-mi peste mână. Şi apoi când am intrat în curtea universităţii au început bătăile şi am mers mai departe pe când sunetele urcau ca cercurile într-un iaz şi treceau pe lângă mine treceau mai departe spunând un sfert până la ce? Nu-i nimic. Un sfert până la.

Ferestrele noastre erau întunecate. La intrare nu era nimeni. Când am intrat am mers pe lângă peretele din stânga, dar nu era nimeni; doar scările arcuindu-se în sus în umbră ecourile paşilor generaţiilor triste ca praful uşor

peste umbre, paşii mei trezindu-i ca praful, ca lin apoi să se aşeze iarăşi.

Am văzut scrisoarea înainte de a aprinde lumina, sprijinită de o carte pe masă în aşa fel încât să o remarc. Spunând despre el că e bărbatul meu. Şi pe urmă Spoade spunea că se duc undeva, n-au să se întoarcă până târziu, şi că doamna Bland avea nevoie de un alt cavaler. Dar l-aş fi văzut oricum şi n-are alt autobuz până într-o oră pentru că după şase. Mi-am scos ceasul şi l-am ascultat ticăind, nu ştia că nu mai poate nici măcar să mintă. Pe urmă l-am pus cu faţa în sus pe masă şi am luat scrisoarea de la doamna Bland şi am rupt-o şi am aruncat bucăţile în coşul de hârtii şi mi-am scos haina, vesta, gulerul, cravata şi cămaşa. Şi cravata se pătase, dar dacă stai să te gândeşti negrii. Poate un desen alcătuit din sânge ar fi putut să spună că e cea pe care a purtat-o Crist. Am găsit neofalina în camera lui Shreve şi mi-am întins vesta pe masă, unde putea să stea bine întinsă, şi am destupat sticla de neofalină.

primul automobil din oraş o fată Fată asta-i ceea ce nu putea să suporte Jason mirosul de benzină îl îmbolnăvea pe urmă se înfuria mai tare decât oricând din cauză că o fată Fată n-avea soră dar Benjamin Benjamin copilul tristelor mele dac-aş fi avut mamă să-i pot spune mamă mamă A trebuit o grămadă de neofalină, şi la urmă nici nu mai ştiam dacă mai era pata sau numai neofalina. Locul unde mă tăiasem începuse să zvâcnească iarăşi aşa că atunci când m-am dus să mă spăl mi-am pus vesta pe un scaun şi am coborât firul de la lumină aşa ca becul să usuce pata. M-am spălat pe faţă şi pe mâini, dar chiar şi atunci mai puteam să-i simt mirosul pe lângă săpunul înţepător care-mi contracta nările puţin. Pe urmă mi-am deschis valiza şi mi-am scos cămaşa şi gulerul şi cravata şi le-am pus pe cele pătate de sânge înăuntru şi mi-am închis valiza şi m-am îmbrăcat. Când mă pieptănam a bătut jumătatea. Dar mai era oricum până la fără un sfert decât doar dacă nu cumva *văzând în întunecimea zvâcnind încoace doar propria lui faţă nicio pană ruptă decât dacă nu erau doi dar nu doi aşa*

mergând la Boston în aceeaşi noapte pe urmă faţa mea faţa lui o clipă zgomotul de ciocnire când din întuneric două ferestre luminate fugărindu-se rigide ciocnindu-se gata s-a dus faţa lui şi a mea doar văd am văzut am văzut nu un adio baraca unde nu mai mânca drumul pustiu în întuneric în tăcere podul arcuindu-se în tăcere întuneric somn apă senină şi repede nu adio

Am stins lumina şi am ieşit din neofalină, m-am dus în camera mea dar încă puteam să-i simt mirosul. M-am oprit la fereastră perdelele se mişcau încet ieşind din întuneric atingându-mi faţa ca cineva respirând adormit, respirând încet iarăşi în întuneric, renunţând la atingere. *După ce ei s-au dus sus mama s-a lăsat în scaunul ei, cu batista stropită cu camfor la gură. Tata nu se mişcase rămăsese lângă ea ţinând-o de mână urletul răsunând mereu ca şi cum n-ar mai fi fost loc pentru el în tăcere* Când eram mic era într-una din cărţile noastre o poză, un loc întunecos în care răzbătea o singură rază slabă de lumină căzând oblică peste două chipuri înălţându-se spre ea din umbră. *Ştii ce-aş face dac-aş fi rege?* ea n-a fost niciodată nici regină nici zână era întotdeauna sau rege sau uriaş sau general *aş dărâma totul aici şi i-aş scoate afară şi i-aş bate cu biciul* Era ruptă, zdrenţuită. Îmi părea bine. Trebuia să mă întorc mereu la ea până când temniţa era mama însăşi ea şi tata privind în sus în lumina cea slabă ţinându-se de mâini şi noi pierduţi undeva chiar sub ei fără măcar o rază de lumină. Pe urmă s-a amestecat în asta şi caprifoiul. Cum stingeam lumina şi încercam să adorm începea să se reverse în cameră în valuri tot mai puternice până când trebuia să gâfâi ca să mai găsesc aer din el până când trebuia să mă scol şi să-mi caut drumul pe pipăite ca un copil *mâinile văd atingând în minte dând forme nevăzute uşa Uşa acum nimic mâinile pot să vadă* Nasul meu vedea neofalina, vesta pe masă, uşa. Coridorul era încă pustiu de toţi paşii generaţiilor triste căutând apă. *şi totuşi ochii nevăzători încleştaţi ca dinţii nu neîncrezători îndoindu-se chiar şi de absenţa durerii fluierul piciorului glezna genunchiul alunecarea lungă*

invizibilă a balustradei scărilor unde un pas greşit în întunericul umplut de somn mama tata Caddy Jason Maury uşă nu mi-e frică numai mama tata Caddy Jason Maury ajungând până atât de departe dormind am să dorm adânc când eu uşa Uşa uşa Pustiu şi acolo, ţevile, faianţa, pereţii tăcuţi pătaţi, tronul contemplaţiei. Îmi uitasem paharul, dar puteam *mâinile văd degete răcoroase de gâtul lebedei invizibile unde nici chiar toiagul lui Moise paharul pe pipăite să nu zvâcnind gâtul zvelt rece zvâcnind răcoros pe metal paharul plin prea plin revărsându-se răcoros paharul degetele revărsându-se somnul lăsând gustul somnului jilav în tăcerea prelungă a gâtlejului* M-am întors pe coridor trezind paşii pierduţi în şirurile şopotitoare ale tăcerii, în neofalină, şi ceasul spunându-şi mai departe minciuna furibundă pe masa întunecată. Pe urmă perdelele adiind din întuneric pe faţa mea, părăsindu-şi respiraţia pe faţa mea. Încă un sfert de ceas. Şi pe urmă n-am să mai fiu. Cele mai liniştitoare vorbe. Liniştitoare. *Non fui. Sum. Fui. Non sum.* Undeva am auzit odată clopote. Mississippi sau Massachusetts. Am fost. Nu sunt. Massachusetts sau Mississippi. Shreve are o sticlă în cufărul lui. *Nici măcar nu vrei s-o deschizi* Domnul şi doamna Jason Richmond Compson anunţă *De trei ori. Zile. Nici măcar nu vrei s-o deschizi* căsătoria fiicei lor Candace *că alcoolul te învaţă să confunzi mijloacele cu scopul.* Sunt. Băutura. N-am fost. Să vindem pajiştea lui Benjy ca Quentin să poată să se ducă la Harvard şi eu am să-mi sun oasele unul de altul. Am să fiu mort în. Un an a spus Caddy. Shreve are o sticlă în cufărul lui. Domnule nu am nevoie de a lui Shreve eu am vândut pajiştea lui Benjy şi eu pot să mor la Harvard Caddy spunea în cavernele şi grotele mării rostogolindu-se liniştite în curenţi legănători pentru că Harvard e un cuvânt care sună atât de frumos patruzeci de acri nu-i prea scump pentru un sunet frumos. Pentru un sunet frumos mort schimbăm pajiştea lui Benjy pentru un sunet superb mort. Pentru el are să ţină mult pentru că el nu poate să-l audă cel mult dacă are să-l miroasă *îndată ce ea s-a oprit în*

uşă el a început să plângă am crezut întotdeauna că e doar unul dintre golanii din oraş cu care o necăjea tata până când. Nu l-am luat în seamă mai mult decât pe oricare alt străin voiajor comercial sau ce-o fi fost credeam că sunt cămăşi de uniformă militară până când dintr-odată am înţeles că nici măcar nu se gândea la mine ca la o sursă virtuală de necazuri, ci că se gândea la ea când se uita la mine prin ea ca printr-un ciob de sticlă colorată *de ce să te amesteci în viaţa mea nu ştii că n-are niciun rost credeam c-ai să laşi asta pe seama mamei şi a lui Jason*

l-a pus mama pe Jason să te spioneze eu n-aş fi

Femeile se folosesc doar de codurile de onoare ale altora asta e din cauză că ea o iubeşte pe Caddy rămânând în camerele de jos chiar şi când era bolnavă aşa ca tata să nu-şi mai poată bate joc de unchiul Maury când era Jason de faţă tata spunea că unchiul Maury era un om cu o pregătire clasică prea precară pentru ca să rişte ca băieţaşul acela nemuritor orb în persoană ar fi trebuit să-l aleagă pe Jason pentru că Jason ar fi făcut doar acelaşi fel de greşeală pe care ar fi făcut-o şi unchiul Maury nu una de pe urma căreia să se aleagă cu un ochi învineţit băiatul lui Patterson era şi mai mic decât Jason vindeau zmeele cu cinci cenţi bucata până când cu încurcăturile cu banii Jason şi-a luat un partener nou unul şi mai mic încă destul de mic în orice caz pentru că T.P. spunea că tot Jason e casier dar tata spunea de ce ar trebui unchiul Maury să lucreze când el tot putea să întreţină cinci sau şase negri care nu făceau chiar nimic decât să stea cu picioarele la sobă sigur că putea să-i ofere găzduire şi întreţinere unchiului Maury din când în când şi să-i împrumute şi ceva bani care-i întreţineau lui adică tatii la o temperatură atât de plăcută credinţa în originea cerească a rasei atunci mama începea să plângă şi să spună că tata se credea de familie mai bună decât a ei şi că-şi bate joc de unchiul Maury ca să ne înveţe şi pe noi lucrul ăsta nu înţelegea că tata ne învăţa că toţi oamenii nu sunt decât marionete umplute cu rumeguşul măturat din grămezile de gunoi unde se aruncaseră

păpuşile de până atunci rumeguşul revărsându-se din ce rană din ce coastă care nu pentru mine şi-a dat viaţa nu. Pe vremea aceea mă gândeam la moarte ca la un bărbat semănând oarecum cu bunicul un fel de prieten personal şi apropiat aşa cum ne gândeam la biroul de lucru al bunicului să nu-l atingem nici măcar să nu vorbim cu voce tare în camera unde era întotdeauna m-am gândit la ei ca fiind undeva împreună în toată vremea asta aşteptându-l pe bătrânul colonel Sartoris să vină şi să ia loc lângă ei aşteptând pe o colină înaltă undeva dincolo de cedri colonelul Sartoris pe o colină şi mai înaltă privind undeva departe şi ei îl aşteptau să termine de privit şi să vină bunicul în uniforma lui şi le auzeam murmurul glasurilor de dincolo de cedri discutau tot timpul şi bunicul avea întotdeauna dreptate

A început să bată de fără un sfert. Prima bătaie a sunat, măsurată şi liniştită, senin peremptorie, golind tăcerea tihnită pentru cea de a doua şi asta e dacă oamenii s-ar putea schimba unii pe alţii pentru totdeauna astfel să se contopească asemenea unei flăcări răsărind o clipă apoi suflată limpede mai departe în întunericul rece veşnic în loc să zaci acolo încercând să nu te gândeşti la hamac până când toţi cedrii ajung să capete mirosul acela intens mort de parfum pe care Benjy îl ura atâta. Gândindu-mă doar la pâlcul acela de arbori mi se părea că auzeam şoapte valuri tainice de dorinţă că miros zvâcnetul sângelui cald sub carnea înnebunită dezgolită privind pe pleoapele înroşite porcii eliberaţi în perechi năpustindu-se împerecheaţi în mare şi el noi trebuie doar să rămânem treji şi să privim răul înfăptuindu-se doar pentru scurt timp nu e pentru totdeauna şi eu nu trebuie să dureze nici măcar atâta pentru un om care are curaj şi el crezi că asta înseamnă curaj şi eu da sigur dumneata nu şi el orice om este arbitrul propriilor sale virtuţi dacă tu îl consideri curajos sau nu e mai important decât actul în sine decât orice act altminteri n-ai mai putea fi cu adevărat şi eu nu crezi că vorbesc serios şi el cred că eşti prea serios ca să-mi dai vreun motiv să mă neliniştesc n-ai fi fost împins la expedientul de a-mi

spune că ai săvârşit incestul altminteri şi eu nu minţeam nu minţeam şi el ai vrut să sublimezi un fragment de nebunie omenească naturală să-l faci un obiect de oroare şi apoi să-l exorcizezi cu ajutorul adevărului şi eu pentru ca s-o izolez pe ea din lumea asta a vacarmului ca lumea să trebuiască să fugă de noi în mod necesar şi atunci zgomotul ei ar fi ca şi cum n-ar mai fi fost niciodată şi el ai încercat s-o determini pe ea să facă asta şi eu mi-a fost frică să mi-a fost frică ea să nu şi atunci n-ar fi ajutat la nimic dar dacă aş fi putut să-ţi spun că am făcut asta atunci ar fi fost aşa şi atunci ceilalţi n-ar mai fi fost aşa şi atunci lumea s-ar fi îndepărtat în vacarmul ei şi el şi acuma şi asta nu minţi nici acum dar eşti încă orb la ce e în tine o parte a adevărului general secvenţa evenimentelor naturale şi a cauzelor lor care umbreşte fruntea oricăruia dintre oameni chiar şi a lui Benjy nu te gândeşti la ceea ce are limite îţi contempli o apoteoză în care o stare de spirit temporară să devină simetrică mai presus de carne şi conştientă atât de sine cât şi de carne nu te va înlătura cu totul nici măcar n-ai să fii mort şi eu asta pentru un timp şi el nu poţi să suporţi gândul că într-o zi n-ai să mai suferi ca acuma acuma ajungem la ce e important tu pari să priveşti asta doar ca o experienţă care să-ţi albească părul peste noapte cum s-ar zice fără să-ţi schimbe deloc înfăţişarea n-ai s-o faci în condiţiile astea ar fi ca la un joc de noroc şi lucrul ciudat este că omul care e conceput din întâmplare şi a cărui fiecare respiraţie este o nouă aruncătură de zaruri deja măsluite împotriva lui nu vrea să facă faţă acelui argument final pe care ştie dinainte că va trebui fără nicio scăpare să-l întâmpine fără să încerce expediente care merg de la violenţă şi până la şicane meschine şi care n-ar înşela nici pe un copil până când într-o zi cuprins de silă riscă totul orbeşte pe o singură carte nimeni nu face asta în prima furie a disperării sau a remuşcării sau a durerii după ceva pierdut o face numai când a înţeles că nici chiar disperarea sau remuşcarea sau doliul nu prezintă vreo importanţă deosebită pentru întunecatul lui adversar la jocul de zaruri şi eu asta pentru un timp şi el e greu să crezi când te

gândeşti că o iubire sau o suferinţă nu reprezintă decât o obligaţie de bursă pe care o cumperi fără niciun plan şi care ajunge la termenul de scadenţă vrând-nevrând şi este retrasă de pe piaţă fără avertisment şi este înlocuită cu orice altă emisie se întâmplă ca zeii să lanseze la vremea aceea nu nu ai să faci asta până n-ai să ajungi să crezi că nici măcar ea nu e chiar demnă de disperare poate şi eu n-am să fac niciodată asta nimeni nu ştie ce ştiu eu şi el cred că ar fi mai bine să te duci la cambridge chiar de pe acum ai putea să-ţi petreci o lună în mâine poţi să-ţi permiţi asta dacă te cumpăneşti bine ar putea să-ţi ajute chibzuiala banilor a vindecat mai multe răni decât isus şi eu cred că înţeleg ce crezi dumneata că am să înţeleg acolo săptămâna viitoare sau peste o lună şi el atunci ai să-ţi aduci aminte că visul maică-ti încă de când te-ai născut a fost să te înscrii la harvard şi că niciun compson n-a înşelat speranţele unei doamne şi eu asta pentru moment ar fi mai bine pentru mine pentru noi toţi şi el orice om este arbitrul propriilor sale virtuţi dar nu trebuie ca niciun om să-i prescrie altuia ce crede că i-ar face bine şi eu asta pentru un timp şi el a fost cel mai trist cuvânt dintre toate nu e nimic altceva pe lume nu e nici disperarea până când timpul nu e nici timpul până când nu a trecut a fost

A sunat ultima bătaie. În cele din urmă i s-au stins vibraţiile şi întunericul a fost iarăşi tăcut. Am intrat în salon şi am aprins lumina. Mi-am îmbrăcat vesta. Mirosul de neofalină era foarte slab acum, de-abia se mai simţea, şi pata nu se mai vedea în oglindă. Oricum, nu ca ochiul meu. Mi-am îmbrăcat haina. Scrisoarea pentru Shreve mi-a foşnit prin stofă şi am scos-o, i-am controlat adresa şi am pus-o în buzunarul exterior. Pe urmă mi-am dus ceasul în camera lui Shreve şi l-am pus în sertarul lui şi m-am dus în camera mea, mi-am scos o batistă curată şi m-am dus spre uşă şi am pus mâna pe comutator. Atunci mi-am amintit că nu mă spălasem pe dinţi aşa că a trebuit să mai deschid o dată valiza. Mi-am scos periuţa de dinţi şi am luat puţină pastă de la Shreve şi m-am dus şi m-am spălat pe dinţi. Am scuturat periuţa să se usuce cât mai bine şi am pus-o la loc

în valiză, am încuiat valiza şi m-am dus iarăşi spre uşă. Înainte de a stinge lumina m-am mai uitat o dată în jur să văd dacă mai e ceva şi atunci am văzut că-mi uitasem pălăria. Avea să trebuiască să trec prin faţa poştei şi era sigur că aveam să întâlnesc pe vreunul din ei şi avea să-şi închipuie că sunt un student snob de la Harvard care-şi dă aere de student din ultimii ani. Uitasem şi s-o perii, dar avea Shreve o perie aşa că n-a mai trebuit să-mi deschid valiza.

Partea a treia

6 aprilie 1928

Dac-ai apucat să te porţi ca o putoare, putoare rămâi, asta-i părerea mea. Vreau să spun că se cheamă că ai noroc dacă n-ai altceva să-ţi faci griji decât că chiuleşte de la şcoală. Vreau să spun că acuma ar trebui să fie aici în bucătărie, în loc să stea în camera ei să-şi dea cu sulimanuri pe faţă şi să aştepte să-i dea de-a gata micul dejun şase negri care nu sunt în stare să se ridice de pe scaun dacă nu-i momeşti ca pe catâri cu o tigaie cu pâine şi carne. Şi mama care zice:

„Când te gândeşti că ăia de la şcoală cred că n-am nicio autoritate asupra ei, că nu sunt în stare...”

„Păi”, zic, „nici nu eşti în stare, sau da? Nici n-ai încercat vreodată să scoţi ceva din ea”, zic. „Ce să te mai aştepţi acuma, când a împlinit şaptesprezece ani?”

Asta a cam pus-o pe gânduri.

„Da, dar ei cred că... Nici nu ştiam că are carnet de note. Astă-toamnă mi-a spus că anul ăsta nu se mai cer. Şi acuma profesorul Junkin să-mi dea telefon şi să-mi spună că dacă mai lipseşte o singură dată n-o mai primeşte la şcoală. Cum de face asta? Pe unde umblă? Tu eşti în oraş toată ziua, ar trebui s-o vezi dac-ar umbla pe stradă.”

„Mda”, zic, „dac-ar umbla pe stradă. Nu-mi închipui că chiuleşte de la şcoală doar ca să facă ceva ce s-ar putea face în public”, zic.

„Ce vrei să spui?” zice.

„Nu vreau să spun nimic”, zic. „M-ai întrebat, ţi-am răspuns.” Atunci a început iar să plângă, şi-i da zor cu carnea din carnea ei care se ridica împotriva ei s-o blesteme.

„Dumneata m-ai întrebat”, zic.

„Nu spun de tine”, zice. „Tu eşti singurul din ei care nu-i un reproş viu pentru mine.”

„Cred şi eu”, zic. „N-am avut timp s-ajung aşa ceva. N-am avut timp nici să merg la Harvard ca Quentin, sau să mă bag în mormânt cu băutura ca tata. Eu a trebuit să muncesc. Dar bineînţeles, dacă vrei să mă ţin de ea să văd ce-nvârteşte, pot să las baltă prăvălia şi să-mi caut o slujbă de noapte. Atunci o să pot s-o pândesc ziua şi poţi să ţi-l ţii pe Ben pentru tura de noapte.”

„Ştiu că nu sunt decât o povară şi o grijă în plus pentru tine”, zice plângând în pernă.

„Ar trebui să ştiu şi eu”, zic. „Mi-o tot spui de treizeci de ani. Chiar şi Ben ar fi trebuit să-nveţe asta până acuma. Atunci vrei să stau eu de vorbă cu ea?”

„Crezi c-ajută?” zice.

„Nu, dacă vii să te-amesteci exact când încep”, zic. „Dacă-mi ceri s-o strunesc eu, atunci spune aşa şi nu te mai băga. De fiecare dată când încerc să fac ceva, dai buzna, şi pe urmă ea râde în pumni de noi amândoi.”

„Adu-ţi aminte că e carne şi sânge de-al tău”, zice.

„Sigur”, zic, „chiar la asta mă şi gândesc – carne. Şi chiar şi niţel sânge, dac-ar fi după mine. Când unii se poartă ca nişte negri, singurul lucru care-ţi rămâne de făcut, oricine ar fi ei, e să te porţi şi tu cu ei ca cu nişte negri.”

„Tare mi-e teamă c-ai să-ţi ieşi din sărite”, zice.

„Uite ce”, zic, „dumneata n-ai prea avut cine ştie ce succes cu sistemul dumitale. Vrei să fac eu ceva în chestia asta, sau nu vrei? Decide-te; eu trebuie să mă mai duc şi la lucru.”

„Ştiu că-ţi iroseşti viaţa trudind ca un sclav pentru noi”, zice. „Ştii bine că dac-ar fi după mine ai avea un birou al tău unde să te duci şi ore de lucru cum i se cuvine unui Bascomb. Pentru că eşti un Bascomb, oricum te-ar chema. Ştiu că dacă tatăl tău ar fi putut să prevadă...”

„De”, zic, „cred că şi el are dreptul să se mai înşele în prevederi, ca oricare altul, chiar şi un Smith sau Jones.” A început iar să plângă.

„Când te aud ce amar vorbeşti despre tatăl tău mort”,

zice.

„Bine”, zic, „bine. Cum vrei dumneata. Numai că n-am un birou propriu, aşa că trebuie să-i dau înainte cu ce am. Vrei sau nu vrei să stau eu de vorbă cu ea?”

„Mi-e teamă c-ai să-ţi ieşi din sărite”, zice.

„Foarte bine”, zic. „Atunci nu mă mai bag.”

„Dar trebuie să facem ceva”, zice. „Când te gândeşti că lumea zice că eu îi dau voie să lipsească de la şcoală şi să bată străzile, sau că nu pot s-o împiedic să facă aşa ceva... Jason, o, Jason”, zice. „Cum ai putut? Cum ai putut să mă laşi cu povara asta?”

„Haide, haide”, zic. „Vrei să te-mbolnăveşti? Sau o încui toată ziua în camera ei, sau dă-o pe mâna mea şi nu-ţi mai bate capul cu ea.”

„Carne din carnea mea”, zice, şi dă-i şi plângi. Aşa că zic:

„Foarte bine. Am eu grijă de ea. Nu mai plânge”.”

„Vezi nu-ţi pierde răbdarea”, zice. „E doar un copil, gândeşte-te.”

„Nu”, zic. „N-am să mi-o pierd.” Am ieşit şi am închis uşa.

„Jason”, zice. Nu i-am răspuns. Am luat-o pe palier. „Jason”, zicea din spatele uşii. Am coborât mai departe pe scară. În sufragerie nu era nimeni, pe urmă am auzit-o în bucătărie. Încerca s-o convingă pe Dilsey să-i mai dea o ceaşcă de cafea. Am intrat.

„Asta ţi-o fi uniforma de şcoală, nu?” zic. „Sau poate că azi e sărbătoare?”

„Numai jumătate de ceaşcă, Dilsey”, zice. „Te rog eu.”

„Ba deloc”, zice Dilsey. „Nu-ţi dau. N-ai ce face cu mai mult de-o ceaşcă, o fată de şaptesprezece ani, şi ce-ar mai zice şi domnişoara Cahline. Du-te şi te-mbracă de şcoală, să te ducă Jason cu maşina. Iar ai să-ntârzii.”

„N-are să mai întârzie”, zic. „Aranjăm noi asta acuma.” S-a uitat la mine, ţinând încă ceaşca în mână. Şi-a dat părul la o parte din ochi şi capotul i-a alunecat de pe umăr. „Lasă ceaşca şi vino puţin încoace”, zic.

„Da’ de ce?” zice.

„Haide”, zic. „Lasă ceaşca în chiuvetă şi vino-ncoace.”

„Ce-ţi mai trece prin gând, Jason?” zice Dilsey.

„Poate crezi c-ai să mă prosteşti şi pe mine ca pe bunică-ta şi pe toţi ăilalţi”, zic. „Dar ai să vezi că nu-i chiar aşa îţi dau zece secunde să pui ceaşca aia aşa cum ţi-am spus.”

Şi-a luat ochii de la mine. S-a întors spre Dilsey. „Cât e ceasul, Dilsey?” zice. „Când s-or face zece secunde, fluieră o dată. Numai jumătate de ceaşcă, Dilsey, te...”

Am înşfăcat-o de braţ. A scăpat ceaşca. S-a spart pe jos şi ea s-a smucit înapoi, uitându-se la mine, dar o ţineam de braţ. Dilsey s-a ridicat de pe scaun.

„Jason”, a spus.

„Dă-mi drumul”, zice Quentin. „Să ştii că te pocnesc.”

„Mă pocneşti, da?” zic. „Mă pocneşti?” A ridicat mâna cealaltă să mă lovească. I-am prins-o şi pe asta şi am imobilizat-o ca pe o pisică sălbatică. „Mă pocneşti, ai?” zic. „Aşa crezi tu?”

„Jason!” zice Dilsey. Am tras-o în sufragerie. I s-a desfăcut capotul şi-i fâlfâia pe lângă ea; aproape goală, putoarea. Dilsey şontâcăia după noi. M-am întors şi i-am trântit cu piciorul uşa-n nas.

„Nu te băga”, zic.

Quentin se sprijinea de masă strângându-şi capotul. M-am uitat la ea.

„Acuma”, zic. „Aş vrea să ştiu ce urmăreşti când chiuleşti de la şcoală şi când o minţi pe bunică-ta şi când îi plastografiezi iscălitura pe carnetul de note şi când o înnebuneşti de grijă. Ce urmăreşti cu asta?”

N-a spus nimic. Îşi strângea capotul în sus sub bărbie, adunându-şi-l pe lângă ea, privindu-mă. N-apucase încă să se boiască, şi arăta la faţă ca şi cum s-ar fi frecat cu o cârpă de curăţat pistolul. M-am dus şi am apucat-o de braţ. „Ce urmăreşti cu asta?” zic.

„Asta nu-i treaba ta”, zice. „Dă-mi drumul.”

Dilsey a deschis uşa „Jason”, zice.

„Ieşi afară, îţi spun”, zic. Nici măcar nu m-am uitat la ea. „Vreau să ştiu unde te duci când chiuleşti de la şcoală”, zic. „Pe stradă nu umbli, că te-aş vedea. Cu cine te-nhăitezi? Te ascunzi prin pădure cu vreunul din golanii ăia cu părul gominat? Asta faci?”

„Po... porcule”, zice. Se zbătea, dar o ţineam bine. „Porc scârbos!” zice.

„Ţi-arăt eu ţie”, zic. „Pe o femeie bătrână poate c-o sperii tu, dar am să-ţi arăt eu acuma cu cine ai de-a face.” Am apucat-o cu o singură mână, şi atunci s-a lăsat moale şi s-a uitat la mine şi ochii i s-au făcut mari şi întunecoşi.

„Ce vrei să-mi faci?” zice.

„Aşteaptă tu până-mi scot cureaua asta şi-ai să vezi”, zic, trăgând de curea. Atunci Dilsey m-a apucat de braţ.

„Jason”, zice. „Jason, nu ţi-e ruşine?”

„Dilsey”, zice Quentin. „Dilsey.”

„Nu-l las eu”, zice Dilsey. „Nu te speria, drăguţo.” Se agăţase de braţul meu. Pe urmă cureaua a ieşit şi m-am smucit şi i-am făcut vânt cât colo. S-a pocnit de masă. Era atât de bătrână că de-abia apuca să se târască dintr-un loc într-altul. Dar n-are a face: avem oricând nevoie de cineva în bucătărie care să mănânce ce nu pot ăia tinerii să dea gata. S-a băgat şontâcăind între noi, încerca iar să se agaţe de mine. „Dă-n mine atunci”, zice, „dacă nu eşti mulţumit decât când baţi pe cineva. Dă-n mine”, zice.

„Ce, crezi că n-am să dau?” zic.

„Pe tine te cred în stare de orice”, zice. Atunci am auzit-o pe mama pe scară. Aş fi putut să-mi închipui că n-o s-o rabde inima să nu se amestece. I-am dat drumul. S-a împleticit înapoi până la perete, strângându-şi capotul pe lângă ea.

„Bine”, zic, „mai lăsăm asta niţel. Dar să nu-ţi închipui că poţi să mă prosteşti pe mine. Eu nu sunt nicio femeie bătrână şi nicio căzătură de negresă cu un picior în groapă. Putoarea dracului”, zic.

„Dilsey”, zice. „Dilsey, vreau la mama.”

Dilsey s-a dus la ea. „Hai, taci”, zice. „N-are să-ndrăznească să te-atingă nici cu un deget cât sunt eu aici”. Mama cobora pe scară.

„Jason”, zice. „Dilsey.”

„Hai uşor”, zice Dilsey. „Nu-l las eu să te-atingă.” Şi-a pus mâna pe Quentin. Ea i-a zvârlit-o deoparte.

„Negresa dracului”, zice. A fugit spre uşă.

„Dilsey”, zicea mama pe scară. Quentin a alergat în sus pe scară pe lângă ea. „Quentin”, a zis mama. „Stai, Quentin.” Quentin a alergat înainte. Am auzit-o alergând în capul scărilor, pe urmă pe palier. Pe urmă s-a trântit uşa.

Mama se oprise. Pe urmă a început iar să meargă spre noi.

„Dilsey”, zicea

„Bine, bine”, zice Dilsey. „Uite că vin. Tu du-te şi scoate maşina şi aşteapt-o”, zice, „ca s-o duci la şcoală.”

„De asta nu-ţi face tu griji”, zic. „Am s-o duc la şcoală şi o să am şi grijă să rămână acolo. Dac-am început eu treaba asta, am s-o duc la bun sfârşit”

„Jason”, zicea mama pe scară.

„Du-te acuma”, zice Dilsey pornind spre uşă. „Vrei s-o faci şi pe ea să-nceapă? Vin, domnişoară Cahline.”

Am ieşit. Le auzeam pe scară. „Du-te-n pat, acuma”, spunea Dilsey. „Nu vezi că nu te-ai făcut încă bine să te dai jos? Haide în pat. Am eu grijă să nu-ntârzie la şcoală.”

M-am dus în spate să-mi scot maşina, pe urmă a trebuit să ocolesc până-n faţa casei ca să-i găsesc.

„Parcă ţi-am spus să pui cauciucul ăla la spate la maşină”, zic.

„Da’ n-am avut timp”, zice Luster. „N-a fost cine să stea cu ochii pe el până nu termină mammy la bucătărie.”

„Păi da”, zic. „Îngraş exact atâţia negri blestemaţi cât încap într-o bucătărie ca să umble după el, dar dacă eu am nevoie să mi se schimbe cauciucul la maşină, trebuie s-o fac singur.”

„N-am avut cu cine să-l las”, zice. Pe urmă a început el să geamă şi să bolborosească.

„Du-l în spate”, zic. „Ce dracu’ ţi-a venit să-l ţii pe-aici prin faţă, să-l vadă toată lumea?” I-am făcut s-o ia din loc înainte de-a începe să zbiere din toate puterile. Parcă n-ar fi destul duminicile, când toată pajiştea aia blestemată e plină de neisprăviţi care n-au altă distracţie şi nici şase negri de hrănit, şi-atunci împing de colo până colo o bilă mai mare de naftalină. Şi el aleargă în sus şi-n jos de-a lungul gardului şi zbiară de mama focului de câte ori dă cu

ochii de vreunul din ei, până când am să mă trezesc când mă aştept mai puţin că-mi percep cotizaţia de membru la clubul lor de golf, şi atunci mama şi cu Dilsey or să trebuiască să-şi ia nişte clanţe de porţelan şi câte un baston de plimbare, ca să se-apuce şi ele de-aşa ceva, dacă nu cumva o să trebuiască să m-apuc eu să joc noaptea la lumina lanternei. Şi-atunci or să ne trimită pe toţi la Jackson, nu? Ca să aibă şi ăia de acolo prilejul să sărbătorească balul de întoarcere a fiilor risipitori.

M-am întors la garaj. Cauciucul era acolo, sprijinit de perete, dar să mă ia dracu' dac-aveam de gând să mi-l pun singur. Am scos maşina şi am ocolit spre faţa casei. Ea stătea la marginea aleii. Zic:

„Ştiu că n-ai nicio carte; vreau numai să te-ntreb ce-ai făcut cu ele, presupunând că asta ar fi treaba mea. Sigur că n-am niciun drept să te-ntreb", zic, „eu nu-s decât elefantul care-a scos 11 dolari şi 65 de cenţi pentru ele în septembrie trecut."

„Cărţile mi le cumpără mama", zice. „Niciun cent din banii tăi nu merge pe mine. Mai degrabă mor de foame."

„Mda?" zic. „Spune-i asta bunică-ti şi vezi ce-ţi răspunde. Parcă n-ai fi chiar goală de sus până jos", zic, „chiar dacă dresurile astea cu care-ţi dai pe faţă ascund mai mult din tine decât orice altceva te-ai gândi să îmbraci."

„Vrei să spui că banii tăi sau ai ei au intrat măcar cu un cent în astea?" zice.

„Întreab-o pe bunică-ta", zic. „Întreab-o ce se-ntâmplă cu cecurile alea. Parcă ţin minte c-ai văzut cum a ars unul din ele." Nici măcar nu asculta, cu faţa ei toată lucind de boială şi ochii răi ca ai unui câine.

„Ştii ce-aş face dac-aş crede că măcar un cent din banii tăi sau ai ei au intrat în lucrurile astea de pe mine?" zice, şi s-a apucat cu mâna de rochie.

„Ce-ai face?" zic. „Ai umbla cu un butoi pe şolduri?"

„Aş rupe-o chiar acuma pe loc şi-aş arunca-o în stradă", zice. „Nu mă crezi?"

„Sigur că da", zic. „Mereu faci asta."

„Să vezi dacă n-o fac", zice. Şi-a apucat rochia la gât cu

amândouă mâinile ca şi cum ar fi vrut să şi-o rupă.

„Rupe-ţi tu rochia asta numai”, zic, „şi-am să-ţi dau, chiar aici pe loc, o bătaie s-o ţii minte toată viaţa.”

„Să vezi dacă n-o fac”, zice. Şi-atunci am văzut că într-adevăr voia să şi-o rupă, s-o rupă de pe ea. Până am oprit maşina şi am apucat-o de mâini se şi strânseseră vreo duzină de tipi să se uite la noi. M-a enervat atât de tare, că un minut parcă n-am mai văzut nimic în faţa ochilor.

„Mai fă o dată una ca asta şi-am să te fac să-ţi pară rău c-ai apucat să te naşti”, zic.

„Îmi pare rău de pe acuma”, zice. S-a lăsat moale şi pe urmă ochii i-au căpătat un fel de expresie ciudată, că mi-am zis: dacă te-apuci să-mi boceşti aici în maşină, pe stradă, te bat cu biciul. Te nenorocesc. Norocul ei că n-a început, aşa că i-am lăsat mâinile şi am pornit-o mai departe. Noroc că eram pe lângă o alee laterală pe unde s-o iau pe din dos ca să evit piaţa. Pe maidanul lui Beard şi începuseră să ridice cortul. Earl îmi dăduse deja cele două bilete de favoare în schimbul afişelor din vitrina noastră. Ea rămăsese moale pe locul ei, cu faţa întoarsă, muşcându-şi buzele. „Îmi pare rău de pe acuma”, zice. „Nu înţeleg de ce m-am mai născut.”

„Mai cunosc eu cel puţin unul care nu înţelege tot ce ştie despre asta”, zic. M-am oprit în faţa şcolii. Clopoţelul sunase, ultimii dintre ei tocmai intrau. „Ai ajuns şi tu o dată la timp”, zic. „Intri şi rămâi aici, sau trebuie să vin cu tine să am grijă şi de asta?” S-a dat jos şi a trântit portiera. „Ţine minte ce-ţi spun”, zic. „Vorbesc serios. Numai o singură dată să mai aud că chiuleşti şi te ascunzi prin uliţele dosnice cu vreunul din nenorociţii tăi.”

La asta s-a întors repede spre mine. „Nu m-ascund deloc”, zice. „Desfid pe oricine să ştie ce fac eu.”

„Ca şi cum n-ar şti toată lumea”, zic. „Toată lumea în oraşul ăsta ştie exact ce poamă eşti. Dar acuma nu mai ţine, auzi? Mie puţin îmi pasă ce faci”, zic. „Dar am o situaţie în oraşul ăsta, şi n-am să tolerez ca cineva din familia mea sa se poarte ca o neruşinată de negresă. M-auzi ce-ţi spun?”

„Nu-mi pasă”, zice. „Eu sunt oricum soi rău şi-am s-ajung în iad şi nici nu-mi pasă. Mai bine în iad decât în orice alt loc unde eşti tu.”

„Să mai aud o singură dată c-ai chiulit de la şcoală, şi chiar c-ai să vrei să fii în iad”, zic. Mi-a întors spatele şi a luat-o la fugă prin curte. „Încă o singură dată, ţine minte”, zic. Nu s-a mai uitat înapoi.

Am trecut pe la poştă să-mi iau scrisorile şi pe urmă am mers înainte până la prăvălie şi mi-am parcat maşina. Când am intrat, Earl s-a uitat la mine. I-am lăsat o şansă să spună c-am întârziat, dar el a spus doar:

„Au sosit prăşitoarele alea. Ai face bine să te duci să-l ajuţi pe moş Job să le scoată.”

M-am dus în spate unde bătrânul Job le scotea din lăzi, în ritmul de cam trei şuruburi pe oră.

„Tu ar trebui să te angajezi la mine”, zic. „Cam jumătate din negrii cei mai leneşi din oraşul ăsta mănâncă în bucătăria mea.”

„Eu lucrez cum îi place omului care mă plăteşte sâmbătă seara”, zice. „Şi dacă fac asta nu-mi mai rămâne prea mult timp ca să fac cum le-ar place şi altora.” A învârtit un şurub. „Nici nu prea sunt pe-aici prin partea locului din cei care să se spetească muncind, decât cel mult gândacii de bumbac.”

„Poţi să zici c-ai noroc că nu eşti un gândac din ăştia care să lucreze după prăşitoarele astea”, zic. „Ţi-ai da sufletul de prea multă muncă până s-ar gândi cineva să te dea cu insecticid.”

„Asta-i adevărat”, zice. „Gândacii ăştia au viaţă grea. Muncesc zi după zi, toată săptămâna, afară, în soare sau pe ploaie. N-au şi ei o verandă să se-aşeze să privească cum cresc pepenii şi sâmbăta nu-nseamnă nimic pentru ei.”

„Nici pentru tine n-ar mai însemna nimic sâmbăta”, zic „dac-ar depinde de mine să-ţi plătesc leafa. Scoate odată chestiile astea din lăzi şi du-le înăuntru.”

Am deschis întâi scrisoarea ei şi am scos cecul. Zi-i femeie şi gata. Cu şase zile întârziere. Şi tot ele îi bat la cap pe bărbaţi că sunt în stare să se ocupe de afaceri. Cât ar

putea să reziste în afaceri un bărbat care şi-ar închipui că zi-ntâi a lunii cade pe data de şase? Şi poţi să fii sigur că atunci când banca are să trimită scrisoarea cu contul ea are să vrea să ştie de ce nu mi-am depus salariul până în ziua de şase. O femeie nu se gândeşte la lucruri din astea.

„N-am primit răspuns la scrisoarea mea despre rochia de Paşti a lui Quentin. Aţi primit-o? N-am avut niciun răspuns la ultimele două scrisori pe care i le-am scris ei, deşi cecul din cea de-a doua a fost încasat o dată cu celălalt. Nu cumva e bolnavă? Scrie-mi imediat, sau dacă nu, vin eu acolo să văd cu ochii mei. Mi-ai promis că ai să mă anunţi când ea are să aibă nevoie de ceva. Aştept o veste de la tine înainte de zece ale lunii. Nu, mai bine telegrafiază-mi pe loc. Tu îi deschizi scrisorile pe care i le trimit ei. Ştiu sigur – de parcă te-aş vedea făcând-o. Telegrafiază-mi imediat ce-i cu ea, pe adresa asta.”

La vremea asta Earl începuse să zbiere la Job, aşa că le-am pus deoparte şi m-am dus şi eu să-ncerc să-i mai dau ghes. Ţara asta, dacă are nevoie de ceva, are nevoie de mână de lucru albă. Ia să-i lăsăm pe negrii ăştia buni de nimic să moară de foame vreo doi ani, şi-atunci au să vadă ce trai uşor aveau.

Pe la vreo zece m-am dus în faţă. Era acolo un voiajor comercial. Mai erau câteva minute până la zece, aşa că l-am invitat să meargă până la colţ să bem o coca-cola. Din vorbă-n vorbă am ajuns la recolte.

„Nu-i nimic adevărat”, zic. „Bumbacu-i o cultură de speculă, îi bagă tot felul de gărgăuni în cap fermierului şi-l fac să scoată o recoltă cât mai mare ca ei s-o poată specula pe piaţă şi să aibă cu ce să-i momească pe fraieri. Ce-ţi închipui, că fermierul scoate ceva de-aici decât că-l bate soarele până-i înroşeşte ceafa şi-şi mai cocoşează şi spinarea? Poate crezi că omul care-l pune în pământ cu sudoarea frunţii scoate din asta vreun păcătos de cent mai mult de cât îi ajunge să-şi ţină zilele?” zic. „Ia numai să scoată o recoltă ca lumea, şi nu-i mai rentează nici s-o

culeagă; şi dacă scoate o recoltă de sărăcie, nu mai are nici ce să egreneze. Şi pentru ce, mă rog? Pentru un pumn de ovrei blestemaţi din Est. Nu vorbesc de tipii de religie iudaică", zic, „am cunoscut evrei care au fost cetăţeni onorabili. Ai putea să fii şi dumneata unul din ăştia", zic.

„Nu", zice, „eu sunt american."

„Fără supărare", zic. „Eu îi recunosc oricui ce i se cuvine, indiferent de religie sau de orice. N-am nimic cu ovreii ca indivizi", zic. „E vorba de rasă. Recunoşti că nu produc nimic. Vin şi ei după pionieri într-o ţară nouă şi le vând haine."

„Îi confunzi cu armenii", zice, „nu? Un pionier nici n-ar avea ce să facă cu haine noi."

„Fără supărare", zic. „N-am să-i scot niciodată cuiva pe nas religia de care ţine."

„Sigur", zice. „Eu sunt american. Strămoşii mei au avut sânge franţuzesc, din cauza asta am nasul aşa. Eu sunt american pursânge."

„Şi eu tot aşa", zic. „N-am mai rămas prea mulţi. Vorbesc despre tipii ăia care stau acolo la New York şi-i duc de nas pe fraierii care se gândesc să speculeze."

„Asta aşa e", zice. „Pentru un om sărac specula la bursă e nenorocire. Ar trebui să se interzică prin lege."

„Nu-i aşa că am dreptate?" zic.

„Da", zice. „Cred şi eu că ai. Toate astea-s pe spinarea fermierului."

„Ştiu şi eu c-am dreptate", zic. „Specula la bursă e prăjeală, afară de cazul c-ai pe cineva care să te informeze pe sub mână. Se-ntâmplă că eu am relaţii cu nişte tipi care sunt acolo la faţa locului. Consilierul lor e unul din marii mahări din New York. Ştii cum fac eu", zic, „nu risc niciodată prea mult deodată. Pe tipii care-şi închipuie că sunt deştepţi şi care vor să facă avere din trei dolari, pe ăia îi pândesc ei. Pe socoteala ăstora fac ei afacerile."

Pe urmă a bătut zece. M-am dus la poştă. Bursa se înviorase puţin, exact cum spuseseră ei. M-am retras într-un colţ şi am mai scos o dată telegrama, să fiu mai sigur. În timp ce mă uitam la ea, s-a mai transmis o cotă. Urcase cu

două puncte. Cumpărau cu toţii. Se vedea asta din ce spuneau. Îşi luau avânt. Ca şi cum n-ar fi ştiut că nu putea să se termine decât într-un singur fel. Ca şi cum ar fi vreo lege sau ceva care să le lase altceva de făcut decât să cumpere. De, şi ovreii ăştia din est trebuie să trăiască şi ei. Dar sa mă ia dracu' dacă nu-i mai mare ruşinea când orice nenorocit de venetic care nu-i în stare să-şi câştige existenţa în ţara unde l-a pus Dumnezeu are voie să vină în ţara asta să scoată banii direct din buzunarul americanilor. A mai urcat cu două puncte. Patru puncte. Dar ce dracu', ăştia erau dracului acolo la faţa locului, şi ştiau ce se-ntâmplă. Şi dacă nu mergeam după sfatul lor, atunci de ce naiba le mai dădeam zece dolari pe lună? Am plecat, pe urmă mi-am adus aminte şi m-am întors şi i-am trimis telegrama: „Totu-i în regulă. Q scrie azi."

„Q?", zice telegrafistul.

„Da", zic. „Q. Nu ştii cum se scrie Q?"

„Am întrebat ca să fiu mai sigur", zice.

„Trimite-o aşa cum am scris-o şi-ţi garantez c-ai să fii sigur", zic. „Trimite-o cu taxă inversă."

„Ce telegrafiezi acolo, Jason?" zice doctorul Wright, uitându-se peste umărul meu. „E vreun mesaj cifrat să cumpere?"

„Asta mă priveşte pe mine", zic. „Voi n-aveţi decât să vă puneţi capul la contribuţie. Voi vă pricepeţi mai bine decât tipii ăia din New York."

„De, eu ar trebui să mă pricep", zice doctorul Wright. „Aş fi economisit ceva bani anul ăsta dacă aş fi cultivat la doi cenţi pfundul."

A mai venit o cotă. Scăzuse cu un punct.

„Jason vinde", zice Hopkins. „Uitaţi-vă ce cap face."

„Ce fac eu mă priveşte pe mine", zic. „Voi, băieţi, faceţi cum vă taie capul. Ovreii ăia bogaţi din New York trebuie să trăiască şi ei ca oricare din noi", zic.

M-am întors la prăvălie. Earl avea treabă în faţă. M-am dus în spate la biroul meu şi am citit scrisoarea de la Lorraine. „Tăticuţule, ce mult aş vrea să fii aici. N-are niciun haz când nu-i tăticuţu aici în oraş. Ce dor mi-e de tăticuţu

meu dulce!” Cred şi eu că-i e. Ultima dată i-am dat patruzeci de dolari. I i-am dat. Nu-i promit niciodată nimic unei femei şi nici n-o las să ghicească dinainte ce-am de gând să-i dau. Numai aşa poţi să le ai la mână. Să nu fie niciodată sigure. Dacă nu-ţi vine în gând ce surpriză să le mai faci, n-ai decât să le arzi una peste bot.

Am rupt-o şi am ars bucăţile deasupra scuipătorii. Eu am o regulă să nu păstrez niciun petec de hârtie scris de vreo femeie, şi nici nu le scriu niciodată. Lorraine se tot ţine de mine să-i scriu, dar eu zic orice-aş fi uitat să-ţi spun poate să aştepte foarte bine până mai vin eu la Memphis dar nu mă supără dacă-mi scrii din când în când în plic obişnuit, numai că dacă te pune dracu’ vreodată să-ncerci să-mi telefonezi, Memphisul n-o să fie destul de mare pentru tine, zic. Când sunt acolo, zic, sunt băiat bun, dar n-am să-i dau voie niciunei fufe să mă cheme la telefon. Ţine-aici, zic când i-am dat cei patruzeci de dolari. Dacă cumva te-mbeţi şi-ţi trece prin cap să-mi telefonezi, adu-ţi aminte de ce ţi-am spus şi numără până la zece înainte de a te apuca s-o faci.

„Şi când o să fie asta?” zice.

„Când o să fie ce? zic.

„Când mai vii iar pe-aici?” zice.

„Te-anunţ eu”, zic. Pe urmă a vrut să-mi facă cinste c-o bere, dar n-am lăsat-o. „Ţine-ţi banii”, zic. „Cumpără-ţi o rochie cu ei.” I-am dat şi servitoarei o bancnotă de cinci dolari. În fond, cum spun eu, banii nici n-au valoare; contează doar cum îi cheltuieşti. Banii nu sunt ai nimănui, aşa că de ce să te mai chinuieşti să-i strângi. Sunt pur şi simplu ai ăluia care poate să pună mâna pe ei şi să-i ţie. E unul chiar aici în Jefferson care-a strâns o grămadă de bani vânzând tot felul de mărfuri de două parale negrilor şi care locuia într-o singură cameră deasupra prăvăliei, cam de mărimea unei cocini de porci, şi-şi făcea singur de mâncare. Acum vreo patru sau cinci ani s-a îmbolnăvit. Boala l-a băgat în toţi sperieţii aşa că atunci când s-a pus iar pe picioare a devenit credincios practicant şi şi-a cumpărat un misionar din China, cu cinci mii de dolari pe

an. Uneori mă gândesc ce furii au să-l apuce când o să dea ortul popii şi-o să constate că iadul nici nu există şi-o să-şi aducă aminte de cei cinci mii de dolari pe an. Cum zic eu, mai bine-ar muri pe loc, să facă economie de bani.

Când a ars de tot am vrut să le bag pe celelalte în buzunar când dintr-odată ceva mi-a şoptit să mă uit şi la scrisoarea pentru Quentin înainte de a mă întoarce acasă, dar tocmai atunci Earl a început să zbiere după mine în faţă, aşa că le-am pus deoparte şi m-am dus să servesc un cretin de fermier care-a stat un sfert de oră să se gândească dacă să cumpere o curea de ham de douăzeci sau una de treizeci şi cinci de cenţi.

„Eu zic s-o iei p-asta mai bună”, zic. „Cum vă mai închipuiţi c-o s-o scoateţi la capăt dacă lucraţi cu unelte de-astea ieftine?”

„Dacă asta nu-i bună”, zice, „de ce-o mai daţi la vânzare?”

„N-am spus că nu-i bună”, zic. „Am spus că nu-i la fel de bună ca ailaltă.”

„De unde ştii că nu-i”, zice. „Dumneata nu te-ai folosit niciodată de vreuna din ele.”

„Pentru că pe asta nu se cer treizeci şi cinci de cenţi”, zic. „De asta ştiu că nu-i aşa de bună.”

A ţinut-o pe cea de douăzeci de cenţi în mână, răsfirându-şi-o printre degete. „Zic s-o iau tot p-asta”, zice. Am vrut să i-o iau s-o împachetez, dar el a strâns-o şi a băgat-o în buzunarul de la salopetă. După asta şi-a scos punga de tutun, a desfăcut-o în cele din urmă şi a scuturat în palmă nişte monede. Mi-a dat una de douăzeci şi cinci de cenţi. „Cu ăilalţi cincisprezece cenţi îmi cumpăr ceva de mâncare acuma, la prânz”, zice.

„N-ai decât”, zic. „Dumneata hotărăşti. Numai că să nu vii la mine la anu’ şi să te plângi că-ţi trebuie hamuri noi.”

„N-am ajuns încă să-mi strâng recolta de la anu’”, zice. Până la urmă am scăpat de el, dar de fiecare dată când scoteam scrisoarea se ivea câte ceva. Se strânseseră cu toţii în oraş din cauza circului, sosind cu zecile să-şi cheltuiască banii pe ceva ce nici n-ar fi adus vreun folos

oraşului, ceva ce n-avea să lase nimic pe urmă decât banii pentru care aveau să se bată tipii de la primărie ca să şi-i împartă între ei, şi Earl alerga în sus şi-n jos ca o găină beată, tot spunând: „Da, doamnă, vă serveşte domnul Compson. Jason, vrei să-i arăţi doamnei cârligele alea de perdele de cinci cenţi?”

Tocmai; lui Jason îi place să muncească. Cum spun, eu n-am avut avantajele unei pregătiri universitare, pentru că la Harvard te-nvaţă cum să te duci să-noţi noaptea fără să ştii să-noţi şi la Sewanee nici măcar nu te-nvaţă ce e apa. Zic n-aveţi decât să mă trimiteţi la Universitatea de stat; poate c-acolo am să-nvăţ cum să-mi opresc ceasul cu pulverizatorul de parfum şi pe urmă puteţi să-l înscrieţi pe Ben în marina militară zic sau la cavalerie, oricum au ce face cu scopiţii în cavalerie. Pe urmă când ea a trimis-o pe Quentin acasă s-o ţin eu cu banii mei am zis şi-atunci că-i foarte bine, în loc să trebuiască să mă duc la dracu-n praznic în Nord să-mi caut slujbă mi-au trimis slujbă la domiciliu şi atunci mama a început să plângă şi eu zic n-aş avea nicio obiecţie s-o ţin aici; dac-aş şti că asta-i o satisfacţie pentru dumneata, mi-aş lăsa baltă slujba şi-aş face pe doica pentru ea şi v-aş lăsa pe dumneata şi pe Dilsey să ţineţi casa, sau pe Ben. Să-l angajăm la un circ; trebuie să se găsească tipi care să dea un ban să-l vadă, şi ea dă-i-nainte cu bocitul şi cu copilaşul mamei nenorocit şi eu zic da are să ne-ajute mai mult de-o grămadă când o mai creşte că acum nu-i nici măcar o dată şi jumătate cât mine şi ea zice că lasă că ea are să se ducă în curând şi atunci are să fie mai bine pentru noi toţi aşa că eu zic bine, cum vrei dumneata, e nepoata dumitale şi asta-i mai mult decât ar putea susţine orice altă bunică a ei. Numai că zic e-o chestiune de timp. Dacă-ţi închipui că ea are să se ţină de cuvânt şi n-are să-ncerce s-o vadă, te-nşeli, pentru că prima dată a fost atunci când şi mama îi tot da înainte cu mulţumesc lui Dumnezeu că nu eşti un Compson decât cu numele, pentru că doar tu mi-ai mai rămas, tu şi cu Maury, şi eu zic foarte bine, eu personal pot să mă lipsesc de unchiul Maury şi pe urmă au venit ei să spună că sunt gata

să plece. Mama s-a oprit atunci din plâns. Şi-a tras voaleta pe faţă şi am coborât pe scări. Unchiul Maury ieşea tocmai din sufragerie, cu batista la gură. S-au dat cu toţii la o parte şi am ieşit tocmai la timp s-o văd pe Dilsey împingându-i pe Ben şi pe T.P. dincolo după colţul casei. Am coborât treptele şi ne-am urcat în trăsură. Unchiul Maury îi tot spunea mamei surioară, surioară, vorbind parcă cu prune în gură şi mângâind-o pe mama pe mână. Vorbea cu ceva în gură, ce-o fi fost.

„Ţi-ai pus panglica de doliu?” zice ea „De ce nu plecăm odată până nu începe Benjamin să se dea în spectacol. Săracul copil. Nici nu ştie ce nenorocire l-a lovit.”

„Lasă, lasă”, zice unchiul Maury, mângâindu-i mâna, vorbind cu gura plină. „E mai bine aşa. Să nu-şi cunoască jalea cât timp poate.”

„Alte mame îi au pe copiii lor să le fie mângâiere în clipe din astea”, zice mama.

„Tu ne ai pe Jason şi pe mine”, zice el.

„Pentru mine e groaznic”, zice ea. „Să-i văd pe doi dintre ei cum se duc, aşa, în mai puţin de doi ani.”

„Lasă”, zice el. După un timp şi-a dus mâna pe furiş la gură şi le-a aruncat pe fereastră. Atunci de-abia mi-am dat seama a ce mirosea. Cuişoare. Îmi închipui că s-a gândit că cel puţin la înmormântarea tatii, sau poate că bufetul crezuse că era tata şi-i pusese piedică atunci când trecuse prin faţa lui. Cum tot spun eu, dacă tot trebuia să vândă ceva ca să-l trimită pe Quentin la Harvard, ar fi fost mult mai al dracului de bine pentru toţi dac-ar fi vândut bufetul ăsta şi şi-ar fi cumpărat o cămaşă de forţă cu o singură mânecă cu o parte din bani. Mă gândesc acuma că dacă tot neamul Compson a dispărut înainte de a ajunge la mine, aşa cum tot spune mama, e că el i-a băut pe toţi. Cel puţin nu l-am auzit niciodată oferindu-se să vândă ceva ca să mă trimită pe mine la Harvard.

Aşa că el îi tot mângâia mâna şi-i spunea: „Săraca mea surioară”, tapotându-i mâna cu una din mănuşile acelea negre pentru care am primit nota de plată peste patru zile pentru că eram atunci în douăzeci şi şase ale lunii şi se

împlinise în ziua aceea tocmai o lună de când tata se dusese acolo şi o luase şi o adusese acasă, fără să spună vreun cuvânt despre locul unde ar fi fost ea sau orice altceva în legătură cu asta şi mama plângea şi spunea: „Şi nici măcar nu l-ai văzut? Nici măcar n-ai încercat să-l faci să-şi ia vreun angajament pentru copil?” şi tata răspunzându-i: „Nu, ea n-are să se atingă de banii lui, de niciun cent din banii lui”, şi mama atunci: „Da-l putem sili prin lege. Doar dacă nu cumva... Jason Compson”, zicea, „nu cumva ai fost atât de prost să-i spui că...”

„Şşşş, Caroline”, zice tata, şi pe urmă m-a trimis s-o ajut pe Dilsey să scoatem leagănul cel vechi din pod şi eu ştiu că am zis:

„Bravo, mi-au adus acuma slujba mea aici, la domiciliu”, pentru că tot timpul noi am mai sperat că aveau să aranjeze chestia asta şi că el o luase pentru că mama tot spunea că ea avea să aibă cel puţin atâta ruşine faţă de familie ca să nu-mi distrugă şansele, după ce ea şi cu Quentin avuseseră posibilitatea să şi le-ncerce pe-ale lor.

„Da’ unde-n altă parte să stea copilul ăsta?” zice Dilsey. „Cine s-o crească dacă nu eu? Nu i-am crescut eu pe toţi?”

„Şi chiar că mare ispravă ai făcut cu asta”, zic. „Oricum, sigur e că ea are să aibă de-acum încolo un pretext cât se poate de bun să dea din gură.” Aşa că i-am adus leagănul jos şi Dilsey începuse să-l aranjeze în camera ei de pe vremuri. Şi atunci mama chiar că a început de-a binelea.

„Şşşş, domnişoară Cahline”, zice Dilsey. „Ai s-o trezeşti.”

„Cum, aici?” zice mama. „S-o contaminăm în atmosfera asta? Şi-aşa are să fie destul de greu cu ereditatea ei.”

„Taci, lasă acuma”, zice tata. „Nu fi stupidă.”

„Da’ de ce să nu doarmă aicea?” zice Dilsey. „Asta-i camera în care am culcat-o pe maică-sa în fiecare noapte de când a fost destul de mare ca să doarmă singură în camera ei.”

„Tu nu-nţelegi”, zice mama. „Când mă gândesc că fata mea a fost dată afară din casa ei de bărbatu-său. Biet copilaş nenorocit”, zice, uitându-se la Quentin. „Nici n-ai să ştii vreodată câtă suferinţă ai adus pe lume odată cu tine.”

„Lasă, Caroline”, zice tata

„Ce-ţi veni să faci aşa de faţă cu Jason?” zice Dilsey.

„Am tot căutat să-l scutesc pe el”, zice mama. „Cât am căutat să-l apăr de toate astea. Acuma cel puţin s-o scap pe ea.”

„Şi ce-o să-i strice dacă doarme aici, vreau să ştiu?” zice Dilsey.

„Ce să fac”, zice mama. „Ştiu că nu sunt decât o femeie bătrână şi care-i bate la cap pe toţi. Dar mai ştiu că nu poţi să încalci legile lui Dumnezeu fără teamă de pedeapsă.”

„Prostii”, zice tata. „Fă-i atunci patul în camera domnişoarei Caroline, Dilsey.”

„Poţi să spui tu că-s prostii”, zice mama. „Numai că ea nu trebuie să afle niciodată. Nici măcar nu trebuie să audă numele ăsta, Dilsey. Îţi interzic să pronunţi vreodată numele ăsta când e ea de faţă. Dac-ar putea să se facă mare fără să ştie că a avut mamă, i-aş mulţumi lui Dumnezeu.”

„Nu fi proastă”, zice tata.

„Eu nu m-am amestecat niciodată când ai vrut tu să-i creşti cum ai crezut de cuviinţă”, zice mama. „Dar acuma nu mai suport. Trebuie să hotărâm asta acuma, în seara asta. Sau stabilim că numele acesta nu va mai fi niciodată pronunţat când e ea de faţă, sau ea pleacă, sau dacă nu, plec eu. Alege.”

„Linişteşte-te”, zice tata. „Acuma eşti nervoasă. Pune-i leagănul aici, Dilsey.”

„Da’ şi dumneata eşti bolnav rău”, zice Dilsey. „Parc-ai fi un strigoi. Pune-te numaidecât în pat, şi-am să-ţi fac un grog şi poate c-ai să adormi. Cred că n-ai mai dormit ca lumea de când ai plecat de-acasă.”

„Nu”, zice mama. „Nu ştii ce-a spus doctorul? De ce-i mai dai ghes să bea? Asta-i boala lui, parcă nu ştii. Uită-te la mine, şi eu sufăr, dar nu-s atât de slabă ca să trebuiască să mă sinucid cu whisky.”

„Vorbeşti şi tu”, zice tata „Ce ştiu doctorii? Îşi câştigă traiul spunându-le oamenilor să facă exact ce nu fac în momentul respectiv, principiu care reprezintă exact suma

cunoştinţelor generale despre maimuţa degenerată numită om. Parcă văd că foarte curând ai s-aduci un popă să mă ţină de mână." Atunci mama a început să plângă, şi el a ieşit din cameră. A coborât pe scară şi am auzit uşa bufetului. M-am trezit din somn şi l-am auzit iar coborând pe scară. Probabil că mama adormise, pentru că acuma în sfârşit era linişte în casă. Şi el încerca să se mişte pe tăcute, pentru că eu nici nu-l auzeam, doar foşnetul cămăşii lui de noapte şi picioarele lui goale pe duşumea în faţa bufetului.

Dilsey i-a pregătit leagănul şi a dezbrăcat-o şi a culcat-o. Nici nu se trezise de când o adusese el în casă.

„Aproape că-i prea mare pentru leagănul ăsta", zice Dilsey. „Aşa, am să-mi fac un culcuş în hol, ca să nu trebuiască să te mai scoli dumneata peste noapte."

„Eu nici n-am să dorm", zice mama. „Tu du-te să te culci. Lasă-mă pe mine. Aş fi fericită să-mi sacrific viaţa, cât îmi mai rămâne de trăit, pentru ea, numai să nu..."

„Taci, acuma", zice Dilsey. „O s-avem noi grijă de ea. Şi tu du-te la culcare", către mine. „Mâine trebuie să te duci la şcoală."

Aşa că am ieşit din cameră, dar pe urmă mama m-a chemat înapoi şi a plâns un timp pe umărul meu.

„Tu eşti singura mea speranţă", zice. „Îi mulţumesc în fiecare seară lui Dumnezeu că mi te-a dat." Şi în timp ce şedeam acolo şi aşteptam să înceapă ea zice: Mulţumesc lui Dumnezeu că dacă a trebuit să se ducă şi el mi-ai fost lăsat tu nu Quentin. Mulţumesc lui Dumnezeu că nu eşti un Compson, pentru că tot ce mi-a rămas acuma eşti tu şi cu Maury şi eu zic: Eu în ce mă priveşte mă pot lipsi de unchiul Maury. Şi el în vremea asta o tot mângâia pe mama pe mână cu mănuşa lui neagră şi când îi vorbea îşi întorcea în altă parte capul. Şi le-a scos când i-a venit rândul să ia lopata. S-a dus până lângă cei din faţă, unde ţineau umbrelele să-i apere de ploaie, şi tot dădeau din picioare şi încercau să-şi scuture noroiul de pe pantofi şi-şi ţineau lopeţile în mâini ca să aibă cu ce să-i cureţe, şi cădeau cu un sunet găunos deasupra, şi când m-am dat înapoi pe

lângă cupeu l-am văzut pe după o piatră de mormânt mai trăgând un gât dintr-o sticlă. Îmi venea să cred că n-o să se mai oprească niciodată, mai ales că eram şi cu hainele mele noi, numai că nu se strânsese încă prea mult noroi pe roţi, şi mama a băgat de seamă şi a şi spus: Nici nu ştiu când o să-ţi mai poţi lua altele şi unchiul Maury zice: „Hai, lasă. Nu-ţi mai face tu griji. Ştii că sunt aici şi poţi să contezi oricând pe mine.”

Şi chiar aşa a şi fost. Oricând. Cea de a patra scrisoare era de la el. Dar nici nu mai era nevoie s-o deschid. Parcă aş fi scris-o eu însumi, sau i-aş fi recitat-o pe dinafară, şi mai puteam adăuga şi zece dolari pe deasupra, ca să fiu mai sigur. Dar cu scrisoarea ailaltă aveam o presimţire. Simţeam că venise vremea când ea putea să-ncerce iar vreuna din figurile ei. Încă de prima dată începuse să-şi cam dea seama. A cam văzut că cu mine trebuie să-ncerce alte figuri decât cu tata. Când groapa s-a umplut până aproape de margine mama s-a pus pe plâns de-a binelea, aşa că unchiul Maury a luat-o cu el şi au plecat împreună. Zice: Găseşti tu pe cineva cu care să vii; oricare din ei poate să te ia cu trăsura. Eu trebuie s-o duc pe maică-ta şi eu mă gândeam să-i spun: Da, sigur, ar fi trebuit să-ţi aduci două sticle, nu una, numai că m-am gândit unde suntem şi l-am lăsat în pace. Parcă mult le păsa lor cât de tare mă udam eu, cel mult că pe urmă mama ar fi putut să se dea de ceasul morţii de teamă c-aş fi putut să fac o pneumonie.

Şi-aşa, mă gândeam la asta privind la ei cum aruncă noroiul înăuntru, bătătorindu-l ca şi cum ar fi vrut să facă ciment sau mai ştiu eu ce, sau să facă un gard, şi am început să mă simt cam nu ştiu cum, aşa că m-am hotărât să mă-nvârtesc prin jur pe-acolo câţiva paşi. Mi-am spus că dac-am s-o iau spre oraş au să m-ajungă şi-au să-ncerce să mă suie în una din trăsurile lor, aşa că am luat-o prin dos, către cimitirul negrilor. M-am oprit sub nişte cedri, unde nu prea bătea ploaia, doar aşa picurând din când în când, şi de unde puteam să-i văd când or să termine şi-or s-o ia din loc. După o vreme plecaseră cu toţii, aşa c-am aşteptat un moment şi pe urmă am ieşit şi eu de sub pomi.

A trebuit să merg pe cărare ca să nu intru-n iarba udă de ploaie aşa că n-am văzut-o, până când ajunsesem aproape acolo, cum stătea în picioare într-o pelerină neagră, uitându-se la mormanul de flori. Am ştiut de la început cine era, chiar înainte ca ea să se fi întors să se uite la mine şi să-şi dea voalul la o parte.

„Bună, Jason”, zice întinzându-mi mâna. Ne-am strâns mâna.

„Ce cauţi aici?” zic. „Parcă i-ai promis să nu te mai întorci pe-aici. Te credeam mai cu cap.”

„Zău?” zice. S-a întors iar să privească florile. Trebuie să fi fost flori de cel puţin cincizeci de dolari. Cineva pusese o jerbă şi pe-al lui Quentin. „Aşa credeai?” zice.

„Dar nici nu pot să spun că mă mir”, zic. „Pe tine te cred în stare chiar de orice. Tu nu te gândeşti la nimeni. Nu-ţi pasă efectiv de nimeni.”

„A, da”, zice, „slujba aia.” Privea mormântul. „Îmi pare tare rău de chestia aia, Jason.”

„Cred că-ţi pare”, zic. „Acuma nu mai faci pe grozava. Dar nu trebuia să te-ntorci. Aici n-a mai rămas nimic. N-ai decât să-l întrebi pe unchiul Maury dacă nu mă crezi pe mine.”

„Eu nu vreau nimic”, zice. Se uita la mormânt. „Da’ de ce nu mi-au spus şi mie?” zice. „Am văzut din întâmplare într-un ziar. Pe ultima pagină. Chiar din întâmplare.”

N-am spus nimic. Şedeam acolo privind mormântul, şi pe urmă m-am pomenit gândindu-mă la vremea când eram mici, şi una şi alta, şi iar am început să mă simt nu ştiu cum, parcă furios sau nu ştiu nici eu cum, şi mă gândeam cum acuma o să-l avem pe unchiul Maury prin casă toată vremea, să pună la cale lucrurile cam în felul în care mă lăsase pe mine să mă întorc acasă singur prin ploaie. Zic:

„Frumos îţi şade, să te fofilezi aici cum ai aflat c-a murit. Numai că n-o să-ţi prea folosească. Să nu crezi că poţi să profiţi de asta ca să te-ntorci îndărăt. Dacă nu te poţi ţine pe calul pe care ţi l-ai ales, n-ai decât să umbli pe jos”, zic. „Acasă, nici nu mai ştim de numele tău”, zic. „Ştiai asta? Nici nu mai ştim de tine, nici de el, nici de Quentin”, zic.

„Ştiai?”

„Ştiu”, zice. „Jason”, zice privind înainte mormântul, „dacă faci în aşa fel s-o văd o clipă doar îţi dau cincizeci de dolari.”

„Nici n-ai cincizeci de dolari”, zic.

„Faci asta?” zice, fără să se uite la mine.

„Să văd banii”, zic, „nu te cred că ai cincizeci de dolari.”

Îi vedeam mâinile cum i se mişcă sub pelerină, şi pe urmă şi-a întins palma. Al dracului să fiu dacă nu era plină de bani. Vedeam două sau trei bancnote galbene.

„Ce, îţi mai dă încă bani?” zic. „Cât îţi mai trimite?”

„Îţi dau o sută”, zice. „Vrei?”

„Stai niţel”, zic, „şi trebuie să faci cum îţi spun eu, că n-aş vrea nici pentru o mie de dolari să afle ea.”

„Da”, zice, „fac cum îmi spui tu. S-o văd o clipă. N-am să-ţi cer nimic, n-am să fac nimic. După aia plec numaidecât.”

„Dă-mi banii”, zic.

„Ţi-i dau după aia”, zice.

„Ce, n-ai încredere în mine?” zic.

„Nu”, zice. „Te cunosc. Am crescut doar împreună.”

„Tocmai tu vorbeşti de încredere în oameni”, zic. „Bine”, zic, „eu nu mai stau aici în ploaie. La revedere”, şi am vrut s-o iau din loc.

„Jason”, zice. M-am oprit.

„Da”, zic. „Grăbeşte-te. M-am udat pân’ la piele.”

„Bine”, zice. „Uite.” Nu se vedea nimeni prin jur. M-am întors şi am luat banii. Ea îi mai ţinea încă în mână. „Dar faci aşa cum te-am rugat?” zice, privindu-mă pe sub voal. „Promiţi?”

„Dă drumul la bani”, zic. „Vrei să treacă cineva şi să ne vadă?”

Le-a dat drumul. Am băgat banii în buzunar. „Dar faci aşa, Jason?” zice. „Nu ţi-aş cere dacă ar fi vreun alt mijloc.”

„Poţi să fii al dracului de sigură că nu-i niciun alt mijloc”, zic. „Sigur c-am s-o fac. Ţi-am spus c-am s-o fac, nu? Numai că trebuie să faci exact aşa cum îţi spun eu.”

„Da”, zice. „Aşa am să fac.” Aşa că i-am spus unde să stea s-aştepte şi m-am dus la staţia de închiriat trăsuri. M-

am grăbit şi am ajuns tocmai în momentul când deshămau cupeul. L-am întrebat dacă i se plătise pentru toată cursa şi a spus că nu şi am spus că doamna Compson a uitat ceva aşa c-am să mai am nevoie puţin de el, şi m-au lăsat să-l iau iar. Vizitiu era Mink. I-am oferit o ţigară de foi şi ne-am învârtit un timp până când a început să se întunece pe străzile dosnice, aşa că nu l-ar mai fi putut recunoaşte. Pe urmă Mink mi-a spus că o să trebuiască să ducă trăsura înapoi aşa că i-am spus că o să-i dau o ţigară de foi şi am luat-o pe alee şi eu am traversat curtea până în faţa casei. M-am oprit în hol până i-am auzit sus pe mama şi pe unchiul Maury, şi atunci m-am dus în spate la bucătărie. Ea şi cu Ben erau acolo cu Dilsey. Am spus că mama vrea s-o vadă şi am luat-o în casă. Am luat din cuier haina de ploaie a unchiului Maury şi am înfăşurat-o în ea şi am luat-o în braţe şi am ieşit prin dos pe alee şi m-am întors la cupeu. I-am spus lui Mink să mâne spre gară. Îi era frică să treacă prin faţa staţiei de trăsuri, aşa c-am luat-o pe din dos şi am văzut-o stând acolo la colţ sub felinar şi i-am spus lui Mink să mâne chiar pe lângă trotuar şi când aveam să-i spun Acuma să dea bici cailor. Pe urmă am scos-o din haina de ploaie şi-am ţinut-o la fereastră şi Caddy a văzut-o şi a făcut un fel de salt înainte.

„Biciul, Mink”, am spus, şi Mink i-a atins şi am trecut pe lângă ea ca o locomotivă. Acuma te poftesc să te duci să iei trenul ăla aşa cum ai promis, mi-am zis. O vedeam prin ferestruica din spate cum alerga după noi. „Dă bici ca lumea, Mink”, zic. „Mergem acasă.” Când am dat colţul, ea încă mai alerga.

În noaptea aia mi-am mai numărat o dată banii şi i-am pus bine, şi, drept să spun, nu mă simţeam deloc prost. Asta are să te-nveţe minte, ziceam. Cred c-acuma ţi-ai dat seama că nu poţi să mă păcăleşti cu slujba aia pe care mi-ai promis-o şi să scapi basma curată. Nici nu-mi trecea prin cap că n-avea să-şi respecte cuvântul şi n-o să ia trenul ăla. Doar că pe-atunci nu prea mă pricepeam cum stau lucrurile cu femei ca ea; eram destul de nătăfleţ s-o cred pe cuvânt, pentru că al dracului să fiu dacă a doua zi dimineaţă ea n-a

intrat în prăvălie, numai c-a avut destul bun-simţ să-şi ţină voalul pe faţă şi să nu vorbească cu nimeni. Era o sâmbătă dimineaţă, pentru că eram la prăvălie, şi ea a venit drept în spate la biroul unde stăteam eu, grăbită.

„Mincinosule”, zice. „Mincinosule.”

„Ce, eşti nebună?” zic. „Ce-ţi trece prin cap? Vii aici aşa?” Voia să spună ceva, dar i-am tăiat-o scurt. Zic: „Din vina ta am pierdut deja o slujbă; vrei s-o mai pierd şi p-asta? Dacă ai să-mi spui ceva neapărat, ne-ntâlnim undeva după ce se-nserează. Şi în fond ce-ai să-mi spui?” zic. „N-am făcut tot ce ţi-am promis? Ţi-am spus c-ai s-o vezi o clipă, nu? Şi n-ai văzut-o?” Stătea acolo şi se uita la mine şi tremura ca o epileptică, cu pumnii încleştaţi şi care-i tot zvâcneau. „Am făcut exact ce ţi-am spus c-am să fac”, zic. „Tu eşti aia care-ai minţit. Mi-ai promis că pleci cu trenul ăla. Nu mi-ai promis? Dacă-ţi închipui c-ai să-ţi iei banii ăia îndărăt, încearcă tu numai”, zic. „Chiar dac-ar fi fost o mie de dolari, tot tu mi-ai fi rămas mie datoare după toate riscurile pe care mi le-am luat. Şi dacă mai aud că mai eşti încă în oraş sau te mai văd pe-aici după ce pleacă trenul ăla numărul şaptesprezece”, zic, „îi spun mamei şi unchiului Maury. Şi atunci ai să mai aştepţi tu mult şi bine pân-ai s-o mai vezi.” Stătea acolo şi se uita la mine şi-şi tot frângea mâinile.

„O, dracul să te ia”, zice. „Dracul să te ia.”

„Da, sigur”, zic, „spune tu ce vrei. Numai că ascultă şi la ce spun eu. Aştept până ce pleacă trenul ăla şi le spun.”

După ce s-a dus m-am simţit mai în largul meu. Acuma, zic, cred c-ai să te gândeşti de două ori până-mi mai tragi chiulul cu o slujbă care mi-era promisă. Numai că pe-atunci eram un naiv. Îi credeam pe oameni când îmi promiteau c-au să facă ceva. De-atunci m-am învăţat minte. Şi pe urmă, cum am mai spus, m-am învăţat să nu mai aştept de la alţii ajutor să mă descurc, pot să stau acuma pe propriile mele picioare, cum am şi făcut întotdeauna. Şi pe urmă dintr-odată m-am gândit la Dilsey şi la unchiul Maury. M-am gândit că ea putea face orice cu Dilsey şi că unchiul Maury ar fi făcut el orice pentru zece dolari. Şi eu nici măcar nu

puteam să lipsesc de la prăvălie ca să apăr interesele mamei. Cum zice şi ea, dacă unul din ei a trebuit să-mi fie răpit, mulţumesc lui Dumnezeu că mi-ai fost lăsat tu, că pe tine pot să mă bizui şi eu zic de, nu-mi închipui c-am să pot ajunge vreodată prea departe de prăvălie ca să nu mai poţi s-ajungi până la mine să te bizui pe mine. Cineva trebuie să se mai agaţe de puţinul care ne-a mai rămas, cred.

Aşa că îndată ce am ajuns acasă am aranjat cu Dilsey. I-am spus că ea are lepră şi-am luat Biblia şi-am citit acolo ceva despre ăla căruia îi putrezea carnea pe el şi i-am spus că dacă ea are s-ajungă vreodată să se uite la ea sau la Ben sau la Quentin au să capete şi ei lepră. Credeam că aranjasem lucrurile până într-o zi când m-am întors acasă şi l-am găsit pe Ben urlând cât îl ţinea gura. Se dădea de ceasul morţii şi nu putea nimeni să-l liniştească. Mama a spus: Ei, aduceţi-i papucul ăla odată. Dilsey s-a făcut că n-a auzit. Mama a mai spus o dată şi eu am spus c-am să mă duc să-l aduc eu, că nu mai pot suporta balamucul ăsta. Cum zic eu, pot să suport o grămadă de lucruri şi nici nu m-aştept la prea mult din partea lor dar dacă trebuie să lucrez de dimineaţa până seara într-o dugheană nenorocită al dracului să fiu dacă nu cred că merit puţină linişte când m-aşez şi eu seara să mănânc ceva. Aşa că zic mă duc eu şi Dilsey zice atunci repede: „Jason!”.

Atunci mi s-au deschis ochii, dar ca să mă conving m-am dus şi am luat papucul şi l-am adus, şi exact cum mă gândeam, când l-a văzut ai fi spus că-l omoară cineva. Am făcut-o pe Dilsey să recunoască şi pe urmă i-am spus mamei. După asta a trebuit s-o punem în pat şi când s-au mai liniştit lucrurile niţel am băgat frica-n Dilsey. Cel puţin atâta cât poţi s-o faci cu un negru. Asta-i partea proastă cu servitorii negri, când au stat la tine în casă mult încep să şi-o ia în cap până când nu mai fac nici două parale. Îşi închipuie că ei conduc treburile familiei.

„Spune-mi şi mie ce rău e în asta că săracu’ copil vrea să-şi vadă copilaşul”, zice Dilsey. „Dacă domnu’ Jason ar mai fi aici ar merge toate altfel.”

„Numai că domnu’ Jason nu-i aici”, zic. „Ştiu că nu dai

nicio atenţie la ce spun eu, dar pe mama cred c-ai s-o asculţi. Mai necăjeşte-o tu aşa şi-ai s-o bagi şi pe ea în mormânt, şi pe urmă n-ai decât să umpli casa cu canalii şi putori. Dar de ce l-ai lăsat pe nenorocitul ăla de idiot s-o vadă?"

„Rău om mai eşti, Jason, dacă om ăi fi", zice. „Îi mulţumesc lui Dumnezeu că am mai multă inimă decât tine, chiar aşa neagră cum e."

„Dar cel puţin sunt destul de om ca să vă dau de mâncare la toţi", zic. „Şi dacă mai faci asta o dată, n-ai să mai mănânci în casa asta." Aşa că data următoare i-am spus că dacă are să mai încerce vreodată cu Dilsey, mama avea s-o concedieze pe Dilsey şi să-l trimită pe Ben la Jackson şi pe urmă s-o ia pe Quentin şi să plece cu ea. Ea s-a uitat la mine un timp. Nu era niciun felinar pe aproape şi nu prea puteam s-o văd la faţă. Dar puteam s-o simt cum se uită la mine. Când eram mici şi se înfuria şi nu putea să facă nimic, începea să-i zvâcnească buza superioară. De fiecare dată când îi tresărea aşa i se vedeau ceva mai mult dinţii de sus, şi toată vremea asta ea rămânea nemişcată ca un stâlp şi nu i se clintea niciun muşchi, decât că buza de sus i se ridica mai sus, tot mai sus peste dinţi. Numai că nu spunea nimic. A spus doar:

„Aşa. Cât?"

„Păi vezi şi tu. Dacă o privire prin geamul din spate a făcut o sută de dolari", zic. Aşa că după asta s-a purtat ca lumea, doar că o singură dată a cerut să vadă decontul de la bancă.

„Ştiu că există semnătura mamei de încasare", zice. „Dar vreau să văd şi o hârtie de la bancă. Vreau să văd şi eu ce se întâmplă cu cecurile astea."

„Asta e treaba mamei", zic. „Dacă crezi că ai vreun drept în treburile ei am să-i comunic că ai impresia că cecurile astea nu sunt folosite cum trebuie şi că vrei o anchetă judiciară pentru că nu mai ai încredere în ea"

N-a mai spus niciun cuvânt şi n-a mai făcut niciun gest. Puteam doar s-aud cum şopteşte Dracu' să te ia o dracu' să te ia o dracu' să te ia.

„Spune-o tare”, zic. „Cred că nu mai e niciun secret ce gândim eu şi cu tine unul despre celălalt. Poate că vrei banii înapoi”, zic.

„Ascultă, Jason”, zice. „Acuma nu mă mai minţi. Cu ea. Nu-ţi mai cer să văd ceva. Dacă nu-ţi ajung, îţi trimit şi mai mult în fiecare lună. Promite-mi doar... că ea... Asta poţi s-o faci. Lucrurile de care are nevoie. Fii bun cu ea. Lucrurile astea pe care eu nu pot, pe care ei n-au să mă lase... Dar ştiu că n-ai s-o faci. Tu n-ai avut niciodată inimă. Ascultă”, zice, „dacă o convingi pe mama să mă lase s-o iau cu mine, îţi dau o mie de dolari.”

„Tu nici n-ai o mie de dolari”, zic. „Ştiu că minţi.”

„Ba da. O să-i am. Îi găsesc eu.”

„Da, şi ştiu şi cum ai să-i găseşti”, zic. „Tot aşa cum ai găsit-o pe ea. Şi când o să se facă destul de mare...” Atunci am crezut chiar că are să mă pocnească, şi apoi nici n-am ştiut ce are să mai urmeze. O clipă părea că e una din jucăriile alea pe care le-ai întors prea mult şi cărora le stă arcul gata să plesnească dintr-o clipă într-alta

„O, sunt nebună”, zice. „Ce-i cu mine. Nu pot s-o iau. Ţineţi-o voi. Ce-mi mai trece prin cap, Jason”, zice, şi m-a apucat de braţ. Îi frigeau mâinile de parcă avea febră. „Trebuie să-mi promiţi că ai grijă de ea, să... E ruda ta: carne din carnea ta. Promite-mi, Jason. Te cheamă ca pe tata: crezi că pe el ar fi trebuit să-l rog de două ori? Sau măcar o dată?”

„Asta aşa e”, zic. „Înseamnă că mi-a lăsat şi mie ceva moştenire. Ce-ai vrea să fac?” zic. „Să-mi cumpăr un şorţ şi-un cărucior de copii? Nu eu te-am băgat în asta”, zic. „Eu risc mai mult decât tine, pentru că tu nu ai nimic de pierdut. Aşa că dacă-ţi închipui...”

„Nu”, zice, şi pe urmă a început să râdă şi în acelaşi timp încerca să se stăpânească. „Nu, eu nu am nimic de pierdut”, zice, scoţând tot timpul nişte sunete şi ţinându-şi mâna la gură. „Ni-ni-ni-mic”, zice.

„Hei”, zic. „Termină odată cu asta.”

„V-v-vreau să termin”, zice, ţinându-şi tot timpul mâinile peste gură. „O Doamne, o Doamne.”

„Eu plec”, zic. „Nu-mi pot permite să fiu văzut aici. Dar tu s-o-ntinzi de-aici din oraş, mă auzi?”

„Stai niţel”, zice, şi m-a apucat de mână. „M-am oprit. Gata. Îmi promiţi, Jason?” zice, şi-i simţeam ochii, aproape ca şi cum mi s-ar fi plimbat pe faţă. „Îmi promiţi? Mama... banii ăştia... dacă vreodată are să aibă nevoie de ceva... dacă-ţi mai trimit cecuri, altele decât astea, ai să i le dai? Şi n-ai să spui? Ai să ai grijă să nu-i lipsească nimic, să fie ca fetele celelalte?”

„Sigur”, zic. „Atâta vreme cât te porţi cum trebuie şi faci cum îţi spun eu.”

Şi-aşa, când Earl a venit din faţă cu pălăria pe cap, zice: „Mă duc până la Rogers să-mi iau un sandviş. Cred că astăzi n-o s-avem timp să ne ducem acasă la masă.”

„Ce-nseamnă asta, că n-o s-avem timp?” zic.

„Păi cu circu’ ăsta aici în oraş”, zice. „Au să mai dea un spectacol astăzi după-masă, şi toţi ţăranii ăştia vor să-şi termine târguielile la timp ca să se ducă la spectacol. Aşa că mai bine să ne ducem la Rogers.”

„N-ai decât”, zic. „E burta ta. Dacă vrei să faci pe sclavul la prăvălia ta, nu-i treaba mea.”

„După câte cred eu, tu n-ai să fii niciodată sclav în vreo prăvălie”, zice.

„Nu, dacă nu e prăvălia lui Jason Compson”, zic.

Aşa că atunci când m-am dus în spate şi am deschis-o singurul lucru care m-a surprins a fost că era un ordin de plată şi nu un cec. Da, domnule, în d-alde astea nu poţi să ai niciodată încredere. După ce înfruntasem atâtea riscuri, după ce riscasem ca mama să afle că ea venea o dată sau chiar de două ori pe an uneori, şi eu să trebuiască s-o mint pe mama în chestia asta. Asta-i era recunoştinţa. Şi nu m-ar mira dacă aş afla că a notificat la poştă să nu lase pe nimeni în afară de ea să-l încaseze. Să-i dea pe mână unui copil ca ăsta cincizeci de dolari. Păi eu nici n-am văzut cincizeci de dolari până n-am împlinit douăzeci şi unu de ani, şi toţi ăilalţi băieţi care aveau câte o după-amiază liberă şi toată sâmbăta, şi eu în vremea asta mă prăpădeam muncind într-o prăvălie. Cum zic, cum să se

mai aştepte cineva ca noi s-avem vreo autoritate asupra ei, când ea îi tot împinge bani pe furiş. Are acelaşi cămin pe care l-ai avut şi tu, zic, şi aceeaşi îngrijire. Eu cred că mama poate să aprecieze mai bine ce-i trebuie ei decât tine, care nici măcar n-ai casa ta. „Dacă ţii să-i dai bani”, zic, „trimite-i mamei, nu i-i mai da ei. Dacă vrei ca eu să mă expun la riscurile astea mereu, trebuie să faci cum spun eu, ori stricăm socoteala.”

Şi-aşa tocmai mă pregăteam să încep, pentru că Earl se înşală foarte tare dacă-şi închipuie că am să mă reped pân’ la colţ să-nfulec mai ştiu eu ce de două parale să mai fac şi o indigestie pe contul lui. Poate că nu stau chiar cu picioarele pe un birou de mahon, dar sunt plătit pentru ce fac aici în clădirea asta, şi dacă nu-mi pot permite să trăiesc o viaţă civilizată când ies de-aici, foarte bine, am să-mi iau o slujbă care să-mi permită să fac asta. Pot să stau pe propriile mele picioare, n-am nevoie să mă proptesc de biroul de mahon al nimănui. Şi-aşa, tocmai voiam să-ncep. Numai c-a trebuit să las totul baltă şi să dau fuga să-i vând unui cretin de plantator cuie de cinci parale sau mai ştiu eu ce, şi Earl acolo înfulecându-şi sandvişul şi mai mult ca sigur acum la jumătatea drumului înapoi, şi tocmai să văd că nu mai am niciun formular. Atunci abia mi-am adus aminte că-mi tot pusesem în gând să-mi fac rost de altele, numai că acuma era prea târziu, şi tocmai atunci s-a întâmplat să-mi ridic ochii şi pe cine-o văd dacă nu pe Quentin. La uşa din spate. Am auzit-o întrebându-l pe moş Job dacă mai eram acolo. De-abia am avut timp să le vâr pe toate în sertar şi să-l închid.

A venit spre biroul meu. M-am uitat la ceas.

„Ai fost la masă?” zic. „E douăsprezece de-abia; acuma am auzit bătând. Ce, ai zburat până acasă şi-napoi?”

„Nu mai merg acasă la masă”, zice. „N-am primit o scrisoare azi?”

„Aşteptai vreuna?” zic. „Ce, ai vreun drăguţ care ştie şi să scrie?”

„De la mama”, zice. „N-a venit o scrisoare de la mama?” zice, uitându-se la mine.

„Mama a primit o scrisoare de la ea”, zic. „Eu n-am deschis-o. Aşteaptă pân-o vede ea. Are să ţi-o arate, cred.”

„Te rog, Jason”, zice, fără să dea atenţie la ce-i spuneam. „N-a venit o scrisoare pentru mine?”

„Da’ ce s-a-ntâmplat?” zic. „Nu te-am văzut niciodată aşa în călduri. Sau poate aştepţi nişte bani de la ea?”

„A spus că are să-mi...”, zice. „Te rog, Jason”, zice. „N-a venit?”

„Te pomeneşti că chiar t-ei fi dus la şcoală azi”, zic. „Sau undeva unde te-au învăţat să mai spui şi te rog. Stai niţel până mă duc să-l servesc pe clientul ăla.”

M-am dus şi l-am servit pe clientul ăla. Când m-am întors s-o iau spre camera din fund, ea nu se mai vedea – trecuse în spatele biroului meu. Ori c-am fugit. Am dat fuga prin spatele biroului şi-am înşfăcat-o tocmai când îşi scotea mâna din sertar. I-am luat scrisoarea pocnind-o cu încheietura de tăblie până i-a dat drumul.

„Aşa faci, ai?” zic.

„Dă-mi-o”, zice. „Văd c-ai şi deschis-o. Dă-mi-o. Te rog, Jason. E pentru mine. Am văzut plicul.”

„Am să pun biciul pe tine”, zic. „Asta am să-ţi dau. Umbli în hârtiile mele, ai?”

„Sunt bani?” zice, întinzând mâna după plic. „A spus că-mi trimite nişte bani. Mi-a promis. Dă-mi-i.”

„Ce nevoie ai tu de bani?” zic. Am scos scrisoarea şi ordinul de plată şi i-am dat scrisoarea. A întins mâna după ordinul de plată, aproape fără să se uite la scrisoare. „Semnează întâi”, zic.

„Cât e?” zice.

„N-ai decât să citeşti scrisoarea”, zic. „Probabil că scrie acolo.”

A citit-o repede, dintr-o privire.

„Nu spune”, zice, uitându-se la mine. A lăsat scrisoarea să cadă pe jos. „Cât e?”

„Zece dolari”, zic.

„Zece dolari?” zice, uitându-se la mine.

„Şi-ar trebui să fii a dracului de mulţumită şi pentru atâta”, zic. „O mucoasă de vârsta ta. Ce ţi-a venit aşa

deodată să umbli după bani?”

„Zece dolari?” zice, ca şi cum ar fi vorbit prin somn. „Numai zece dolari.” A întins iar mâna după ordinul de plată. „Minţi”, zice. „Hoţule!” zice. „Hoţule!”

„Aşa vorbeşti cu mine, ai?” zic, şi-o ţineam cu mâna la distanţă.

„Dă-mi-l”, zice. „Îs banii mei. Mi i-a trimis mie. Vreau să văd. Arată-mi-l!”

„Aşa vrei?” zic. „Şi cum ai să faci să-l vezi?”

„Lasă-mă să văd, Jason”, zice. „Te rog. N-am să-ţi mai cer nimic altceva niciodată.”

„Crezi cumva că mint, ai?” zic. „Ei uite, tocmai din cauza asta n-am să ţi-l arăt.”

„Dar numai zece dolari”, zice. „Mi-a spus că are să-mi... mi-a spus... Jason, te rog te rog te rog. Îmi trebuie nişte bani. Îmi trebuie. Dă-mi-i, Jason. Fac tot ce vrei dacă mi-i dai.”

„Spune-mi pentru ce-ai nevoie de bani”, zic.

„Îmi trebuie”, zice. Se uita la mine. Pe urmă dintr-odată nu s-a mai uitat la mine, dar nu-şi mişcase ochii deloc. Am ştiut că avea să mă mintă. „Am o datorie”, zice. „Trebuie să plătesc o datorie. Trebuie s-o plătesc astăzi.”

„Cui?” zic. Îşi frângea mâinile, îmi dădeam seama că se gândeşte ce minciună să-mi spună. „Iar ai cumpărat pe datorie la prăvălii?” zic. „Nu te jena să-mi spui. Dacă mai găseşti pe cineva în oraşul ăsta care să-ţi dea pe datorie după tot ce le-am spus eu, sunt gata să-l mănânc.”

„La o fată”, zice. „O fată. Am împrumutat nişte bani de la o fată. Trebuie să i-i dau îndărăt, Jason, dă-mi-i. Te rog. Fac tot ce vrei. Îmi trebuie. Are să ţi-i dea mama îndărăt. Am să-i scriu să ţi-i trimită şi n-am să-ţi mai cer niciodată nimic. Îţi arăt şi scrisoarea. Te rog, Jason. Îmi trebuie banii ăştia.”

„Spune-mi de ce-ai nevoie, şi-am să văd ce se poate face”, zic. „Spune-mi.” Stătea acolo, frângându-şi mâinile peste rochie. „Bine”, zic. „Dacă zece dolari sunt prea puţini pentru tine, am să-i duc acasă la mama, şi ştii ce-are să se întâmple cu ei atunci. Sigur că dacă te crezi aşa de bogată că n-ai nevoie de zece dolari...”

Stătea acolo, cu ochii-n pământ, mormăind ceva printre dinţi. „A spus că are să-mi trimită nişte bani. Spune că-mi tot trimite bani aici şi tu-mi spui că nu-mi trimite niciodată. Zicea că mi-a trimis deja o grămadă de bani. Pentru mine. Ca eu să mă folosesc de o parte din ei. Şi tu-mi spui că n-ai niciun ban.”

„Despre asta tu ştii cât şi mine”, zic. „Ai văzut ce se întâmplă cu cecurile alea.”

„Da”, zice, cu ochii în pământ. „Zece dolari”, zice. „Zece dolari.”

„Şi poţi să fii mulţumită că-s zece dolari”, zic. „Uite”, zic. Am pus ordinul de plată cu faţa-n jos pe birou, ţinându-l cu mâna „Semnează.”

„Mă laşi să-l văd?” zice. „Vreau doar să-l văd. Orice-ar scrie, n-am să-ţi cer decât zece dolari. Poţi să păstrezi tu restul. Vreau să-l văd numai.”

„Acuma nu, după felul în care te-ai purtat”, zic. „Trebuie să te-nveţi minte, că atunci când îţi spun să faci ceva, să faci ce-ţi spun. Semnează aici, pe linia asta.”

A luat tocul, dar în loc să semneze s-a oprit cu el în mână cu capu-ntr-o parte şi cu tocul tremurându-i între degete. Ca şi maică-sa. „O Doamne”, zice, „o Doamne.”

„Da”, zic. „Un lucru tot ai să-nveţi chiar dacă n-ai să-nveţi niciodată în viaţa ta altceva. Semnează acuma şi ia-o din loc.”

A semnat. „Unde-s banii?” zice. Am luat ordinul de plată, l-am uscat cu sugativa şi l-am pus în buzunar. Pe urmă i-am dat zece dolari.

„Acuma să faci bunătatea să te duci la şcoală în după-masa asta, auzi?” zic. Nu mi-a răspuns. A mototolit bancnota în mâini ca şi cum ar fi fost o cârpă sau mai ştiu eu ce fleac şi a ieşit pe uşa din faţă tocmai când intra Earl. Venise şi un client cu el, şi s-au oprit amândoi în faţă. Mi-am strâns lucrurile, mi-am luat pălăria şi m-am dus şi eu în faţă.

„A fost multă treabă?” zice Earl.

„Nu prea multă”, zic. El se uita pe uşă afară.

„Aia-i maşina ta acolo?” zice. „Mai bine nu te mai duce

acasă să mănânci. O să mai avem un val de clienţi până începe circul. Mănâncă şi tu ceva la Rogers şi pune nota de plată în sertar la casă.”

„Îţi mulţumesc foarte mult”, zic. „Da’ cred că-mi mai pot permite să mănânc pe contul meu.”

Şi a rămas acolo pândind uşa ca un uliu să mă vadă ce fac după ce-am ieşit. N-avea decât să se uite mult şi bine; aveam să mă descurc eu. Ultima dată-mi spusesem acuma e chiar ultima dată, are să trebuiască să ţin minte să-mi fac rost de altele. Dar cine dracu’ mai poate să ţină minte în toată harababura asta. Şi blestematul ăsta de circ tocmai astăzi şi-a găsit să vină când eu trebuie să alerg de colo până colo după un formular de cec, pe lângă tot ce mai trebuia să fac dracului să ţin casa, şi Earl pândind din uşă ca un uliu.

M-am dus la tipografie şi le-am spus că voiam să-i joc o festă unui prieten, dar acolo n-aveau. Mi-au spus să mă duc până la Opera veche unde cineva lăsase o grămadă de hârtii şi formulare rămase de la Banca Fermierilor şi Negustorilor care dăduse faliment, aşa c-a mai trebuit s-o iau pe alte străduţe lăturalnice să nu mă vadă Earl şi până la urmă l-am găsit pe bătrânul Simmons şi-am luat cheia de la el şi m-am dus sus să caut. Am găsit în sfârşit un carnet de la o bancă din St Louis. Şi bineînţeles că tocmai acuma ea avea să se uite atent la firmă. Oricum, asta era. Nu mai aveam timp acuma în niciun caz.

M-am întors la prăvălie. „Am uitat nişte acte de care are nevoie mama la bancă”, zic. M-am dus la biroul meu şi-am aranjat cecul. Cu toată graba asta, chiar că mi-am spus că-i mai bine că ea nu mai are ochii aşa de buni, şi cu putoarea asta în casă, o femeie cu frica lui Dumnezeu ca mama. Îi tot spun ştii tot aşa de bine ca şi mine ce-are să se aleagă de ea când s-o face mare dar în fond asta-i treaba dumitale, dacă vrei s-o ţii aici şi s-o creşti în casa dumitale doar de hatârul tatii. Atunci ea începe să plângă şi să-i dea zor că-i carne din carnea ei şi până la urmă ce să mai zic decât bine bine. Cum vrei dumneata. Eu pot să suport chestia asta dacă dumneata o suporţi.

Am aranjat şi scrisoarea şi am lipit-o la loc şi am ieşit.

„Caută să nu stai prea mult”, zice Earl.

„Bine, bine”, zic. M-am dus la poştă. Toţi isteţii erau acolo în păr.

„Ei, a devenit milionar vreunul din voi?” zic.

„Da’ cine dracu’ poate să mai facă ceva cu ăştia?” zice doctorul.

„Da’ ce se-ntâmplă?” zic. M-am dus să mă uit. Era cu trei puncte sub nivelul de la deschidere. „Păi ce, băieţi, n-o să lăsaţi voi un fleac ca piaţa bumbacului să vă strice dispoziţia”, zic. „Credeam că sunteţi oameni în toată firea.”

„Pe dracu’, în toată firea”, zice doctorul. „La ora douăşpce coborâse cu douăşpce puncte. M-a curăţat.”

„Douăşpce puncte?” zic. „Şi de ce dracu’ nu m-a anunţat nimeni? De ce nu mi-ai trimis vorbă?” zic către telegrafist.

„Eu înregistrez cotele aşa cum mi se comunică”, zice. „Nu-s la o agenţie clandestină.”

„Te crezi prea deştept”, zic. „Numai că mie mi se pare, cu toţi banii ăştia pe care-i cheltuiesc pe dumneata, c-ai fi putut să-ţi găseşti timp să m-anunţi. Sau poate că agenţia asta a dumitale e-n cârdăşie cu rechinii ăia de-acolo din est.”

N-a mai spus nimic. Se prefăcea că-i ocupat.

„Vezi c-ai ajuns să nu-ţi mai încapi în pantaloni”, zic. „Poate că mai devreme decât îţi închipui o să te vezi obligat să şi munceşti ca să-ţi câştigi existenţa”

„Da’ ce-i cu tine?” zice doctorul. „Ai încă un avantaj de trei puncte.”

„Da”, zic. „Dacă s-ar fi întâmplat să vând. Da’ după câte ştiu eu nu v-am spus c-aş fi făcut aşa ceva. Voi v-aţi curăţat cu toţii?”

„Eu m-am ars de două ori deja”, zice doctorul. „M-am retras la vreme.”

„Ei, ce să spun”, zice I.O. Snopes. „La vremea mea i-am avut şi eu. E normal ca şi ei să mă aibă din când în când.”

Aşa că i-am lăsat acolo dracului, cumpărând şi vânzând între ei la o para punctul. Am ochit un negru şi l-am trimis să-mi aducă maşina şi eu m-am oprit la colţ să-l aştept. Nu-l

puteam vedea pe Earl tot zgâindu-se în susul şi-n josul străzii, cu un ochi la ceas, pentru că de unde eram eu nu vedeam uşa prăvăliei. Şi după vreo săptămână s-a întors şi ăla dracului cu maşina.

„Da' unde dracu-ai fost?" zic. „Te-ai tot învârtit să te vadă putorile?"

„Ba am venit cât de direct am putut", zice. „A trebuit să ocolesc piaţa, cu toate căruţele astea."

N-am văzut până acuma vreun negru care să n-aibă un alibi pregătit pentru tot ce face. Lasă-l numai singur pe-o maşină şi să-l vezi cum se grozăveşte peste tot. M-am urcat şi-am luat-o printr-o parte pe lângă piaţă. Cu coada ochiului l-am văzut pe Earl în uşă, de partea cealaltă a pieţei.

M-am dus direct la bucătărie şi i-am spus lui Dilsey să se grăbească cu masa.

„Da' n-a venit încă Quentin", zice.

„Şi ce dacă?" zic. „Ai s-ajungi să-mi spui şi că Luster nu-i gata să stea la masă. Quentin ştie foarte bine când se serveşte masa în casa asta. Hai, dă-i zor acuma"

Mama era la ea în cameră. I-am dat scrisoarea. A deschis-o, a scos cecul şi a rămas cu el în mână. M-am dus să iau lopăţica de lângă sobă şi i-am întins un chibrit. „Haide", zic. „Hai să terminăm odată. Iar ai să-ncepi să boceşti."

A luat chibritul, dar nu l-a aprins. Şedea acolo şi se uita la cec. Exact cum mă gândisem eu.

„Nu-mi place deloc să fac asta", zice. „Mai adaug şi eu la povara ta, cu toate cheltuielile astea cu Quentin..."

„Lasă că ne descurcăm noi", zic. „Haide. Să terminăm odată."

Dar ea stătea acolo cu cecul în mână.

„Ăsta-i de la altă bancă", zice. „Până acuma erau de la o bancă din Indianapolis."

„Da", zic. „Chiar şi femeile au dreptul să facă asta."

„Ce să facă?" zice.

„Să-şi ţină banii la mai multe bănci dacă au chef", zic.

„A", zice. S-a uitat o vreme la cec. „Oricum, parcă-mi pare bine că ea... că are atâţia... Dar Dumnezeu ştie că fac

ceea ce trebuie”, zice.

„Hai odată”, zic. „Să terminăm. Să terminăm cu circu’ ăsta.”

„Circ?” zice. „Când mă gândesc...”

„Şi eu care credeam că arzi două sute de dolari pe lună doar aşa ca o distracţie de circ”, zic. „Hai odată. Vrei să-ţi aprind eu chibritul?”

„Mai-mai c-aş putea să mă resemnez să-i primesc”, zice. „De dragul copiilor. Eu am renunţat la mândria mea.”

„Ştii că n-ai să ai linişte”, zic. „Ştii foarte bine. Am hotărât asta odată, să rămână hotărât. Ne descurcăm noi.”

„Las astea-n seama ta”, zice. „Da’ câteodată parcă mi-e groază că făcând asta vă lipsesc pe voi toţi de ceea ce vi se cuvine de drept. Poate c-o să mă pedepsească Dumnezeu pentru toate astea. Dacă vrei tu, îmi calc pe inimă şi-i primesc.”

„Ce rost are să-ncepem acuma, când le-ai dat foc de cinşpe ani încoace?” zic. „Dacă le arzi şi de-acum înainte înseamnă că n-ai pierdut nimic, dar dacă-ncepi de-acuma încolo să le primeşti, înseamnă c-ai pierdut cincizeci de mii de dolari. Pân-acuma ne-am descurcat, nu?” zic. „Nu te-am văzut c-ai fi ajuns la azil, nu?”

„Da”, zice. „Noi, familia Bascomb, n-avem nevoie de po-mana nimănui. În orice caz nu de la o femeie pierdută.”

A aprins chibritul şi a dat foc ceculuí, l-a pus în lopăţică, şi pe urmă şi plicul, şi s-a uitat cum ard.

„Tu nu ştii ce-nseamnă asta”, zice. „Îi mulţumesc lui Dumnezeu că tu n-ai să ştii niciodată ce simte o mamă.”

„Pe lumea asta sunt o grămadă de femei ca ea”, zic.

„Da, da’ nu sunt fetele mele”, zice. „Nici nu mă mai gândesc la mine”, zice. „Aş primi-o îndărăt cu păcatele ei mari cu tot, pentru că e carne din carnea mea. Da’ e vorba de Quentin aici.”

De, aş fi putut să-i spun că nu prea exista riscul ca vreun exemplu să-i mai poată strica lui Quentin, dar, cum spun, nu cer prea mult dar oricum vreau şi eu să mănânc şi să mă odihnesc la mine acasă fără să mai suport isteriile şi bocetele unor femei.

„Şi e vorba şi de tine”, zice. „Ştiu ce simţi când e vorba de ea.”

„N-ai decât s-o primeşti îndărăt”, zic. „În ce mă priveşte.”

„Nu”, zice. „Atâta lucru îi datorez amintirii lui taică-tu.”

„Parcă el nu trăgea de dumneata cât putea să te convingă s-o primeşti când a dat-o Herbert afară din casa lui?” zic.

„Tu nu-nţelegi”, zice. „Ştiu că nu vrei să faci toată chestia asta mai dureroasă pentru mine. Dar e de datoria mea să sufăr pentru copiii mei”, zice. „Asta pot s-o fac.”

„Numai că mi se pare că-ţi complici prea mult existenţa ca să faci asta”, zic. Hârtiile arseseră de tot. Le-am dus la sobă şi le-am aruncat înăuntru. „Mie mi se pare oricum că-i păcat să dăm foc la bani aşa”, zic.

„Să dea Dumnezeu să n-apuc ziua aia când să-i văd pe copiii mei că acceptă banii păcatului”, zice. „Mai degrabă să te văd mort în coşciug.”

„Cum vrei dumneata”, zic. „Mâncăm acuma?” zic. „Că, dacă nu, eu trebuie să mă-ntorc la prăvălie. Avem o grămadă de treabă azi.” Ea s-a sculat în picioare. „I-am spus o dată”, zic. „Aşteaptă pe Quentin sau pe Luster sau pe mai ştiu eu cine. Stai c-o chem eu. Aşteaptă.” Dar ea s-a dus până-n capul scării s-o strige.

„N-a venit încă Quentin”, zice Dilsey.

„Eu trebuie să mă duc înapoi”, zic. „Găsesc eu unde să-mbuc un sandviş, în oraş. Nu vreau să mă bag în aranjamentele lui Dilsey”, zic. Asta a făcut-o să-nceapă din nou, şi Dilsey care şontâcăia de colo până colo bolborosind şi dându-i cu gura.

„Bine, bine, dau la masă uite-acuma.”

„Eu încerc să vă fac pe plac la toţi”, zice mama. „Vreau să fac lucrurile cât mai uşoare pentru tine.”

„Da’ ce, ai impresia că mă plâng?” zic. „Ce ţi-am spus, decât că trebuie să mă-ntorc la lucru?”

„Ştiu”, zice, „ştiu că tu nu te-ai bucurat de avantajele pe care le-au avut ăilalţi, că trebuie să te-ngropi într-o prăvălie meschină de ţară. Eu aş fi vrut să te văd că ajungi cineva. Am ştiut de la-nceput că taică-tu nu şi-a dat seama că tu

erai singurul care avea simţ practic, şi pe urmă când s-au dus toate de râpă am crezut că dacă s-a măritat ea, şi că Herbert, după ce ţi-a promis...”

„Ei, de, minţea şi el probabil”, zic. „Poate că nici măcar n-avea bancă. Şi dac-ar fi avut, nu prea-mi vine să cred c-ar fi trebuit să bată tot drumul până-n Mississippi să-şi găsească un om aici.”

Am mâncat un timp. Îl auzeam pe Ben în bucătărie unde-i dădea Luster de mâncare. Cum spun eu, dacă tot mai trebuie să hrănim o gură şi ea nu vrea să primească banii, de ce nu-l trimitem la Jackson. Acolo ar fi în orice caz mai fericit, lângă cei de teapa lui. Vreau să spun că Dumnezeu ştie că n-a prea rămas pentru ce să mai avem vreo mândrie în familia noastră, dar nici n-ai nevoie să fii cât de cât mândru ca să nu-ţi placă să vezi coşcogeamitea omu’ de treizeci de ani jucându-se prin curte cu un pui de negru şi alergând în sus şi-n jos pe lângă gard şi mugind ca o vacă ori de câte ori joacă ăia golf dincolo. Vreau să spun că dacă l-ar fi trimis de la-nceput la Jackson, acuma ar fi fost mai bine pentru noi toţi. I-am spus: Dumneata ţi-ai făcut datoria faţă de el; ai făcut tot ce-ar fi fost de aşteptat din partea dumitale, şi chiar mai mult decât ar fi făcut cei mai mulţi în situaţia asta, aşa că de ce să nu-l trimitem acolo, să profităm şi noi măcar cu asta de impozitele pe care ni le iau. Şi ea atunci dă-i zor că: „Mă duc şi eu curând. Ştiu că nu-s decât o povară pentru tine”, şi eu zic: „Tot spui asta de-atâta vreme că-ncep chiar să te şi cred”, numai că zic vezi să fii sigură să nu mă laşi să observ că te-ai şi dus că atunci l-am şi expediat cu numărul şaptesprezece chiar din seara aia şi zic ştiu şi un loc unde să se simtă şi ea ca acasă şi locul ăla poţi să fii sigură că nu-i pe strada Laptelui şi a Mierii. Şi ea a şi început să plângă aşa că-i zic: Bine bine am şi eu mândria mea când e vorba de rudele mele chiar dacă nu ştiu întotdeauna de unde-mi vin unele din rudele astea.

Am mâncat o vreme. Mama a trimis-o pe Dilsey în faţa casei să se mai uite după Quentin.

„Ţi-am spus că nu vine acasă la masă”, zic.

„N-are ea curaj”, zice mama. „Ştie ea că nu-i permit să

umble haihui pe stradă şi să nu vină acasă la ora mesei. Te-ai uitat bine, Dilsey?”

„Atunci n-ai decât să nu-i permiţi”, zic.

„Da’ ce pot să fac”, zice. „Niciunul din voi nu m-aţi respectat niciodată. Niciodată.”

„Dacă nu te-ai amesteca, aş face-o eu să te asculte”, zic. „O zi doar mi-ar trebui ca s-o pun la punct.”

„Tu ai fi prea brutal cu ea”, zice. „Tu ai temperamentul lui unchiu-tău Maury.”

Asta mi-a adus aminte de scrisoare. Am scos-o şi i-am dat-o. „Nici n-ai nevoie s-o mai deschizi”, zic. „Te-anunţă banca şi de data asta cât.”

„E pentru tine”, zice.

„Deschide-o acuma”, zic. A deschis-o şi a citit-o şi mi-a întins-o.

„Scumpul meu nepot”, zicea

„Are să-ţi pară bine să afli că sunt acuma în situaţia să profit de un prilej cu privire la care, din motive pe care am să ţi le explic cu prisosinţă, nu voi intra acum în detalii până ce nu voi avea ocazia să ţi le dezvălui când vom fi siguri că nu există riscuri. Experienţa mea în ce priveşte afacerile m-a învăţat să fiu circumspect când se pune problema să comunic vreun amănunt de natură confidenţială folosind mijloace mai concrete decât conversaţia, şi însăşi reţinerea de care dau dovadă în împrejurarea aceasta ar putea să te facă să bănuieşti cât de importantă este întreaga chestiune. Nu e nevoie să-ţi spun că am terminat tocmai o examinare cât se poate de exhaustivă a tuturor aspectelor acestei afaceri şi n-am niciun fel de ezitare să-ţi aduc la cunoştinţă că e vorba de acea şansă de aur care nu se iveşte decât o dată în viaţă şi că acum văd în sfârşit limpede în faţa mea ţelul spre care m-am străduit atât de îndelung şi neobosit, adică acea supremă concretizare a întreprinderilor mele prin care să pot reinstala în poziţia care-i revine de drept familia al cărei unic descendent de parte bărbătească încă în viaţă am cinstea să fiu; familie în care din totdeauna am inclus-o pe doamna mama ta şi pe

copiii ei.

Se întâmplă însă că nu sunt în situaţia de a mă folosi de acest prilej în măsura în care mi se oferă, însă ca să nu recurg la cineva dinafară familiei retrag acum de la banca mamei tale neînsemnata sumă necesară pentru a completa investiţia mea iniţială şi îţi alătur aici, ca o simplă formalitate, poliţa semnată de mine cu o dobândă de opt la sută pe an. Nu e nicio nevoie să-ţi subliniez că e vorba de o simplă formalitate, pentru a-i oferi mamei tale o garanţie faţă de eventualitatea că s-ar concretiza acele împrejurări cărora dintotdeauna omul le-a fost o simplă jucărie. Pentru că e de la sine înţeles că voi folosi această sumă ca şi cum mi-ar aparţine astfel încât să-i permit mamei tale să profite de prilejul acesta pe care cercetările mele amănunţite mi l-au arătat a fi o adevărată pleaşcă – dacă-mi permiţi un asemenea termen vulgar – cât se poate de curată şi neîndoielnică.

Tot ce-ţi spun eu aici este de natură confidenţială, după cum înţelegi uşor, ca de la bărbat la bărbat; suntem doar în stare să ne vedem singuri de treburile noastre, nu? Şi cunoscând faptul că mama ta are o sănătate delicată şi e stăpânită de acea timiditate pe care doamnele de familie bună din statele sudice şi crescute în acea atmosferă delicată caracteristică o manifestă în mod natural în ce priveşte problemele de afaceri, precum şi înclinarea încântătoare a acestor doamne de a dezvălui fără să-şi dea seama în conversaţia lor asemenea chestiuni, ţi-aş sugera chiar nici să nu-i divulgi înţelegerea noastră. Chiar, dacă mă gândesc mai bine, te-aş sfătui să n-o faci. Ar fi mult mai bine dacă am restitui pur şi simplu la banca ei această sumă la o dată viitoare, să zicem într-un vărsământ general împreună cu celelalte mici sume pe care i le datorez, şi nici să nu-i mai spui ei nimic. Este de datoria noastră să o protejăm de meschinăriile acestei lumi materialiste pe cât suntem noi în stare.

Unchiul tău afectuos,
Maury L. Bascomb”

„Ei ce-ai de gând?” zic, aruncându-i scrisoarea pe masă.

„Ştiu că mă condamni pentru ce-i dau”, zice.

„Îs banii dumitale”, zic. „Dacă vrei să-i arunci pe fereastră, asta-i treaba dumitale.”

„E fratele meu”, zice mama. „E unchiul Bascomb. Când ne ducem noi, nu mai rămâne niciunul din familia asta.”

„Şi asta chiar că are să fie o nenorocire pentru cineva”, zic. „Foarte bine”, zic, „sunt banii dumitale. Faci ce vrei cu ei. Să comunic la bancă să-i deconteze?”

„Ştiu că mă condamni pentru asta”, zice. „Îmi dau seama de povara care-ţi apasă ţie pe umeri. Când eu o să mă duc, are să-ţi fie mai uşor.”

„Ar putea să-mi fie mai uşor de pe-acuma”, zic. „Bine, bine. Nu mai vorbim despre asta. N-ai decât să muţi tot balamucul chiar aici, dacă vrei.”

„E fratele tău”, zice. „Chiar dacă-i năpăstuit.”

„Iau carnetul dumitale de bancă”, zic. „Eu astăzi îmi primesc cecul.”

„Te-a întârziat cu şase zile”, zice. „Eşti sigur că-i merg bine afacerile? Mi se pare cam suspect că o firmă solvabilă nu-i în stare să-şi plătească salariaţii la timp.”

„Nu-ţi face griji”, zic. „E o firmă cât se poate de sigură. I-am spus eu să nu-şi facă griji cu banii mei până nu terminăm încasările în fiecare lună. Din cauza asta întârzie uneori.”

„N-aş suporta să văd că pierzi şi puţinul pe care-am putut să-l investesc pentru tine”, zice. „M-am tot gândit că Earl ăsta nu-i un om de afaceri prea priceput. Ştiu că nu te consultă aşa cum ar trebui pentru investiţiile pe care le-ai făcut în afacerile lui. Am să stau eu de vorbă cu el.”

„Ba deloc, lasă-l în pace”, zic. „E afacerea lui.”

„Dar tu ţi-ai investit o mie de dolari în ea”, zice.

„Dumneata lasă-l în pace”, zic. „Am eu grijă. Am procură de la dumneata. E totul în regulă.”

„Nici nu ştii ce mângâiere eşti pentru mine”, zice. „Tu ai fost întotdeauna mândria şi bucuria mea, dar atunci când ai venit la mine din proprie iniţiativă şi-ai insistat să depui la bancă salariul tău în fiecare lună pe numele meu, i-am

mulţumit lui Dumnezeu că mi-ai fost lăsat tu, dacă ceilalţi au trebuit să se ducă.”

„Lasă-i liniştiţi”, zic. „Au făcut şi ei ce-au putut, îmi închipui.”

„Când te-aud că vorbeşti aşa, ştiu că te gândeşti cu amărăciune la amintirea lui taică-tu”, zice. „Nu că n-ai avea dreptul. Dar mi se frânge inima să te-aud.”

M-am sculat de pe scaun. „Dacă ai de gând să plângi iar”, zic, „ai s-o faci singură, pentru că eu trebuie să mă duc îndărăt la slujbă. Îţi iau carnetul de bancă.”

„Lasă că ţi-l dau eu”, zice.

„Stai liniştită”, zic. „Ştiu eu unde e.” M-am dus sus şi am luat carnetul ei şi m-am întors în oraş. M-am dus la bancă şi am lăsat cecul şi ordinul de plată şi ceilalţi zece dolari, şi m-am oprit şi la poştă. Era cu un punct deasupra nivelului de la deschidere. Pierdusem deja treisprezece puncte, şi asta din cauză c-o găsise să vină să mă bată la cap la ora douăsprezece şi să mă ţină-n loc cu scrisoarea aia.

„La ce oră vi s-au transmis cotele astea?” zic.

„Cam de vreo oră”, zice.

„De-o oră?” zic. „Şi pentru ce dracu’ vă mai plătim?” zic. „Să daţi rapoarte săptămânale? Cum credeţi că mai putem face ceva? Se poate duce dracului totul, şi noi habar să n-avem.”

„Eu nu cred c-ai putea face ceva”, zice. „S-au schimbat dispoziţiile în ce priveşte ăia care speculează pe piaţă.”

„Zău?” zic. „N-am auzit. Probabil c-au anunţat asta prin Western Union.”

M-am întors la prăvălie. Treisprezece puncte. Al dracului să fiu dacă mai e cineva care să priceapă ceva din toată chestia asta, afară bineînţeles de ăia care stau în birourile din New York şi se uită la fraierii de ţărani care vin şi se milogesc de ei să le ia banii. Cred şi eu, tipul ăla care vine doar să vadă cum merg treburile dovedeşte că n-are încredere în el însuşi, şi, cum spun eu, dacă nu te iei după sfaturi, de ce dracu’ mai plăteşti ca să le afli părerile. Pe lângă asta, tipii ăştia sunt acolo, la faţa locului; văd de la început cum evoluează lucrurile. Îmi auzeam telegrama

foşnind în buzunar. Trebuia doar să dovedesc că se foloseau de biroul de poştă în scopurile lor frauduloase. Asta i-ar fi băgat la apă. Şi nici măcar n-aş sta la-ndoială s-o fac. Numai că să fiu al dracului dacă nu te-ai putea aştepta de la o companie atât de importantă ca Western Union să-ţi trimită la timp un raport cu situaţia cotelor de la bursă. Mult mai repede decât să-ţi adreseze o telegramă să-ţi spună că ţi s-a epuizat contul. Dar ce le pasă lor de oameni. Sunt în cârdăşie cu şleahta aia din New York. E limpede şi pentru un orb.

Când am intrat Earl s-a şi uitat la ceas. Însă n-a spus nimic până când a plecat clientul. Pe urmă zice:

„Te-ai dus acasă să mănânci?”

„A trebuit să mă duc până la dentist”, zic, pentru că nu-i treaba lui unde mănânc eu dar trebuie să stau cu el în prăvălie toată după-amiaza. Şi să-l mai suport să mă bată la cap după tot ce trebuie să-nghit. Un nenorocit de patron de dugheană de ţară, un pârlit care nici n-are cinci sute de dolari şi care-i tot dă cu gura de parc-ar avea o afacere de cincizeci de mii.

„Ai fi putut să m-anunţi”, zice. „Te-aşteptam să te-ntorci imediat.”

„Fac schimb cu dumneata cu dintele ăsta şi-ţi mai dau şi zece dolari pe deasupra oricând vrei”, zic. „Ne-am înţeles să-mi laşi o oră liberă pentru masă”, zic. „şi dacă nu-ţi place cum mă port, ştii foarte bine ce ai de făcut.”

„Ştiu eu de mult şi asta”, zice, „şi dacă n-ar fi fost vorba de maică-ta aş fi şi făcut-o până acuma. E o doamnă pentru care am multă simpatie, Jason. Păcat că unii pe care-i cunosc eu nu pot spune la fel.”

„Atunci n-ai decât să păstrezi pentru dumneata ce spui că ştii”, zic. „Când o s-avem ce face cu simpatia dumitale o să te-anunţăm la vreme.”

„Te-am apărat în chestiunea asta de multă vreme, Jason”, zice.

„Mda?” zic, şi l-am lăsat să-i dea înainte. Ascultam să văd ce are de spus înainte să i-o tai scurt.

„Eu cred că ştiu mai multe lucruri decât ea în ce priveşte

automobilul ăsta”, zice.

„Aşa crezi dumneata, da?” zic. „Şi când ai de gând să lansezi zvonul c-am furat automobilul ăsta de la maică-mea?”

„Eu nu spun nimic”, zice. „Ştiu că ai procură de la ea. Şi ştiu că ea îşi închipuie că ăia o mie de dolari mai sunt investiţi în afacerea mea.”

„Bine”, zic. „Şi pentru că tot ştii aşa de multe chestii, să-ţi mai spun eu câteva: du-te te rog la bancă şi întreabă-i în contul cui depun eu o sută şi şaizeci de dolari la fiecare întâi ale lunii de doisprezece ani încoace.”

„Eu n-am spus nimic”, zice. „Îţi atrag doar atenţia să fii mai cu băgare de seamă în toată chestia asta.”

Nici nu i-am mai spus nimic. N-avea niciun rost. Am ajuns să-mi dau seama că atunci când un tip îşi bagă ceva în cap n-ai ce să-i mai faci. Şi când cineva şi-a făcut părerea că trebuie să te toarne oriunde-o fi şi asta spre binele tău, salutare. Îmi pare mai bine că nu sunt eu omul ăla care să n-aibă grijă decât să se tot gândească la liniştea conştiinţei lui. Dac-aş ajunge şi eu să mă dau de ceasul morţii cum face el ca să-şi ţină nenorocita lui de prăvălie să-i aducă acolo nu mai mult de opt la sută. Probabil că-i e frică să nu-l înhaţe pentru camătă dac-ar încasa mai mult de opt la sută. Ce şansă mai poate să aibă cineva legat de mâini şi de picioare într-un târg prăpădit ca ăsta şi la o prăvălie ca asta. Păi eu aş putea să-i iau prăvălia asta prăpădită şi s-o pun pe roate în aşa fel încât să nu mai aibă nevoie să muncească toată viaţa lui, numai că el ar da tot câştigul la vreo biserică sau mai ştiu eu unde. Dacă e ceva care mă scoate din sărite e un ipocrit din ăştia nenorociţi. Un tip din ăştia care-i convins că tot ce nu-nţelege el trebuie să fie vreo şmecherie şi care la prima ocazie se simte obligat să spună altora câte o chestie care nici nu-l priveşte. Cum spun eu, dacă mi-aş închipui de fiecare dată când câte vreun tip face ceva ce nu-nţeleg eu că-i la mijloc vreo escrocherie, atunci presupun că nici n-ar mai trebui să-mi dau prea mare osteneală ca să găsesc în registrele astea câte ceva ce dumneata nici n-ai vedea ca să dai buzna să le

povesteşti unora care poate că eu aş crede c-ar trebui să fie informaţi, şi care ce ştiu eu ar putea chiar să se priceapă la chestii de-astea mai bine decât îmi închipui, şi dacă nu nici nu e treaba mea oricum şi el zice: „Registrele mele-s la dispoziţia oricui vrea să le controleze. Oricine are vreo participare sau îşi închipuie că el personal ar avea vreo participare în afacerea mea poate să se ducă acolo în biroul din spate şi e binevenit.”

„Sigur că n-ai să-i spui nimic dumneata”, zic. „Nu te-ar lăsa conştiinţa. Ai s-o conduci doar acolo şi-ai lăsa-o să se convingă singură. Dumneata personal n-ai să-i spui nimic.”

„Eu nu vreau să m-amestec în treburile voastre”, zice. „Ştiu că tu ai fost lipsit de unele din avantajele de care s-a bucurat Quentin. Dar şi mama ta a dus o viaţă nenorocită, şi dacă ea ar veni aici să mă-ntrebe de ce-ai plecat din serviciul meu, ar trebui să-i spun adevărul. Nu-i vorba de mia aia de dolari. Ştii foarte bine. E vorba că nimeni n-are să ajungă vreodată nicăieri dacă faptele lui nu concordă cu ceea ce susţine sau vrea să susţină. Şi eu n-am să mint niciodată pe nimeni nici în interesul meu, nici în interesul oricui ar fi.”

„Mda, sigur”, zic, „atunci ce să-ţi mai spun, conştiinţa asta a dumitale îţi este un funcţionar mai rentabil decât aş putea să-ţi fiu eu; ea nici nu trebuie să se ducă acasă la prânz să mănânce. Numai că n-o mai lăsa să se amestece în pofta mea de mâncare”, zic, pentru că cum dracu’ să mai poţi face ceva cu familia asta nenorocită şi ea care nici nu mai face vreun efort s-o strunească pe aia sau pe oricare altul din ei, ca atunci când l-a prins pe unul din ăia cum se săruta cu Caddy şi toată ziua după aia s-a învârtit prin casă în rochie neagră şi cu voalul pe faţă şi nici tata n-a mai putut să scoată o vorbă de la ea decât că plângea şi-i dădea întruna că fetiţa ei a murit şi Caddy de-abia dacă avea cincisprezece ani atunci doar că dac-ar fi ţinut-o aşa în trei ani ar fi trebuit să poarte voal de doliu mare. Crezi că eu pot să-mi permit s-o văd c-aleargă pe străzi cu fiecare comis-voiajor care vine aici în oraş, zic, şi toţi ăştia povestindu-le ălora noi unde pot să-şi găsească una pe

cinste când trec prin Jefferson. Nu pot să spun c-aş avea mândrie, nici nu pot să-mi permit când am bucătăria plină de negri pe care trebuie să-i hrănesc şi când îi mai şi trişez pe ăia de la ospiciu şi-i lipsesc de vedeta lor principală. Când ai ceva în sânge nu mai ai ce face, zic: guvernatori şi generali, de. Mare noroc am avut că n-au fost regi şi preşedinţi de republică în familia noastră; c-am fi cu toţii la ospiciu la Jackson să prindem muşte acuma. Vreau să spun, ar fi fost destul de rău dac-ar fi fost a mea; atunci aş fi ştiut cel puţin sigur că-i o bastardă, de la-nceput, dar acuma nici Dumnezeu n-ar şti cu siguranţă cum stau lucrurile.

Aşa că după o vreme am auzit muzica şi pe urmă au început cu toţii s-o ia din loc. Dădeau buzna la circ cu toţii. Se cărpănoşesc la o curea de ham de douăzeci de cenţi ca să economisească cincisprezece cenţi, să poată după aia să-i dea unei bande de yankei care vin aici în oraş şi plătesc cel mult zece dolari pentru autorizaţia de spectacol. M-am dus în spate.

„De”, zic, „vezi că dacă nu eşti atent la şurubul ăsta poate-ţi creşte-n palmă. Şi-atunci o să trebuiască să iau securea să ţi-l tai. Ce crezi c-au să mănânce gândacii dacă n-aranjezi prăşitoarele astea ca să poată să le facă o recoltă?” zic. „Poate salvie?”

„Tipii ăştia ori că ştiu să cânte la trompetă”, zice. „Cică-i un tip acolo la circ care poate să cânte un cântec întreg la ferăstrău. Cântă la el ca la banjo.”

„Ascultă aici”, zic. „Ştii tu cât lasă ăştia de la circ aici în oraş? Vreo zece dolari”, zic. „Ăia zece dolari pe care Buck Turpin îi şi are în buzunar de pe-acuma.”

„Da’ de ce să-i dea lui domnu’ Buck zece dolari?” zice.

„Ca să le dea permisiunea să dea spectacol aici”, zic. „Cât mai cheltuiesc ei aici, poţi să ţii tu-n palmă.”

„Vrei să spui că ăştia dau zece dolari doar ca să joace aici?” zice.

„Atâta tot”, zic. „Şi cât crezi tu că...?”

„Tii, ce chestie”, zice. „Vrei să spui că le iau bani ca să-i lase să dea spectacolul aici? Păi eu aş da oricând zece dolari să-l văd pe-ăla cum cântă la ferăstrău, dac-ar fi la o

adică. Şi atunci, mâine dimineaţă ar însemna că le mai datorez nouă dolari şi şaptezeci şi cinci de cenţi.”

Şi când te gândeşti că vine un cretin de yankeu să-ţi împuieze capul că negrii ar putea s-ajungă departe. S-ajungă cât mai departe, zic eu. S-ajungă atât de departe ca să nu mai apuci să găseşti niciunul la sud de Louisville, nici cu câinii poliţişti. Pentru că atunci când îi explic că şi-au ales dinadins sâmbăta seara şi c-au să scoată pe puţin o mie de dolari de-aici, el zice:

„Nici nu le-o iau în nume de rău. Eu pot să-mi permit douăşcinci de cenţi.”

„Douăşcinci de cenţi pe naiba” zic. „Asta nu-i nici măcar începutul. Ce te faci cu ăia zece sau cinşpe cenţi pe care-i dai acolo pe-o cutie de zahăr candel de doi cenţi, sau pe mai ştiu eu ce. Ce te faci cu timpul pe care-l pierzi acuma, de pildă, când stai s-asculţi la fanfara aia nenorocită?”

„Asta-i adevărat”, zice. „Oricum, dacă-mi ajută Dumnezeu să mai trăiesc până diseară, ăştia au să mai scoată de-aici douăşcinci de cenţi şi de la mine. Asta-i sigur.”

„Atunci eşti un tâmpit”, zic.

„De”, zice, „n-o să mă cert cu dumneata din cauza asta. Dacă şi asta ar fi o crimă, atunci pot să-ţi spun că nu toţi ocnaşii ar fi negri.”

Or, tocmai atunci s-a întâmplat să-mi arunc ochii pe alee şi s-o văd. Când m-am tras înapoi şi m-am uitat la ceas n-am văzut atunci cine era bărbatul pentru că mă uitasem la ceas. Era exact două şi jumătate, cu trei sferturi de oră mai devreme decât oricine altcineva în afară de mine s-ar fi putut aştepta s-o vadă pe stradă. Aşa că pe urmă când m-am uitat iar de după uşă primul lucru pe care l-am văzut la el a fost cravata roşie şi m-am şi gândit ce fel de bărbat o mai fi şi ăsta dracului să poarte cravată roşie. Doar că ea se furişa pe alee cu ochii la uşă, aşa că nici nu m-am gândit la el până au trecut. Mă gândeam ce neruşinată că nu numai că chiuleşte de la şcoală când i-am atras atenţia să nu se mai întâmple, dar mai şi trece pe lângă prăvălie, parcă sfidându-mă ca să n-o văd. Numai că nu putea să vadă

înăuntru pentru că soarele bătea drept în uşă şi ar fi fost ca şi cum ai fi vrut să vezi ceva în maşină când îţi bat farurile în ochi, aşa că am stat locului acolo să mă uit la ea cum se tot duce, cu faţa boită toată ca un clovn şi părul uns şi frizat şi c-o rochie pe ea că dacă ar fi ieşit vreo femeie pe vreo stradă ca Gayoso sau Beale Street când eram eu tânăr cu nimic mai mult decât asta ca să-i acopere picioarele sau fundul, ar fi băgat-o la închisoare. Să mă ia dracu' dacă astea nu se-mbracă aşa parcă dinadins să-i facă pe toţi tipii care trec pe lângă ele pe stradă să le vină să pună mâna. Şi mă gândeam tocmai că ce fel de bărbat o fi ăsta să poarte cravată roşie când mi-am şi dat seama că e de la porcăria asta de circ, am ştiut-o de parcă mi-ar fi spus-o ea. Adevărul e că pot să suport multe; dacă n-aş putea aş fi fost până acuma în tot felul de încurcături ale dracului, aşa că atunci când au dat colţul m-am repezit după ei. Şi uite-mă, fără pălărie, ziua-n amiaza mare, furişându-mă în sus şi-n jos pe străzi dosnice pentru că ţin la bunul renume al maică-mi. Cum am spus întotdeauna, cu una ca asta nu poţi să faci nimic din moment ce-o are în sânge. O are în sânge, ce poţi să mai faci? Tot ce ţi-ar mai rămâne de făcut e să te descotoroseşti de ea, s-o laşi să se ducă la dracu' să trăiască laolaltă cu alea de teapa ei.

Am luat-o pe stradă, dar nu se mai vedeau. În schimb eu eram dracului în mijlocul străzii, şi fără pălărie, de parc-aş fi fost şi eu nebun de legat. Cum ar fi spus orişicine, unul din ei e tâmpit din naştere şi altul s-a aruncat în apă şi p-ailaltă a dat-o bărbatu-su afară din casă, de ce n-ar fi şi restul nebuni de legat. Tot timpul îi vedeam pândindu-mă pe furiş, şi de-abia aşteptând să spună Păi ce v-am spus eu, nici nu mă miră, am ştiut toată vremea că-s o familie de nebuni. Îşi vând pământul ca să-l trimită la Harvard şi plătesc impozite să întreţină o universitate de stat pe care eu toată vremea n-am văzut-o cu ochii mei decât de două ori la nişte meciuri de baseball şi nici nu permite ca numele fii-si să fie pronunţat în casa ei până când după o vreme tata nici nu mai ieşea în oraş sta toată ziua acolo cu carafa îi vedeam poalele cămăşii de noapte şi picioarele goale şi auzeam

carafa ciocnindu-se de buza paharului şi în cele din urmă T.P. trebuia să-i toarne şi ea care zice N-ai niciun respect pentru memoria tatălui tău şi eu zic nu ştiu de ce nu e doar destul de bine conservată ca să dureze numai că dacă şi eu sunt nebun Dumnezeu ştie ce-o să mai fac când doar când văd apă îmi vine să vărs şi mai degrabă aş bea gaz decât un pahar de whisky şi Lorraine care le spune nu poate să bea dar dacă nu credeţi că-i bărbat v-aş putea eu spune cum să vă convingeţi zice dacă te prind vreodată că umbli cu vreuna din fufele alea ştii ce-am să fac o bat o zgârii o bat de-o nenorocesc oriunde aş găsi-o şi eu zic dacă nu beau asta-i treaba mea dar m-ai văzut vreodată că nu-s în stare zic pot să-ţi iau bere să te scalzi în ea dacă vrei pentru că eu respect o târfă cumsecade cinstită pentru că şi cu mama care-i bolnavă şi cu situaţia pe care încerc să mi-o apăr s-o văd că n-are niciun respect pentru ce încerc să fac pentru ea decât să facă numele ei şi numele meu şi numele mamei de râsul târgului.

Se pitise pe undeva. Mă văzuse venind şi atunci a luat-o pe cine ştie ce stradă dosnică alergând în sus şi-n jos pe străzi dosnice cu un prăpădit de saltimbanc cu cravată roşie care oricine-l vede se şi miră ce nenorocit o mai fi şi ăsta să poarte cravată roşie. Or băiatul mă tot striga şi i-am luat telegrama din mână fără să-mi dau seama ce fac. Nici n-am înţeles despre ce-i vorba până ce semnasem de primire, şi am şi deschis-o fără să mă prea întreb ce-o fi. Dar în sinea mea cred c-am ştiut de la-nceput ce spunea. Ăsta era exact ultimul lucru care mai lipsea, mai ales că au şi ţinut-o până când înregistrasem cecul în cont.

Chiar că nu-nţeleg cum un oraş doar cât New York-ul poate să-i încapă pe toţi escrocii care ne fură banii nouă ăstora fraierii de la ţară. Munceşti de te speteşti toată ziua zi după zi, le trimiţi lor banii şi ai înapoi de la ei un petec de hârtie, Contul dvs s-a închis la 20,62. Te duc de nas, te lasă la început să strângi acolo un câştig doar pe hârtie, şi pe urmă bang: Contul dvs s-a închis la 20,62. Şi ca şi cum asta n-ar fi destul, mai plăteşti şi zece dolari pe lună cuiva care să te-nveţe cum să-ţi pierzi mai repede banii, unuia care

sau nu se pricepe la nimic sau e de conivenţă cu ăia de la telegraf. Oricum, eu am terminat cu ăştia. M-au fraierit pentru ultima oară. Orice idiot afară de vreunul care n-are destul cap ca să creadă ce-i spune un ovrei ar fi văzut că piaţa era în creştere tot timpul şi toată blestemata de deltă de-abia aşteptând să fie iar inundată şi tot bumbacul să fie scos de-a dreptul din pământ de ape exact cum s-a întâmplat anul trecut. N-au decât să le distrugă recolta oamenilor an după an şi în vremea asta ăia de-acolo de la Washington aruncă cincizeci de mii de dolari pe zi ca să-ntreţină o armată în Nicaragua sau mai ştiu eu unde. Sigur c-au să mai fie iar inundaţii şi atunci bumbacul tocmai bine are s-ajungă să valoreze treizeci de cenţi pfundul. N-aş vrea altceva decât s-ajung să-i pocnesc şi eu bine o dată şi să-mi iau banii îndărăt. Eu nu vreau să mă-mbogăţesc din chestia asta; doar prăpădiţii ăştia de speculanţi din oraşele astea de provincie visează la aşa ceva, vreau îndărăt doar banii mei pe care blestemaţii ăştia de ovrei mi i-au furat cu vorbăria lor despre informaţiile lor garantate de la faţa locului. Şi cu asta am terminat; pot să-mi sărute picioarele pentru orice cent pe care au să-l mai vadă vreodată de la mine.

M-am întors la prăvălie. Era aproape trei jumătate. Ce dracu’ să mai faci în timpul care-a mai rămas, dar în fond sunt obişnuit cu de-alde astea. N-a fost nevoie să mă duc la Harvard ca să-nvăţ aşa ceva. Fanfara tăcuse. Îi momiseră pe toţi înăuntru şi nu mai făcea să-şi mai spargă bojocii acuma. Earl zice:

„Te-a găsit, nu? A venit adineaori cu telegrama. Mi-am închipuit eu că eşti pe undeva prin spate.”

„Da”, zic, „mi-a dat-o. N-au putut să mi-o ascundă chiar toată după-masa. E prea mic oraşul. Trebuie să mă duc pân-acasă un moment”, zic. „Poţi să mă dai şi-afară dacă asta te mai încălzeşte cu ceva.”

„Du-te”, zice. „Mă descurc eu acuma. Sper că nu-i vreo ştire proastă.”

„O să trebuiască să te duci până la poştă dacă vrei să afli”, zic. „Poate ăia s-aibă vreme să stea să-ţi povestească.

Eu n-am.”

„Te-am întrebat doar”, zice. „Maică-ta ştie că poate să conteze pe mine.”

„Are să fie foarte emoţionată să afle asta”, zic. „Nu stau decât exact cât are să fie nevoie.”

„Nu te grăbi”, zice. „De-acuma mă descurc singur. Du-te.”

Am luat maşina şi m-am dus acasă. O dată dimineaţa, de două ori la prânz, şi acuma iar, obligat s-o vânez prin tot oraşul şi să mai trebuiască şi să mă milogesc pe lângă ei să mă lase şi pe mine să mănânc niţel din mâncarea pentru care eu dau banii. Stau câteodată şi mă-ntreb la ce bun. Cu experienţa pe care-am avut-o până acuma ar trebui să fiu chiar tâmpit de-a binelea să-i mai dau înainte. Şi acuma sigur c-am s-ajung acasă tocmai la timp să dau fuga după un coş de roşii sau mai ştiu eu ce şi pe urmă să trebuiască să mă-ntorc în oraş puţind tot ca o fabrică de camfor dacă vreau să nu-mi plesnească capul pe umeri. Îi tot spun că nu-i nicio scofală cu aspirina asta decât nişte făină şi apă pentru bolnavii închipuiţi. Zic dumneata habar n-ai ce-nseamnă să te doară cu adevărat capul. Zic crezi că dac-ar fi după mine m-aş mai sui în maşina asta blestemată. Vreau să spun că m-aş lipsi cu plăcere de ea am învăţat să mă lipsesc de o grămadă de lucruri dar dacă dumneata vrei să-ţi rişti viaţa în trăsura asta veche şi hodorogită cu un băiat de negru care nici n-a ajuns să-şi şteargă nasul ca lumea foarte bine pentru că zic Dumnezeu are grijă de fiinţe ca Ben, Dumnezeu ştie că ar fi cazul să facă ceva pentru el, dar dacă-ţi închipui c-am să dau un mecanism delicat în valoare de o mie de dolari pe mâna unui negru care nici nu ştie să se şteargă la nas sau chiar a unuia care ştie, atunci n-ai decât să-i cumperi dumneata o maşină pentru că zic altfel îţi place să te plimbi cu maşina şi ştii foarte bine că-i aşa.

Dilsey mi-a spus că mama-i în casă. Am intrat în hol şi am ascultat, dar nu se auzea nimic. M-am dus sus, dar tocmai când treceam pe lângă uşa ei m-a strigat.

„Am vrut doar să ştiu cine era”, zice. „Stau aici atâta

timp singură c-am ajuns să aud orice zgomot.”

„N-ai nevoie să stai aici”, zic. „Ai putea foarte bine să-ţi petreci şi dumneata timpul ducându-te în vizită, de pildă, ca alte cucoane, dac-ai vrea.” A venit până la uşă.

„Mi-era frică să nu te fi îmbolnăvit”, zice. „A trebuit să mănânci tot într-o fugă.”

„Poate ai să ghiceşti mai bine data viitoare”, zic. „Ce doreşti?”

„S-a întâmplat ceva?” zice.

„Ce să se-ntâmple?” zic. „N-am şi eu voie să mă-ntorc o dată acasă după masă fără să se alarmeze toţi?”

„Ai văzut-o pe Quentin?” zice.

„E la şcoală”, zic.

„E trei trecute”, zice. „Am auzit bătând de trei de cel puţin o jumătate de oră. Ar fi trebuit să fie acasă la ora asta.”

„Zău?” zic. „Da’ când ai mai văzut-o acasă înainte de a se face noapte?”

„Ar trebui să mai stea pe-acasă”, zice. „Când eram eu fată tânără...”

„Dumneata ai avut pe cineva care să te facă să te porţi cum trebuie”, zic. „Ea n-are.”

„Nu pot să fac nimic cu fata asta”, zice. „Şi cât am încercat.”

„Şi pe mine nu vrei să mă laşi, din nu ştiu ce motive”, zic. „Aşa că nu văd de ce nu eşti mulţumită.” Am intrat în camera mea. Am întors cheia pe tăcute şi m-am oprit lângă uşă până ce-a încercat clanţa. Zice:

„Jason.”

„Ce?” zic.

„Mă gândeam să nu se fi-ntâmplat ceva”, zice.

„Aici nu s-a întâmplat nimic”, zic. „Ai greşit adresa.”

„Nu vreau să te supăr cu nimic”, zice.

„Îmi pare bine că aflu”, zic. „Că nu eram sigur. Mă gândeam că poate n-am înţeles eu bine. Doreşti ceva?”

După o vreme zice: „Nu. Nimic.” Pe urmă s-a dus. Am scos cutia şi am numărat banii şi am ascuns cutia la loc şi am descuiat uşa să plec. Mi-am adus aminte de camfor, dar

oricum acuma era prea târziu. Şi mai trebuia să mai fac un drum. Stătea în uşa camerei ei şi mă aştepta.

„Ai nevoie de ceva din oraş?” zic.

„Nu”, zice. „Nu vreau să mă amestec în treburile tale. Dar nu ştiu ce m-aş face dacă ţi s-ar întâmpla ceva, Jason.”

„N-am nimic”, zic. „Mă doare doar capul.”

„De ce nu iei o aspirină”, zice. „Ştiu că nu vrei să renunţi la maşină.”

„Ce-are a face maşina cu asta”, zic. „Cum poate o maşină să-l facă pe cineva să-l doară capul?”

„Ştii că mirosul de benzină ţi-a făcut rău întotdeauna”, zice. „Încă de când erai mic. Aş vrea să te văd eu că iei o aspirină.”

„Poţi să vrei mai departe”, zic. „Asta n-are ce să-ţi strice.”

M-am suit în maşină şi am luat-o înapoi spre oraş. Tocmai ieşisem în drum când am văzut un Ford venind spre mine ca toţi dracii. S-a oprit dintr-odată, i-am auzit roţile scrâşnind şi a tras într-o parte şi a întors, şi tocmai când mă întrebam ce dracu’ o fi cu ăştia am văzut iar cravata aia roşie. Atunci am văzut şi faţa ei cum se zgâia la mine prin fereastra din spate. Fordul a dat buzna într-o stradă dosnică. L-am văzut cum întoarce, dar când am ajuns şi eu la colţ, l-am zărit cum se duce gonind ca dracu’.

Am văzut roşu înaintea ochilor. Când i-am recunoscut cravata aia roşie, după tot ce-i spusesem ei, am uitat de toate. Nu m-am mai gândit nici măcar la capul meu, până când am ajuns la prima răspântie şi a trebuit să opresc. Tot scoatem şi dăm la bani pentru drumurile publice şi al dracului să fiu dacă parcă n-ai impresia că trebuie să conduci pe-un acoperiş de tablă ondulată. Aş vrea să ştiu cum se poate aştepta cineva să se mai descurce chiar şi cu o roabă. Eu personal ţin la maşina mea; n-am de gând să-mi bat joc de ea şi să mi-o nenorocesc ca şi cum ar fi un Ford ordinar. Mai mult ca sigur c-o fi şi de furat, aşa că ce le pasă lor. Cum spun eu dintotdeauna, ce iese din pisică şoareci mănâncă. Dacă-ţi curge un sânge din ăsta în vine eşti în stare de orice. Zic orice pretenţie îţi închipui

dumneata c-ar avea ea dreptul să-ţi pună-n faţă nu mai are nicio valoare; de-acum înainte zic n-o să mai poţi condamna pe nimeni decât pe dumneata singură pentru că ştii foarte bine ce-ar face orice om cu scaun la cap. Vreau să spun că dacă trebuie să-mi petrec jumătate din timpul meu făcând pe detectivul, cel puţin să mă duc undeva unde să mă şi plătească pentru asta.

Aşa c-a trebuit să opresc la răspântie. Şi pe urmă a trebuit să-mi aduc aminte. Ca şi cum ar fi fost cineva înăuntru bătând pe dinăuntru cu ciocanul. Zic am încercat să te apăr să nu-ţi mai faci sânge rău din cauza ei; zic în ce mă priveşte pe mine n-are decât să se ducă dracului cât de repede pofteşte şi cu cât o face mai curând cu-atât mai bine. Zic la ce te mai poţi aştepta decât la oricare comis-voiajor şi saltimbanc de două parale care mai trece prin oraş pentru că nici chiar golanii cu părul uns de-aici din oraş nu mai au ce vedea la ea acuma. Dumneata nu ştii cum stau lucrurile zic, nu auzi ce-mi aud mie urechile şi poţi să fii sigură că ştiu să le-o tai scurt. Zic familia mea avea sclavi aici pe vremea când voi cu toţii n-aveaţi decât nişte nenorocite de dughene de două parale şi munceaţi pământuri pe care nu le-ar fi luat în arendă nici negrii.

Măcar dacă le-ar fi muncit, adică. Noroc că mai face Dumnezeu câte ceva pentru pământurile astea, că oamenii care trăiesc pe ele n-au fost în stare niciodată să facă ei ceva vineri după-masă, şi puteam să văd de-aici trei mile de pământ care nu fuseseră nici măcar arate, şi toţi bărbaţii în stare să muncească din toată regiunea la oraş la circ. Dacă aş fi fost străin aş fi putut muri de foame, că nici ţipenie să pot să-ntreb de pildă cum se-ajunge în oraş. Şi ea mă tot pisează să iau aspirină. Zic când vreau să mănânc făină o mănânc făcută pâine la masă. Vreau să spun tot îi dai zor la câte renunţi dumneata pentru noi când ţi-ai putea cumpăra zece rochii noi pe an din banii pe care-i arunci pentru doctoriile astea şarlataneşti. N-am nevoie de ceva să mă vindece îmi trebuie doar un răgaz să respir şi n-o să mai trebuiască să mă doară dar câtă vreme trebuie să muncesc zece ore pe zi ca să întreţin o bucătărie plină de

negri în felul în care au fost obişnuiţi şi să-i mai şi trimit la circ laolaltă cu toţi ăilalţi negri din regiune, doar că ăsta întârziase. Până avea s-ajungă acolo sigur c-au şi terminat.

După un timp a ajuns lângă maşină şi când în cele din urmă am reuşit să-i bag în cap că-l întreb dacă trecuse pe lângă el un Ford cu două persoane înăuntru mi-a spus că da. Aşa că am mers înainte şi când am ajuns la locul de unde se bifurca drumul am văzut urmele cauciucurilor. Ab Russell era pe pământul lui, dar nu mi-am bătut capul să-l mai întreb şi nici n-am apucat să trec bine de hambarul lui c-am şi văzut Fordul. Încercaseră să-l ascundă. O făcuseră cam tot aşa de bine cum face ea orice lucru încearcă să-l facă. Cum spuneam n-o condamn atâta pentru asta, dracu' ştie poate că nu se poate stăpâni, dar pentru că n-are atâta respect pentru familia ei s-o facă mai discret. Mi-e groază tot timpul c-am să dau peste ei în mijlocul străzii sau sub vreo căruţă în piaţă, exact ca nişte câini.

Am oprit şi m-am dat jos. Şi acuma trebuia să fac un ocol şi să trec peste un câmp arat, singurul pe care-l văzusem de când am ieşit din oraş, şi la fiecare pas parcă mi-ar fi mers cineva în urmă tot pocnindu-mă în cap cu o măciucă. Mă forţam să mă gândesc că cel puţin când o să termin de traversat câmpu-ăsta o să am pământ drept sub picioare, să nu mă mai zdruncin tot la fiecare pas, dar când am ajuns în pădure a trebuit să-mi croiesc drum prin hăţişuri, şi pe urmă am ajuns la un şanţ plin de mărăcini. Am mers un timp pe lângă el, dar se făcea tot mai des, şi în vremea asta Earl telefona acasă să vadă unde sunt şi s-o facă şi pe mama să-nceapă iar.

Când am reuşit să trec până la urmă ocolisem atât de mult că a trebuit să mă opresc să-mi fac socotelile cam pe unde putea să fie maşina lor. Ştiam că nu puteau să fie prea departe, doar în tufişul cel mai apropiat, aşa că m-am întors şi am luat-o iarăşi spre drum. Pe urmă nu mi-am mai dat seama cât de departe ajunsesem, aşa că a trebuit să mă opresc iar să ascult, şi atunci când sângele nu mi se mai mişca atâta în picioare mi s-a suit tot la cap de credeam c-are să-mi explodeze dintr-o clipă într-alta, şi

soarele care coborâse tocmai bine ca să-mi bată-n ochi şi urechile vâjâindu-mi, că nu mai auzeam chiar nimic. Am mers înainte, încercând să nu fac zgomot, şi pe urmă am auzit un câine şi puteai să fii sigur că dacă m-ar fi mirosit ar fi dat buzna spre mine şi-atunci avea să se ducă totul dracului.

Eram plin cu tot felul de buruieni şi crenguţe şi chestii peste tot, şi prin haine şi în pantofi, şi tocmai atunci s-a întâmplat să mă uit în altă parte şi-am dat cu mâna peste o tufă de stejar veninos. Tot ce n-am înţeles era că de ce fusese doar un stejar veninos şi nu un şarpe sau mai ştiu eu ce. Aşa că nici nu m-am mai ostenit să-mi mişc mâna. Am rămas doar acolo locului până s-a dus câinele. Pe urmă am mers mai departe.

Acuma nu mai aveam nicio idee unde-ar fi putut să fie maşina. Nu mă mai gândeam la nimic decât la capul meu, şi-am rămas locului şi-ntr-un fel mă-ntrebam dacă măcar văzusem cu adevărat vreun Ford, şi nici nu-mi mai păsa prea mult dacă-l văzusem sau nu. Cum spuneam, n-are decât să stea toată ziua şi toată noaptea cu oricine care poartă pantaloni din oraşul ăsta, ce-mi pasă mie. Nu-i datorez nimic uneia care n-are mai multă consideraţie faţă de mine decât să-şi planteze Fordul acolo şi să mă facă să-mi pierd o după-masă întreagă şi Earl care arde de nerăbdare s-o aducă să-i arate registrele numai pentru că el e un tip prea virtuos pentru lumea asta în care trăim. Zic o să duci o viaţă a dracului de plicticoasă în cer fără treburile cuiva în care să te amesteci numai că vezi să nu te prind eu o dată zic, închid ochii din cauza bunică-ti, dar numai să te prind eu o dată că faci asta aici în casa asta în care trăieşte mama. Golanii ăştia blestemaţi cu părul gominat, care-şi închipuie că sunt grozavi, am să le arăt eu cât de-ai dracului de grozavi sunt, şi-am să-ţi arăt şi ţie. Am să-l fac să creadă că cravata asta roşie e şnurul de la soneria iadului, dacă-şi închipuie că poate să bată pădurile cu nepoată-mea.

Şi tot aşa cu soarele-n ochi şi cu sângele zvâcnindu-mi până când am ajuns să cred că are să-mi pocnească odată

dracului capul şi să termin odată, şi cu buruieni şi mărăcini peste tot pe mine, şi pe urmă am ajuns la şanţul cu nisip unde fuseseră şi am recunoscut pomul unde era maşina, şi tocmai când am ieşit din şanţ şi am început să fug am auzit maşina pornind. S-a depărtat repede, sunând din claxon. Claxonau ca şi cum ar fi spus Yah Yahhhhhhhhhh, depărtându-se. Am ieşit în drum tocmai la timp ca s-o văd cum dispare.

Pân-am ajuns în locul unde-mi lăsasem maşina, ei nici nu se mai vedeau, cu claxonul sunând întruna. Nici nu m-am mai gândit la ceva decât că-mi spuneam Fugi. Fugi înapoi în oraş. Fugi acasă şi caută s-o convingi pe mama că nici nu te-am văzut în maşina aia, încearcă s-o faci să creadă că nu ştiu cine-a fost. Încearcă s-o faci să creadă că n-a fost cât p-aci să vă prind aici în şanţul ăsta. Şi încearcă s-o faci să creadă că în vremea asta stăteai chiar în picioare.

Suna mereu Yahhhh, Yaaaahhhhhhh, tot mai slab. Pe urmă nu s-a mai auzit şi-am auzit în schimb o vacă mugind în grajdul lui Russell. Şi încă nici nu-mi trecea prin cap. M-am dus până la portieră şi am deschis-o şi-mi ridicasem tocmai piciorul. Mi-am spus atunci că parcă maşina e mai într-o parte decât ar fi trebuit cu înclinaţia drumului, dar nu mi-am dat seama până n-am urcat şi-am pornit motorul.

Ei, un timp am stat acolo. Soarele era spre apus şi până la oraş erau vreo cinci mile. Nici măcar n-avea curaj să-l spargă, să-l taie. Au dat pur şi simplu drumul la aer. Am stat acolo o vreme gândindu-mă la toţi negrii de care-i plină bucătăria mea şi niciunul din ei sigur că n-avea timp să ridice un cauciuc pe roata de rezervă şi să învârtească două şuruburi. Ce era mai nostim e că nu m-aş fi aşteptat nici măcar din partea ei să se gândească atât de departe ca să ia şi pompa afară doar de cazul că s-o fi gândit la asta în timp ce el lăsa aerul să iasă din cauciuc. Dar probabil că ceea ce se întâmplase e că cineva a luat-o şi i-a dat-o lui Ben să se joace cu ea în loc de pistol cu apă pentru că ar fi gata să facă tot automobilul bucăţele dacă ar vrea el şi Dilsey mai are tupeul să zică Nimeni nu s-a atins de maşina ta. Ce interes avem noi să punem mâna pe maşina ta? Şi

eu zic Tu eşti o negresă. Nici nu ştii ce noroc ai. Zic Aş schimba bucuros cu tine oricând pentru că numai un alb poate să fie destul de tâmpit ca să-şi mai bată capul ce face o putoare cu muci la nas.

M-am dus până la ferma lui Russell. El avea pompă. Asta chiar c-a fost o greşeală din partea lor că nu se gândiseră să o fure. Doar că parcă tot nu-mi vine să cred că ar fi avut atâta curaj. Tot nu prea-mi vine să cred unele lucruri. Nu ştiu de ce de pildă nu-mi vine să cred că o femeie ar fi în stare să facă chiar orice. Mă gândeam în vremea asta: Să nu mai vorbim acuma despre ce simt eu faţă de tine şi de ce simţi tu faţă de mine; pur şi simplu eu nu ţi-aş fi făcut o figură ca asta. Nu ţi-aş fi făcut o figură ca asta orice mi-ai fi făcut tu mie. Pentru că zic eu sângele apă nu se face şi asta e. Nu pentru că mi-ai jucat o festă la care s-ar fi gândit orice mucos de opt ani, e pentru că l-ai făcut pe propriul tău unchi de râsul unuia care poartă o cravată roşie. De-alde ăştia vin aici în oraşul nostru şi ne consideră pe noi toţi nişte cretini şi li se pare că oraşul ăsta e prea mic pentru ei. Ei, nici nu ştie ce dreptate are. Şi prea mic şi pentru ea. Dacă aşa crede ea, atunci mai bine s-o întindă de-aici şi călătorie sprâncenată.

M-am oprit şi i-am dat înapoi pompa lui Russell şi pe urmă m-am dus mai departe în oraş. M-am dus întâi la cofetărie şi am băut o coca-cola şi pe urmă m-am dus la poştă. Cursul se închisese la 21,21, adică scăzuse cu patruzeci de puncte. De patruzeci de ori câte cinci dolari; cumpără-ţi ceva cu banii ăştia dacă mai poţi şi ea care spune îmi trebuie neapărat îmi trebuie şi eu i-aş spune păcat o să trebuiască să-ncerci la altul, eu nu mai am bani; am fost prea ocupat ca să mai pot să câştig bani.

M-am uitat, doar, la el.

„Să-ţi spun o noutate”, zic. „Ai să fii probabil surprins să afli că am interes să urmăresc piaţa bumbacului”, zic. „La aşa ceva nu te-ai fi gândit, nu?”

„Am făcut tot ce-am putut ca să ţi-o predau”, zice. „Am încercat de două ori la prăvălie şi am sunat şi la dumneata acasă, dar nu ştiau unde eşti”, zice, căutând nu ştiu ce în

sertar.

„Ce să-mi predai?” zic. Mi-a dat o telegramă. „Când a sosit asta?” zic.

„Pe la vreo trei şi jumătate”, zice.

„Şi acuma e cinci şi zece minute”, zic.

„Am tot încercat să ţi-o predau”, zice. „Nu te-am găsit nicăieri.”

„O fi vina mea, nu?” zic. Am deschis-o doar ca să văd ce fel de minciună avea să-mi mai spună de data asta. Trebuie s-o ducă al dracului de prost dacă sunt obligaţi acum să vină până în fundul Mississippi-ului să mai fure zece dolari pe lună. Vinde, zice. Piaţa are să fie nestabilă, cu tendinţe generale de scădere. Să nu te îngrijoreze comunicatele guvernamentale.

„Cât costă o telegramă ca asta?” zic. Mi-a spus.

„E plătită de-acolo”, zice.

„Ca să ştiu cât le datorez”, zic. „Ştiam şi eu ce scriu ei aici. Trimite asta cu taxă inversă”, zic, luând un formular. Cumpăraţi, am scris. Piaţa e pe cale să sară în aer. Mici ezitări doar ca să se mai găsească nişte găgăuţi de la ţară care nu ştiu cum stau lucrurile cu telegraful. Nu vă pierdeţi firea „Trimite asta cu taxă inversă”, zic.

S-a uitat la ce scrisesem eu pe telegramă şi pe urmă la ceas. „Piaţa s-a-nchis acum o oră”, zice.

„Ei şi”, zic. „Nici asta nu-i vina mea. N-am inventat-o eu. Am mai cumpărat şi eu câte puţin pentru că aveam impresia că societatea asta telegrafică avea să mă ţină la curent cu ce se întâmplă.”

„Rapoartele sunt afişate îndată ce ne parvin”, zice.

„Da”, zic. „Şi la Memphis le scriu pe tablă la fiecare zece secunde”, zic. „Am fost la mai puţin de şaizeci şi şapte de mile de Memphis în după-amiaza asta.”

A mai citit o dată mesajul. „Vrei să trimiţi asta?” zice.

„Încă nu m-am răzgândit”, zic. Am scris-o şi pe cealaltă şi am numărat banii. „Şi p-asta, dacă eşti sigur că ştii cum se scrie c-u-m-p-ă-r-a-ţ-i.”

M-am întors la prăvălie. Auzeam fanfara din josul străzii. Adevărul este că prohibiţia este un lucru cât se poate de

bun. Altădată veneau cu o singură pereche de ghete pentru toată familia şi pe care-o purta el şi se duceau până la coletărie ca să-şi ia pachetul; acum se duc cu toţii la circ şi în picioarele goale, şi negustorii stau în praguri ca un şir de tigri sau de mai ştiu eu ce, în cuşti, privindu-i cum trec. Şi Earl zice:

„Nădăjduiesc că n-a fost nimic grav.”

„Ce?” zic. S-a uitat la ceas. Pe urmă s-a dus până-n uşă să se uite la ceasul din turnul tribunalului. „Ar trebui să-ţi cumperi un ceas din astea de-un dolar”, zic. „Ţi-ar ieşi mai ieftin decât să tot bănuieşti că nu-ţi merge exact de fiecare dată.”

„Ce spui?” zice.

„Nimic”, zic. „Sper că nu te-a incomodat lipsa mea.”

„N-am avut prea multă treabă”, zice. „S-au dus cu toţii la circ. E-n regulă.”

„Dacă nu-i în regulă”, zic, „ştii ce poţi să faci ca să-ndrepţi lucrurile.”

„Da’ ţi-am spus că-i în regulă”, zice.

„Am auzit”, zic. „Şi dacă nu-i în regulă, ştii ce poţi să faci ca să-ndrepţi lucrurile.”

„Vrei să pleci de-aici?” zice.

„Asta nu-i prăvălia mea”, zic. „Ce vreau eu n-are nicio importanţă. Numai că să nu-ţi intre-n cap că mi-ai face vreun serviciu dacă mă ţii aici mai departe.”

„Tu ai putea să fii un negustor bun, Jason, dacă ţi-ai da cât de cât osteneala”, zice.

„Cel puţin pot să-mi văd de treaba mea şi să-i las pe-ăilalţi în pace”, zic.

„Nu-nţeleg de ce tot vrei să mă faci să te dau afară”, zice. „Ştii foarte bine că poţi să pleci din afacerea asta oricând vrei şi că n-are să fie nicio supărare.”

„Poate că tocmai din cauza asta nu plec”, zic. „Atâta timp cât îmi văd de treaba mea, dumneata mă plăteşti pentru asta.” M-am dus în spate şi am băut puţină apă şi am ieşit până-n uşa din dos. Job terminase în sfârşit să aranjeze prăşitoarele alea. Aici în dos era linişte şi îndată capul m-a mai lăsat parcă. I-am auzit cântând acum, şi

după un timp a început iarăşi fanfara. Dinspre partea mea, n-au decât să culeagă toate băncuţele de câte o para din regiune, nu-mi iau mie pielea de pe spinare. Eu am făcut tot ce-am putut; unul care s-a hârşit prin viaţă cât mine şi care nu ştie unde să pună punct înseamnă că nu-i altceva decât un tâmpit. Mai ales că nici nu-i treaba mea. Dac-ar fi fost fata mea, atunci mai zic şi eu, ar fi fost altceva, pentru că atunci nici n-ar mai fi avut vreme să-şi facă de cap; ar fi trebuit să muncească şi ea ceva ca să putem da de mâncare la nişte damblagii şi idioţi şi negri, şi pe-urmă ce obraz aş avea eu s-aduc pe cineva aici. Eu respect prea mult oamenii ca să fac aşa ceva. Eu sunt bărbat; pot să suport chestii din astea, dar aici – ruda mea de sânge şi atunci numai să-l văd eu pe-ăla care-ar îndrăzni să zică ceva şi-aş vrea şi eu s-o văd pe cucoana aia cinstită cu frica lui Dumnezeu care-i măcar pe jumătate atât de onestă cât Lorraine, târfă sau netârfă. Cum spuneam, dacă m-aş însura ai sări în sus nu ştiu câţi coţi şi ştii foarte bine că-i aşa şi ea zice aş vrea să fii fericit să ai şi tu o familie a ta nu să munceşti toată viaţa ca un sclav pentru noi. Dar eu mă duc curând şi-atunci ai să poţi să-ţi iei o nevastă numai că n-ai să găseşti niciodată o femeie demnă de tine şi eu zic ba da o găsesc. Ai să te zvârcoleşti în groapă ştii foarte bine. Nu mersi zic îmi găsesc toate femeile de care am nevoie acum dacă mi-aş lua o nevastă ar fi probabil vreo morfinomană sau mai ştiu eu ce. Că ăsta ar fi singurul articol de care ducem lipsă în familia noastră, zic.

Soarele coborâse acum dincolo de biserica metodistă şi porumbeii zburau încoace şi-ncolo pe lângă clopotniţă şi când s-a oprit fanfara i-am auzit uguind. N-au trecut nici patru luni de la Crăciun şi uite-i acum la fel de mulţi ca oricând. Îmi închipui că pastorul Walthall şi-a umplut burta cu ei. Ai fi crezut că vrem să-mpuşcăm oameni dacă-l auzeai tot ţinând predici şi chiar apucându-le puşca oamenilor când ieşeau în piaţă. Tot îi dădea zor cu pace pe pământ şi-ntre oameni bună-nvoire şi că nicio vrabie să n-ajungă să cadă pe pământ. Doar că ce-i pasă lui cât se-nmulţesc, el n-are nicio treabă; parcă are el nevoie

vreodată să ştie cât e ceasul. Aş. Ăsta nu plăteşte impozite, n-are nevoie să vadă cum i se duc banii în fiecare an ca să cureţe ceasul tribunalului aşa ca să se poată vedea cât e ceasul. Au trebuit să angajeze un om cu patruzeci şi cinci de dolari ca să-l cureţe. Am numărat peste o sută de porumbei pe jumătate clociţi pe care-i aruncase jos. Ai fi crezut c-au să aibă atâta minte ca să plece de-aici din oraş. Aş putea şi eu să zic că ăsta ar fi un noroc dacă eu n-aş avea mai multe obligaţii aici decât un porumbel.

Fanfara reîncepuse să cânte; o melodie zgomotoasă grăbită, ca şi cum s-ar fi spart târgul. Probabil că erau mulţumiţi acuma. Poate c-aveau să se gândească şi că au destulă muzică să-i distreze cât aveau să meargă paisprezece sau cincisprezece mile până acasă şi pân-aveau să deshame pe-ntuneric şi să mai dea şi de mâncare la vite şi să le mai şi mulgă. N-aveau altceva de făcut decât să fluiere melodia şi să le spună glumele de la circ vitelor din grajd, şi pe urmă mai puteau să-şi mai facă şi socoteala cât au economisit că nu şi-au dus şi vitele la circ. Ar putea de pildă să calculeze că dacă unul are cinci copii şi şapte catâri, a făcut o economie de douăzeci şi cinci de cenţi când s-a dus cu toată familia la circ. Aşa Earl a venit şi el în spate cu nişte pachete în mână.

„Uite-aici nişte chestii care trebuie expediate”, zice. „Unde-i moş Job?”

„S-o fi dus şi el la circ”, zic. „Decât dacă n-ai stat dumneata cu ochii pe el.”

„Nu-i el ăla care s-o şteargă aşa”, zice. „Pot să mă bizui pe el.”

„Cu asta adică vrei să spui că eu”, zic.

S-a dus până la uşă şi s-a oprit în prag s-asculte.

„Bună fanfară”, zice. „Cred că s-a făcut ceasul să se termine spectacolul.”

„Decât dacă nu vor să-şi petreacă noaptea aici”, zic. Începuseră rândunelele, şi auzeam şi vrăbiile care se strângeau deja în pomii din curtea tribunalului. Din când în când ieşea câte un stol să se învârtească pe deasupra acoperişului şi pe urmă dispărea iarăşi. După părerea mea

şi astea-s o pacoste la fel de mare ca şi porumbeii. Nici nu poţi să stai în curtea tribunalului din cauza lor. Când nici nu te-aştepţi, o dată bang. Drept în mijlocul pălăriei. Numai c-ar trebui să fii milionar să-ţi permiţi să le împuşti, la cinci cenţi glontele. Dac-ar vrea să pună niţică otravă acolo în piaţă, ar scăpa de toată nenorocirea asta într-o singură zi, pentru că la urma urmei dacă un precupeţ nu-i în stare să-şi ţină animalele să nu se mai tot învârtească prin piaţă, atunci ar trebui să se-apuce de vândut altceva, nu pui de găină, ceva care să nu ceară de mâncare, pluguri sau ceapă de pildă. Şi dacă unul nu-i în stare să-şi ţină câinii la un loc, atunci înseamnă că nici nu vrea să aibă câini sau că n-are ce face cu un câine. Cum spuneam, dacă toate treburile şi afacerile dintr-un oraş sunt puse la cale ca şi cum ar fi vorba de afaceri ţărăneşti, atunci ajungi doar să ai un biet nenorocit de târg de ţară.

„Şi chiar dac-au terminat, tot n-o să ai niciun folos din asta”, zic. „N-au să aibă timp decât să înhame şi s-o ia din loc ca s-ajungă acasă la ei la miezul nopţii.”

„Ce să-i faci”, zice, „se mai distrează şi ei. Lasă-i să mai dea ceva bani pe-o distracţie din când în când. Fermierii ăştia de pe coline muncesc din greu şi scot al dracului de puţin din munca lor.”

„Nu-i nicio lege care să-i oblige să-şi facă fermele pe coline”, zic. „Sau oriunde altundeva.”

„Dar unde-am fi noi, tu şi cu mine, dacă n-ar fi fermierii ăştia?” zice.

„Acuma eu aş fi acasă la mine”, zic, „întins pe pat şi cu o pungă de gheaţă pe cap.”

„Suferi prea des de durerile astea de cap”, zice. „De ce nu-ţi faci un control ca lumea la dinţi? Ţi i-a văzut pe toţi azi-dimineaţă?”

„Cine să-i vadă?” zic.

„Ziceai că te-ai dus la dentist azi-dimineaţă.”

„Ai vreo obiecţie că mă doare capul pe timpul dumitale?” zic. „Asta-i problema?” Începuseră acum să traverseze aleea, ieşind de la circ.

„Uite-i că vin”, zice. „Cred c-ar fi mai bine să mă duc în

faţă.” S-a dus. Curios cum orice ţi s-ar întâmpla bărbaţii-ţi spun să te duci să-ţi vadă dinţii şi femeile-ţi spun să te însori. Se găseşte întotdeauna un tip care nu s-a priceput în viaţa lui la nimic care să te-nveţe el cum să-ţi vezi de treaba ta. Cum e şi cu profesorii ăia universitari care nici n-au ciorapi în picioare dar sunt gata să-ţi spună cum să câştigi un milion de dolari în zece ani, sau o femeie care nu-i în stare să-şi găsească un bărbat şi care e gata întotdeauna să-ţi dea sfaturi cum să-ţi creşti copiii.

A venit şi căzătura de Job cu căruţa. După o vreme a şi terminat chiar să-şi înnoade hăţurile în jurul tocului de la bici.

„Ei”, zic. „A fost frumos?”

„Nici n-am fost”, zice. „Da-n seara asta, pe cuvântul meu, ar putea să mă găsească să m-aresteze în cortu’ ăla de circ.”

„Pe dracu’ n-ai fost”, zic. „N-ai mai dat pe-aici de la ora trei. Domnul Earl a fost pe-aici să-ntrebe de tine.”

„Eu mi-am văzut de treaba mea”, zice. „Domnu’ Earl ştie unde-am fost”.

„Poate că pe el poţi să-l duci”, zic. „Eu în orice caz nu te torn”.

„Atunci el e singurul om aici pe care-aş încerca să-l duc”, zice. „La ce să-mi pierd timpul să-ncerc să-l duc de nas pe unul căruia nici nu-i pasă dacă dau sau nu ochii cu el sâmbătă seara? Pe dumneata n-am să-ncerc să te duc”, zice. „Dumneata eşti prea deştept pentru mine. Da, domnule”, zice, prefăcându-se că-i al dracului de ocupat să-şi pună cinci sau şase pacheţele în căruţă. „Dumneata eşti prea deştept, pentru mine. Nu-i nimeni în oraşul ăsta care să se pună cu dumneata în ce priveşte deşteptăciunea. Dumneata poţi să-l duci de nas chiar pe omu’ ăla care-i aşa de şmecher că nu poate nici măcar să se ţină după el însuşi”, zice, urcând în căruţă şi dezlegându-şi hăţurile. „Şi omu’ ăsta cine-o mai fi?” zic.

„Ăsta e domnu’ Jason Compson”, zice. „Hai, dă-i drumu’, Dan!”

Una din roţi era gata-gata să cadă. Am stat să mă uit

după el numai ca să văd dacă i se desprinde şi cade înainte de a ieşi de pe alee. Asta e dacă daţi o căruţă sau o trăsură pe mâna unui negru, zic. Vreau să spun că hodoroaga aia de trăsură e doar o ruină, şi cu toate astea o ţii acolo în grajd şi-o sută de ani numai ca prăpăditul ăla de băiat să se ducă la cimitir o dată pe săptămână. Vreau să spun că n-are să fie singurul care să fie obligat să facă ceva ce nu-i e pe plac. Eu aş putea să-l fac să meargă cu maşina asta ca un om civilizat sau dacă nu, n-are decât să stea acasă. Parcă-şi dă seama unde se duce sau cu ce merge, şi noi stăm aici şi ţinem o trăsură şi un cal cu care să poată el să facă o plimbare duminica după-masă.

Parcă mult îi păsa lui Job dacă-i cădea roata sau nu atâta timp cât n-avea să trebuiască să umble pe jos prea mult ca să se-ntoarcă acasă. Cum tot spun eu singurul loc potrivit pentru ei e pe câmp, unde să trebuiască să muncească din zori şi până-n noapte. Prosperitatea sau munca uşoară pur şi simplu nu-i de nasul lor. Ia să stea unul din ei mai mult pe lângă albi şi-ajunge să nu mai facă niciosteneala să-l linşezi. Ajung aşa de şmecheri, că pot să te prostească din ochi, cum era Roskus şi singura greşeală pe care a făcut-o ăsta a fost că n-a avut grijă într-o zi şi a murit. Tot trăgând chiulul şi tot furându-te de la obraz şi tot dându-ţi cu gura tot aşa şi aşa până când într-o zi nu mai ai încotro şi le dai una-n cap sau mai ştiu eu ce. Mă rog, asta-i treaba lui Earl. Numai că mie nu mi-ar conveni ca prăvălioarei mele să i se facă reclamă în oraşul ăsta de-un prăpădit de negru căzut în mintea copiilor şi c-un picior în groapă într-o căruţă care ori de câte ori dă colţul te-aştepţi s-o vezi cum se face fărâme.

Soarele se îndepărtase acuma în aer, şi înăuntru începea să se facă întuneric. M-am dus în faţă. Piaţa se golise. Earl era în spate, încuind casa de bani, şi tot atunci a-nceput să bată ceasul.

„Să-ncui tu în spate”, zice. M-am dus în spate şi am încuiat şi m-am întors. „Te duci probabil la circ diseară”, zice. „Ţi-am dat ieri biletele alea de favoare, nu?”

„Da”, zic. „Le vrei cumva înapoi?”

„Nu, nu”, zice. „Uitasem dacă ţi le-am dat sau nu. N-ar avea rost să le pierdem.”

A încuiat uşa şi mi-a spus Bună seara şi s-a dus. Vrăbiile mai făceau scandal încă prin copaci, însă acuma piaţa era pustie în afară de câteva maşini. În faţa cofetăriei era un Ford, dar nici măcar nu m-am uitat la el. Eu ştiu când mi-ajunge un lucru. Nu că mi-ar păsa prea mult să-ncerc s-o ajut, dar oricum când mi-e de ajuns ştiu să mă opresc. Poate că pân’ la urmă îl învăţ pe Luster să conducă şi-atunci n-au decât să umble după ea de dimineaţa până seara dacă au chef, şi eu aş putea să stau acasă să mă joc cu Ben.

M-am dus să-mi cumpăr vreo două ţigări. Pe urmă m-am gândit să iau şi un hap pentru durerea asta de cap, la noroc, aşa c-am mai stat niţel de vorbă cu ei.

„Şi-aşa”, zice Mac. „Pariez că anu’ ăsta ţi-ai pus banii pe yankei.”

„Adică de ce?” zic.

„În campionat”, zice. „Nu-i nicio echipă-n divizie care să-i bată.”

„Pe dracu’ nu-i”, zic. „Sunt pe drojdie”, zic. „Crezi că există vreo echipă care să aibă un noroc ca ăsta, aşa la infinit?”

„Eu n-aş zice că-i noroc”, zice Mac.

„Eu n-aş paria niciodată pe o echipă în care joacă tipu’ ăsta Ruth”, zic. „Chiar dac-aş şti că are să câştige.”

„Zău?” zice Mac.

„Aş putea să-ţi spun pe dinafară o duzină de tipi în oricare categorie care-s mai buni decât el”, zic.

„Da’ ce-ai cu Ruth?” zice Mac.

„Nimic”, zic. „N-am nimic cu el. Nici măcar nu-mi place să mă uit la poza lui.” M-am dus. Luminile începeau să se-aprindă, şi oamenii o luaseră agale pe stradă spre casă. Uneori vrăbiile nu se opreau până nu se făcea întuneric de-a binelea. Noaptea se-nvârteau în jurul felinarelor ăstora noi de pe lângă tribunal fără astâmpăr şi zburau de colo până colo tot izbindu-se de felinare cât era noaptea de lungă. O ţineau aşa două sau trei nopţi şi pe urmă într-o

dimineaţă dispăreau cu toatele. Pe urmă după vreo două luni răsăreau iar.

M-am dus acasă. Nu se aprinseseră încă luminile în casă, dar ştiam că stau cu toţii să se uite pe fereastră, şi Dilsey cu gura în bucătărie ca şi cum ar fi fost mâncarea ei pe care trebuia s-o ţină caldă pân-ajung eu. Dac-ai fi stat s-o asculţi ai fi crezut că în toată lumea asta nu-i decât o singură masă de seară şi tocmai aia pe care ea trebuia s-o mai ţină pe foc câteva minute din cauza mea. Cel puţin să pot ajunge şi eu o dată acasă fără să-i mai găsesc pe Ben şi pe negrul ăla atârnaţi de gard ca un urs cu o maimuţă în aceeaşi cuşcă. Numai ce se lasă soarele spre apus şi-o şi ia din loc spre portiţă ca o vacă spre staul şi se agaţă de ea şi-ncepe să bâţâie din cap şi să mugească. Pedeapsa lui Dumnezeu. Dacă ce i s-a întâmplat lui pentru că şi-a luat-o în cap când a văzut portiţa deschisă mi s-ar fi întâmplat mie, n-aş mai vrea să văd o portiţă cât trăiesc. Mă întreb uneori ce dracu' i-o fi trecând prin cap acolo la portiţă privind cum se-ntorc fetele de la şcoală, încercând să vrea ceva de care nici măcar nu-şi mai aduce aminte că nu vrea şi nici nu poate să mai vrea. Şi ce dracu' i-o mai fi trecând prin cap când îl dezbracă şi se-ntâmplă să se vadă şi-ncepe să zbiere cum face uneori. Dar cum tot spun eu n-au făcut de-ajuns în direcţia asta. Vreau să spun că ştiu eu ce-ţi trebuie ţie, ţie îţi trebuie exact ce i-au făcut lui Ben şi-atunci ai să-ţi bagi minţile-n cap. Şi dacă nu ştii ce-i asta, zic, atunci n-ai decât s-o întrebi pe Dilsey şi-o să-ţi spună.

În camera mamei era lumină. Am băgat maşina înăuntru şi m-am dus la bucătărie. Erau acolo Luster şi Ben.

„Unde-i Dilsey?" zic. „E gata masa?"

„E sus cu domnişoara Cahline", zice Luster. „Au făcut-o latră. Încă de când s-a-ntors acasă domnişoara Quentin. Mammy-i acolo sus să le ţină să nu se-ncaiere. A venit circu' ăla, domnu' Jason?"

„Da", zic.

„Mi s-a părut mie c-am auzit fanfara", zice. „Ce n-aş da să pot să mă duc şi eu", zice. „Şi-aş putea, numai dac-aş avea douăşcinci de cenţi."

A intrat Dilsey. „A, ai venit?” zice. „Ce-ai mai făcut şi-n seara asta? Ştii ce-i pe capul meu; de ce nu vii acasă la vreme?”

„Poate că m-am dus şi eu la circ”, zic. „Gata masa?”

„Ce n-aş da să mă duc şi eu”, zice Luster. „Şi-aş putea, numai dac-aş avea şi eu douăşcinci de cenţi.”

„Tu n-ai ce căuta la circu’ ăsta”, zice Dilsey. „Du-te în casă şi stai şi-aşteaptă acolo”, zice. „Nu mai urca sus să le faci să-nceapă iar.”

„Da’ ce s-a mai întâmplat?” zic.

„Quentin a venit adineauri şi zice că te-ai ţinut după ea toată după-amiaza şi-atunci domnişoara Cahline a-nceput să-i dea cu gura. De ce n-o laşi în pace? Nu poţi să stai în aceeaşi casă cu nepoată-ta fără să vă certaţi ca câinele cu pisica?”

„Eu nici nu pot să mă cert cu ea”, zic, „pentru simplul motiv că nici n-am văzut-o de azi-dimineaţă. Ce spune c-am mai făcut acuma? C-am obligat-o să se ducă la şcoală? Păcat”, zic.

„Ei, tu vezi-ţi de treabă şi las-o în pace”, zice Dilsey. „Eu aş putea foarte bine să am grijă de ea dacă tu şi cu domnişoara Cahline m-aţi lăsa liniştită. Du-te acuma în casă şi stai până-i gata masa.”

„Dac-aş avea şi eu douăşcinci de cenţi”, zice Luster, „m-aş duce şi eu la circu’ ăsta”.

„Şi dac-ai avea aripi ai zbura pân’ la cer”, zice Dilsey. „Să nu mai aud niciun cuvânt despre circu’ ăsta.”

„Asta-mi aduce aminte”, zic. „Am două bilete pe care mi le-au dat în oraş”. Le-am scos din buzunar.

„Te duci dumneata?” zice Luster.

„Eu nu”, zic. „Nu m-aş duce nici dacă mi-ar da zece dolari”.

„Dă-mi mie unul, domnu’ Jason”, zice.

„Îţi vând unul”, zic. „Cât dai?”

„Da’ n-am bani”, zice.

„Păcat”, zic. M-am îndreptat spre uşă.

„Dă-mi mie unu’, domnu’ Jason”, zice. „Dumneata n-ai nevoie de amândouă.”

„Tu taci din gură”, zice Dilsey. „Parcă nu ştii că nu dă nimic pe gratis?”

„Cât ceri pe el?” zice.

„Cinci cenţi”, zic.

„Da’ n-am atâta”, zice.

„Cât ai?” zic.

„N-am nimic”, zice el.

„Bine”, zic. M-am dus.

„Domnu’ Jason”, zice el.

„Ce nu taci odată din gură?” zice Dilsey. „Vrea să te necăjească. Se duce el cu biletele astea. Du-te, Jason, şi lasă-l în pace.”

„Eu n-am nevoie de ele”, zic. M-am întors la sobă. „Am venit aici să le-arunc în foc. Poate vrei tu să cumperi unul cu cinci cenţi?” zic, uitându-mă la el şi deschizând uşiţa la sobă.

„Da’ n-am atâţia bani”, zice.

„Mă rog”, zic. Am aruncat unul dintre ele în sobă.

„Mă Jason”, zice Dilsey. „Cum nu ţi-o fi ruşine?”

„Domnu’ Jason”, zice el. „Te rog eu frumos. Îţi aranjez cauciucurile în fiecare zi o lună de-acum încolo.”

„Eu am nevoie de bani peşin”, zic. „Ţi-l dau pe cinci cenţi.”

„Taci, Luster”, zice Dilsey. L-a smucit înapoi. „Haide”, zice. „Aruncă-l în foc”, zice. „Aruncă-l. Haide. Să terminăm odată.”

„Ţi-l dau dacă-mi dai cinci cenţi pe el”, zic.

„Haide odată”, zice Dilsey. „Ştii bine că n-are cinci cenţi. Dă-i drumu’. Aruncă-l în foc.”

„Foarte bine”, zic. L-am aruncat şi Dilsey a închis uşiţa sobei.

„Om în toată firea”, zice ea. „Ieşi afară din bucătăria mea. Taci acuma”, zice către Luster. „Vezi că-ncepe şi Benjy. Îţi dau eu douăşcinci de cenţi de la Frony diseară şi te duci mâine seară. Taci acuma.”

M-am dus în salon. N-auzeam nimic de sus. Mi-am deschis ziarul. După un timp au venit Luster şi Ben. Ben s-a dus glonţ la locul din perete unde fusese oglinda şi a

început să-şi frece mâinile în sus şi-n jos pe zid gângăvind şi smiorcăindu-se. Luster a început să scormonească cu vătraiul în foc.

„Ce faci acolo?” zic. „N-avem nevoie de foc în seara asta”.

„Vreau să-l fac să stea liniştit”, zice. „E-ntotdeauna frig de Paşti”, zice.

„Numai că acuma nu-i Paştele”, zic. „Lasă focu-n pace.”

A pus vătraiul la loc şi a luat perna de pe scaunul mamei şi i-a dat-o lui Ben, şi atunci el s-a chircit pe jos în faţa căminului şi s-a liniştit.

Am citit ziarul. Nu se auzise niciun zgomot din susul scărilor când a venit Dilsey şi i-a trimis pe Ben şi pe Luster la bucătărie şi a spus că-i gata masa.

„Bine”, zic. S-a dus. Am stat mai departe acolo, citind ziarul. După un timp am simţit-o pe Dilsey privind pe uşă.

„Ce nu vii să mănânci?” zice.

„Aştept masa”, zic.

„E pusă”, zice. „Ţi-am spus.”

„Zău?” zic. „Iartă-mă. N-am auzit pe nimeni coborând.”

„Ele nu vin”, zice. „Du-te tu şi mănâncă, să pot să le duc şi lor ceva sus.”

„Ce, sunt bolnave?” zic. „Ce-a spus doctorul că au? Sper că nu au vărsat de vânt.”

„Hai odată, Jason”, zice. „Să termin şi eu odată.”

„Foarte bine” zic, şi am luat iar ziarul. „Eu ce fac decât c-aştept masa.”

O simţeam cum mă priveşte din uşă. Am citit ziarul mai departe.

„De ce te porţi aşa?” zice. „Când ştii foarte bine câte am pe cap.”

„Dacă mama se simte acuma mai rău decât atunci când a mai coborât la masă, foarte bine”, zic. „Dar atâta timp cât plătesc pentru mâncarea unora care-s mai tineri decât mine, ăştia or să trebuiască să vină la masă s-o mănânce. Să-mi spui când e gata masa”, zic. Şi am citit mai departe ziarul. Am auzit-o târându-se în sus pe scări, târându-şi picioarele, bombănind şi gemând ca şi cum treptele ar fi

fost tăiate în stâncă şi la câte trei picioare una de alta. Am auzit-o la uşa mamei şi pe urmă am auzit-o strigând-o pe Quentin de parc-ar fi fost încuiată uşa şi pe urmă s-a dus iar la uşa mamei şi pe urmă s-a dus mama şi a vorbit cu Quentin. Pe urmă au coborât pe scară. Eu îmi citeam ziarul.

Dilsey a venit iar până la uşă. „Haide acuma", zice. „Până nu-ţi mai trece prin cap alta blestemăţie. Întreci măsura în seara asta."

M-am dus în sufragerie. Quentin şedea la locul ei, cu capul plecat. Se boise iar pe faţă. Nasul parcă-i era un izolator de porţelan de la firele de telegraf.

„Îmi pare bine că te simţi destul de bine să cobori la masă", i-am spus mamei.

„Şi-aşa e puţin ce pot face eu, să vin la masă", zice ea. „Oricât mi-ar fi de rău. Înţeleg foarte bine că atunci când un bărbat trudeşte de dimineaţa până seara îi place să-şi vadă familia în jurul lui seara la masă. Eu vreau să-ţi fiu pe plac. Aş vrea doar ca tu şi cu Quentin să vă înţelegeţi mai bine. Ar fi mai uşor pentru mine."

„O ducem foarte bine unul cu altul", zic. „Nu-mi pasă dacă stă toată ziua încuiată la ea în cameră dacă aşa are ea chef. Dar nu pot să tolerez toate fiţele astea şi s-o văd îmbufnată la masă. Ştiu că-i cer foarte mult, dar aşa sunt eu în casa mea. În casa dumitale, vreau să spun".

„E casa ta", zice mama. „Tu eşti capul familiei acuma."

Quentin nici nu ridicase capul. Am servit în farfurii şi ea a început să mănânce.

„Ai o bucată bună de carne?" zic. „Că dacă nu, îţi dau una mai bună."

N-a spus nimic.

„Zic, ai o bucată bună de carne?" zic.

„Ce?" zice. „A, da. E foarte bine."

„Mai vrei orez?" zic.

„Nu", zice.

„Hai să-ţi mai dau", zic.

„Nu mai vreau", zice.

„Nu face nimic", zic. „N-ai pentru ce."

„Ţi-a trecut capul?" zice mama.

„Capul?” zic.

„Mi-era teamă că iar te-apucă o migrenă de-ale tale”, zice. „Când ai venit acasă. Astăzi după-masă”.

„A”, zic. „Nu, n-a ajuns chiar să fie o migrenă. Am fost atât de ocupaţi toată după-masa că nici n-am mai avut vreme să mă doară capul.”

„De asta ai întârziat?” zice mama. O simţeam pe Quentin ascultând. M-am uitat la ea. Cuţitul şi furculiţa i se mişcau, dar am prins-o pândindu-mă, pe urmă şi-a lăsat iar ochii în farfurie. Zic:

„Nu. Am împrumutat unui tip maşina pe la vreo trei şi a trebuit s-aştept până mi-a adus-o înapoi.” Am mâncat mai departe o vreme.

„Cui?” zice mama

„Unuia din ăştia de la circ”, zic. „Se pare că cumnatu-său se învârtea cu o fufă de-aici din oraş, şi a vrut să-i prindă.”

Quentin tăcea, mestecând înainte.

„N-ar trebui să le împrumuţi maşina la oameni din ăştia”, zice mama. „Prea eşti şi tu generos. De-asta nu ţi-o cer niciodată dacă pot să mă lipsesc de ea câtuşi de puţin.”

„Tocmai că m-am gândit şi eu la asta, de la o vreme”, zic. „Dar mi-a adus-o îndărăt. E-n regulă. A spus c-a văzut ce voia să vadă.”

„Şi cine era femeia aia?” zice mama.

„Îţi spun eu mai târziu”, zic. „Nu vreau să vorbesc despre lucruri de felul ăsta când e Quentin de faţă.

Quentin se oprise din mâncat. Din când în când sorbea o gură de apă, pe urmă rămânea pleoştită acolo fărâmiţându-şi o bucată de pâine, cu faţa-nfundată în farfurie.

„Da”, zice mama. „Chiar că-mi vine să cred că femeile ca mine care stau toată ziua închise în casă habar n-au de ce se petrece prin oraş.”

„Păi da”, zic. „Chiar că habar n-au.”

„Viaţa pe care am dus-o eu a fost atât de diferită”, zice mama. „Mulţumesc lui Dumnezeu că nici nu ştiu de asemenea blestemăţii. Nici măcar nu vreau să ştiu. Eu nu sunt ca alţii.”

N-am mai spus nimic. Quentin şedea acolo fărâmiţându-

şi pâinea până când m-am oprit şi eu din mâncat. Atunci zice:

„Acum pot să mă duc?” fără să se uite la nimeni.

„Ce?” zic. „Sigur că poţi să te duci. Ce, ne-ai aşteptat pe noi?”

S-a uitat la mine. Îşi fărâmiţase pâinea de tot, dar mâinile îi lucrau mai departe ca şi cum ar mai fi avut ceva de fărâmiţat şi ochii îi fugeau încoace şi-ncolo ca ai unui animal încolţit şi pe urmă a început să-şi muşte buzele de parcă ar fi vrut să se otrăvească cu tot sulimanul pe care şi-l întinsese pe gură.

„Bunico”, zice, „Bunico...”

„Mai vrei ceva de mâncare?” zic.

„De ce se poartă aşa cu mine, bunico?” zice. „Eu nu i-am făcut niciodată nimic”.

„Eu aş vrea să văd că vă-nţelegeţi”, zice mama. „Voi sunteţi tot ce mi-a mai rămas, şi-aş vrea să vă văd că vă-nţelegeţi mai bine.”

„E vina lui”, zice. „Nu vrea deloc să mă lase-n pace, şi am şi eu nevoie să fiu liniştită. Dacă nu mă mai vrea aici, de ce nu mă lasă să mă duc la...”

„Gata”, zic. „Nu vreau să mai aud niciun cuvânt.”

„Atunci de ce nu mă laşi în pace?” zice. „Mă... mă tot...”

„Ţi-e omul cel mai apropiat, singurul care ar putea să-ţi ţină loc de tată”, zice mama. „Tu şi cu mine mâncăm pâinea lui. E normal ca el să se-aştepte în schimb să-l asculţi.”

„El e de vină”, zice ea. A sărit în sus de pe scaun. „El mă face să fiu aşa. Dacă m-ar...” şi se uita la noi cu ochii ei încolţiţi, şi braţele, care-i rămăseseră lipite de trup, îi zvâcneau.

„Dacă ce?” zic.

„E vina ta, tu mă faci să fac d-astea”, zice ea. „Dacă sunt rea e pentru că a trebuit să fiu rea. Tu m-ai silit. Ce n-aş da să mor odată. De-am muri odată cu toţii”. Pe urmă a luat-o din loc. Am auzit-o fugind în sus pe scări. Pe urmă s-a trântit o uşă.

„Ăsta-i primul lucru mai cu cap pe care l-a spus vreo-

dată”, zic.

„Nu s-a dus la şcoală astăzi”, zice mama

„De unde ştii?” zic. „Ai fost în oraş?”

„Ştiu eu”, zice. „Caută şi tu să fii mai înţelegător cu ea.”

„Pentru asta ar trebui să facem în aşa fel încât să pot şi eu s-o văd mai des decât o dată pe zi”, zic. „Ar trebui s-o faci să vină întotdeauna la masă. Atunci aş putea să-i dau o bucăţică de carne în plus de fiecare dată.”

„Sunt lucruri din astea mici pe care-ai putea să le faci pentru ea”, zice.

„Cum ar fi să mă fac că n-aud când dumneata îmi ceri s-o fac să se ducă la şcoală?” zic.

„Nu s-a dus la şcoală astăzi”, zice. „Ştiu că nu s-a dus. Zice că s-a dus să se plimbe cu maşina cu un băiat astăzi după-masă şi că tu te-ai ţinut după ei.”

„Cum puteam să fac aşa ceva”, zic, „când ţi-am spus că i-am dat maşina cuiva toată după-amiaza? Oricum, dacă s-a dus sau nu azi la şcoală, e totuna acuma”, zic. „Dacă vrei să-ţi faci sânge rău pentru asta, mai aşteaptă şi dumneata până luni.”

„Atâta am vrut ca tu şi cu ea să vă-nţelegeţi”, zice. „Dar a moştenit toate încăpăţânările ei. Şi pe-ale lui Quentin. Am spus de la-nceput, cu antecedentele astea pe care le are, să-i mai dăm şi numele ăsta. Câteodată mă gândesc că ea e blestemul lui Quentin şi al lui Caddy pe capul meu.”

„Doamne Dumnezeule”, zic. „Ce-ţi mai trece şi dumitale prin cap. Nici nu-i de mirare că eşti bolnavă tot timpul.”

„Ce?” zice. „Nu-nţeleg.”

„Sper că nu”, zic. „O femeie cinstită nu înţelege o grămadă de lucruri pe care mai bine că nu le înţelege.”

„Aşa au fost amândoi”, zice. „Se aliau cu taică-tău de fiecare data când încercam să-i fac să m-asculte. El spunea totdeauna că n-au nevoie să fie controlaţi, că ştiu şi singuri ce-i cinstit şi curat şi că asta-i tot ce trebuie învăţat cineva să ştie. Acuma, să fie mulţumit.”

„Îl ai pe Ben pe care poţi să te bizui”, zic. „Ţine-ţi firea.”

„M-au exclus de la început cu bună ştiinţă din viaţa lor”, zice. „Întotdeauna erau ea şi cu Quentin. Totdeauna au

complotat împotriva mea. Şi împotriva ta, deşi tu erai pe atunci prea mic ca să-ţi dai seama. Întotdeauna ne-au considerat pe mine şi pe tine nişte intruşi, ca şi pe unchiul Maury. Mereu îi spuneam lui taică-tău că le dă prea multă libertate, că prea-i lasă mult să stea unul cu altul. Când Quentin a început să se ducă la şcoală, a trebuit s-o lăsăm şi pe ea în anul următor, ca să fie cu el. N-a suportat niciodată ca vreunul din voi să facă ceva ce nu era şi ea în stare să facă. Vanitatea, asta a fost la ea, îngâmfare şi falsă mândrie. Şi pe urmă când au început necazurile cu ea, am ştiut de la început că şi Quentin are să se simtă obligat să facă ceva la fel de rău. Dar n-aş fi crezut că are să fie aşa de egoist ca să... Nici n-aş fi visat ca..."

„Poate c-a ştiut c-are să fie o fată", zic. „Şi că o singură femeie din astea e exact cât poate el să suporte."

„Ar fi putut s-o strunească el", zice. „Mi se părea că-i singurul pentru care ea mai avea puţină consideraţie. Dar şi asta a fost o parte din blestem, cred eu."

„Da", zic. „Păcat că n-am făcut-o eu în locul lui. Acuma ar fi dus-o cu mult mai bine."

„Vorbeşti aşa ca să mă faci să sufăr", zice. „Dar şi merit. Când au început să vândă pământul ca să-l trimită pe Quentin la Harvard, i-am spus lui taică-tău că trebuie să se îngrijească să-ţi ofere şi ţie aceleaşi avantaje. Pe urmă când Herbert s-a oferit să-ţi dea o slujbă la bancă, mi-am spus: Jason s-a asigurat acuma, şi când au început cheltuielile şi a trebuit să vând mobila şi restul pajiştii, i-am scris ei imediat pentru că am zis că ea o să-nţeleagă că ea şi cu Quentin şi-au avut partea lor şi chiar şi o parte din partea lui Jason şi că acuma depinde de ea ca să-i dea o compensaţie. Mi-am spus c-o să facă asta din respect pentru tatăl ei. Am şi crezut aşa atunci. Dar în fond eu nu-s decât o biată femeie bătrână, eu am fost crescută să cred că oamenii se sacrifică pentru cei din neamul lor. E vina mea. Ai avut dreptate să mi-o reproşezi."

„Crezi c-am nevoie de ajutorul cuiva să stau pe propriile mele picioare?" zic. „Şi cu atât mai puţin din partea unei femei care nu poate să spună cine-i tatăl copilului ei."

„Jason”, zice.

„Bine, bine”, zic. „N-am vrut să spun asta. N-am spus nimic.”

„Dac-aş fi crezut că se poate întâmpla aşa ceva, după toate câte-am pătimit.”

„Sigur că nu”, zic. „N-am spus nimic.”

„Sper ca de asta cel puţin să fiu cruţată”, zice.

„Sigur că da”, zic. „Seamănă prea mult cu ei amândoi ca să mai fie vreo îndoială.”

„N-aş putea să suport aşa ceva”, zice.

„Atunci nu te mai gândi la asta”, zic. „Te-a mai bătut la cap că vrea să iasă seara?”

„Nu. Am făcut-o să înţeleagă că e spre binele ei şi că mai târziu are să-mi mulţumească. Îşi ia cărţile cu ea şi învaţă după ce o încui în camera ei. Văd uneori lumină la ea în cameră până la unsprezece noaptea.”

„De unde ştii că-nvaţă?” zic.

„Păi ce-ar putea să facă altceva acolo sus, singură?” zice. „Ei nu i-a plăcut niciodată să citească.”

„Nu”, zic. „Dumneata n-ai de unde să ştii. Şi poţi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu că nu”, zic. Doar că la ce-ar fi servit să spun asta tare. Ar fi făcut-o cel puţin să-nceapă iar.

Am auzit-o ducându-se sus pe scări. Pe urmă a strigat-o pe Quentin şi Quentin a zis Ce? prin uşă. „Noapte bună”, a zis mama. Pe urmă am auzit cheia în broască şi mama s-a dus în camera ei.

Când mi-am terminat ţigara şi m-am dus şi eu sus, lumina mai ardea încă. Vedeam gaura cheii goală, dar nu se auzea niciun sunet, învăţa liniştită. Poate că învăţase chiar la şcoală să facă aşa ceva. I-am spus mamei noapte bună şi m-am dus în camera mea şi am scos cutia şi i-am mai numărat o dată. Îl auzeam pe Marele Scopit American sforăind ca un ferăstrău de pădure. Am citit undeva că-i aranjează aşa pe bărbaţi ca să le dea voci de femei. Dar poate că el nu ştia ce-i făcuseră. La drept vorbind nu-mi închipui nici măcar că ştia ce avusese de gând să facă el însuşi sau de ce domnul Burgess i-a dat în cap cu

bulumacul de la gard. Şi dacă l-ar fi trimis la Jackson cât mai era încă sub anestezie nici nu şi-ar fi dat seama de deosebire. Numai că asta ar fi fost o chestie prea simplă pentru un Compson să se gândească la aşa ceva. Nici pe jumătate de ajuns de complicată. A trebuit s-aştepte să facă şi asta până când a scăpat odată şi-a încercat să violeze o fetiţă în plină stradă şi cu tatăl fetei stând acolo şi uitându-se la ei. Cum spun eu, n-au început destul de devreme cu tăiatul şi s-au şi oprit prea repede. Mai ştiu eu cel puţin două persoane care-ar avea nevoie de ceva în genul ăsta, şi una din ele nici măcar la o milă depărtare de-aici. Dar la urma urmei nu-mi vine să cred nici măcar că aşa ceva ar mai avea vreun efect. Cum zic eu, o dată ce-ai fost putoare, putoare rămâi. Şi măcar dacă aş putea să răsuflu o dată douăzeci şi patru de ore la rând fără vreun blestemat de ovrei din New York care să mă înveţe cum merg lucrurile. Nu vreau să mă îmbogăţesc din asta; decât cel mult să-i pot şi eu fraieri o dată pe toţi deştepţii ăştia. Nu cer decât o şansă cinstită să-mi iau banii îndărăt. Şi o dată ce-am realizat asta n-au decât s-aducă aici toată Strada Beale şi tot balamucul şi două din ele n-au decât să şi doarmă în patul meu şi unul din ăilalţi n-are decât să-mi ia locul la masă.

Partea a patra

8 aprilie 1928

Lumina zorilor se ridica posomorâtă şi rece, un zid mişcător de luminiscenţă cenuşie dinspre nord-est, şi care în loc să se dizolve în umezeală părea să se dezintegreze în particule minuscule şi veninoase, ca praful, şi atunci când Dilsey deschise uşa colibei şi ieşi, năpădiră împungând-o ca nişte ace, pătrunzându-i dintr-o parte în carne, precipitându-se nu atât într-o umezeală cât într-o substanţă de calitatea uleiului subţiat, nu pe de-a întregul congelat. Avea pe cap o pălărie neagră de pai tare, aşezată pe deasupra turbanului, şi o capă de catifea cafenie bordată cu o blană anonimă, mâncată, pe deasupra unei rochii de mătase purpurie, şi se opri în prag, cu faţa fleşcăită, brăzdată de milioane de riduri, înălţată acum spre vremea de-afară, şi cu o mână descărnată, plată şi flască asemenea pântecelui unui peşte, şi apoi îşi dădu la o parte o clipă capa şi-şi examină corsajul rochiei.

Rochia îi cădea moale de pe umeri peste sânii lăsaţi, pe urmă i se întindea peste pântece şi cădea iarăşi, balonându-se niţel peste veştmintele de dedesubt pe care avea să şi le scoată strat după strat pe măsură ce primăvara şi zilele calde aveau să se împlinească în culori regale, muribunde. Odinioară fusese o femeie voinică, însă acum scheletul i se înălţa drapat lălâu în pielea fleşcăită care se întindea iarăşi peste un pântece aproape hidropic, ca şi cum muşchii şi ţesuturile fuseseră odată curaj sau tărie, dar zilele sau anii le mistuiseră până când rămăsese doar scheletul neîmblânzit înălţându-se ca o ruină sau ca piatră de hotar deasupra măruntaielor somnolente, dăinuitoare, şi, încă şi mai sus, faţa prăbuşită care mai lăsa

impresia că oasele înseşi au ieşit pe dinafara pielii, ridicată în ziua vântoasă cu o expresie şi resemnată şi dezamăgită ca a unui copil uluit, până când se întoarse şi intră iarăşi în casă închizând uşa.

Chiar în faţa uşii pământul era golaş. Avea un fel de patină, ca şi cum de generaţii ar fi fost frecat de tălpi goale, semănând acum cu argintul vechi sau cu zidurile caselor mexicane tencuite cu mâna. Alături de casă, umbrind-o vara, erau trei duzi ale căror frunze pufoase aveau să fie mai târziu lăbărţate şi placide ca şi palmele unor mâini unduind alunecătoare şi strivite prin aerul mereu mişcător. Două stăncuţe veniră de nicăieri, se opriră în zbucnirea vântului ca nişte zdrenţe colorate de cârpă sau hârtie şi se aşezară apoi în duzi, unde prinseră să se legene într-o sporovăitoare alunecare şi zvâcnire, ţipând în vântul care le sfâşia ţipetele aspre ducându-le mai departe, pe rând, ca pe nişte zdrenţe de cârpă sau de hârtie. Apoi li se alăturară alte trei şi se legănară nesigure o vreme în crengile răsucite, cârâind. Uşa colibei se deschise şi Dilsey ieşi iarăşi, de data aceasta purtând o pălărie de fetru bărbătească şi o manta militară, pe sub poalele zdrenţuite ale căreia cădea în volane neregulate rochia ei albastră, revărsându-se mai departe în jurul ei pe când traversă curtea şi urcă treptele spre uşa bucătăriei.

O clipă mai târziu ieşi, acum cu o umbrelă deschisă pe care o ţinea aplecată împotriva vântului, şi parcurse iarăşi curtea spre grămada de lemne, unde lăsă jos umbrela încă deschisă. Îndată după aceea o prinse şi o cumpăni şi o mai ţinu în mână o vreme, privind în jur. Pe urmă o închise şi o lăsă jos pe pământ şi-şi strânse lemne peste braţul pe care şi-l îndoise spre piept, ridică umbrela şi o deschise în cele din urmă, întorcându-se către trepte, ţinând lemnele într-un echilibru precar în timp ce căuta să închidă umbrela, pe care o propti într-un colţ chiar lângă uşă. Lăsă lemnele sa cadă în ladă în spatele sobei. Apoi îşi scoase mantaua şi pălăria şi desprinse dintr-un cui din perete un şorţ pătat, şi-l puse şi aprinse focul în sobă. Pe când făcea asta, ridicând grătarul şi trântind capacele oalelor, doamna Compson

începu s-o strige din capul scărilor.

Era îmbrăcată într-un capot de mătase matlasat, ţinându-şi-l strâns sub bărbie. În cealaltă mână avea o pungă de cauciuc roşu pentru apă caldă şi se oprise în capul scărilor din spate strigând „Dilsey” la intervale regulate, fără inflexiuni, spre cuşca liniştită a scării care cobora într-un întuneric complet, deschizându-se apoi iarăşi acolo unde o fereastră cenuşie îşi trimitea lumina. „Dilsey”, striga, fără inflexiuni sau vreo emfază sau grabă, ca şi cum nici n-ar fi aşteptat vreun răspuns. „Dilsey”.

Dilsey răspunse şi se opri din zdrăngănitul sobei, însă înainte de a fi putut traversa bucătăria doamna Compson o strigă iar şi, înainte de a fi traversat sufrageria şi de a-şi fi proiectat capul pe pata cenuşie a ferestrei, încă o dată.

„Bine, bine”, spuse Dilsey. „Gata. Uite-mă. Ţi-o umplu cum am nişte apă caldă.” Îşi strânse fustele în jurul ei urcând scările, întunecând cu totul lumina cea cenuşie. „Las-o jos şi du-te la loc în pat.”

„Nu ştiam ce s-a întâmplat”, spuse doamna Compson. „Stau aşa trează de cel puţin o oră, şi n-am auzit un zgomot din bucătărie.”

„Las-o jos şi du-te la loc în pat”, spuse Dilsey. Se chinuia să urce treptele, diformă, gâfâind. „Într-o clipă s-a pornit focul şi după aia ai imediat apă caldă.”

„De cel puţin un ceas stau aşa, trează”, spuse doamna Compson. „Mă gândeam că poate aşteptaţi să cobor eu să fac focul.”

Dilsey ajunse în capul scărilor şi luă punga de apă caldă, „Într-o clipă ţi-o umplu”, spuse. „Luster a dormit mai târziu în dimineaţa asta, c-a stat jumate de noapte la circu’ ăla. Am făcut eu focu’. Du-te acuma, să nu-i trezeşti pe ăilalţi până nu-s gata eu.”

„Dacă-i dai voie lui Luster să facă mai ştiu eu ce şi să nu-şi vadă de treaba lui, tu tragi ponoasele”, spuse doamna Compson, „Lui Jason n-o să-i placă deloc chestia asta, dacă află. Ştii foarte bine.”

„Că doar nu s-a dus pe banii lui Jason”, spuse Dilsey. „Asta-i sigur.” Coborî treptele. Doamna Compson se

întoarse în camera ei. Pe când se suia iar în pat, o auzea încă pe Dilsey coborând pe trepte cu un fel de încetineală dureroasă, înfricoşătoare, care ar fi ajuns înnebunitoare dacă n-ar fi încetat curând dincolo de legănarea tot mai înceată a uşii batante spre bucătărie.

Intră în bucătărie, făcu focul şi începu să pregătească micul dejun. În toiul preparativelor se opri, se duse până la fereastră să privească spre coliba ei, pe urmă merse până la uşă, o deschise şi strigă în vremea vântoasă.

„Luster", strigă, oprindu-se să asculte, aplecându-şi faţa într-o parte ca să se ferească de vânt. „Mă, Luster?" Ascultă, şi apoi, tocmai când se pregătea să strige iarăşi, Luster apăru pe după colţul bucătăriei.

„Da, vă rog?" spuse cu nevinovăţie, atât de nevinovat încât Dilsey privi o clipă în jos spre el, nemişcată, ceva mai mult decât surprinsă.

„Unde mi-ai fost?" spuse.

„Nicăieri", spuse el. „Doar în pivniţă."

„Ce faci tu în pivniţă?" spuse ea. „Nu mai sta afară în ploaie, prostule", spuse.

„N-am făcut nimic", spuse el. Urcă treptele spre bucătărie.

„Să nu-ndrăzneşti să intri aici fără un braţ de lemne", spuse ea. „Uite, a trebuit s-aduc eu lemne în locul tău şi să aprind focul. Nu ţi-am spus aseară să nu pleci până nu-i lada de lemne plină vârf ?"

„Da' am umplut-o", spuse Luster. „Am umplut-o."

„Şi-atunci unde-s lemnele?"

„Nu ştiu. Nici nu le-am atins."

„Haide, haide, umple-o acuma", spuse ea. „Şi după aia du-te sus să vezi de Benjy."

Închise uşa. Luster se îndreptă spre grămada de lemne. Cele cinci stăncuţe se învârteau deasupra casei croncănind, aşezându-se apoi iarăşi în duzi. Ridică o piatră şi-aruncă în ele. „Huo", zise. „Duceţi-vă la dracu' de unde-aţi venit. Nu-i încă luni."

Se încărca din greu cu surcele. Nu mai putea să vadă pe deasupra grămezii pe care o ridicase în braţe şi se clătină

până la trepte, şi apoi în sus pe ele, împleticindu-se în uşă cu zgomot, răspândind vreascuri în jur. Apoi veni Dilsey şi-i deschise uşa şi el se clătină împleticindu-se prin bucătărie. „Luster!” strigă ea, însă el lăsase lemnele să cadă în ladă cu un bubuit de tunet. „Uf!” spuse.

„Vrei să scoli toată casa?” spuse Dilsey. Îl pocni cu palma peste ceafă. „Acuma du-te sus şi-l îmbracă pe Benjy.”

„Da, vă rog”, spuse el. Se îndreptă spre uşa de afară.

„Un-te duci?” spuse Dilsey.

„M-am gândit să mă duc mai bine prin dos şi să ocolesc spre faţă ca să n-o trezesc pe domnişoara Cahline.”

„Du-te pe scările din dos cum ţi-am spus eu şi îmbracă-l pe Benjy”, spuse Dilsey. „Haide odată.”

„Da, vă rog”, spuse Luster. Se întoarse şi ieşi pe uşa dinspre sufragerie, care după un timp se opri din legănare. Dilsey se pregătea să facă aluatul. Pe când mişca sita deasupra planşetei de aluat cânta, la început numai pentru sine, ceva fără melodie sau cuvinte, relua întruna, plângăreţ, auster, şi în timpul acesta lăsa să se cearnă o ninsoare uşoară, continuă, de făină. Soba începuse să încălzească încăperea, umplând-o cu sunetele mărunte, murmurătoare ale focului, şi curând ea ajunse să cânte mai tare, ca şi cum şi vocea i s-ar fi dezgheţat la căldura tot mai mare, şi apoi doamna Compson o strigă iarăşi din casă. Dilsey îşi ridică faţa ca şi cum ochii i-ar fi putut străbate, şi chiar i-ar fi şi străbătut, prin ziduri şi tavan şi ar fi văzut-o pe bătrână în capotul ei matlasat în capul scărilor, strigând-o cu o regularitate de mecanism.

„Uf, Doamne”, spuse Dilsey. Lăsă jos sita, îşi culese poalele şorţului ştergându-şi mâinile şi ridică punga de pe scaunul unde-o pusese şi strânse şorţul în jurul cozii ibricului din care începuseră acum să iasă aburi vagi. „Un minut”, strigă. „Apa s-a încălzit chiar în momentul ăsta.”

Însă doamna Compson nu voia punga şi, ţinând-o de gât ca pe-o găină moartă, Dilsey, ajunsă în josul scărilor, se opri să se uite în sus spre ea.

„Nu-i Luster sus cu el?” spuse.

„Luster nu-i în casă. Am tot aşteptat din pat să-l aud.

Ştiam c-are să-ntârzie, dar tot credeam că are să vie la timp să nu-l lase pe Benjamin să-l trezească pe Jason în singura zi din săptămână când poate şi Jason să doarmă mai mult dimineaţa.”

„Nu ştiu cum crezi că mai poate să doarmă cineva când stai pe palier şi ţipi la oameni de când se crapă de ziuă”, spuse Dilsey. Începu să urce treptele, muncindu-se din greu. „L-am trimis sus pe băiatu’ ăla de-o jumătate de oră.”

Doamna Compson o privea ţinându-şi capotul strâns sub bărbie. „Ce-ai de gând să faci?” spuse.

„Mă duc să-l îmbrac pe Benjy şi-l duc jos în bucătărie, să nu-i trezească pe Jason sau pe Quentin”, spuse Dilsey.

„N-ai început încă să pregăteşti micul dejun?”

„Văd eu şi de asta”, spuse Dilsey. „Dumneata du-te la loc în pat până-ţi face Luster focul. E frig în dimineaţa asta.”

„Ştiu”, spuse doamna Compson. „Mi-s gheaţă picioarele. Mi-au îngheţat aşa de tare că de-asta m-am şi trezit.” O privea pe Dilsey urcând scările. Dura mult. „Ştii cum se supără Jason când întârzie micul dejun”, spuse doamna Compson.

„Nu pot să fac decât un singur lucru deodată”, spuse Dilsey. „Du-te la loc în pat, până n-ajung să te am şi pe dumneata pe cap în dimineaţa asta.”

„Dacă ai de gând să laşi totul baltă ca să vezi de Benjamin, atunci mai bine să mă duc eu jos să pregătesc micul dejun. Ştii tot atât de bine ca şi mine cum face Jason când întârzii.”

„Şi cine crezi c-o să mănânce terciul pe care-l faci dumneata?” spuse Dilsey. „Vrei să-mi spui? Hai, du-te”, spuse muncindu-se să urce treptele. Doamna Compson şedea locului privind-o cum urcă sprijinindu-se cu o mână de perete, ţinându-şi fustele cu cealaltă.

„Ai de gând să-l trezeşti ca să-l îmbraci?” spuse.

Dilsey se opri. Rămase acolo, cu piciorul ridicat spre treapta următoare, cu o mână pe perete şi cu pata cenuşie a ferestrei în spate, ea însăşi o pată diformă, nemişcată.

„Păi nu s-a trezit?” spuse.

„Nu se trezise când m-am uitat eu în camera lui”, spuse

doamna Compson. „Dar e trecut de ora când se scoală el. Nu doarme niciodată mai târziu de şapte şi jumătate. Ştii foarte bine.”

Dilsey nu spuse nimic. Nu mai făcu nicio mişcare, dar deşi nu o putea vedea decât ca o formă indistinctă fără adâncime, doamna Compson ştiu că îşi lăsase puţin faţa în jos şi că stătea acum ca o vacă în ploaie, ţinând mai departe de gât punga goală de apă.

„Nu eşti tu singura care trebuie să îndure”, spuse doamna Compson. „Nu eşti chemată să răspunzi. Tu poţi să pleci. Nu trebuie să suferi zi de zi. Tu nu le datorezi nimic lor, amintirii domnului Compson. Ştiu bine că n-ai simţit niciodată niciun pic de iubire pentru Jason. Nici n-ai încercat s-ascunzi asta”.

Dilsey nu spuse nimic. Se întoarse încet şi coborî, lăsându-şi trupul din treaptă în treaptă, aşa cum fac copiii, cu o mână pe perete. „Du-te şi lasă-l în pace”, spuse. „Nu te mai duce la el. Îl trimit eu sus pe Luster cum îl găsesc. Dumneata lasă-l în pace.”

Se reîntoarse în bucătărie. Privi în sobă, apoi îşi trase şorţul peste cap, îşi puse mantaua pe umeri şi deschise uşa de afară să se uite în sus şi în jos prin curte. Vremea de afară îi intră în carne, aspră şi meticuloasă, cu acele ei. Însă altceva nu se vedea mişcându-se. Coborî treptele cu precauţie, ca şi cum n-ar fi vrut să facă zgomot, şi dădu colţul lângă bucătărie. Şi exact atunci Luster ieşi cu grabă şi nevinovăţie pe uşa pivniţei.

Dilsey se opri locului. „Ce faci aici?” spuse.

„Nimic”, spuse Luster. „Domnu’ Jason zicea că să văd de unde curge apa aşa în pivniţă.”

„Şi când ţi-a spus să vezi de asta?” spuse Dilsey. „De anu’ nou anţărţ, nu?”

„Mă gândeam să mă duc să mă uit acuma că tot dorm ei”, spuse Luster. Dilsey merse până la uşa pivniţei. El se dădu la o parte şi ea privi aplecându-se în obscuritatea mirosind a pământ umed şi a mucegai şi a cauciuc.

„Hm”, spuse Dilsey. Îl privi iarăşi pe Luster. El îi susţinu privirea absent, nevinovat şi naiv. „Nu ştiu ce făceai, dar

ştiu că nu era treaba ta să faci ceva aici. Mă necăjeşti şi tu în dimineaţa asta pentru că vezi că toţi ăilalţi se ţin de capul meu, nu? Du-te acuma sus şi vezi de Benjy, auzi ce-ţi spun?”

„Da, vă rog”, spuse Luster. Se îndreptă spre uşa bucătăriei repede.

„Stai”, spuse Dilsey. „Mai adu-mi un braţ de lemne cât mai sunt acuma cu ochii pe tine.”

„Da, vă rog”, spuse el. Trecu pe lângă ea pe trepte şi se duse la grămada de lemne. Când o clipă mai târziu se pocni iar pe bâjbâite de uşă, şi de data aceasta invizibil şi orb înlăuntrul şi dincolo de avatarul lui de vreascuri, Dilsey îi deschise uşa şi-l conduse prin bucătărie cu o mână fermă.

„Aruncă-le tu în ladă iar”, spuse ea. „Aruncă-le tu numai.”

„Păi ce pot eu să fac?” spuse Luster gâfâind. „Cum să le dau drumu’ altfel?”

„Atunci stai şi mai ţine-le-n braţe niţel”, spuse Dilsey. Îl descărcă surcică după surcică. „Ce-i cu tine în dimineaţa asta? De când te tot trimit după lemne şi niciodată până acuma nu mi-ai adus mai mult de şase surcele deodată. Ce mai ai de gând să-mi ceri azi? N-a plecat încă circu’ ăla?”

„Ba da. A plecat.”

Ea lăsă ultima surcică în ladă. „Acuma du-te sus şi vezi de Benjy, cum ţi-am spus”, spuse. „Şi să nu-l mai aud pe niciunu’ că ţipă la mine de sus până nu-i gata masa şi sun clopoţelul. Auzi ce-ţi spun eu?”

„Da, vă rog”, spuse Luster. Dispăru prin uşa batantă. Dilsey mai puse lemne în sobă şi se reîntoarse spre planşeta cu aluatul. Curând începu să cânte iarăşi.

Camera se încălzi. Pielea lui Dilsey începea să capete un luciu bogat faţă de aspectul mat, ca suflat cu cenuşă, pe care îl avusese atât pielea ei cât şi a lui Luster, şi se mişca prin bucătărie adunând în jurul ei ingredientele necesare pentru gătitul micului dejun, pregătind masa. Pe perete, deasupra dulapului, invizibilă până nu se făcea noapte şi chiar şi atunci, la lumina lămpii, păstrând o profunzime enigmatică din cauză că nu avea decât o singură limbă, o

pendulă îşi făcea auzit tic-tacul şi apoi, cu un sunet pregătitor, ca şi cum şi-ar fi dres glasul, bătu de cinci ori.

„Ceasu' opt", spuse Dilsey. Se opri şi-şi înălţă capul spre susul scărilor, ascultând. Dar nu se auzea nimic în afară de pendulă şi de foc. Deschise cuptorul şi se uită la forma cu aluatul de pâine, apoi, aplecată încă, rămase nemişcată în timp ce cineva începu să coboare scările. Auzi paşii traversând sufrageria, apoi uşa batantă se deschise şi intră Luster, urmat de un bărbat masiv care părea să fi fost plămădit dintr-o substanţă ale cărei particule nu voiau sau nu puteau să se coaguleze una într-alta sau cu scheletul care le susţinea. Pielea lui spână avea un aspect mort; hidropic parcă, se mişca cu un mers împleticit, ca un urs dresat. Părul îi era blond deschis şi cu firul subţire. Îi fusese pieptănat lins în jos pe frunte, ca al copiilor din daghereotipii. Ochii îi erau limpezi, de un albastru spălăcit, dulceag, ca albăstreaua, gura cu buze groase îi atârna deschisă, lăsând să se prelingă puţină salivă.

„Îi e frig?" spuse Dilsey. Îşi şterse mâinile de şorţ şi atinse mâna bărbatului.

„Chiar dacă lui nu-i e, mie mi-e", spuse Luster. „Întotdeauna-i frig de Paşti. Niciodată n-am văzut să nu fie. Domnişoara Cahline zice că dacă n-ai timp să-i pregăteşti punga cu apă caldă nu-i nimic."

„Uh, Doamne", spuse Dilsey. Trase un scaun în colţul dintre lada cu lemne şi sobă. Bărbatul se duse ascultător şi se aşeză pe el. „Uită-te prin sufragerie şi vezi unde-am lăsat punga aia", spuse Dilsey. Luster aduse punga de cauciuc din sufragerie şi Dilsey o umplu şi i-o dădu în mână. „Du-te repede", spuse ea. „Vezi dacă s-a trezit Jason. Spune-i că-i gata masa."

Luster ieşi. Ben şedea lângă sobă. Şedea prăbuşit în scaun, complet nemişcat, în afară de cap, care i se clătina într-o moţăiala continuă pe când o urmărea pe Dilsey cu privirea lui vagă, blândă cum se mişca prin cameră. Luster se întoarse.

„S-a sculat", spuse. „Domnişoara Cahline zice că să pui masa." Merse până la sobă şi-şi întinse mâinile cu palmele

în jos deasupra grătarului. „S-a sculat şi-ncă cum”, spuse. „Cu dosu-n sus.”

„Ce mai ai acuma?” spuse Dilsey. „Dă-te la o parte de-aici. Cum pot să mai văd de masă dacă-mi stai aici, în faţa focului?”

„Mi-e frig”, spuse Luster.

„Ar fi trebuit să te gândeşti la asta adineauri când tot dădeai fuga jos în pivniţă”, spuse Dilsey. „Ce-are Jason?”

„Zice că eu şi cu Benjy i-am spart geamu-n camera lui.”

„Da’ ce, i s-a spart vreun geam?” spuse Dilsey.

„Aşa zice”, spuse Luster. „Zice că i l-am spart eu.”

„Cum puteai să i-l spargi când îşi ţine uşa încuiată la cameră şi ziua şi noaptea?”

„Zice că i l-am spart c-am dat cu pietre”, spuse Luster.

„Şi-ai dat?”

„Da’ deloc”, spuse Luster.

„Pe mine să nu mă minţi, mă băiete”, spuse Dilsey.

„Da’ nu l-am spart eu”, spuse Luster. „Întreabă-l pe Benjy. Eu nici nu mă uit la fereastra lui.”

„Atunci cine i l-o fi spart?” spuse Dilsey. „Face şi el scandal s-o scoale pe Quentin”, spuse, scoţând tava din cuptor.

„Aşa zic şi eu”, spuse Luster. „Ăştia-s oamenii dracului. Îmi pare bine că nu-s şi eu din familia lor.”

„Că nu eşti din familia cui?” spuse Dilsey. „Să-ţi spun eu, negrule, tu ai tot atâta blestemăţie de Compson în tine cât oricare din ei. Spui drept-drept că n-ai spart tu geamu’ ăla?”

„Ce treabă aveam eu să i-l sparg?”

„Ce treabă ai tu să faci toate drăciile pe care le faci?” spuse Dilsey. „Vezi de el acuma să nu se mai ardă iar la mână până mă duc eu să pun masa.”

Se duse în sufragerie şi o auziră umblând pe-acolo, apoi se întoarse, puse un platou pe masa de bucătărie şi aşează mâncarea pe ea. Ben o urmărea cu ochii, cu balele prelingându-i-se pe bărbie, scoţând un sunet mic, pofticios.

„Acuma, dragule”, spuse ea. „Uite mâncarea ta. Adu-i scaunu’, Luster.” Luster trase scaunul lângă masă şi Ben se

aşează gemând şi cu balele prelingându-i-se. Dilsey îi legă un şervet la gât şi-i şterse gura cu un colţ. „Şi ai grijă şi tu o dată să nu-i mai curgă pe haine”, spuse ea întinzându-i lui Luster o lingură.

Ben nu mai scâncea. Privea cum i se ridică lingura spre gură. Ca şi cum şi pofta i-ar fi fost paralizată, şi chiar foamea nearticulată, fără să-şi dea seama că-i e foame. Luster îl hrănea cu îndemânare şi absent. Din când în când îi revenea atenţia destul de mult timp ca să-l facă să tragă lingura într-o parte aşa ca Ben să-şi clămpăne gura în gol, dar era evident că lui Luster îi umbla gândul în altă parte. Cealaltă mână îi rămăsese pe spătarul scaunului şi pe suprafaţa moartă a lemnului se mişca delicat, parcă pipăind, ca şi cum ar fi vrut să scoată o melodie inaudibilă din golul fără viaţă, şi o dată chiar şi uită să-l mai necăjească pe Ben cu lingura în vreme ce degetele îi mângâiau lemnul lustruit într-un arpegiu complicat şi tăcut până când Ben îl aduse la realitate începând iarăşi să geamă.

În sufragerie Dilsey se mişca încoace şi încolo. Curând sună dintr-un clopoţel limpede, apoi din bucătărie Luster îi auzi coborând pe doamna Compson şi pe Jason, pe urmă vocea lui Jason, şi ochii i se rostogoliră albi în orbite, ascultând cu atenţie.

„Sigur, ştiu că nu l-au spart ei”, spuse Jason. „Sigur, ştiu. Poate că s-a spart când s-a schimbat vremea.”

„Nu-nţeleg cum de s-a spart”, spuse doamna Compson. „Camera ta e toată vremea încuiată, aşa cum o laşi tu când pleci în oraş. Nu intră acolo nimeni dintre noi decât duminica, când se face curăţenie. N-aş vrea să crezi că umblu unde nu-i treaba mea, sau că i-aş permite cuiva s-o facă.”

„N-am spus că l-ai spart dumneata, nu?” spuse Jason.

„Nici nu vreau să intru în camera ta”, spuse doamna Compson. „Eu respect viaţa personală a oricui. N-aş trece pragul camerei tale nici dac-aş avea cheie.”

„Da”, spuse Jason. „Ştiu că cheile dumitale nu se potrivesc. De asta am şi schimbat broasca. Ce vreau eu să

ştiu e cum de s-a spart geamul ăla.”

„Luster zice că nu l-a spart el”, spuse Dilsey.

„Ştiu asta şi fără să-l întreb”, spuse Jason. „Quentin unde e?” spuse.

„E-acolo unde e în fiecare duminică dimineaţa”, spuse Dilsey. „Da’ ce-i cu tine de câteva zile-ncoace?”

„Aha, ei, o să schimbăm noi chestiile astea”, spuse Jason. „Du-te sus şi spune-i că-i gata micul dejun”.

„Las-o în pace acuma, Jason”, spuse Dilsey. „Se scoală pentru micul dejun toată săptămâna, şi duminica domnişoara Cahline o lasă să mai stea în pat. Parcă tu nu ştii.”

„Nu pot să-mi permit să hrănesc o bucătărie plină de negri numai ca s-o servească pe ea când are ea chef, oricât de mult aş vrea”, spuse Jason. „Du-te şi spune-i să coboare pentru micul dejun.”

„N-are nevoie s-o servească nimeni”, spuse Dilsey. „Îi ţin mâncarea la cald şi ea...”

„M-ai auzit ce ţi-am spus?” spuse Jason.

„Te-am auzit”, spuse Dilsey. „E tot ce-aud când eşti tu acasă. Când nu-i Quentin sau maică-ta, e Luster sau Ben. De ce-l laşi să se poarte aşa, domnişoară Cahline?”

„Fă cum spune el”, spuse doamna Compson. „El e capul familiei acum. E dreptul lui să ne ceară să-i respectăm dorinţele. Eu încerc să fac asta, şi dacă pot eu, poţi foarte bine şi tu.”

„N-are niciun rost să fie aşa rău şi s-o aducă pe Quentin jos la masă numai pentru că aşa are el chef, spuse Dilsey. „Poate ăi fi crezând că ea ţi-a spart geamu’ ăla?”

„L-ar fi spart, dacă i-ar fi venit în minte s-o facă”, spuse Jason. „Du-te şi fă cum ţi-am spus.”

„Şi nici nu i-aş lua-o în nume de rău dac-ar fi făcut-o”, spuse Dilsey îndreptându-se către scară. „Cu tine care o tot cicăleşti toată vremea cât eşti acasă.”

„Şşşş, Dilsey”, spuse doamna Compson. „Nu-i treaba ta şi nici a mea să-i spunem lui Jason ce să facă. Uneori şi eu cred că n-are dreptate, dar încerc să-i respect dorinţele, ca să fie mai bine pentru noi toţi. Dacă eu am destulă putere

să cobor la masă, şi Quentin are.”

Dilsey ieşi. O auziră urcând pe scară. O auziră multă vreme pe scară.

„Ai nişte servitori tot unul şi unul”, spuse Jason. O servi pe maică-sa şi-şi puse şi lui în farfurie. „Ai avut vreodată unul care să merite osteneala să-l omori în bătaie? Trebuie să fi avut vreunul pe vremea când eram prea mic ca să-mi mai aduc aminte.”

„Trebuie să le fac gusturile”, spuse doamna Compson. „Depind în aşa mare măsură de ei. Nu mai am putere. Ce n-aş da să mai fiu ca altădată. Ce n-aş da să pot face eu toată treaba în casă. Măcar cu atâta să-ţi mai uşurez viaţa.”

„Şi atunci în ce cocină de porci am trăi”, spuse Jason. „Dilsey, grăbeşte-te odată”, strigă.

„Ştiu că mă condamni”, spuse doamna Compson, „că le dau voie să se ducă la biserică astăzi.”

„Să se ducă unde?” spuse Jason. „Ce, n-a mai plecat odată dracului circu’ ăla?”

„La biserică”, spuse doamna Compson. „E o slujbă specială de Paşti pentru negri. I-am promis lui Dilsey de-acum două săptămâni că-i las să se ducă.”

„Asta înseamnă c-o s-avem mâncare rece la masă”, spuse Jason. „Dac-om avea-o şi pe-aia”

„Ştiu că-i vina mea”, spuse doamna Compson. „Ştiu că mă condamni.”

„Pentru ce să te condamn?” spuse Jason. „Doar nu dumneata l-ai înviat pe Cristos, nu?”

O auziră pe Dilsey urcând ultima treaptă, apoi paşii ei sus pe palier.

„Quentin”, spuse ea. Când strigă prima dată, Jason îşi lăsă pe masă cuţitul şi furculiţa, şi el şi cu maică-sa păreau amândoi că aşteaptă, despărţiţi de lungimea mesei, în atitudini identice; unul viclean şi rece, cu părul castaniu cârlionţat în două bucle încăpăţânate, câte una de fiecare parte a frunţii, ca o caricatură de barman, şi cu ochii căprui cu irişii cercuiţi cu negru, ca nişte bile, cealaltă cârcotaşă şi rece, cu părul perfect alb şi ochii umflaţi şi pungiţi şi atât de întunecaţi încât păreau să fie numai iris sau numai pupilă.

„Quentin”, spuse Dilsey. „Scoală-te, drăguţo. Te aşteaptă jos cu masa.”

„Nu pot să-nţeleg cum de s-a spart geamul ăla”, spuse doamna Compson. „Eşti sigur că ieri s-a întâmplat? Poate c-o fi aşa de mult, cu vremea asta caldă. E geamul de sus, din spatele storului.”

„Ţi-am spus pentru ultima oară că s-a spart ieri”, spuse Jason. „Crezi că nu-mi cunosc camera în care stau? Crezi c-aş fi stat aşa o săptămână cu o gaură în geam destul de mare să-ţi bagi mâna prin...” vocea îi încetă, îi pieri, îl părăsi privind-o pe maică-sa cu ochi care o clipă fură goi de orice expresie. Era ca şi cum ochii lui şi-ar fi ţinut respiraţia în timp ce maică-sa îl privea, cu faţa ei căzută şi cârcotaşă, veşnică, clarvăzătoare, şi totuşi obtuză. Pe când şedeau aşa, Dilsey spuse:

„Quentin. Nu te mai juca cu mine, fetiţo. Vino la masă, dragă. Te-aşteaptă jos.”

„Nu pot să-nţeleg”, spuse doamna Compson. „Ca şi cum ar fi vrut cineva să intre în casă...” Jason sări în picioare. Scaunul îi căzu pe spate cu zgomot. „Ce...” spuse doamna Compson, privindu-l în timp ce el fugi pe lângă ea, sărind mai multe trepte deodată în sus pe scări, până ajunse lângă Dilsey. Faţa lui era acum în umbră, şi Dilsey spuse:

„E îmbufnată. Maică-ta nu i-a descuiat...” Însă Jason alergă pe lângă ea, în josul coridorului, până la o uşă. Nu strigă. Apucă clanţa şi o încercă, apoi se opri cu mâna pe clanţă şi capul aplecat puţin, ca şi cum ar fi ascultat ceva mult mai îndepărtat decât spaţiul dimensionat de dincolo de uşă, ceva pe care şi începuse să-l audă. Avea aerul cuiva care face mişcările celui care ascultă pentru a se înşela singur că n-a auzit încă nimic. În spatele lui, doamna Compson urca scările strigându-l pe nume. Apoi o văzu pe Dilsey şi nu-l mai strigă pe el şi începu s-o strige pe Dilsey în schimb.

„Dacă-ţi spun că nu i-a descuiat încă uşa”, spuse Dilsey.

Când o auzi vorbind, el se întoarse şi fugi către ea, însă glasul îi era liniştit, indiferent. „Are cheia la ea?” spuse. „O are la ea în buzunar acuma sau...”

„Dilsey”, strigă doamna Compson de pe scară.

„Ce să aibă?” spuse Dilsey. „De ce n-aştepţi...”

„Cheia”, spuse Jason. „De la uşa asta. O are la ea toată vremea? Mama.” Apoi o văzu pe doamna Compson şi coborî treptele până la ea. „Dă-mi cheia”, spuse. Începu să-i pipăie buzunarele rochiei negre uzate în care era îmbrăcată. Ea se împotrivi.

„Jason”, spuse. „Jason. Tu şi cu Dilsey vreţi iar să mă faceţi să cad la pat?” spuse, încercând să-l împingă la o parte. „Nu puteţi să mă lăsaţi liniştită nici măcar duminica?”

„Cheia”, spuse Jason, pipăind-o. „Dă-o-ncoace.” Se uită peste umăr spre uşă ca şi cum s-ar fi aşteptat s-o vadă deschizându-se înainte de a fi putut ajunge până la ea cu cheia pe care n-o avea.

„Dilsey!” spuse doamna Compson, strângându-şi rochia în jurul trupului

„Dă-mi cheia, băbătie!” strigă deodată Jason. Îi smulse din buzunar un ghem uriaş de chei prinse de un inel de fier ca al unui temnicer din Evul Mediu şi alergă înapoi pe palier cu cele două femei după el.

„Jason!” spuse doamna Compson. „N-are s-o găsească pe-aia bună”, spuse. „Ştii că nu las niciodată pe nimeni să umble cu cheile mele. Dilsey”, spuse ea. Începu să plângă cu zgomot

„Şşşş”, spuse Dilsey. „Nu-i face nimic. Nu-l las eu.”

„Dar duminică, în casa mea”, spuse doamna Compson. „Când m-am străduit atâta să-i cresc creştineşte. Lasă-mă pe mine să găsesc cheia, Jason”, spuse. Îi puse mâna pe braţ. Apoi încercă să se lupte cu el, însă el o împinse la o parte, cu o mişcare din cot, şi o privi o clipă, cu ochii reci şi hăituiţi, apoi se întoarse iarăşi spre uşă şi spre cheile care i se împotriveau.

„Şşşşş”, spuse Dilsey. „Mă, Jason!”

„S-a întâmplat ceva îngrozitor”, spuse doamna Compson, gemând iarăşi. „Simt eu. Jason”, spuse, agăţându-se din nou de el. „Nu mă lasă nici să caut cheia de la o cameră din casa mea!”

„Hai, taci”, spuse Dilsey. „Ce vrei să se întâmple? Sunt eu aici. Nu-l las eu să-i facă nimic. Quentin”, spuse, ridicând glasul. „Nu te speria, fetiţo. Sunt eu aici.”

Uşa cedă, deschizându-se înăuntru. El se opri o clipă în cadrul ei, ascunzând camera, apoi se dădu la o parte. „Intraţi”, spuse cu o voce năclăită, stinsă. Ele intrară. Nu era camera unei fete. Nu era camera nimănui, şi mirosul vag de cosmetice ieftine şi cele câteva obiecte feminine şi celelalte urme ale eforturilor grosolane şi disperate de a-i imprima un aer feminin nu făcuseră decât să-i accentueze aspectul anonim, atmosfera moartă, stereotipă, provizorie a camerelor mobilate. Patul nu fusese făcut pentru noapte. Pe duşumea zăcea un veştmânt intim, murdar, de mătase ieftină de o nuanţă cam prea roză; din sertarul pe jumătate deschis al biroului atârna un singur ciorap. Fereastra era deschisă. Afară, foarte aproape de casă, creştea un păr. Era înflorit şi ramurile lui mângâiau, zgâriau peretele casei şi aerul mărunţit, intrând pe fereastră, aducând în cameră mireasma uitată a florilor.

„Ei, vezi”, spuse Dilsey. „Nu ţi-am spus eu că nu-i nimic?”

„Nu-i nimic?” spuse doamna Compson. Dilsey o urmă în cameră şi îi puse mâna pe braţ.

„Hai cu mine să te-ntinzi în pat”, spuse. „Ţi-o găsesc eu în zece minute.”

Doamna Compson o scutură la o parte. „Găseşte biletul”, spuse ea. „Quentin a lăsat un bilet când s-a...”

„Bine, bine”, spuse Dilsey. „Îl găsesc eu. Hai acuma în camera dumitale.”

„Am ştiut eu c-o să se întâmple asta din clipa când au botezat-o Quentin”, spuse doamna Compson. Merse până la birou şi începu să caute printre obiectele împrăştiate acolo – o sticluţă de colonie, o cutie de pudră, un creion cu capătul mâncat, o foarfecă cu o lamă ruptă trântită pe o basma cârpită şi murdară de pudră şi pătată de ruj de buze. „Caută biletul”, spuse.

„Îl caut”, spuse Dilsey. „Haide acuma îl găsim noi, eu şi Jason. Du-te în camera dumitale.”

„Jason”, spuse doamna Compson. „Unde-i?” Se duse

până la uşă. Dilsey o urmă pe palier, până la altă uşă. Era închisă. „Jason”, strigă ea prin uşă. Nu veni niciun răspuns, încercă clanţa, apoi îl strigă iarăşi. Însă nu veni nici acuma vreun răspuns, pentru că el arunca peste umăr claie peste grămadă tot felul de lucruri din dulap: haine, pantofi, o valiză. Apoi apăru în mână cu o bucată de scândură tăiată cu ferăstrăul ca să se îmbuce într-alta, o puse jos, intră iarăşi în dulap şi ieşi cu o cutie de metal. O puse pe pat şi rămase în picioare uitându-se la încuietoarea sfărâmată a cutiei în timp ce-şi scotea un inel de chei din buzunar şi alese o cheie, şi încă o clipă rămase în picioare cu cheia aleasă în mână, privind încuietoarea sfărâmată, apoi puse cheia la loc în buzunar şi scoase cu grijă pe pat conţinutul cutiei. Tot cu grijă trie hârtiile, luându-le în mână una câte una şi scuturându-le. Apoi răsturnă cutia şi o scutură şi puse încet la loc hârtiile şi rămase iarăşi nemişcat în picioare, privind încuietoarea sfărâmată, ţinând cutia în mâini, cu capul puţin aplecat. Afară prin fereastră auzea nişte ciori rotindu-se, ţipând, trecând pe lângă fereastră, şi mai departe croncănitul lor dus de vânt, şi undeva trecu un automobil şi zgomotul lui muri şi el. Dincolo de uşă maică-sa îl strigă iarăşi, însă el nu se clinti. O auzi pe Dilsey cum o duce pe palier, şi apoi se închise o uşă. Atunci puse cutia înapoi în dulap şi aruncă lucrurile la loc înăuntru şi coborî pe scară spre telefon. În timp ce stătea acolo cu receptorul la ureche, aşteptând, Dilsey coborî şi ea pe scară. Îl privi fără să se oprească şi trecu mai departe.

Obţinu legătura. „Aici e Jason Compson”, spuse el, şi glasul îi era atât de năclăit şi aspru, încât trebui să repete. „Jason Compson”, spuse, controlându-şi glasul. „Pregăteşte o maşină cu un adjunct, dacă dumneata nu poţi să mergi, în zece minute. Vin eu... Ce? Furt. Acasă la mine. Ştiu cine a... Furt, îţi spun. Pregăteşte o maşină... Ce? Nu eşti plătit să aplici legea?... Da, sunt acolo în cinci minute. Pregăteşte maşina gata de plecare imediat. Dacă nu, te reclam la guvernator.”

Trânti receptorul la loc şi traversă sufrageria, unde mâncarea de-abia începută mai era încă pe masă, rece, şi

intră în bucătărie. Dilsey umplea punga cu apă caldă. Ben şedea pe scaun, liniştit, gol de orice expresie. Lângă el Luster părea un căţel dezgheţat, la pândă. Mânca ceva. Jason dădu prin bucătărie.

„Nu mănânci?" spuse Dilsey. El nu-i dădu nicio atenţie. „Du-te şi mănâncă-ţi micul dejun, Jason." El merse mai departe. Uşa de afară se trânti în urma lui. Luster se ridică de pe scaun, se duse la fereastră şi privi afară.

„Hopa", spuse. „Ce s-a-ntâmplat? A bătut-o pe domnişoara Quentin?"

„Tu ţine-ţi gura", spuse Dilsey. „Dacă-l faci pe Benjy să-nceapă, îţi sucesc gâtul cu mâna mea. Ţine-l liniştit aici până mă-ntorc eu." Puse dopul la punga de cauciuc şi ieşi din bucătărie. O auziră urcând scările şi pe urmă îl auziră pe Jason trecând în maşină pe lângă casă. Pe urmă în bucătărie nu se mai auzi niciun zgomot, în afară de murmurul şuierător al ibricului şi de ceas.

„Ştii ce cred eu?" spuse Luster. „Pe cât c-a bătut-o măr. Pe cât c-a bătut-o peste cap şi acuma se duce s-aducă doctorul. Eu aşa zic." Pendula îşi continua tic-tacul solemnă şi profundă. Ar fi putut fi însuşi pulsul uscat al acestei case în ruină; după o vreme hârâi şi-şi drese glasul şi bătu de şase ori. Ben se uită în sus la ea, apoi privi silueta de ghiulea a capului lui Luster profilându-se pe fereastră şi începu să moţăie iar din cap, lăsând să i se scurgă salivă pe bărbie. Scânci.

„Taci, mă tâmpitule", spuse Luster fără să se întoarcă spre el. „Cred că azi nu mai mergem la biserică". Însă Ben şedea mai departe pe scaun, cu mâinile lui mari şi moi atârnându-i între genunchi, văicărindu-se încetişor. Deodată începu să plângă, un urlet lent, fără înţeles, dar susţinut. „Şşşş", spuse Luster. Se întoarse şi-şi ridică mâna. „Vrei să te pocnesc?" Însă Ben îl privea, scoţând câte un muget încet cu fiecare expiraţie. Luster se duse până la el şi-l scutură de umăr. „Să taci în minutu' ăsta", strigă. „Uite", spuse. Îl trase pe Ben din scaun şi întoarse scaunul cu faţa spre sobă, deschise uşa sobei şi-l împinse pe Ben la loc pe scaun. Arătau ca un remorcher împingând un

petrolier greoi într-o radă îngustă. Ben şedea iarăşi pe scaun, cu faţa spre uşa încinsă a sobei. Tăcu. Apoi auziră iarăşi pendula, şi pe Dilsey, înceată, pe scări. Când intră ea, el începu din nou să scâncească. Pe urmă îşi ridică glasul.

„Ce i-ai mai făcut?” spuse Dilsey. „De ce nu poţi să-l laşi liniştit măcar în dimineaţa asta?”

„Eu nu-i fac nimic”, spuse Luster. „L-a speriat domnu’ Jason. Asta e. N-o fi omorât-o pe domnişoara Quentin, sau ce?”

„Şşşş, Benjy”, spuse Dilsey. El tăcu. Ea se duse la fereastră şi privi afară. „A stat ploaia?” spuse.

„Da, vă rog”, spuse Luster. „A stat de mult”.

„Atunci duceţi-vă afară niţel”, spuse ea. „De-abia am liniştit-o pe domnişoara Cahline.”

„Mergem la biserică?” spuse Luster.

„Îţi spun eu când o fi vremea. Ţine-l mai departe de casă până vă chem eu.”

„Putem să mergem pe pajişte?” spuse Luster.

„Duceţi-vă. Numai ţine-l departe de casă. Mi-ajunge pentru dimineaţa asta”

„Da, vă rog”, spuse Luster. Unde s-a dus domnu’ Jason, mammy?”

„E treaba ta unde s-a dus?” spuse Dilsey. Începu să strângă de pe masă. „Taci, Benjy. Luster te duce afară să vă jucaţi.”

„Ce i-a făcut domnişoarei Quentin, mammy?” spuse Luster.

„Nu i-a făcut nimic. Haide, duceţi-vă afară.”

„Eu cred că ea nici nu-i sus”, spuse Luster.

Dilsey îl privi. „De unde ştii tu că nu-i?”

„Eu şi cu Benjy am văzut-o cum se dădea jos pe fereastră astă-noapte. N-am văzut-o, Benjy?”

„Aţi văzut-o voi?” spuse Dilsey privindu-l.

„O vedem aşa în fiecare noapte”, spuse Luster. „Se dă jos pe părul ăla.”

„Mie să nu-mi spui minciuni, negrule”, spuse Dilsey.

„Nu mint. Întreabă-l pe Benjy dacă mint.”

„Şi-atunci de ce n-ai spus nimic pân-acuma?”

„N-a fost treaba mea”, spuse Luster. „Eu nu m-amestec în treburile albilor. Haide, Benjy, hai să mergem afară.”

Ieşiră. Dilsey rămase un timp în picioare lângă masă, pe urmă se duse şi strânse mâncarea de pe masa din sufragerie, mâncă şi ea, şi făcu curat în bucătărie. Pe urmă îşi scoase şorţul, îl atârnă în cui, se duse în josul scărilor şi ascultă o vreme. Nu se auzea niciun sunet îşi îmbrăcă mantaua, îşi puse pălăria pe cap şi se duse prin curte spre coliba ei.

Nu mai ploua. Vântul bătea acuma dinspre sud-est pe cerul spart deasupra în pete albe. Pe creasta unui deal dincolo de copaci şi de turnurile oraşului lumina soarelui se întindea ca o zdreanţă decolorată de stofă, apoi se şterse. Prin văzduh veni un sunet de clopot, şi apoi, ca la un semnal, alte clopote preluară sunetul şi-l repetară.

Uşa colibei se deschise şi Dilsey ieşi, din nou cu capa cafenie şi rochia purpurie, şi purtând nişte mănuşi albe murdare, lungi până la cot, dar de data asta fără turban. Ieşi în curte şi-l strigă pe Luster. Aşteptă un timp, apoi se duse spre casă, o ocoli până la uşa pivniţei şi privi din uşă. Ben şedea pe trepte. În faţa lui, Luster şedea pe vine pe duşumeaua umedă. În mâna stângă ţinea un ferăstrău cu lama puţin încovoiată sub apăsarea mâinii şi izbea lama cu făcăleţul uzat de lemn cu care ea întindea aluatul de mai bine de treizeci de ani. Ferăstrăul scoase o singură tânguire leneşă, care se stinse cu o grabă vlăguită, lăsând lama într-o curbă subţiratică, limpede, între mâna lui Luster şi duşumea. Rămăsese bombată, tăcută, indescifrabilă.

„Uite-aşa făcea”, spuse Luster. „Numai că eu n-am găsit încă lucru’ cu care să-l lovesc.”

„Asta făceai?” spuse Dilsey. „Adu-ncoace făcăleţul”, spuse.

„Da’ nu i-am făcut nimic”, spuse Luster.

„Dă-l încoace” spuse Dilsey. „Şi-ntâi pune ferăstrăul ăla de unde l-ai luat.”

El puse ferăstrăul deoparte şi-i aduse făcăleţul. Atunci Ben gemu iarăşi, deznădăjduit, prelung. Nu însemna nimic. Doar un zgomot. Ar fi putut fi timpul întreg şi nedreptatea şi

suferinţa căpătând glas o clipă prin conjuncţia unor planete.

„Îl auzi?” spuse Luster. „Uite-aşa face mereu de când ne-ai trimis afară. Nu ştiu ce-i cu el în dimineaţa asta.”

„Adu-l aici”, spuse Dilsey.

„Haide, Benjy”, spuse Luster. Coborî iar treptele şi-l apucă de braţ pe Ben. El veni ascultător, gemând, cu sunetul răguşit şi lent pe care-l scot vapoarele, care pare să înceapă chiar înainte de a începe sunetul însuşi, şi pare că s-a oprit înainte ca sunetul însuşi să se fi oprit.

„Fugi şi adu-i şapca”, spuse Dilsey. „Şi vezi să nu faci gălăgie să te-audă domnişoara Cahline. Hai odată. Am şi-ntârziat.”

„Are să-l audă oricum dacă nu-l faci să tacă”, spuse Luster.

„Tace el când ieşim de-aici”, spuse Dilsey. „Simte mirosul. De asta plânge.”

„Ce miros, mammy? spuse Luster.

„Tu du-te şi adu-i şapca”, spuse Dilsey. Luster se duse. Ei rămaseră în uşa pivniţei, Ben cu o treaptă mai jos decât ea. Cerul se sfâşiase acum în pete lunecătoare care-şi târau umbrele grăbite deasupra grădinii părăginite, peste pragul spart şi mai departe, peste curte. Dilsey îl mângâia pe Ben pe cap încet, mereu, netezindu-i părul deasupra frunţii. El gemea liniştit, fără grabă. „Taci”, spuse Dilsey. „Taci acuma. Plecăm numaidecât. Taci, taci.” El gemea liniştit, neîntrerupt.

Luster se întoarse purtând pe cap o pălărie tare de pai, nouă, cu o panglică colorată şi ţinând în mână o şapcă de pânză. Pălăria părea că izolează capul lui Luster, în ochii privitorului, aşa cum ar fi făcut-o cercul de lumină a unui reflector, cu toate planurile şi unghiurile lui fiecare în parte. Atât de pronunţat de individuală era forma acestui cap, încât la prima vedere pălăria părea aşezată pe capul cuiva stând imediat în spatele lui Luster. Dilsey privi pălăria.

„De ce nu ţi-ai luat pălăria veche?” spuse.

„N-am găsit-o”, spuse Luster.

„Te cred că n-ai găsit-o. Sunt sigură c-ai aranjat de astă-noapte în aşa fel să n-o găseşti astăzi. Ai de gând s-o

prăpădeşti pe-asta nouă.”

„Au, mammy”, spuse Luster. „Nu mai plouă.”

„De unde ştii tu? Du-te şi ia-ţi pălăria aia veche şi pune-o bine pe-asta.”

„Au, mammy.”

„Alege”, spuse Dilsey. „Ia-ţi pălăria veche sau umbrela. Mie mi-e egal care.”

Luster se duse în colibă. Ben gemea liniştit

„Haide”, spuse Dilsey. „Ne-ajung ei. Să mai prindem imnurile.” Ocoliră casa, îndreptându-se spre portiţă. „Taci”, spunea Dilsey din când în când, în timp ce mergeau pe alee. Ajunseră la poartă. Dilsey o deschise. Luster venea pe alee în urma lor, cu umbrela în mână. Împreună cu el era şi o femeie. „Uite-i că vin”, spuse Dilsey. Ieşiră pe poartă. „Acuma, vezi”, spuse ea. Ben tăcu. Luster şi cu maică-sa îi ajunseră. Frony era îmbrăcată într-o rochie de mătase de un albastru ţipător şi avea pe cap o pălărie cu flori. Era o femeie slabă, cu o faţă latră, simpatică.

„Ai munca ta de şase săptămâni pe tine”, spuse Dilsey. „Ce te faci dacă plouă?”

„Mă ud, probabil”, spuse Frony. „Până acuma eu n-am oprit niciodată ploaia.”

„Mammy totdeauna zice c-o să plouă”, spuse Luster.

„Dacă nu mi-aş face eu griji şi pentru voi toţi, atunci cine”, spuse Dilsey. „Haideţi, am întârziat.”

„Astăzi predică reverendul Shegog”, spuse Frony.

„Da?” spuse Dilsey. „Cine-i ăsta?”

„Vine de la Saint Looey”, spuse Frony. „Mare predicator.”

„Hm”, spuse Dilsey. „Ar fi nevoie de un om care să bage frica de Dumnezeu în negrii ăştia tineri, fără căpătâi.”

„Reverendul Shegog ţine astăzi predica”, spuse Frony. „Aşa se spune.”

Mergeau pe stradă. Pe toată lungimea ei liniştită, albii se îndreptau în grupuri colorate spre biserică, sub sunetele duse de vânt ale clopotelor, păşind din când în când în soarele întâmplător, nesigur. Vântul bătea în rafale, dinspre sud-est, rece şi aspru după câteva zile de căldură.

„Mai bine nu l-ai mai lua la biserică, mammy”, spuse

Frony. „Vorbeşte lumea.”

„Ce lume?” spuse Dilsey.

„Îi aud eu”, spuse Frony.

„Şi eu îi ştiu, ştiu cine-i lumea asta”, spuse Dilsey. „Nişte albi buni de nimic. Ăştia vorbesc. Spun că n-ar fi destul de bun pentru biserica albilor, dar că biserica negrilor nu-i destul de bună pentru el.”

„Da, da’ vezi că vorbesc”, spuse Frony.

„Atunci spune-le să vorbească cu mine”, spuse Dilsey. „Spune-le că bunului Dumnezeu nu-i pasă dacă băiatul ăsta are minte sau nu. Nu-i pasă nimănui de asta, decât la nişte derbedei de albi.”

Mai încolo o stradă se desfăcea în unghi drept, coborând în pantă, devenind un drum de căruţe. De o parte şi de alta terenul se lăsa tot mai mult: o câmpie lată, presărată cu colibe mititele ale căror acoperişuri bătute de vreme se ridicau la acelaşi nivel cu drumul. Erau aşezate pe mici loturi de pământ fără iarbă, pline de tot felul de resturi, cărămizi, scânduri, cioburi de oale, lucruri odinioară folositoare. Tot ce creştea acolo erau bălării încâlcite şi singurii pomi erau duzii şi salcâmii şi sicomorii – pomi care se împărtăşeau şi ei din secătuirea murdară care înconjura casele; pomi la care chiar şi înflorirea părea să nu mai fie decât o rămăşiţă tristă şi încăpăţânată a lunii septembrie, ca şi cum însăşi primăvara trecuse pe lângă ei, lăsându-i să se hrănească cu mirosul puternic şi caracteristic al negrilor în mijlocul cărora crescuseră.

Din praguri negrii le adresau cuvântul pe când treceau prin faţa lor, de obicei lui Dilsey.

„Soră Gibson! Cum te simţi în dimineaţa asta?”

„Bine. Şi tu eşti bine?”

„Destul de bine, mulţumesc.”

Ieşeau dintre colibe şi urcau pe panta umbroasă spre drum – bărbaţi serioşi îmbrăcaţi în haine cafenii sau negre, cu lanţuri de aur la ceas, şi câte unul cu baston; tineri în haine ieftine, de un albastru ţipător sau în dungi, şi cu pălării ştrengăreşte înclinate pe o parte; femei cam ţepene în rochiile lor foşnitoare şi copii în hăinuţe cumpărate de

ocazie de la albi, şi care-l priveau pe Ben pe furiş, ca nişte animale nocturne.

„Pe cât că n-ai curaj să te duci să pui mâna pe el.”

„Cum adică n-am curaj?”

„Pe cât că n-ai. Ţi-e frică de el.”

„Nu face rău la nimeni. E ţăcănit” .

„De unde ştii tu că ţăcăniţii nu fac rău la oameni?”

„Ăsta nu face rău la nimeni. Eu am pus o dată mâna pe el.”

„Pe cât c-acuma nu ai curaj.”

„Pentru că acuma se uită domnişoara Dilsey.”

„Oricum n-ai avea curaj.”

„Nu face rău la nimeni. E ţăcănit.”

Şi toată vremea, cei mai în vârstă adresându-se lui Dilsey, deşi, dacă nu erau chiar foarte bătrâni, Dilsey o lăsa pe Frony să le răspundă.

„Mammy nu se simte bine în dimineaţa asta.”

„Păcat. Dar reverendul Shegog are s-o liniştească. Are să-i aducă mângâiere şi uşurare.”

Drumul se ridica iarăşi către o scenă care semăna cu fundalul unui tablou. Scobit într-o adâncitură de argilă roşie dominată de stejari, drumul avea să se oprească brusc, ca o panglică tăiată. Alături o biserică dărăpănată îşi ridica clopotniţa exaltată, ca o biserică într-un tablou, şi întreaga scenă era atât de plată şi de lipsită de perspectivă ca şi o bucată de carton pictat aşezată la marginea ultimă a pământului plan, sprijinită de spaţiul luminat de soare şi de vânt şi de aprilie şi de o dimineaţă bântuită de clopote. Către această biserică se îngrămădeau acum cu un fel de deliberare înceată, sărbătorească. Femeile şi copiii intrară, bărbaţii se opriră afară de vorbă în grupuri liniştite până când clopotele încetară. Apoi intrară şi ei.

Biserica fusese împodobită cu flori sărăcăcioase luate din grădinile de legume şi de la gardurile vii şi cu serpentine subţiri de hârtie creponată multicoloră. Deasupra amvonului atârna un baldachin de Crăciun învechit, din cele care se deschid ca un evantai. Amvonul era gol, dar oamenii din cor îşi ocupaseră locurile, făcându-şi vânt cu

evantaiele, deşi nu era cald.

Cele mai multe dintre femei se strânseseră de o parte a încăperii. Vorbeau între ele. Apoi clopotul sună o dată şi fiecare se duse spre locul său, şi întreaga adunare rămase o clipă pe scaune, aşteptând. Clopotul mai sună o dată. Corul se ridică şi începu să cânte, şi congregaţia îşi întoarse capul ca un singur om când şase copii – patru fetiţe cu cozi împletite cu bucăţele mici de pânză ca nişte fluturaşi şi doi băieţaşi cu părul tuns scurt – intrară, parcurgând încet aleea centrală, strânşi laolaltă de un fel de ham de panglici albe şi flori, urmaţi de doi bărbaţi unul în urma celuilalt. Cel de al doilea era uriaş, cu pielea de culoarea cafelei cu lapte slabe, impunător în fracul său cu cravată albă. Avea un cap autoritar, profund, gâtul coborându-i peste guler în cute ample. Însă acesta le era cunoscut, astfel că toate capetele continuară să rămână întoarse după ce el trecuse, şi de-abia când corul încetă să mai cânte înţeleseră că predicatorul aşteptat intrase în biserică, şi, când îl văzură pe bărbatul care-l precedase pe pastorul lor intrând în amvon tot înaintea acestuia, se înălţă un sunet indescriptibil, un suspin, un oftat de uimire şi dezamăgire.

Vizitatorul era de statură mică, îmbrăcat cu o haină ponosită de alpaca. Avea faţa neagră, ridată, ca a unei maimuţe mici, bătrâne. Şi toată vremea cât corul cântă iarăşi, şi în timp ce cei şase copii se ridicară şi cântară în şoapte subţiri, speriate, atone, ei îl priviră pe acest omuleţ neînsemnat, stând acolo, părând parcă un pitic de la ţară pe lângă trupul impunător al pastorului, îl priviră cu ceva care semăna a consternare. Îl mai priveau încă, neîncrezători şi consternaţi, când pastorul se ridică şi-l prezentă în tonuri ample, răsunătoare, a căror onctuozitate chiar sporea lipsa de însemnătate a vizitatorului.

„Şi l-au adus pe ăsta tot drumu’ de la Saint Looey pân-aici”, şopti Frony.

„Ştiu că bunul Dumnezeu s-a folosit de unelte şi mai ciudate decât ăsta”, spuse Dilsey. „Taci acuma”, îi spuse lui Ben. „Uite-acuma încep să cânte.”

Când vizitatorul se ridică în picioare să vorbească, glasul

lui suna ca un glas de alb. Vocea îi era egală şi rece. Părea prea amplă ca să fi putut veni de la el şi asistenţa îl ascultă la început cu curiozitate, cum ar fi ascultat vorbind o maimuţă. Începură să-l pândească aşa cum l-ar fi urmărit pe un om dansând pe sârmă. Uitaseră chiar şi de aspectul lui neînsemnat, asistând la virtuozitatea cu care el alerga şi se ţinea în echilibru şi sărea pe sârma rece, lipsită de inflexiuni a glasului său, astfel că atunci când, cu un fel de alunecare săltăreaţă, ajunse să se oprească din nou lângă pupitrul amvonului cu un braţ rezemat de acesta, la înălţimea umărului, şi cu trupul lui de maimuţă, dezgolit parcă de orice mişcare, ca o mumie sau un vas scurs, asistenţa oftă ca şi cum era trezită dintr-un vis colectiv şi se foi puţin în scaune. În spatele amvonului, membrii corului îşi făceau vânt fără întrerupere. Dilsey şopti: „Taci acuma. Uite-acuma încep să cânte."

Atunci o voce spuse: „Fraţi creştini."

Predicatorul nu se clintise. Braţul îi era încă întins peste pupitrul amvonului şi el îşi mai menţinu această poziţie în timp ce vocea îi murea în ecouri sonore între pereţi. Era tot atât de deosebită cât e ziua de noapte de tonul său dinainte, cu o calitate tristă, bogată în timbru ca un corn alto, alunecând în jos spre inimile lor şi vorbindu-le acolo iarăşi atunci când se stinse în ecouri muribunde, acumulate.

„Fraţilor şi surorilor", spuse iarăşi. Predicatorul îşi mişcă din nou braţul şi începu să umble încolo şi încoace prin faţa pupitrului, cu mâinile împreunate la spate, o siluetă firavă, încovoiată în ea însăşi ca a unei fiinţe de multă vreme încătuşată în lupta cu pământul implacabil. „Eu păstrez amintirea şi sângele Mielului!" Păşea fără întrerupere înainte şi-napoi pe sub hârtia tăiată în fâşii sub baldachinul de Crăciun, gârbovit, cu mâinile împreunate la spate. Era ca o rocă mititică mâncată de valurile succesive ale glasului său. Părea să-şi hrănească din însuşi trupul său glasul care, asemenea unui succubus, îşi împlântase dinţii în sine însuşi. Şi toţi cei strânşi acolo păreau sa-l pândească cu ochii lor uniţi într-unul singur, în timp ce glasul îl mistui până el nu

mai fu nimic şi ei nu mai erau nimic şi nu mai era nici măcar un glas, ci în schimb inimile lor vorbeau una cu alta în măsuri melodioase, dincolo de nevoia de cuvinte, astfel că atunci când el veni să se sprijine de pupitrul de predică, chipul său de maimuţă se înălţă şi întreaga sa atitudine fu cea a unui crucifix senin, torturat, care-şi transcende lipsa de însemnătate şi sordidul şi le face să n-aibă nicio importanţă, şi o respiraţie lungă, jeluitoare se ridică din mijlocul lor, şi o singură voce de soprană: „Da, Isuse!”

Pe măsură ce ziua alunecătoare trecea pe deasupra, ferestrele mizere scânteiau şi piereau într-o retractare fantomatică. Un automobil trecu afară pe drum, hârâind în nisip, se îndepărtă. Dilsey şedea ţeapănă, cu mâna pe genunchiul lui Ben. Două lacrimi alunecau pe obrajii ei căzuţi, intrând şi ieşind din nenumăratele riduri săpate de jertfă şi de abnegaţie şi de timp.

„Fraţi creştini”, spuse predicatorul într-o şoaptă aspră, fără să se clintească.

„Da, Isuse!” spuse vocea femeii încă abia şoptită.

„Fraţilor şi surorilor!” Vocea îi suna iarăşi odată cu cornii. Îşi mişcă braţul şi, rămas în picioare, îşi ridică mâinile. „Eu mai păstrez amintirea sângelui Mielului!” Ei nici nu-şi dădură seama când intonaţia, pronunţia sa deveniră negroide, şedeau mai departe acolo legănându-se puţin în scaunele lor, pe măsură ce vocea îi dizolva în ea.

„Când îndelungatul şi îngheţatul – Oh, vă spun, fraţilor, când acei lungi şi îngheţaţi – eu văd lumina şi eu văd cuvântul, eu sărmanul păcătos! Ei s-au stins în Egipt, căruţele legănătoare; s-au stins generaţiile. A fost odată un om bogat, ce mai e el acum, o, fraţilor? A fost un om sărac; ce-i acum, surorilor? O, vă spun, vai vouă dacă n-aveţi laptele şi roua mântuirii, când trec tot mai departe anii lungi şi îngheţaţi!”

„Da, Isuse!”

„Vă spun vouă, fraţilor, şi vă spun vouă, surorilor, veni-va vremea. Sărmanul păcătos care spune: Lasă-mă să mă odihnesc lângă Domnul, îngăduie-mi să-mi las jos povara. Şi atunci ce va spune Isus, o, fraţilor? o, surorilor? Mai păstrezi

tu amintirea Sângelui Mielului? Că eu nu vreau să încarc prea mult cerul!”

Se căută în haină şi scoase o batistă şi-şi tamponă faţa. Din mijlocul congregaţiei se ridica un murmur prelung, la unison: „Mmmmmmmmm!” Vocea femeii spuse: „Da, Isuse! Isuse!”

„Fraţi creştini! Priviţi-i pe copiii aceştia care stau aici. Isus a fost odinioară ca şi ei. Măicuţa lui a suferit durerile şi a cunoscut slava. Uneori poate l-a ţinut în braţe în amurg în timp ce îngerii îi cântau s-adoarmă; poate că a privit din uşă şi-a văzut poliţiştii romani trecând pe afară.” Păşea în sus şi în jos tamponându-şi mereu faţa. „Ascultaţi-mă, fraţilor! Eu văd ziua aceea. Maria stând în prag cu Isus în poala ei, cu pruncul Isus. Ca şi copiii aceştia de aici, micuţul Isus. Îi aud pe îngeri cântând cântece duioase şi văd slava; îi văd ochişorii închizându-i-se, o văd pe Fecioara sărind în picioare, văd chipul soldatului: Ucidem! Noi ucidem! Îl vom ucide pe micul Isus! Şi aud vaierul şi plânsetul sărmanei mame lipsite de scăpare când cuvântul Domnului nu se face auzit!”

„Mmmmmmmmmmmmmmmmm! Isuse! Micuţul Isus!”, şi o altă voce crescând:

„Îl văd! O, Isuse! O, îl văd!”, şi apoi încă una, fără cuvinte, asemenea bulelor de aer ridicându-se la suprafaţa apei.

„Eu văd, fraţilor! Văd! Văd priveliştea aceasta orbitoare, tunătoare! Văd Calvarul, cu pomii lui sfinţi, îl văd pe tâlhar şi pe ucigaş şi pe cel care e mai puţin decât ei; aud hula şi trufia: Dacă tu eşti Isus, ia pomul acela şi umblă! Aud bocetul femeilor şi jeluitul în amurg; aud plânsetul şi ţipătul şi simt cui Dumnezeu şi-a întors faţa: L-au ucis pe Isus; L-au ucis pe Fiul meu!”

„Mmmmmmmmmmmmmmmm, Isuse! Văd, O, Isuse!”

„O, voi, păcătoşilor, o, voi, orbilor! Vă spun, surorilor, vă spun vouă, când Dumnezeu şi-a întors faţa Lui de măreţie, spuneţi: Nu vreau să încarc cerul! Îl văd pe Dumnezeu văduvit închizând porţile, văd apele revărsându-se, rostogolindu-se; văd întunecimea şi moartea apăsând

generaţii după generaţii. Şi apoi, o, fraţi creştini! Da, fraţilor! Ce mai văd? Ce văd eu, păcătosul? Văd învierea şi lumina; Îl văd pe blândul Isus spunând: M-au ucis pe Mine ca voi să trăiţi iarăşi; Eu am murit pentru ca cei care văd şi cred să nu moară niciodată. Fraţilor, o, fraţilor! Văd Ziua Judecăţii şi aud trâmbiţele de aur trâmbiţând slava Domnului, şi pe cei înviaţi din morţi care au cu ei sângele şi amintirea Mielului."

Printre glasurile şi mâinile care se ridicau, Ben şedea liniştit, pierdut în privirea lui blândă, albastră. Alături, Dilsey şedea ţeapănă, cu spatele drept, plângând, încremenită şi tăcută, în căldura şi sângele Mielului care se trezise iarăşi în amintire.

Pe când, în amiaza scânteietoare, urcau pe drumul nisipos laolaltă cu credincioşii care începuseră să se risipească, discutând între ei tacticos, de la un grup la altul, ea continua să plângă fără să dea atenţie vorbelor.

„Măi, ăsta zic şi eu predicator! La-nceput nu părea cine ştie ce, dar pe-urmă ai văzut!"

„Omu' ăsta a văzut cu ochii puterea şi mărirea."

„Da, domnule. A văzut-o. A văzut-o cu ochii lui."

Dilsey nu scotea niciun sunet, faţa nu-i tresărea pe când lacrimile-şi urmau drumul adâncit şi întortocheat; mergea doar cu capul sus, fără să facă niciun efort măcar să şi le şteargă.

„Ce nu termini odată, mammy?" spuse Frony. „Cu toată lumea asta care se uită la noi. Uite-acuma o să trecem pe lângă albi."

„Am văzut începutul şi sfârşitul", spuse Dilsey. „Nu te mai uita la mine."

„Începutul şi sfârşitul la ce?" spuse Frony.

„N-are a face", spuse Dilsey. „Am văzut începutul şi acum văd sfârşitul."

Totuşi, înainte de a ajunge în stradă se opri, îşi ridică fusta şi-şi şterse ochii cu poala celei dintâi dintre fustele de dedesubt. Pe urmă merseră mai departe. Ben îşi târşâia picioarele pe lângă Dilsey, privindu-l pe Luster care se scălămbăia în faţa lor, cu umbrela într-o mână şi pălăria lui

nouă de pai aplecată şmechereşte într-o parte, ca un câine mare şi bleg pândindu-l pe unul mic şi isteţ. Ajunseră la poartă şi intrară. Îndată Ben începu să geamă din nou şi o vreme cu toţii rămaseră să privească în susul aleii la casa pătrată, cu tencuiala căzută, cu porticul ei ruinat.

„Ce se întâmplă acolo astăzi?" spuse Frony. „Că ceva se-ntâmplă."

„Nimic" spuse Dilsey. „Tu vezi-ţi de treaba ta şi lasă-i pe albi să-şi vadă de-a lor."

„Ceva se-ntâmplă", spuse Frony. „L-am auzit încă dis-de-dimineaţă. Da' la urma urmelor nu-i treaba mea."

„Da' eu ştiu ce e", spuse Luster.

„Tu ştii mai multe lucruri decât ai avea ce să faci cu ele", spuse Dilsey. „N-ai auzit-o chiar acum pe Frony că zicea că asta nu-i treaba ta? Du-l pe Benjy în spatele casei şi ţine-l liniştit acolo până-s gata eu cu masa."

„Eu ştiu unde-i domnişoara Quentin", spuse Luster.

„Atunci ţine ştiinţa asta pentru tine", spuse Dilsey. „Când o avea Quentin nevoie de sfatul tău, o să-ţi spun. Acuma duceţi-vă să vă jucaţi în spate."

„Ştii ce-o să se-ntâmple cum or să-nceapă ăia să se joace cu mingea dincolo", spuse Luster.

„Nu-ncep ei chiar de-acuma. Până atunci se întoarce T.P. să-l ia la plimbare cu trăsura. Dă-mi încoace pălăria nouă."

Luster îi dădu pălăria şi el şi cu Ben se îndreptară spre curtea din spate. Ben mai scâncea încă, deşi nu prea tare. Dilsey şi Frony intrară în colibă. După un timp, Dilsey ieşi iarăşi în rochia de stambă ieşită de soare şi se duse spre bucătărie. Focul se stinsese. Nu se auzea niciun zgomot în casă. Îşi puse şorţul şi urcă în sus pe scări. Nu se auzea de nicăieri niciun zgomot. Camera lui Quentin era aşa cum o lăsaseră. Intră şi ridică de pe jos cămăşuţa şi puse ciorapul la loc în sertar şi-l închise. Uşa camerei doamnei Compson era închisă. Dilsey se opri un moment în faţa ei, ascultând. Apoi o deschise şi intră; pătrunse într-un miros înţepător de camfor. Storurile erau lăsate, camera era în penumbră, ca şi patul, aşa că în prima clipă crezu că doamna Compson adormise şi voia tocmai să închidă uşa când cealaltă vorbi.

„Da”, spuse. „Ce este?”

„Eu eram”, spuse Dilsey. „Ai nevoie de ceva?”

Doamna Compson nu răspunse. După o vreme, fără să-şi mişte deloc capul, spuse: „Unde-i Jason?”

„Nu s-a întors încă”, spuse Dilsey. „Ce doreşti?”

Doamna Compson nu spuse nimic. Ca atâtea alte fiinţe reci, slabe, pusă în cele din urmă în faţa unui dezastru de neînlăturat, extrăgea nici ea nu ştia de unde un fel de forţă, de putere. În cazul ei era vorba de o convingere de nezdruncinat în evenimentul încă netrăit. „Ei”, spuse ea după puţin timp. „L-ai găsit?”

„Ce să găsesc? Ce tot spui acolo?”

„Biletul. Cel puţin atâta respect trebuie să fi avut să lase un bilet. Chiar şi Quentin a lăsat unul.”

„Ce tot spui acolo?” spuse Dilsey. „Parcă n-ai şti că-i totul în regulă. Pe cât că se-ntoarce pe uşa asta înainte de a se face noapte?”

„Tu vorbeşti prostii”, spuse doamna Compson. „O are-n sânge. Cum a fost unchiul, şi nepoata. Sau mama. Nici nu ştiu ce-ar fi mai rău. Şi nici nu-mi pasă.”

„Ce tot îi dai zor cu d-astea?” spuse Dilsey. „De ce-ar face ea una ca asta?”

„Nu ştiu. De ce-a făcut Quentin? Pentru numele lui Dumnezeu, ce motiv a avut? Că doar n-o fi făcut-o numai ca să mă calce pe mine-n picioare, să mă facă pe mine să sufăr. Oricine-ar fi Dumnezeu, El n-ar permite una ca asta. Eu sunt o doamnă. Poate că n-ai crede dacă te uiţi la copiii mei, dar sunt o doamnă.”

„Ai puţină răbdare”, spuse Dilsey. „La noapte are să fie aici, în patul ei.” Doamna Compson nu spuse nimic. Şervetul îmbibat în camfor îi era întins pe frunte. Rochia neagră îi era aruncată la picioarele patului. Dilsey sta nemişcată cu mâna pe clanţa uşii.

„Da”, spuse doamna Compson. „Ce vrei? Ai de gând să pregăteşti ceva de mâncare pentru Jason şi Benjamin, sau nu?”

„Jason nu s-a întors încă”, spuse Dilsey. „Am să aranjez eu ceva. Eşti sigură că n-ai avea nevoie de nimic? Punga

mai e caldă încă?”

„Ai putea să-mi dai Biblia.”

„Ţi-am dat-o azi-dimineaţă, înainte să plec.”

„Ai pus-o pe marginea patului. Cât timp credeai c-o să stea acolo?”

Dilsey merse spre pat şi pipăi prin umbra de dincolo de marginea lui până găsi Biblia cu faţa în jos. Îi netezi paginile îndoite şi puse cartea la loc pe pat. Doamna Compson nu-şi deschise ochii. Părul ei şi perna erau de aceeaşi culoare, sub coiful pe care-l făcea prosopul cu doctoria părea o călugăriţă bătrână care se roagă. „N-o mai lăsa aici”, spuse, fără să-şi deschidă ochii. „Tot acolo ai pus-o şi înainte. Vrei să mă dau eu jos din pat s-o ridic?”

Dilsey întinse cartea pe deasupra ei şi o puse pe partea cealaltă, mai latră, a patului. „Acuma nici nu vezi să citeşti”, spuse „Vrei să-ţi ridic storul puţin?”

„Nu. Lasă-mă-n pace. Du-te şi pregăteşte ceva de mâncare pentru Jason.”

Dilsey ieşi. Închise uşa şi se reîntoarse în bucătărie. Soba se răcise aproape de tot. Pe când stătea acolo, pendula de deasupra dulapului bătu de zece ori. „Ora unu”, spuse ea cu voce tare. „Jason nu vine. Am văzut începutul şi sfârşitul”, spuse, privind soba rece. „Am văzut începutul şi sfârşitul”. Puse nişte mâncare rece pe masă. Pe când se mişca încoace şi încolo, fredona un imn. Cântă primele două versete, repetându-le mereu până când sfârşi melodia. Aranjă masa şi merse la uşă să-l strige pe Luster, şi după o vreme Luster şi Ben intrară. Ben mai gemea încă încetişor, ca pentru sine.

„Nu s-a oprit deloc”, spuse Luster.

„Veniţi să mâncaţi”, spuse Dilsey. „Jason nu vine la masă.” Se aşezară la masă. Mâncarea solidă Ben putea s-o manevreze destul de bine, dar chiar şi acum, când nu era decât hrană rece pe masă, Dilsey îi legă un şervet la gât. El şi cu Luster mâncau. Dilsey se învârtea prin bucătărie, cântând cele două versete pe care le mai ţinea minte din imn. „Staţi şi mâncaţi liniştiţi”, spuse, „Jason nu vine la masă.”

La vremea asta, Jason era la douăzeci de mile depărtare. Când plecase de acasă se îndreptase cu toată viteza spre oraş, depăşind grupurile încete de credincioşi şi clopotele imperative în aerul sfâşiat. Traversase piaţa pustie şi intrase într-o străduţă îngustă care brusc se făcuse şi mai liniştită şi se oprise în faţa unei case de lemn, apoi se îndreptase pe aleea mărginită cu flori spre verandă.

Dincolo de uşa de tablă se auzeau oameni vorbind. Când ridică mâna să bată auzi paşi, astfel că-şi retrase mâna până când un bărbat masiv în pantaloni de pânză neagră şi o cămaşă albă, scrobită, dar fără guler deschise uşa. Avea un păr cenuşiu ca oţelul, aspru, răvăşit, şi ochii cenuşii îi erau rotunzi şi strălucitori ca ai unui copil. Îi întinse mâna lui Jason şi-l trase în casă strângându-i-o.

„Intră”, spuse, „intră, te rog.”

„Eşti gata să mergem?” spuse Jason.

„Intră puţin”, spuse celălalt, împingându-l de braţ într-o încăpere unde erau aşezaţi un bărbat şi o femeie. „Îl cunoşti pe bărbatul lui Myrtle, nu? Jason Compson, Vernon.”

„Da”, spuse Jason. Nici măcar nu se uită la bărbat, şi, pe când şeriful trase un scaun din colţul camerei, bărbatul spuse:

„Noi ieşim, ca să puteţi sta de vorbă. Hai, Myrtle.”

„Nu, nu”, spuse şeriful. „Staţi la locurile voastre. Bănuiesc că nu-i nimic serios, nu, Jason? Ia loc.”

„Îţi spun pe drum”, spuse Jason. „Ia-ţi haina şi pălăria.”

„Ne ducem noi”, spuse bărbatul ridicându-se.

„Staţi pe loc”, spuse şeriful. „Mă duc eu cu Jason pe verandă.”

„Ia-ţi haina şi pălăria”, spuse Jason. „Au deja un avans de douăsprezece ceasuri.” Şeriful îl conduse înapoi pe verandă. Un bărbat şi o femeie care treceau pe stradă îi spuseră ceva. El le răspunse cu un gest larg, cordial. Clopotele mai sunau încă din direcţia cartierului cunoscut sub denumirea de Groapa Negrului. „Ia-ţi pălăria, şerifule”, spuse Jason. Şeriful trase două scaune unul lângă altul.

„Ia loc şi spune-mi care-i baiul.”

„Ţi-am spus la telefon”, spuse Jason, rămânând în

picioare. „Am vrut să câştig timp. Trebuie să mă duc la judecător ca să te silesc să-ţi faci datoria pentru care ai fost ales?”

„Stai jos şi spune-mi despre ce-i vorba”, spuse şeriful. „Am eu grijă.”

„Ai, pe dracu’”, spuse Jason. „Aşa înţelegi dumneata să ai grijă?”

„Dumneata eşti ăla care ne ţii în loc”, spuse şeriful. „Stai jos şi spune-mi despre ce-i vorba.”

Jason îi spuse, şi sentimentul de nedreptate şi senzaţia de neputinţă i se amplificau chiar şi numai ascultându-se, astfel că după o vreme îşi uită graba în acumularea violentă a autojustificărilor şi acuzaţiilor. În vremea aceasta, şeriful îl privea fără să clipească, cu ochii lui reci, strălucitori.

„Dar nu ştii dacă ei au făcut asta”, spuse. „Crezi numai.”

„Nu ştiu?” spuse Jason. „Când mi-am pierdut dracului două zile urmărind-o pe străzi dosnice, încercând s-o ţin cât mai departe de el, după ce-i spusesem ce-am să-i fac dacă o prind vreodată cu el, şi vii acuma şi-mi spui că nu ştiu dacă ea...”

„Uşurel”, spuse şeriful. „Stai acuma. Ajunge.” Privea în stradă peste drum, cu mâinile în buzunare.

„Şi acuma când vin la dumneata, un funcţionar plătit pentru respectarea legii”, spuse Jason.

„Circu-i la Mottson săptămâna asta”, spuse şeriful.

„Da”, spuse Jason. „Şi dac-aş putea să găsesc un funcţionar ales pentru respectarea legii care să se sinchisească măcar atâtica de apărarea intereselor tipilor care l-au ales, aş fi şi eu acuma acolo.” Îşi repetă povestirea, recapitulând brutal, părând să resimtă o plăcere reală din nedreptatea care i se făcuse şi din neputinţa proprie. Şeriful părea că nici nu ascultă.

„Jason”, spuse el, „ce făceai tu cu trei mii de dolari ascunşi în casă?”

„Ce?” spuse Jason. „Treaba mea unde-mi ţin eu banii. Treaba dumitale e să m-ajuţi să mi-i iau înapoi.”

„Mama dumitale ştia că aveai atâţia bani în casă?”

„Uite ce”, spuse Jason. „Casa mea a fost prădată. Ştiu

cine a făcut asta şi ştiu şi unde sunt ăia care-au făcut-o. Vin la dumneata ca la funcţionarul ales şi plătit să apere legea şi te mai întreb o dată: vrei să faci efortul să-mi recapăt bunul meu, sau nu vrei?”

„Ce vrei să faci cu fata dacă-i prinzi?”

„Nimic”, spuse Jason. „Absolut nimic. Nici n-aş pune mâna pe ea. Putoarea asta care m-a făcut să-mi pierd slujba, singura şansă pe care-am avut-o şi eu s-ajung undeva, care l-a omorât pe tata şi-i scurtează zi de zi viaţa mamei şi care-mi face şi mie numele de râs în oraş. Nu i-aş face nimic”, spuse. „Chiar nimic.”

„Tu ai silit-o pe fata asta să fugă, Jason”, spuse şeriful.

„Cum îmi conduc eu familia nu-i treaba dumitale”, spuse Jason. „Ai de gând să m-ajuţi, sau nu?”

„Tu ai făcut-o să-şi ia lumea-n cap”, spuse şeriful. „Şi mai am eu bănuielile mele pentru care nu cred c-am să am vreodată vreo certitudine în ce priveşte persoana căreia îi aparţin în realitate banii ăştia.”

Jason rămase în picioare frământându-şi încet borul pălăriei în mâini. Spuse calm: „N-ai de gând să-ncerci măcar să-i prinzi ?”

„Asta nu-i treaba mea, Jason. Dac-ai avea vreo probă concretă, aş fi obligat să acţionez. Dar fără aşa ceva nu cred că chestia asta mă priveşte în vreun fel pe mine.”

„Ăsta-i răspunsul dumitale, atunci?” spuse Jason. „Gândeşte-te bine, acuma cât mai ai timp.”

„Ăsta este, Jason.”

„Bine”, spuse Jason. Îşi puse pălăria pe cap. „Are să-ţi pară rău. Nu rămân eu chiar aşa, neajutorat. Nu suntem în Rusia, unde numai pentru că poartă pe piept o insignă un fitecine este imun în faţa legilor.” Coborî pe trepte şi se urcă în maşină şi porni motorul. Şeriful îl urmări din ochi cum se îndepărtează, întoarce şi ia viteză prin faţa casei, îndreptându-se spre oraş.

Clopotele sunau acum iarăşi, în înaltul luminii de soare lunecătoare în poteci sonore scânteietoare, dezordonate. Se opri la o pompă de benzină şi puse să i se controleze cauciucurile şi să i se umple rezervorul.

„Vă duceţi în excursie?” îl întrebă negrul. El nu răspunse. „Se arată vreme frumoasă până la urmă”, spuse negrul.

„Frumoasă, pe dracu’”, spuse Jason. „Pe la douăşpe o să plouă cu găleata.” Privi în sus spre cer, gândindu-se la ploaie, la drumurile cu lutul desfundat, lipicios, se văzu imobilizat undeva la mile întregi depărtare de oraş. Se gândea la asta cu un sentiment de triumf, la faptul că n-avea să mănânce nimic la prânz, că, plecând acum ca să-şi satisfacă nevoia aceasta constrângătoare de grabă, avea să se găsească în punctul cel mai depărtat de ambele oraşe la ora amiezii. I se părea că în privinţa aceasta împrejurările îl serveau, aşa că îi spuse negrului:

„Ce dracu’ faci? Te-a plătit cineva să-mi ţii maşina aici cât mai mult?”

„Cauciucul ăsta n-are deloc aer în el”, spuse negrul.

„Atunci dă-te dracului la o parte de-aici şi dă-mi pompa aia”, spuse Jason.

„S-a umflat acuma”, spuse negrul, ridicându-se. „Puteţi s-o porniţi acuma.”

Jason se urcă în maşină, porni motorul şi plecă. Mergea în viteza a doua, cu motorul gâfâind şi scuipând, forţându-l, strivind sub talpă acceleratorul şi trăgând în sus şi-n jos maneta. „Are să plouă”, spuse. „S-ajung eu la jumătatea drumului, şi pe-urmă n-are decât să plouă până nu mai poate.” Şi gonea mai departe, afară din sunetul clopotelor şi afară din oraş, văzându-se pe sine însuşi târându-se prin noroi, căutând disperat un atelaj de catâri. „Şi sigur că sunt cu toţii la biserică.” Se vedea găsind în cele din urmă o biserică, luând o căruţă cu catâri, şi-l vedea pe proprietar ieşind, strigând la el şi pe el însuşi cum îl trânteşte pe proprietar dintr-un pumn. „Eu sunt Jason Compson. Ia-ncearcă să mă opreşti. Ia-ncearcă să alegi un şerif plătit care să fie în stare să mă oprească”, spuse, închipuindu-se pe sine însuşi intrând în sala tribunalului, cu un grup de soldaţi după el şi scoţându-l afară cu forţa pe şerif. „Îşi închipuie că poate să stea cu braţele încrucişate şi să se uite la mine cum îmi pierd slujba. I-arăt eu lui slujbă.” La nepoată-sa nu se gândea deloc, şi nici la evaluarea

arbitrară a sumei de bani. Nici una nici alta nu avusese în ochii lui vreo entitate sau individualitate de zece ani încoace; laolaltă ele simbolizau doar slujba de la bancă de care fusese lipsit înainte de a o fi căpătat.

Aerul se luminase, zdrenţele de umbre lunecătoare nu mai constituiau esenţa peisajului, şi lui i se părea că faptul că vremea se îndrepta era o altă lovitură murdară din partea duşmanului, în lupta reînnoită spre care el se îndrepta purtându-şi rănile vechi. Din când în când trecea pe lângă biserici, clădiri de lemn nevopsit cu turnuri din foi de tablă, înconjurate de căruţe cu catâri înhămaţi şi de automobile hodorogite, şi i se părea că fiecare din ele era câte un post de observaţie de unde ariergarda împrejurărilor îl spiona pe furiş. „Şi dracu’ să vă ia şi pe voi”, spuse. „Ia-ncercaţi numai să mă opriţi”, văzându-se pe sine însuşi, cu şirul de soldaţi şi şeriful cu cătuşe la mâini la urmă, smulgând Atotputernicia de pe tronul Ei, dac-ar fi fost necesar s-o facă; gândindu-se la legiunile învrăjmăşite ale cerului şi infernului printre care urma să-şi croiască drum ca să pună până la urmă mâna pe nepoata sa fugară.

Vântul bătea dinspre sud-est îl izbea cu putere peste obraz. I se părea că-i simte suflul prelungit trecându-i prin craniu, şi dintr-odată, năpădit de o veche presimţire, strânse brutal frânele şi opri şi rămase perfect nemişcat. Apoi îşi ridică mâna spre ceafă şi începu să înjure, stând acolo şi înjurând într-o şoaptă şuierătoare. Când era obligat să conducă maşina mai multă vreme se înarma cu un fortifiant sub forma unei batiste îmbibate cu camfor, pe care odată ieşit din oraş şi-o lega în jurul gâtului, inhalând vaporii de benzină filtraţi prin aceasta, şi coborî din maşină şi ridică bancheta din spate în speranţa că ar mai fi fost acolo una uitată. Se uită sub ambele scaune ale banchetei şi apoi rămase o clipă în picioare înjurând, văzându-se pe sine însuşi înşelat de propriul său triumf. Închise ochii, sprijinit de portiera maşinii. S-ar fi putut întoarce să-şi ia camforul pe care-l uitase, sau ar fi putut merge mai departe, în ambele cazuri avea să-i plesnească de durere capul, însă acasă cel puţin putea să fie sigur că avea să

găsească astăzi, duminică, puţin camfor, pe când dacă avea să meargă înainte n-avea nicio certitudine. Dar dacă se întorcea avea să mai piardă o oră şi jumătate până s-ajungă la Mottson. „Poate c-am să pot să conduc încet”, spuse. „Poate c-am să pot să conduc încet dacă mă gândesc la altceva...”

Se urcă şi porni. „Am să mă gândesc la altceva”, spuse, şi aşa se gândi la Lorraine. Se imagină pe sine însuşi în pat cu ea, doar că era pur şi simplu lungit alături de ea, rugându-se de ea să-l ajute, pe urmă se gândi iarăşi la bani şi la faptul că fusese păcălit de o femeie, o fetiţă. Dac-ar fi putut crede cel puţin că bărbatul fusese cel care-l jefuise. Dar să fie prădat de ceea ce ar fi trebuit să-l despăgubească pentru slujba pierdută, de ceea ce câştigase cu atâtea eforturi şi riscuri de către însuşi simbolul slujbei pierdute, şi încă şi mai rău, de o putoare de fată. Merse mai departe, apărându-şi faţa de vântul continuu cu reverul hainei.

Vedea acum forţele contradictorii ale destinului şi voinţei sale apropiindu-se grăbite spre o ciocnire care avea să fie irevocabilă; deveni viclean. Nu pot să-mi permit să fac acuma o greşeală, îşi spuse. Nu putea să procedeze decât într-un singur fel, fără nicio alternativă: trebuia să facă exact lucrul acela. Bănuia că amândoi aveau să-l recunoască de cum aveau să dea ochii cu el, pe câtă vreme el trebuia să se bazeze pe şansa de a o vedea el întâi, afară de cazul că bărbatul avea să-şi poarte încă faimoasa cravată roşie. Şi amănuntul că el trebuia să depindă de acea cravată roşie părea să fie sumumul dezastrului iminent; aproape că putea să-i simtă mirosul, să-l simtă mai presus de zvâcnetul dureros care-i pulsa în cap.

Trecu de creasta dealului. Vedea în vale fumul şi acoperişurile, o clopotniţă sau două deasupra copacilor. Conduse în jos pe pantă şi intră în oraş, încetinind, devenind iarăşi atent la nevoia de precauţie, la necesitatea de a găsi întâi locul unde era cortul. Acum nu mai vedea foarte clar, şi ştia că numai conştiinţa dezastrului era cea care-l îndemna să meargă direct să caute ceva pentru durerea de cap. La o

pompă de benzină i se spuse că încă nu se ridicase cortul, dar că vagoanele circului se aflau pe o linie moartă în gară. Se îndreptă într-acolo.

Două vagoane pullman vopsite ţipător erau trase pe o linie laterală. Le examină înainte de a coborî din maşină. Încercă să nu respire adânc, astfel ca sângele să nu-i mai zvâcnească atât de tare în cap. Coborî şi merse de-a lungul zidului gării, pândind vagoanele. La ferestre erau atârnate nişte rufe moi şi şifonate, ca şi cum ar fi fost spălate de curând. Pe pământ, lângă scara unuia dintre vagoane erau trei scaune de pânză. Dar nu se vedea niciun semn de viaţă până când un bărbat încins cu un şorţ murdar ieşi la uşa vagonului şi deşertă un lighean cu zoaie de vase dintr-un gest larg, soarele sclipind pe fundul metalic al ligheanului, şi apoi intră înapoi în vagon.

Acuma o să trebuiască să-l iau prin surprindere, până n-apucă să-i avertizeze, se gândi. Nici nu-i trecu prin cap că s-ar fi putut ca ei nici să nu fi fost acolo, în vagon. Eventualitatea ca ei să nu fie acolo, ca rezultatul întregii încleştări să nu depindă de această simplă situaţie, el să-i vadă pe ei întâi sau ei să-l vadă pe el întâi, această eventualitate ar fi fost contrară desfăşurării naturale a evenimentelor şi ritmului în care se succedaseră până atunci. Mai mult, el trebuia să-i descopere primul, trebuia să-şi ia banii îndărăt, şi apoi ce-aveau să mai facă ei nu mai prezenta pentru el nicio importanţă, pe când, în caz contrar, toată lumea avea să afle că el, Jason Compson, fusese prădat de Quentin, nepoată-sa, o putoare.

Încercă iarăşi să analizeze situaţia. Apoi se îndreptă spre vagon, urcă treptele repede şi fără zgomot şi se opri în faţa uşii. Coridorul era întunecos, mirosind a mâncare stătută. Bărbatul de adineaori era o pată albă în întuneric, cântând cu o voce de tenor spartă, tremurătoare. E bătrân, se gândi, şi nu-i mai solid decât mine. Intră în vagon în clipa în care omul îşi ridică privirea spre el.

„Hei”, spuse omul, oprindu-se din cântat.

„Unde-s?” spuse Jason. „Haide, repede. În vagonul de dormit?”

„Unde-i cine?” spuse omul.

„Pe mine să nu mă minţi”, spuse Jason. Se împiedică de ceva în obscuritatea în care erau îngrămădite tot felul de obiecte.

„Ce mai e şi asta?” spuse celălalt. „Pe cine-l faci tu mincinos? Ai?” Când Jason îl înşfăcă de umăr, exclamă: „Hei, bagă de seamă, băiete!”

„Nu minţi!”, spuse Jason. „Unde sunt?”

„Ce, mă banditule”, spuse omul. Braţul îi era slăbănog şi fragil sub mâna lui Jason. Încercă să se scuture, apoi se întoarse şi începu să cotrobăiască pe masa încărcată din spatele lui.

„Haide, haide”, spuse Jason. „Unde sunt?”

„Am să-ţi arăt eu unde sunt”, ţipă omul. „Stai numai să-mi găsesc cuţitul de carne.”

„Stai aşa”, spuse Jason încercând să-l imobilizeze. „Te-am întrebat şi eu numai ceva.”

„Banditule”, ţipă celălalt, pipăind febril pe masă. Jason încercă să-l apuce de amândouă mâinile, căutând să-i stăpânească furia slăbănoagă. Trupul omului părea atât de îmbătrânit, de fragil, şi totuşi însufleţit de o idee fixă atât de fatală, încât pentru prima dată Jason înţelese limpede şi fără ocolişuri dezastrul către care se îndrepta cu capul înainte.

„Stai”, spuse. „Stai niţel! Stai locului! Plec. Dă-mi timp să ies de aici.”

„Să mă faci tu pe mine mincinos”, se văicărea celălalt. „Ia dă-mi drumul. Dă-mi numai tu drumul, că-ţi arăt eu ţie.”

Jason aruncă o privire hăituită în jur, ţinându-l încă pe celălalt. Afară era acuma un soare strălucitor, viu, luminos, pustiu, şi se gândi la oamenii care în curând aveau să se întoarcă liniştiţi acasă la masa de prânz duminicală, festivă şi împodobită, şi se văzu pe sine însuşi încercând să-l imobilizeze pe bătrânul ăsta furios, asemenea fatalităţii, şi căruia nu îndrăznea să-i dea drumul destul de mult timp ca să aibă vreme să-i întoarcă spatele şi să fugă.

„Stai liniştit până plec eu?” spuse. „Vrei?” Dar celălalt se zbătea mai departe, şi Jason îşi liberă o mână şi-l pocni

peste cap. Fu doar o lovitură grăbită, stângace şi nu prea puternică, dar celălalt se prăbuşi imediat şi alunecă cu zgomot la pământ printre ligheane, cratiţe şi găleţi. Jason rămase în picioare lângă el, gâfâind, cu urechile ciulite. Apoi se întoarse şi ieşi în fugă din vagon. La uşă se stăpâni şi coborî mai încet, oprindu-se apoi din nou o clipă. Respiraţia îi ieşea cu un sunet gâfâitor şi un timp rămase acolo încercând să şi-o liniştească, aruncându-şi privirile într-o parte şi într-alta, până când la un zgomot târşit în spatele lui îşi întoarse capul tocmai la timp să-l vadă pe bătrânel, care ieşea în salturi stângace şi furioase din vestibul cu o secure ruginită ridicată deasupra capului.

Sări s-apuce securea, fără să simtă deloc spaimă, dar dându-şi seama că alunecase, gândindu-se Aşadar aşa are să se termine şi crezând că acuma avea să moară şi când ceva îl izbi violent în ceafă se gândi Cum de-a ajuns să mă lovească acolo? Sau poate m-a lovit de mult, se gândi, şi nu simt decât acum, şi se gândi Haide, haide odată. Să terminăm odată, şi apoi îl cuprinse o dorinţă furioasă să nu moară şi începu să se zbată, auzindu-l pe bătrân cum ţipă şi înjură cu vocea lui spartă.

Se mai zbătea încă şi atunci când îl ridicară în picioare, dar îl ţineau bine, aşa că se linişti.

„Îmi curge sânge tare?” spuse. „În ceafă. Sângerez tare?” Încă mai spunea asta în timp ce simţea cum îl împing repede de-acolo, şi auzea vocea ascuţită şi mânioasă a bătrânului pierzându-se în spate. „Vedeţi ce-i cu capul meu”, spuse. „Staţi. Nu...”

„Să stăm, pe dracu’”, spuse omul care-l ţinea. „Viespea asta blestemată te omoară cât ai zice peşte. S-o luăm din loc cât mai repede. N-ai nimic.”

„M-a atins”, spuse Jason. „Îmi curge sânge?”

„Hai să mergem”, spuse celălalt. Îl împinse pe Jason pe după colţul gării, până la peronul pustiu, unde era o dubă de livrări şi unde pe un petec de pământ mărginit cu flori ţepene creştea iarbă ţeapănă sub o reclamă luminoasă: „Fiţi cu ochii pe Mottson”, cuvântul fiind înlocuit cu un ochi cu o pupilă electrică. Omul îi dădu drumul.

„Aşa”, spuse. „Întinde-o de-aici şi ţine-te cât mai departe de locu’ ăsta. Ce voiai exact să faci? Să te sinucizi?”

„Caut două persoane”, spuse Jason. „L-am întrebat doar unde sunt.”

„Pe cine cauţi?”

„O fată”, spuse Jason. „Şi un bărbat. Ieri, la Jefferson, purta o cravată roşie. Era cu circu’ ăla. M-au prădat.”

„O”, spuse omul. „Dumneata eşti ăla, mda. De, nu-s aici.”

„Aşa cred şi eu”, spuse Jason. Se sprijini de zid, îşi ridică mâna la ceafă şi-şi privi apoi palma. „Credeam că-mi curge sânge”, spuse. „Am crezut că m-a izbit cu securea aia.”

„Te-ai lovit cu capul de şină”, spuse omul. „Ai face mai bine s-o iei din loc de-aici. Ăia pe care-i cauţi nu-s aici.”

„Da. Mi-a spus şi el că nu-s aici. Am crezut că mă minte.”

„Crezi că eu te mint?” spuse omul.

„Nu”, spuse Jason. „Ştiu că nu-s aici.”

„I-am spus să se care dracului de-aici, amândoi”, spuse omul. „N-am nevoie de pramatii de-astea în circul meu. Eu conduc un circ respectabil, cu o trupă respectabilă.”.

„Da”, spuse Jason. „Nu ştii încotro au luat-o?”

„Nu. Şi nici nu vreau să ştiu. Oamenii din trupa mea n-au voie să facă chestii de-astea. Dumneata eşti... fratele ei?”

„Nu”, spuse Jason. „N-are nicio importanţă. Voiam doar să-i văd. Eşti sigur că nu m-a atins? Adică, nu-mi curge sânge?”

„Ar fi curs sânge dacă n-aş fi ajuns acolo atunci când am ajuns. Acuma, vezi de ţine-te cât mai la distanţă. Omuleţu’ ăsta e-n stare să te dea gata. Aia de-acolo e maşina dumitale?”

„Da”.

„Foarte bine, urcă-te-n ea şi du-te înapoi la Jefferson. Dac-ai să-i găseşti, să ştii că n-o să fie la circul meu. Eu am un circ respectabil. Zici că te-au prădat?”

„Nu”, spuse Jason. „Nu mai are nicio importanţă.” Se duse la automobilul lui şi urcă. Ce să fac acuma? se gândi. Apoi îşi aduse aminte. Porni motorul şi merse încet în susul străzii până găsi o prăvălie. Uşa era încuiată. Rămase o

vreme cu mâna pe clanţă şi capul puţin aplecat. Apoi se întoarse de la uşă şi, când trecu cineva pe stradă după un timp, îl întrebă dacă era pe undeva vreo farmacie deschisă, dar nu era. Apoi întrebă când avea să plece trenul spre nord, şi omul îi spuse că la două şi jumătate. Traversă strada, se urcă iarăşi în maşină şi stătu acolo. După o vreme trecură doi negri tineri. Îi strigă.

„Ştie vreunul din voi să conducă maşina, băieţi?”

„Da, dom’le.”

„Cât îmi luaţi să mă duceţi chiar acuma până la Jefferson?”

Se priviră unul pe altul, murmurând între ei.

„Vă dau un dolar”, spuse Jason.

Şuşotiră iarăşi. „Nu pot pentru atâta”, spuse unul din ei.

„Cât să-ţi dau ca să mergi?”

„Tu poţi să te duci?” întrebă unul.

„Nu pot să plec”, spuse celălalt. „De ce nu-l duci tu? N-ai nicio treabă.”

„Ba da, am.”

„Ce treabă ai?”

Şuşotiră iarăşi între ei, râzând.

„Vă dau doi dolari”, spuse Jason. „La oricare din voi.”

„Nici eu nu pot să merg”, spuse primul.

„Foarte bine”, spuse Jason. „Luaţi-o din loc.”

Stătu acolo o vreme. Auzi un ceas bătând jumătatea, apoi începură să treacă oameni în haine de duminică şi de sărbătoare. Unii îl priveau, pe când treceau pe alături, pe bărbatul care şedea liniştit la volanul unui automobil micuţ, cu viaţa lui invizibilă desfăşurată în faţa lui ca un ciorap vechi, purtat. După o vreme veni un negru în salopetă.

„Dumneata eşti omul care vrea să meargă la Jefferson?” spuse.

„Da”, spuse Jason. „Cât îmi iei?”

„Patru dolari.”

„Îţi dau doi.”

„Nu pot să merg pentru mai puţin de patru.” Omul din maşină şedea mai departe liniştit. Nici măcar nu se uita le el. Negrul spuse: „Ai nevoie de mine sau nu?”

„Bine”, spuse Jason. „Urcă.”

Se trase pe scaunul de alături şi negrul se instală la volan. Jason închise ochii. Găsesc ceva pentru asta la Jefferson, îşi spuse, aşezându-se mai bine, să suporte zgâlţâiturile. Acolo găsesc eu ceva. Trecură cu maşina pe străzi unde oamenii intrau paşnici în case, la masa lor de duminică, şi apoi afară din oraş. Se gândea la asta. Nu se gândea ce era acasă, unde Ben şi Luster mâncau mâncare rece la masa din bucătărie. Ceva – absenţa dezastrului, a ameninţării, în toiul unui rău constant – îi permitea să uite de Jefferson, ca de orice alt loc pe care-l mai văzuse până atunci şi unde viaţa lui trebuia s-o ia de la capăt.

Când Ben şi Luster terminară, Dilsey îi trimise afară. „Şi vezi dacă poţi să-l ţii liniştit până la patru. Atunci are sa fie T.P. aici.”

„Da, vă rog”, spuse Luster. Ieşiră. Dilsey mâncă şi ea şi strânse în bucătărie. Apoi se duse până-n josul scărilor şi ascultă, dar nu se auzea niciun zgomot. Se întoarse prin bucătărie şi ieşi pe uşa de-afară, oprindu-se pe trepte. Ben şi cu Luster nu se vedeau, dar în timp ce stătea acolo auzi din nou o vibraţie leneşă din direcţia uşii pivniţei şi se duse până la uşă şi privi în jos la o scenă care o repeta pe cea de dimineaţă.

„Uite-aşa făcea”, spuse Luster. Privea ferăstrăul imobil cu un fel de disperare plină de speranţă. „Numai că eu n-am ce-mi trebuie să-l izbesc”, spuse.

„Şi nici n-ai să găseşti aicea”, spuse Dilsey. „Scoate-l la soare. O să căpătaţi amândoi o pneumonie aici, pe pământu’ ăsta ud.”

Aşteptă, privindu-i cum traversează curtea către un pâlc de cedri de lângă gard. Apoi se duse în coliba ei.

„Acuma să nu-mi începi iar”, spuse Luster. „Mi-ajunge ce-am păţit cu tine astăzi.” Era acolo un hamac făcut din doage de butoi prinse într-o împletitură de sârmă. Luster se lungi în hamac, dar Ben se învârtea de colo până colo, fără rost începu să scâncească iarăşi. „Taci acuma”, spuse Luster. „Stai numai, că te iau eu la bătaie.” Se lăsă pe spate în hamac. Ben se oprise locului, dar Luster îl auzea

smiorcăindu-se. „Ai de gând să taci sau nu?” spuse Luster. Coborî din hamac şi merse după sunete şi ajunse până la Ben, care şedea pe vine în faţa unei grămăjoare de pământ. La un capăt şi la altul al moviliţei era înfiptă în pământ câte o sticlă goală de sticlă albastră care conţinuse pe vremuri otravă. Într-una fusese pusă o crenguţă ofilită de datura. Ben şedea chircit în faţa ei, gemând, cu un sunet lent, nearticulat. Gemând mereu, căuta prosteşte în jur, găsi o crenguţă şi o puse în sticla cealaltă. „Ce nu taci odată din gură?” spuse Luster. „Vrei să-ţi dau eu una ca să ai cu adevărat de ce să zbieri? Dac-aş face aşa?” Se aşeză în genunchi şi dintr-o singură mişcare înhăţă sticla şi o ascunse la spate. Ben tăcu. Rămăsese pe vine, privind mica scobitură unde fusese sticla, pe urmă, când îşi umflă plămânii, Luster aduse sticla din nou la vedere. „Taci”, şuieră el. „Să nu-ndrăzneşti să mai ragi! Să nu-ndrăzneşti! Uite-ţi-o. Vezi? Uite. Iar te-apucă dacă mai stai aici. Haide să vedem dac-au început să dea iar în mingea aia.” Îl luă pe Ben de braţ, trăgându-l după el, şi se duseră până la gard, oprindu-se acolo unul lângă altul, privind la tufele de caprifoi crescute în paraginã, încă neînflorite.

„Uite”, spuse Luster. „Uite că vin unii. Îi vezi?”

Îi priviră pe cei patru care loveau mingea jucând pe pajişte, apropiindu-se. Ben îi urmărea din ochi gemând, lăsând să i se scurgă saliva pe bărbie. Când cei patru trecură mai departe, îi urmări de-a lungul gardului moţăind din cap şi smiorcăindu-se. Unul dintre ei spuse:

„Aici, caddie. Adu sacul.”

„Şşşş, Benjy”, spuse Luster, dar Ben fugea în trapul său dezordonat târşindu-şi picioarele, agăţându-se de gard, gemând cu vocea lui răguşită, văicăritoare. Omul îşi juca lovitura şi trecu mai departe, Ben ţinând pasul cu el până când gardul făcu unghi drept şi el rămase agăţat de scânduri privindu-i pe jucători cum trec mai departe.

„Acuma ai de gând să taci?” spuse Luster. „Vrei să taci acuma?” Îl zgâlţâi pe Ben de braţ. Ben se agăţase de gard, văicărindu-se cu vocea răguşită, fără nicio pauză. „N-ai de gând să taci?” spuse Luster. „Da sau nu?” Ben privea fix

peste gard. „Bine, atunci”, spuse Luster. „Vrei chiar să ai pentru ce să zbieri?” Privi peste umăr înapoi spre casă. Apoi şopti: „Caddy! Na, zbiară acuma cât pofteşti. Caddy! Caddy! Caddy!”

O clipă mai târziu, în intervalele rare din vocea lui Ben, Luster o auzi pe Dilsey strigând. Îl apucă de braţ şi traversară curtea spre ea.

„Ţi-am spus că nu vrea să stea liniştit”, spuse Luster. „Măi tâlharule!” spuse Dilsey. „Ce i-ai mai făcut?”

„Eu nu i-am mai făcut nimic. Ţi-am spus c-atunci când încep ăia să joace îi dă drumul şi el.”

„Veniţi încoace”, spuse Dilsey. „Taci, Benjy. Taci acuma.” Însă el nu voia să tacă. Trecură repede prin curte până la colibă şi intrară acolo. „Fugi şi adu-i papucul”, spuse Dilsey. „Şi vezi să n-o trezeşti pe domnişoara Cahline. Dacă-ţi spune ea ceva, spune-i că am eu grijă de el. Du-te acuma, atâta lucru cred că eşti în stare şi tu să faci.” Luster se duse. Dilsey îl împinse pe Ben până la pat, îl întinse alături de ea şi-l strânse lângă ea legănându-l, ştergându-l la gură pe unde i se prelingeau balele cu poalele rochiei. „Taci acuma”, spuse, mângâindu-l pe cap, „taci, uite, eşti cu Dilsey.” Însă el urla lent, animalic, fără lacrimi; expresia sonoră, gravă, lipsită de speranţă a întregii mizerii mute de sub soare. Luster se întoarse ţinând în mână un papuc de satin alb. Era acum îngălbenit, rupt şi murdar, şi când i-l puseră în mână lui Ben, el tăcu o vreme. Dar se mai smiorcăia încă şi curând îşi ridică iarăşi glasul.

„Crezi că poţi să-l găseşti pe T.P.?” spuse Dilsey.

„Zicea ieri că azi se duce la St. John. Zicea că se-ntoarce până la patru.”

Dilsey se legănă pe pat, mângâindu-l pe Ben pe creştet.

„Multă vreme mai ţine, o, Isuse”, spuse. „Ce multă vreme.”

„Şi eu pot să mân trăsura, mammy”, spuse Luster.

„Vă frângeţi gâtul la amândoi”, spuse Dilsey. „Numai de-al dracului ai face-o. Ştiu foarte bine că poţi să mâi. Da’ nu pot să am încredere în tine. Taci acuma”, spuse. „Taci. Haide, taci.”

„Ba deloc”, spuse Luster. „Când sunt cu T.P. mân eu.” Dilsey se legăna mai departe, ţinându-l strâns lângă ea pe Ben. „Domnişoara Cahline zice că dacă nu poţi să-l linişteşti, se scoală ea şi vine ea să-l facă să tacă.”

„Taci, iubitule”, spuse Dilsey, mângâindu-l pe Ben pe creştet. „Luster dragă”, spuse, „ai să te gândeşti la mammy şi ai să mâi cum trebuie trăsura?”

„Da, vă rog”, spuse Luster. „O mân la fel de bine ca T.P.”

Dilsey îl mângâie pe Ben pe cap, legănându-l. „Fac tot ce pot”, spuse. „Dumnezeu ştie. Du-te şi scoate-o, atunci”, spuse, ridicându-se. Luster ieşi repede. Ben ţinea papucul în braţe, plângând. „Taci acuma. Luster s-a dus să scoată trăsura şi te duce la cimitir. Nu mai putem să încercăm să-ţi luăm şi şapca”, spuse. Se duse până la un fel de dulap alcătuit dintr-o perdea de pânză întinsă într-un colţ al camerei şi scoase pălăria de fetru pe care o purtase ea mai devreme. „Am ajuns chiar mai rău decât asta, dac-ar şti lumea”, spuse. „Tu oricum eşti copilul Domnului. Şi-am să fiu şi eu curând-curând, slava Domnului. Aşa.” Îi puse pe cap pălăria ei şi-i încheie haina. El gemea fără întrerupere. Îi luă papucul din mână şi-l puse deoparte şi ieşiră din colibă. Luster se apropia cu un cal alb, bătrân, înhămat la o trăsurică cu vopseaua decolorată de vreme şi aplecată într-o parte.

„Ai să ai grijă, Luster?” spuse ea.

„Da, vă rog”, spuse Luster. Ea îl urcă pe Ben pe bancheta din spate. Nu mai plângea, dar acuma începu să scâncească iarăşi.

„Plânge după floarea lui”, spuse Luster. „Stai niţel, că-i găsesc eu una.”

„Tu stai liniştit acolo”, spuse Dilsey. Se duse şi apucă calul de căpăstru. „Acuma du-te fuga şi caută-i o floare.” Luster alergă pe lângă casă, către grădină. Se întoarse cu un fir de narcisă.

„Asta-i ruptă”, spuse Dilsey. „De ce n-ai adus una bună?”

„E singura pe care-am găsit-o”, spuse Luster. „Le-ai luat matale pe toate vineri să le duci la biserică. Stai că i-o aranjez eu.” În timp ce Dilsey ţinea calul mai departe,

Luster prinse tija florii cu un beţişor şi două capete de sfoară, şi i-o dădu lui Ben. Apoi se urcă pe capră şi apucă hăţurile. Dilsey ţinea căpăstrul încă.

„Ştii drumul?” spuse ea. „În sus pe stradă, ocoleşti piaţa, până la cimitir, şi pe urmă direct acasă.”

„Da, vă rog”, spuse Luster. „Prrr, Queenie.”

„Să ai grijă, auzi?

„Da, vă rog.” Dilsey lăsă căpăstrul din mâini.

„Dii, Queenie”, spuse Luster.

„Stai”, spuse Dilsey. „Dă-mi încoace biciu’ ăla.”

„Au, mammy”, spuse Luster.

„Dă-mi-l încoace”, spuse Dilsey apropiindu-se de trăsură.

Luster i-l întinse fără niciun chef.

„Acuma nici nu mai pot s-o pornesc pe Queenie.”

„N-ai tu grijă de asta” spuse Dilsey. „Queenie ştie mai bine decât tine în orice caz unde trebuie să meargă. Ce-ai tu de făcut e să stai acolo şi să ţii bine hăţurile. Ştii drumu’, sigur?”

„Da, vă rog. Pe acelaşi drum pe care merge T.P. în fiecare duminică.”

„Atunci fă şi tu tot aşa în duminica asta.”

„Sigur ca da. N-am mânat eu calul în locul lui T.P. de-o sută de ori?”

„Mai mână-l şi acuma tot aşa”, spuse Dilsey. „Haide, plecaţi. Şi dacă păţeşte Benjy ceva din vina ta, mă negrule, nu ştiu ce-ţi fac. Ajungi la ocnă sigur-sigur, da’ te trimit eu acolo chiar mai înainte de-i ocna pregătită să te primească.”

„Da, vă rog”, spuse Luster. „Diii, Queenie.”

O izbi cu hăţurile pe Queenie peste crupa ei lată şi trăsurica se puse în mişcare cu o smucitură.

„Luster”, spuse Dilsey.

„Dii, Queenie!” spuse Luster. Smuci iar hăţurile. Cu un fel de ghiorăieli lăuntrice, Queenie tropăi încet în josul aleii şi ieşi în stradă, unde Luster o îmboldi într-un mers care semăna cu o prăbuşire prelungită şi mereu suspendată cu botul înainte.

Ben nu mai scâncea. Şedea la mijlocul banchetei,

ţinându-şi floarea dreasă cu beţigaşul ridicată în sus în pumnul strâns, cu ochii senini şi inefabili. Exact în faţa lui, capul în formă de ghiulea al lui Luster se tot întorcea peste umăr până când ieşiră din raza de vedere a casei, şi atunci trase la marginea străzii şi sub privirile lui Ben aţintite asupra lui coborî şi rupse o nuia dintr-un gard viu. Queenie îşi plecase capul şi începu să pască iarbă până când Luster se urcă iar pe capră şi-i trase capul în sus cu hăţurile şi-o forţă să se mişte, apoi, cu coatele strânse şi cu nuiaua şi hăţurile ridicate în sus, îşi luă o poză complet nepotrivită cu tropăitul aşezat al copitelor lui Queenie şi cu basul ca de orgă al acompaniamentului ei lăuntric. Pe lângă ei treceau automobile şi pietoni; şi o dată un grup de băieţandri negri.

„Uite-l pe Luster. Un-te duci, Luster? La cimitir?”

„Salut”, spuse Luster. „Parcă şi voi pân’ la urmă n-o s-ajungeţi tot la cimitir. Hai, elefantule.”

Se apropiau de piaţa unde Soldatul Confederat privea cu ochii goi pe sub mâna sa de marmură în vânt şi în intemperii. Luster îşi îndreptă iarăşi spatele şi o atinse pe impenetrabila Queenie cu o şfichiuire de nuia, aruncându-şi totodată privirea prin piaţă. „Uite maşina lui domnu’ Jason”, spuse, şi apoi remarcă alt grup de negri. „Hai să le-arătăm negrilor ăstora ce-nseamnă distincţie, Benjy”, spuse el. „Ce spui, hm?” Privi peste umăr. Benjy şedea liniştit, ţinând floarea în pumnul strâns, cu privirea golită şi netulburată. Luster o lovi iarăşi cu nuiaua pe Queenie şi o smuci pe la stânga monumentului.

O clipă Ben rămase într-un gol desăvârşit. Apoi începu să zbiere. Urlet după urlet, glasul îi creştea, cu rare pauze pentru respiraţie. Era în urletele acestea mai mult decât o uimire, era oroare; şoc; o agonie oarbă, nearticulată; sunet pur, şi ochii lui Luster i se rostogoliră în cap timp de o clipă albă. „Sfinte Dumnezeule”, spuse. „Şşşş! Şşşş! Sfinte Dumnezeule!” Se întoarse iarăşi dintr-o mişcare cu faţa spre cal şi o lovi pe Queenie cu nuiaua. Băţul se rupse şi el îl aruncă şi când glasul lui Ben urcă într-un crescendo de necrezut Luster strânse hăţurile în mâini şi se aplecă înainte pe capră în timp ce Jason venea în salturi prin piaţă

şi sări pe scara trăsurii.

Dintr-o lovitură cu dosul palmei îl repezi pe Luster la o parte şi apucă hăţurile şi o făcu pe Queenie să se întoarcă şi, îndoind hăţurile, o lovi peste crupă. O izbi iarăşi şi iarăşi, împingând-o într-un galop smucit, în timp ce spaima răguşită a lui Ben răsuna în jurul şi deasupra lor, şi o smuci în cele din urmă la dreapta statuii. Apoi îl pocni pe Luster cu pumnul în cap.

„Nu ştii că nu trebuie să-l duci pe la stânga?” spuse. Se întinse înapoi şi-l izbi pe Ben, rupându-i iarăşi tulpina florii. „Taci!” spuse. „Taci!” Smuci încă o dată de hăţuri şi sări jos de pe capră. „Du-te dracului acasă cu el. Dacă mai ieşi vreodată pe poartă cu el, te omor cu mâna mea!”

„Da, vă rog!” spuse Luster. Apucă hăţurile şi o lovi pe Queenie cu capătul lor îndoit. „Dii! Dii! Benjy, pentru Dumnezeu!”

Glasul lui Benjy urla fără întrerupere. Queenie se puse iarăşi în mişcare şi copitele ei îşi reluară trap-trapul liniştit, şi îndată Ben încetă. Luster aruncă repede o privire înapoi peste umăr, apoi mână mai departe. Tulpina ruptă îşi plecă floarea peste pumnul lui Ben şi ochii lui erau iarăşi goi şi albaştri şi senini, pe când cornişele şi faţadele alunecau încă o dată lin de la stânga spre dreapta; stâlpi şi copaci, ferestre şi portaluri şi reclame, fiecare la locul său.

Apendice

COMPSON: 1699-l945

IKKEMOTUBBE. Un rege american deposedat de bunurile sale. Denumit „L'Homme" (şi uneori „de l'homme") de către fratele său vitreg, un *chevalier de France,* care dacă nu s-ar fi născut prea târziu ar fi putut figura printre cele mai strălucitoare personalităţi în acea scânteietoare galaxie de aventurieri înnobilaţi care au fost mareşalii lui Napoleon, şi care traducea astfel titlul de nobleţe din dialectul Chickasaw însemnând „Omul"; pe care traducere Ikkemotubbe, el însuşi un om de spirit şi de imaginaţie cât şi un subtil judecător de caractere, inclusiv propriul său caracter, a făcut-o să evolueze cu un pas mai departe anglicizând-o în „Doom". Care a cedat din vastul său domeniu pierdut o solidă milă pătrată din noroaiele virgine din nordul statului Mississippi, tot atât de precis delimitată ca şi cele patru muchii ale tăbliei unei mese de joc de cărţi (pe atunci împădurită, deoarece acelea erau vremurile vechi dinainte de 1833, când începuseră să pogoare stelele pe drapelul american şi oraşul Jefferson din statul Mississippi era doar o baracă de buşteni lungă dărăpănată cu un singur etaj adăpostindu-l pe şeful agenţiei Chickasaw şi magazinul său universal), nepotului unui refugiat scoţian care-şi pierduse drepturile ce i s-ar fi cuvenit prin naştere întrucât îşi jucase soarta alături de un rege, el însuşi deposedat de stăpânirea sa. Aceasta ca o răsplată parţială pentru dreptul de a purcede în linişte, folosind orice mijloace pe care el şi oamenii săi le-ar fi socotit potrivite, cu piciorul sau călare, cu condiţia doar să fie cai Chickasaw, către pământurile vestului sălbatic, ţinut care curând avea să fie denumit Oklahoma; pe vremea aceea neştiindu-se încă nimic despre petrolul de acolo.

JACKSON. Un Mare Tată Alb cu o sabie. (Un bătrân duelist, un leu bătrân cu răget puternic, uscăţiv, fioros, acum decăzut, bănuitor, nepieritor, care punea bunăstarea naţiunii mai presus de Casa Albă şi viabilitatea noului său partid politic mai presus de acestea două şi mai presus de orice punea nu onoarea soţiei sale, ci principiul că onoarea trebuie apărată fie că există sau nu, pentru că a fost apărată fie că a existat sau nu.) Care a întocmit, sigilat şi contrasemnat donaţia cu mâna sa în cortul său aurit la Wassi Town, neştiind nici el despre existenţa petrolului; astfel că într-o zi descendenţii rămaşi fără adăpost ai regelui deposedat aveau să treacă doborâţi de băutură şi într-o superbă stupoare peste pământul prăfuit ce le fusese acordat ca adăpost pentru oasele lor în dricuri şi maşini de pompieri special fabricate şi vopsite în stacojiu.

Aceştia au fost Compsonii:

QUENTIN MACLACHAN. Fiul unui tipograf din Glasgow, rămas orfan şi crescut de rudele maică-si în ţinuturile muntoase de pe lângă Perth. Fugit de pe landele din Culloden până în statul Carolina cu o spadă greoaie şi tartanul pe care-l purta ziua şi sub care dormea noaptea şi cu prea puţine alte bunuri pe lângă acestea. La vârsta de optzeci de ani, după ce se bătuse o dată împotriva unui rege englez şi fusese înfrânt, nu mai dorea să facă a doua oară aceeaşi greşeală şi astfel a fugit din nou într-o noapte a anului 1779, împreună cu nepotul său pe atunci copil încă şi cu acelaşi tartan (spada cea grea dispăruse odată cu fiul său, tatăl nepotului, dintr-unul din regimentele Tarleton pe un câmp de bătaie din Georgia cu vreun an mai devreme), spre Kentucky, unde un vecin numit Boon sau Boone îşi înjghebase o fermă.

CHARLES STUART. Radiat şi proscris cu nume şi grad din regimentul său britanic. Părăsit, fiind crezut mort, într-o mlaştină din Georgia de propria armată în retragere şi apoi

şi de armata americană în înaintare, care amândouă se înşelaseră. Mai avea încă spada atunci când, sprijinindu-se pe piciorul de lemn pe care şi-l fabricase singur, i-a ajuns pe taică-su şi pe fiu-su patru ani mai târziu la Harrodsburg, Kentucky, tocmai la timp ca să-şi îngroape tatăl şi să intre într-o îndelungată perioadă de scindare a personalităţii, încercând încă să fie mai departe institutorul care credea el că ar dori să fie, până ce a renunţat în cele din urmă şi a devenit jucătorul care era în realitate şi care niciunul dintre Compsoni nu părea să-şi dea seama că fiecare dintre ei este cu condiţia ca riscul să fie disperat şi jocul să poată ţine de ajuns. Reuşind până la urmă să-şi rişte nu numai propria viaţă, ci şi securitatea familiei sale şi însăşi integritatea numelui pe care avea să-l lase după sine, intrând în confederaţia condusă de o cunoştinţă cu numele de Wilkinson (un om de foarte mare talent şi inteligenţă şi influenţă şi putere) într-un complot urmărind să separe întreaga vale a Mississippi-ului de Statele Unite şi s-o alipească Spaniei. Fugind la rândul său când acest balon de săpun a plesnit (aşa cum oricine cu excepţia unui institutor Compson ar fi trebuit să ştie că va plesni), el însuşi unic, fiind singurul dintre complotişti nevoit să-şi părăsească ţara; aceasta nu pentru a scăpa de răzbunarea şi pedeapsa justă a guvernului pe care încercase să-l ştirbească, ci din cauza schimbării furibunde de atitudine a foştilor săi complici, acum căutându-şi disperaţi fiecare propria salvare. Nu a fost expulzat din Statele Unite, el însuşi vorbind despre sine ca despre un om rămas fără ţară, expulzarea sa datorându-se nu trădării ci faptului că el singur fusese atât de explicit şi de zgomotos în traducerea ei în fapt, arzându-şi cu vorbele lui fiecare punte în urma sa, înainte de a fi apucat să ajungă până la locul în care să-şi construiască următoarea; astfel încât nu un şerif districtual şi nici măcar un agent al forţei civice ci chiar foştii săi părtaşi la complot au pus la cale acţiunea de a-l proiecta din statul Kentucky şi din Statele Unite şi, dacă l-ar fi prins, probabil şi din această lume. Fugi noaptea, credincios tradiţiei familiei sale, împreună cu fiul său şi cu

vechea spadă şi cu tartanul.

JASON LYCURGUS. Care, împins poate de forţa constrângătoare a numelui flamboaiant dat lui de către sarcasticul, cinicul, neîmblânzitul său tată cu picior de lemn care poate încă credea în adâncul inimii sale că el însuşi ar fi vrut să fie profesor cu înclinaţii spre studiile clasice, a pornit în sus pe Pasul Natchez într-o zi a anului 1811 cu o pereche de pistoale splendide şi cu o traistă mai degrabă goală atârnată de oblâncul şeii, călare pe o iapă scundă, cu crupa subţiratică dar cu glezne puternice, în stare să alerge primele două furlonguri[4] cu siguranţă în mai puţin de jumătate de minut şi următoarele două în nu cu mult mai mult timp, deşi asta era tot. Însă a fost destul; care a ajuns la agenţia Chickasaw, la Okatoba (care în 1860 se numea încă Old Jefferson) şi nu a mers mai departe. Care în şase luni a devenit ajutorul şefului agenţiei şi în douăsprezece partenerul său, oficial încă ajutor, deşi în realitate proprietarul a jumătate din ceea ce acum constituia o prăvălie imensă îmbogăţită prin câştigurile iepei sale la curse împotriva cailor tinerilor din tribul lui Ikkemotubbe, şi pe care el, Compson, avea întotdeauna grijă să le limiteze la două sau cel mult trei furlonguri; iar în anul următor, Ikkemotubbe era stăpânul iepei iar Compson stăpânea acea solidă milă pătrată de pământ care într-o zi avea să se găsească aproape în plin centrul oraşului Jefferson, împădurită pe atunci şi tot împădurită douăzeci de ani mai târziu, deşi mai mult un parc decât o pădure pe atunci, cu colibele sclavilor şi grajdurile şi grădina de zarzavat şi pajiştile şi promenadele şi pavilioanele sale elegante create de acelaşi arhitect care construise şi casa cu coloane şi portic mobilată cu lucruri aduse cu steamerul din Franţa şi de la New Orleans, şi această milă pătrată încă intactă în 1840 (nu numai cu orăşelul de albi numit Jefferson începând s-o înconjoare deoarece în câţiva ani de acum încolo descendenţii lui Ikkemotubbe aveau să plece, cei rămaşi trăind atunci nu ca războinici şi vânători ci ca albii –

[4] 1 furlong = 201,2 m

ca fermieri rătăcitori sau, ici şi colo, stăpâni a ceea ce şi ei numeau plantaţii şi stăpânii unor sclavi rătăcitori, puţin mai murdari decât albii, puţin mai leneşi, puţin mai cruzi – până când în cele din urmă însuşi sângele lor sălbatic avea să dispară, arătându-se doar întâmplător în forma nasului vreunui negru cocoţat pe vreo căruţă de bumbac sau al vreunui muncitor alb de la ferăstraie sau al vreunui trapper sau mecanic de locomotivă), cunoscută pe atunci sub denumirea de Domeniul Compson, întrucât acum se cuvenea ca de aici să se ridice prinţi, oameni de stat şi generali şi episcopi, pentru a-i răzbuna pe Compsonii deposedaţi din Culloden şi Carolina şi Kentucky, apoi cunoscută sub denumirea de casa Guvernatorului pentru că desigur cu timpul a produs sau cel puţin a conceput un guvernator – iarăşi un Quentin MacLachan, botezat astfel după bunicul din Culloden – şi încă numită Vechea Casă a Guvernatorului, chiar după ce concepuse (1861) un general – (numită astfel printr-un acord şi o înţelegere prealabilă de către întregul oraş şi toată regiunea, ca şi cum ar fi ştiut chiar atunci, şi dinainte că bătrânul guvernator era ultimul Compson care nu avea să dea greş în nimic din ce încerca în afară de longevitate sau sinucidere) – generalul de brigadă Jason Lycurgus II, înfrânt la Shiloh în ’62 şi înfrânt din nou, deşi nu atât de dezastruos, la Resaca în ’64, care a ipotecat pentru prima dată mila pătrată încă intactă unui venetic din Nord în ’66, după ce oraşul vechi fusese ars de generalul federal Smith, şi noul orăşel, cu timpul urmând să fie populat mai ales de descendenţi nu ai Compsonilor ci ai Snopesilor, începuse să încalce şi apoi să ciugulească din margini şi din însăşi inima acestei mile pătrate în timp ce generalul înfrânt şi-a petrecut următorii patruzeci de ani vânzând fragmente din ea pentru a ţine ritmul ratelor ipotecii asupra restului; până când într-o zi din anul 1900 a murit liniştit pe un pat de campanie la tabăra de vânătoare şi pescuit din valea râului Tallahatchie unde şi-a petrecut, aproape fără întrerupere, sfârşitul zilelor sale.

Însuşi bătrânul guvernator era uitat acum; partea care mai rămăsese din vechea milă pătrată era cunoscută acum

doar ca Reşedinţa Compson – urmele înecate de bălării ale vechilor peluze şi alei părăginite, casa care deja de prea multă vreme avea nevoie să fie iarăşi zugrăvită, coloanele cu tencuiala căzută ale porticului unde Jason III (pregătit să ajungă avocat şi care într-adevăr a ocupat un birou la etaj deasupra Pieţei, unde a înmormântat în fişiere prăfuite unele din cele mai vechi nume din district – Holston şi Sutpen, Grenier şi Beauchamp şi Coldfield – stingându-se an după an prin labirinturile nesfârşite ale avocăţiei; şi cine ştie ce vis în inima nemuritoare a tatălui său, acum desăvârşindu-şi cel de-al treilea avatar – primul ca fiu al unui strălucitor şi neînfricat om de stat, al doilea ca o căpetenie a unor soldaţi neînfricaţi şi glorioşi, al treilea ca un fel de pseudo-Daniel Boone-Robinson Crusoe privilegiat, care nu se reîntorsese la vârsta tinereţii pentru că n-o părăsise niciodată în realitate – pentru ca biroul acesta de avocat să poată redeveni anticamera guvernatorului înveşmântată în vechea-i splendoare) stătea cât e ziua de lungă cu o carafă de whisky şi un teanc de volume terfelite din Horaţiu şi Tit Liviu şi Catul, compunând (se spunea) eulogii satirice şi caustice la adresa concetăţenilor săi atât vii cât şi morţi, care a vândut ultima parte a proprietăţii, cu excepţia lotului pe care se aflau casa şi grădina de zarzavat şi grajdurile căzute în ruină şi o colibă de servitori în care locuia familia lui Dilsey, unui club de golf cu bani peşin cu care fiica sa Candace să-şi poată face o nuntă splendidă în aprilie, iar fiul său Quentin să-şi poată încheia un an la Harvard şi să se sinucidă în iunie 1910; deja cunoscută ca Vechea Reşedinţă Compson chiar pe când Compsonii mai locuiau încă în ea în acel amurg de primăvară din 1928 când stră-strănepoata damnată pierdută lipsită de nume şi pe atunci în vârstă de 17 ani a bătrânului guvernator şi-a jefuit ultima rudă bărbătească rămasă în viaţă şi cu scaun la cap (unchiul ei, Jason IV) de toţi banii pe care-i strânsese în taină şi şi-a dat drumul pe un burlan şi a fugit cu un saltimbanc de circ ambulant; cunoscută încă sub denumirea de Vechea Reşedinţă Compson multă vreme după ce orice urmă de Compsoni dispăruse de acolo; după

ce mama văduvă murise şi Jason IV, nemaitrebuind acum să se teamă de Dilsey, îl internase pe fratele său idiot, Benjamin, la Azilul de Stat din Jackson şi vânduse casa unui ţăran care o transformase într-un han pentru juraţi şi negustorii de cai şi catâri, cunoscută încă sub denumirea de Vechea Reşedinţă Compson chiar şi după ce hanul (şi curând şi terenul de golf) dispăruse şi fosta milă pătrată era iarăşi intactă în şir după şir de vile micuţe, înghesuite, de periferie, construite la întâmplare, fiecare proprietate personală.

Şi aceştia:

QUENTIN III. Care iubea nu trupul surorii sale ci o anumită noţiune a onoarei Compsonilor, precar şi (ştia bine) doar temporar întruchipată de membrana minusculă, fragilă, a fecioriei ei, aşa cum o machetă în miniatură a întregului vast glob pământesc poate sta în echilibru pe nasul unei foci dresate. Care iubea nu ideea incestului pe care nu avea să-l săvârşească, ci o anumită noţiune prezbiteriană a pedepsei veşnice a acestuia; el, şi nu Dumnezeu, putând astfel să se arunce pe sine însuşi şi pe sora sa în iad, unde putea s-o păzească veşnic şi s-o menţină de-a pururi neatinsă în mijlocul flăcărilor veşnice. Dar care mai presus de orice iubea moartea, care iubea numai moartea, iubea şi trăia într-o anticipare deliberată şi aproape perversă a morţii, aşa cum un îndrăgostit iubeşte şi se abţine cu bună ştiinţă în faţa trupului aşteptându-l, consimţindu-l, dăruit tandru, incredibil al iubitei sale, până când nu mai poate suporta nu abţinerea ci constrângerea şi astfel se precipită, se aruncă, rostogolindu-se, înecându-se. Care s-a sinucis la Cambridge, Massachusetts, în iunie 1910, la două luni după nunta surorii sale, aşteptând întâi să se încheie anul universitar în curs şi astfel să beneficieze de întreaga valoare a frecvenţei sale plătite anticipat, nu pentru că avea în vinele sale sângele bătrânilor strămoşi din Culloden şi Carolina şi Kentucky, ci pentru că ultima bucăţică din vechea milă pătrată a Compsonilor care fusese vândută

pentru a plăti nunta soră-si şi anul său la Harvard fusese singurul lucru, în afară de aceeaşi soră şi de vederea unui foc aprins în cămin, pe care fratele său cel mai tânăr, născut idiot, îl iubise în viaţa lui.

CANDACE (CADDY). Damnată şi ea ştiind asta, şi-a acceptat damnarea fără să încerce s-o caute sau să fugă de ea. Şi-a iubit fratele fără voia lui, l-a iubit nu numai pe el ci l-a iubit în el pe acel profet amar şi pe judecătorul inflexibil, nepătat de corupţie, al acelei calităţi pe care el o considera onoarea şi damnarea familiei, tot aşa cum el credea că iubea dar în realitate ura în ea ceea ce el considera vasul fragil, damnat dinainte, al mândriei acestei familii şi instrumentul impur al nefericirii acestei familii; nu numai atât, ea l-a iubit nu numai în ciuda ci şi din cauza faptului că el însuşi era incapabil să iubească, acceptând faptul că el trebuia s-o preţuiască mai presus de orice nu pe ea, ci virginitatea căreia ea îi era custode şi căreia ea nu-i atribuia niciun fel de preţ; acea fragilă îngustare trupească, deloc mai de preţ pentru ea decât un cârlig de care să-ţi agăţi hainele. Ştia că fratele ei iubea moartea mai presus de orice şi nu era geloasă, ar fi acceptat (şi poate că în calculul şi deliberarea căsătoriei ei a şi făcut aceasta) să-i înmâneze cupa ipotetică de cucută. Era însărcinată de două luni cu copilul altui bărbat, pe care fără să se întrebe de ce sex avea să fie îl şi botezase Quentin după fratele ei despre care ei amândoi (ea şi fratele ei) ştiau că e ca şi mort, când ea s-a căsătorit (în 1910) cu un tânăr din Indiana care era o partidă extrem de bună şi pe care ea şi cu maică-sa îl cunoscuseră în timp ce-şi petreceau vacanţa la French Lick în vara precedentă. Divorţată în 1911. Căsătorită în 1920 cu un magnat minor din lumea filmului, Hollywood, California. Divorţul pronunţat de comun acord în Mexico City, 1925. Dispărută la Paris odată cu ocupaţia germană, 1940, încă frumoasă şi probabil încă bogată, căci arăta cu cel puţin cincisprezece ani mai tânără decât cei patruzeci şi opt de ani pe care-i avea în realitate, şi nu s-a mai auzit nimic despre ea. Decât că era o femeie la Jefferson, custode

la biblioteca districtuală, o femeie ca un şoricel şi având şi culoarea şoarecelui, care nu se măritase, care trecuse prin şcolile oraşului colegă de clasă cu Candace Compson şi care apoi şi-a petrecut restul vieţii încercând să ţină în ordine *Forever Amber* în ipostazele ei puse la rând dar revărsându-se una peste alta şi *Jurgen* şi *Tom Jones* cât mai departe de mâinile elevilor, colegienilor din primii şi ultimii ani care puteau să ajungă la ele fără măcar să trebuiască să se ridice în vârful picioarelor spre rafturile din spate până la care ea în ce o priveşte ar fi trebuit să se urce pe o ladă ca să le ascundă. Într-o zi în 1943, după o săptămână de disperare vecină aproape cu nebunia, în timpul căreia cei care intrau în bibliotecă o surprindeau invariabil trântindu-şi grăbită sertarul biroului şi învârtind cheia (astfel încât matroanele, soţiile bancherilor şi medicilor şi avocaţilor, dintre care unele fuseseră şi ele în aceeaşi clasă la vechea şcoală, care intrau şi ieşeau după-amiezele cu exemplare din *Forever Amber* şi volume de Thorne Smith cu grijă ascunse privirilor în ziare din Memphis şi Jackson, îşi spuneau că e pe cale să se îmbolnăvească sau poate chiar să-şi piardă minţile), a închis şi a încuiat sala bibliotecii în plină după-amiază şi, cu poşeta strânsă sub braţ şi două pete de febră exprimând hotărâre pe obrajii ei de obicei lipsiţi de culoare, a intrat în magazinul universal unde Jason IV începuse ca vânzător şi unde acum era proprietarul propriei sale firme de achiziţie şi desfacere a bumbacului, străbătând acea cavernă posomorâtă în care nu intrau niciodată decât bărbaţii – o cavernă plină şi înţesată şi dominată ca de nişte stalactite de pluguri şi role şi chingi de hamuri şi oişti şi hamuri de catâri şi ghete ieftine şi unsori de hamuri şi saci de făină şi butoaie de melasă, posomorâtă din cauză că mărfurile aici adăpostite nu erau expuse ci mai degrabă ascunse întrucât cei care-i aprovizionau pe fermierii din Mississippi sau cel puţin pe fermierii negri din Mississippi în schimbul unei părţi din recoltă nu voiau, înainte ca aceasta să fi fost strânsă şi valoarea ei să fi fost apreciată măcar aproximativ, să le arate ceea ce ar fi putut începe să

dorească ci doar să le livreze la cerere concretă lucrurile de care nu se puteau lipsi – şi a trecut mai departe în spate spre domeniul particular al lui Jason: o îngrăditură apărată cu bare de fier încărcată de rafturi şi nişe doldora de facturi mirositoare de gin unde se strânseseră praful şi pânzele de păianjen, şi registre şi eşantioane de bumbac, cu aerul greu de mirosul de brânză şi gaz şi unsoare de hamuri şi al sobei de fier zgomotoase pe care de aproape o sută de ani se tot scuipaseră bucăţi de tutun mestecat, şi a mers până la tejgheaua lungă înaltă aplecată într-o parte în spatele căreia Jason sta în picioare şi, fără să mai arunce vreo privire bărbaţilor în salopetă care treptat tăcuseră şi chiar se opriseră din mestecat când ea intrase, cu un fel de disperare tremurătoare îşi deschisese poşeta şi scosese fără să se uite ceva de acolo şi-l lăsase la vedere pe tejghea şi rămăsese acolo tremurând şi gâfâind în timp ce Jason îşi aplecase privirile spre obiectul acela – o poză, o fotografie în culori, desigur tăiată dintr-o revistă cu filele lucioase – o fotografie cu atmosferă de lux şi bani mulţi şi lumină de soare – cu un fundal de munţi Cannebiere şi palmieri şi chiparoşi şi marea şi un automobil deschis, puternic, costisitor, cu bare strălucitoare, şi chipul femeii fără pălărie luminos între fişiul elegant şi o haină de blană de focă, fără vârstă şi frumos, rece, senin şi damnat; alături de ea un bărbat frumos, uscăţiv, de vârstă mijlocie, purtând insignele şi decoraţiile unui general german de Stat Major – şi fata asta bătrână cu aer de şoarece, cu părul de şoarece, tremurătoare şi îngrozită de propria ei temeritate, fixându-l pe deasupra fotografiei pe celibatarul fără copii în care se stingea lungul şir de bărbaţi care păstraseră în ei ceva decent şi mândru chiar şi după ce începuseră să-şi vadă integritatea ştirbită şi din mândria lor nu mai rămăsese aproape nimic decât vanitate şi milă faţă de ei înşişi; de la expatriatul silit să fugă din ţară aproape cu mâinile goale dar care refuzase să accepte înfrângerea, trecând prin omul care-şi pusese în joc viaţa şi bunul renume al familiei sale de două ori şi pierduse de două ori şi care şi el refuzase de fiecare dată să se resemneze la asta, şi cel care cu un căluţ

mic şi pipernicit drept singură unealtă îşi răzbunase tatăl şi bunicul deposedaţi de bunurile lor şi câştigase un adevărat principat, şi guvernatorul strălucitor şi neînfricat, şi generalul care deşi fusese înfrânt când îi condusese la luptă pe oamenii săi bravi şi glorioşi cel puţin îşi riscase şi propria sa viaţă în această înfrângere, până la alcoolicul cult care-şi vânduse ultima rămăşiţă a patrimoniului nu ca să-şi cumpere băutură ci ca să-i ofere unuia dintre descendenţii săi cel puţin ceea ce el se pricepuse să considere cea mai bună şansă în viaţă.

„E Caddy!” şoptise bibliotecara. „Trebuie s-o salvăm.”

„Caddy, sigur că da”, spusese Jason. Pe urmă a început să râdă. Stătea acolo râzând deasupra fotografiei, peste faţa aceea rece, frumoasă, acum crăpată şi îndoită după o săptămână petrecută împăturită în sertarul biroului şi în poşetă. Şi bibliotecara ştia de ce râde el, bibliotecara care nu-i mai adresase cuvântul altfel decât spunându-i domnule Jason de treizeci şi doi de ani împliniţi, din ziua aceea, din 1911, când Candace, alungată de bărbatu-său, îşi adusese copilaşul, o fetiţă, acasă şi plecase cu primul tren ca să nu se mai întoarcă niciodată, şi nu numai negresa Dilsey, bucătăreasa, ci şi ea, bibliotecara, ghicise pur şi simplu din instinct că Jason se folosea într-un fel sau altul de viaţa copilului şi de naşterea sa nelegitimă ca s-o şantajeze pe mamă nu numai să se ţină departe de Jefferson tot restul vieţii ci şi ca s-o determine să-l numească pe el singurul custode irevocabil al banilor pe care avea să-i trimită pentru întreţinerea copilului, şi refuzase să-i mai adreseze lui, lui Jason, cuvântul, din acea zi din 1928 când fata se lăsase în jos pe burlan şi fugise cu saltimbancul.

„Jason”, strigase ea. „Trebuie s-o salvăm! Jason! Jason!...” şi mai plângea încă atunci când el apucase fotografia între degetul mare şi arătător şi i-o aruncase îndărăt peste tejghea.

„Asta Candace?” spusese el. „Nu mă face să râd. Putoarea asta n-are nici treizeci de ani. Ailaltă trebuie să aibă cincizeci acuma.”

Şi biblioteca era încă închisă a doua zi toată ziua când,

spre orele trei după-amiază, epuizată şi trasă la faţă de oboseală dar încă neînfrântă şi încă strângându-şi poşeta sub braţ, apăruse într-o curticică curată din cartierul negrilor din Memphis urcând treptele spre căsuţa bine îngrijită, sunând la uşă, şi uşa se deschisese şi o negresă cam de vârsta ei ieşise s-o privească tăcută. „Eşti Frony, nu?" spusese bibliotecara. „Nu-ţi aminteşti de mine... Melissa Meek, din Jefferson..."

„Da", spusese negresa „Intraţi. Vreţi s-o vedeţi pe mama." Şi intrase în cameră, dormitorul curat dar încărcat de mobile şi tot felul de nimicuri al unei negrese bătrâne, mirosind greu a oameni bătrâni, a femei bătrâne, a negri bătrâni, şi unde bătrâna însăşi şedea într-un balansoar în faţa căminului în care deşi era iunie pâlpâia focul – o femeie masivă pe vremuri, într-o rochie de stambă decolorată, curată şi cu un turban curat înfăşurându-i capul pe deasupra ochilor ei înceţoşaţi şi acuma după toate aparenţele aproape orbi, şi lăsase tăietura din revistă acum îndoită la colţuri în mâinile întunecate care, ca la toate femeile de rasa ei, erau încă suple şi delicate aşa cum fuseseră când femeia avusese treizeci sau douăzeci sau chiar şaptesprezece ani.

„E Caddy", spusese bibliotecara. „Ea este, Dilsey! Dilsey!"

„Ce-a spus el?", spusese bătrâna negresă. Şi bibliotecara înţelesese cui îi spunea ea *el,* şi nici nu se mirase nu numai de faptul că bătrâna negresă ştiuse că ea (bibliotecara) avea să înţeleagă la cine se gândea ea spunând acel *el,* dar nici că bătrâna negresă ştiuse de la început că ea îi şi arătase fotografia lui Jason.

„Parcă nu ştii ce-a spus", strigase ea. „Când a înţeles că ea e-n primejdie a spus că e ea, şi ar fi spus-o chiar dacă n-aş fi avut vreo fotografie să-i arăt. Dar când a înţeles că cineva, oricine, chiar eu numai, ar vrea s-o ajute, a spus că nu e ea. Dar este! Uită-te!"

„Uită-te şi dumneata la ochii mei", spusese negresa. „Cum pot eu să văd ce-i în fotografia asta?"

„Cheam-o pe Frony", strigase bibliotecara „Ea o s-o recu-

noască!” Dar bătrâna negresă şi începuse să împăturească tăietura cu grijă, pe cutele gata făcute, întinzându-i-o îndărăt.

„Ochii mei nu mai sunt buni de nimic”, spusese. „Nu mai sunt în stare să văd ce-i aici.”

Şi asta a fost totul. La ora şase ea se străduia să-şi facă drum prin mulţime la staţia terminus a autobuzului, cu poşeta strânsă bine la subsuoară şi cu jumătate de bilet dus-întors în cealaltă mână şi fusese împinsă pe platforma din spate de fluxul cotidian în care se mai găseau câţiva civili dar mai ales soldaţi şi marinari în drum fie în permisie fie spre moarte şi femei fără adăpost, tovarăşele lor, care de doi ani de zile trăiseră de la o zi la alta în trenuri şi hoteluri când aveau noroc, şi în vagoane şi autobuze şi gări şi săli de aşteptare şi holuri publice când n-aveau, oprindu-se locului doar de ajuns ca să-şi lase copiii nou-născuţi la societăţile de binefacere sau la secţiile de poliţie, şi apoi s-o pornească mai departe, şi se luptase să urce în autobuz, mai măruntă decât oricine altcineva acolo, astfel că picioarele de-abia îi atingeau duşumeaua din când în când, până când o siluetă (un bărbat în kaki; nu-l putea vedea cum arată pentru că şi începuse să plângă) s-a ridicat şi a luat-o pur şi simplu în braţe şi a aşezat-o pe un scaun lângă fereastră, unde încă plângând liniştită putea să se uite la oraşul lunecător trecând pe lângă ea şi apoi lăsat în urmă şi în curând avea să ajungă acasă, în siguranţă, la Jefferson, unde viaţa se trăia de asemenea cu pasiune şi zbucium şi jale şi mânie şi deznădejde de neînţeles, dar unde la ora şase puteai să închizi coperţile deasupra ei şi chiar şi mâna firavă a unui copil putea s-o pună la loc printre toate cele asemenea ei, lipsite de nume, în rafturile liniştite veşnice şi să întoarcă cheia în broască încuind-o pentru încă o noapte întreagă fără vise. *Da* se gândea plângând liniştită *asta a fost ea n-a vrut s-o vadă ca să nu ştie dacă era Caddy sau nu pentru că ştie că nici Caddy nu vrea să fie salvată nu mai are nimic pentru care să merite să fie salvată nimic care să merite să fie pierdut pe care să-l piardă*

JASON IV. Primul Compson sănătos la cap încă dinainte de epoca din Culloden şi (întrucât celibatar fără copii) deci şi ultimul. Exercitând asupra sa însuşi un control raţional şi logic fiind chiar un filosof în vechea tradiţie stoică; fără niciun fel de părere într-un sens sau altul despre Dumnezeu, luând în considerare doar poliţia şi temându-se şi respectând-o doar pe negresă, duşmana sa înverşunată încă de la naşterea lui şi duşmana sa de moarte din acea zi din 1911 când şi ea ghicise printr-o simplă clarviziune că se folosea într-un fel sau altul de naşterea nelegitimă a copilului, nepoata sa, pentru a-i şantaja mama, care-i gătea mâncarea pe care o mânca. Care nu numai că s-a luptat toată viaţa lui şi a rezistat Compsonilor, ci s-a luptat şi a rezistat împotriva Snopesilor care au cucerit treptat orăşelul după începutul secolului pe măsură ce Compsonii şi Sartorişii şi cei asemenea lor se stingeau din orăşel (şi nu a fost vreun Snopes ci Jason însuşi cel care îndată ce a murit maică-sa – nepoată-sa fiind deja fugită în jos pe burlan şi dispărută astfel că Dilsey nu mai avea acum niciuna din aceste două săbii să i le ţină deasupra capului – şi-a internat fratele idiot la Azilul de Stat şi a golit casa cea veche, întâi dezmembrând încăperile imense, odinioară splendide, în ceea ce se numeşte apartamente şi vânzând totul unui ţăran care a deschis acolo un han), deşi aceasta nu i-a fost greu întrucât pentru el tot restul oraşului şi lumea şi de asemenea omenirea în genere cu excepţia lui însuşi erau Compsoni, cu neputinţă de explicat şi totuşi previzibili în sensul că nu trebuia să ai niciun fel de încredere în ei. Care, întrucât toţi banii din vânzarea pajiştii se irosiseră pentru nunta soră-si şi anul de studii la Harvard al fratelui său, s-a folosit de meschinele lui economii din sărăcăciosul salariu de vânzător de prăvălie pentru a se înscrie la o şcoală la Memphis unde a învăţat să sorteze bumbacul, şi astfel şi-a înfiinţat propria sa firmă cu ajutorul căreia, după moartea tatălui alcoolic, şi-a asumat sarcina întreţinerii întregii familii în ruină în vechea casă în ruină, întreţinându-şi fratele idiot din cauza mamei lor,

sacrificându-şi orice plăceri i-ar fi putut reveni de drept şi de fapt şi chiar şi necesităţile unui burlac de treizeci de ani, astfel ca viaţa maică-si să poată continua cât mai aproape cu putinţă de ceea ce fusese odinioară; şi aceasta nu din cauză că ar fi iubit-o ci (fusese doar întotdeauna un om cu scaun la cap) pur şi simplu pentru că-i era frică de bătrâna bucătăreasă negresă pe care nici nu putea s-o silească să plece din casă chiar dacă ar fi încercat să înceteze să-i mai plătească salariul săptămânal; şi care, în ciuda tuturor acestor fapte, reuşise totuşi să economisească aproape trei mii de dolari (2840,50 după cum a declarat în noaptea când nepoată-sa i-a furat) în băncuţe meschine şi chinuite de câte zece cenţi sau de un sfert de dolar, economii pe care nu le ţinea la bancă deoarece pentru el oricare bancher era tot un Compson, ci ascunse într-un sertar încuiat al biroului în dormitorul său unde-şi făcea şi schimba patul el însuşi deoarece îşi ţinea uşa dormitorului încuiată toată vremea cu excepţia clipelor când intra şi ieşea pe ea. Care, în urma unei încercări înceţoşate şi nereuşite a fratelui său de a viola o fetiţă trecând prin faţa casei, se instituise singur tutore al idiotului fără s-o lase pe maică-sa să afle şi astfel a reuşit să obţină ca această creatură să fie castrată înainte chiar ca mama lor să fi aflat că idiotul fusese scos din casă şi care în urma morţii maică-si în 1933 a reuşit să se scuture pentru totdeauna nu numai de fratele idiot şi de casă ci şi de negresă mutându-se în două chichineţe de birouri deasupra magazinului în care-şi adăpostea registrele şi eşantioanele de bumbac şi pe care le transformase într-o garsonieră dormitor-bucătărie-baie, în care putea fi văzută intrând şi apoi ieşind în zilele de sfârşit de săptămână o femeie voinică simplă prietenoasă blondă simpatică nu prea tânără acum, cu pălării rotunde pitoreşti şi (în anotimpul cuvenit) o haină de imitaţie de blană, ei amândoi, negustorul de bumbac între două vârste şi femeia căreia oraşul îi spunea pur şi simplu Prietena din Memphis, putând fi văzuţi la cinematograful local sâmbătă seara şi duminică dimineaţa urcând scările apartamentului cu pungi de la băcănie conţinând pâine şi ouă şi portocale şi cutii de

conserve de supă, domestici, casnici, uniţi, până când autobuzul de seară o ducea înapoi la Memphis. Se emancipase acum. Era liber. „În 1865”, îi plăcea să spună, „Abe Lincoln i-a eliberat pe negri de Compsoni. În 1933, Jason Compson i-a eliberat pe Compsoni de negri.”

BENJAMIN. Născut Maury, după numele singurului frate al mamei sale: un celibatar agreabil scânteietor băutor fără ocupaţie care împrumuta bani aproape de la oricine, chiar şi de la Dilsey, deşi aceasta era negresă, explicându-i pe când îşi scotea mâna din buzunar că ea nu numai că era în ochii lui ca şi un membru al familiei surorii sale, ci şi că putea fi considerată o doamnă din naştere oriunde, în ochii orişicui. Care, atunci când în sfârşit maică-sa a înţeles ce era şi a insistat plângând că trebuie să i se schimbe numele, a fost rebotezat Benjamin de către fratele său Quentin (Benjamin, cel de pe urmă născut dintre ai noştri, vândut în Egipt). Care iubea trei lucruri: pajiştea care fusese vândută pentru a plăti nunta lui Candace şi pentru ca Quentin să poată fi trimis la Harvard, pe soră-sa Candace, lumina focului. Care nu a pierdut niciunul din aceste trei lucruri deoarece nu-şi mai putea aduce aminte de soră-sa ci doar de pierderea ei, şi lumina focului era pentru el aceeaşi formă luminoasă ca atunci când adormea, şi pajiştea era chiar mai bine că fusese vândută deoarece acum el şi cu T.P. puteau nu numai să urmărească în afara timpului de-a lungul gardului mişcările care pentru el nici nu contau ca fiind oameni care cumpăneau bastoane de golf, T.P. putând să-i aducă pe amândoi până la smocurile de iarbă şi bălării unde aveau să apară deodată în mâna mică a lui T.P. nişte mici globuri albe care înfruntau şi chiar înfrângeau ceea ce el nici măcar nu ştia că e gravitaţia şi toate legile imuabile când li se dădea drumul din mână către duşumeaua de scânduri sau zidul colibei sau aleea de asfalt. Scopit în 1913. Internat la Azilul de Stat din Jackson în 1933. Nepierzând nimic nici atunci deoarece, cum fusese cazul şi cu soră-sa, îşi amintea nu de pajişte ci de pierderea ei, iar lumina focului era încă aceeaşi formă luminoasă a

somnului.

QUENTIN. Ultima. Fiica lui Candace. Fără tată cu nouă luni înainte de naştere, fără nume la naştere şi deja damnată să nu ajungă niciodată mireasă încă din momentul când ovulul scindându-se i-a determinat sexul. Care la vârsta de şaptesprezece ani, la cea de a o mie opt sute nouăzeci şi cincia aniversare a zilei dinaintea Învierii Domnului Nostru Isus Cristos, s-a căţărat de la fereastra camerei de culcare în care unchiul său o încuiase la amiază până la fereastra încuiată a camerei de culcare încuiate şi goale a acestuia şi a spart un geam şi a intrat pe fereastră şi cu vătraiul unchiului ei a forţat sertarul încuiat al biroului şi a luat banii (nu erau 2840,50 dolari, ci aproape şapte mii de dolari şi de asta turba Jason, de aici furia sa sângeroasă de nesuportat care în noaptea aceea şi la intervale mereu revenind cu prea mică sau chiar fără niciun fel de scădere în intensitate în următorii cinci ani l-a făcut să creadă serios că avea să-l distrugă, să-l omoare pe neaşteptate tot atât de ucigător ca un glonte sau un trăsnet; că deşi fusese jefuit nu de nişte nenorociţi de trei mii de dolari ci de aproape şapte mii nu putea spune asta nimănui; deoarece fusese furat de şapte mii de dolari în loc doar de trei mii nu numai că nu putea acum să găsească justificare – nici nu voia simpatie – de la alţii destul de nenorociţi ca să aibă o putoare de soră şi o alta de nepoată, dar nu putea nici măcar să se ducă la poliţie; pentru că pierduse patru mii de dolari care nu-i aparţineau nu putea să şi-i recapete nici pe cei trei mii care erau ai lui întrucât aceşti primi patru mii de dolari nu numai că erau proprietatea legală a nepoatei sale ca parte a banilor vărsaţi pentru întreţinerea ei de către maică-sa în timpul ultimilor şaisprezece ani, dar nici nu existau, trecuţi oficial ca fiind cheltuiţi şi consumaţi în rapoartele anuale pe care le prezenta la notariatul districtual, aşa cum i se cerea în calitate de custode şi tutore de către comisia de administrare legală; astfel încât fusese jefuit nu numai de rodul furtului său dar şi de propriile sale economii, şi aceasta de către propria sa

victimă; fusese jefuit nu numai de cei patru mii de dolari pentru care riscase închisoarea ca să-i strângă ci şi de cei trei mii pe care-i pusese deoparte cu preţul atâtor sacrificii şi restricţii, aproape para cu para timp de aproape douăzeci de ani; şi aceasta nu numai de către propria sa victimă ci şi de un copil care reuşise dintr-o singură lovitură, care nu numai că nu ştia dar nici măcar nu-i păsa cât avea să găsească atunci când spărsese sertarul; şi acum nici nu putea să ceară ajutorul poliţiei; el, care avusese întotdeauna respect faţă de poliţişti, ferindu-se întotdeauna să aibă de-a face cu ei, şi plătise ani de zile impozitele care să-i ţină pe aceştia într-o lenevie parazitară şi sadică; nu numai atât, dar nici nu îndrăznea s-o urmărească pe fată pentru că ar fi putut s-o prindă şi atunci ea avea să vorbească, astfel că singura lui ieşire era un vis găunos care-l făcea să se zvârcolească şi să asude noaptea doi şi trei şi chiar patru ani după această întâmplare, când ar fi trebuit s-o fi uitat: s-o prindă pe neaşteptate, sărind asupra ei din întuneric, înainte ca ea să fi apucat să cheltuiască toţi banii, şi s-o omoare înainte ca ea să fi avut timpul să deschidă gura) şi s-a lăsat să alunece în jos pe acelaşi burlan în semiîntunericul amurgului şi a fugit cu saltimbancul care avea deja o condamnare pentru bigamie. Şi astfel a dispărut; oricare i-ar mai fi fost apoi ocupaţia n-avea să se mai întoarcă niciodată în vreun Mercedes strălucitor; şi oricare i-ar fi fost fotografia n-avea să conţină niciodată niciun general de Stat Major.

Şi asta a fost totul. Ceilalţi, cei de mai jos, nu au fost Compsoni. Au fost negri:

T.P. Care purta pe Beale Street din Memphis straiele frumoase ţipătoare ieftine intransigente croite special pentru el de către patronii unor croitorii prăpădite din Chicago şi New York.

FRONY. Care s-a măritat cu un conductor de tren şi s-a stabilit la St Louis iar mai târziu s-a mutat înapoi la

Memphis să ţină casa pentru maică-sa deoarece Dilsey a refuzat să meargă mai departe.

LUSTER. Un bărbat, în vârstă de 14 ani. Care nu numai că era în stare să aibă grijă din toate punctele de vedere de un idiot de două ori mai în vârstă decât el şi de trei ori mai voinic decât el, dar chiar se pricepea să-l facă să-i treacă vremea uşor.

DILSEY.
Ei au dăinuit.

DINCOLO DE PATIMĂ ŞI MÂNIE.
Reconstituirea trecutului istoric – finalitate cognitivă primordială a demersului faulknerian

– Postfaţă –

Colegei noastre întru americanistică,
GETA DUMITRIU

ZGOMOTUL ŞI FURIA (1929) reprezintă certificatul de maturitate artistică a romancierului modernist american William Faulkner, laureat al Premiului Nobel, de la a cărui naştere se împlinesc în 1997 o sută de ani.

Din perspectiva istoriei literare, Faulkner dimpreună cu Hemingway şi Dos Passos domină proza de imaginaţie a celui de al doilea pătrar al secolului al XX-lea american, perioadă ilustrată în poezie prin Ezra Pound, T. S. Eliot, William Carlos Williams şi Wallace Stevens, iar în teatru de figura solitară a lui Eugene O'Neill (am restrâns selecţia la cele mai inatacabile reputaţii, dar Gertrude Stein, F. Scott Fitzgerald, Thomas Wolfe, John Steinbeck, printre prozatori, şi Marianne Moore, e.e. cummings, Hart Crane, printre poeţi, aparţin alături de mulţi alţii acestei generaţii).

Părăsind teritoriul modernismului american – curent ce ar putea fi definit ca post-naturalist (şi deci anti-simbolist şi/sau anti-impresionist) –, în Europa, membrii familiei de spirite ar include printre romancieri pe Proust şi pe Gide, pe Kafka, Musil şi Thomas Mann, pe Joyce şi pe Virginia Woolf, iar printre poeţi pe Rilke, Yeats, Trakl, Pessoa şi Valery, cu Pirandello, fireşte, printre dramaturgi. În literatura română am asimila aceleiaşi tendinţe pe Mateiu Caragiale şi pe Camil Petrescu, pe Arghezi, Blaga şi Ion Barbu. În artele plastice Picasso, Brâncuşi, De Chirico, Kandinsky, Klee şi Mondrian; în muzică Stravinsky, Schönberg, Prokofiev şi Bartók; în filosofie Husserl, Heidegger şi Wittgenstein. Am putea continua să-i înregistrăm pe sociologi, economişti,

psihologi sau teologi, după cum s-ar cuveni să-i considerăm pe arhitecţi sau, de ce nu, pe ingineri sau pe oamenii de ştiinţă. A defini fie şi reductiv mentalul acestei constelaţii este un lucru foarte greu, dacă nu imposibil. Aş spune totuşi că ceea ce îi deosebeşte în aproape egală măsură pe toţi aceşti creatori faţă de cei care i-au premers sau le-au urmat ar fi intensitatea şi luciditatea cu care sondează experienţa în căutarea esenţelor spre a le îngloba într-un mediu specific, dens, riguros, lapidar şi autonom, în domeniul limbajului artistic literar, experimentalismul funciar modernist se sprijină pe paradox şi ironie spre a sublinia dimensiunea tragică a condiţiei umane. Opera de artă devine în atari condiţii, în ciuda tipologiilor umane fluide, o structură integrată funcţional până la cele mai fine nuanţe.

Dar nu-l recunoaştem pe Faulkner în această descriere. Lumea sa este primitivă, cufundată în tenebrele codrului. La fel ca D. H. Lawrence sau ca Mihail Sadoveanu (aşa cum admirabil a demonstrat Andrei Brezianu în studiul său comparativ asupra nuvelelor *The Bear* şi *Ochi de Urs*[5]), Faulkner se simte atras de ritualurile naturii şi de caznele iniţiatice. Sondarea psihicului îşi găseşte un corespondent

[5] Este locul să amintim cititorului câteva repere notabile în faulknerologia românească: studiul monografic asupra tipologiei personajului faulknerian al lui Sorin Alexandrescu, lucrare tradusă în 1974 în franceză: exegezele interpretative de mare fineţe apărute în volum în 1973 şi datorate Prof. univ. dr. docent Ana Cartianu, cea care alături de Prof. univ. Dragoş Protopopescu a fundat în 1936 Catedra de anglistică a Universităţii din Bucureşti; studiul contextual al literaturii Sudului american datorat universitarului clujean Virgil Stanciu. Nu mai puţin importante sunt traducerile realizate de-a lungul anilor: trilogia clanului Snopes *(Cătunul, Oraşul, Casa cu coloane)* semnată de Andrei Ion Deleanu dimpreună cu Eugen Barbu; romanul *Nechemat în ţărână,* în versiunea aceloraşi doi traducători; *Pe patul de moarte,* în echivalarea lui Horia Florian Popescu şi Paul Goma: *Lumină de august,* în versiunea lui Radu Lupan; celelalte două componente ale tetralogiei, *Zgomotul şi furia* şi *Absalom, Absalom!,* în transpunerea de excepţie a lui Mircea Ivănescu, ultima încununată cu Premiul Uniunii Scriitorilor. De sub pana inspirată a aceluiaşi poet şi transpunător s-au întrupat în româneşte şi *Sartoris, Sanctuar, Pogoară-te, Moise, Recviem pentru o călugăriţă, Hoţomanii.*

în cele două surse inepuizabile ale imaginarului european, Biblia şi teatrul lui Shakespeare. Substratul religios şi formidabila uzină de laminate lingvistice care este Shakespeare conlucrează la un mod care îl singularizează pe Faulkner, dionisiacul, în contextul modernismului internaţional.

Din fondul de gândire contemporan răzbat afinităţile freudiene, preocuparea pentru arhetipurile ancestrale propuse de Jung, ca şi pentru lumea metamorfozelor şi peregrinările prin tărâmul umbrelor prelucrate după Ovidiu. Dar toate aceste raportări sunt scule din lada de dulgher a meşterului, folosite cu dezinvoltura şi firescul cotidian, fără vreo intenţie teoretică reductivă şi fără dorinţa de a recurge la aluzia erudită. Căci deşi debordând de sexualitate şi înecată în instinct, lumea plăsmuirilor lui Faulkner nu lasă impresia că autorul ei ar urmări să ilustreze cutare sau cutare teză a lui Freud, paradox de al lui Nietzsche, sau legitate evidenţiată de Darwin sau Marx. Spre deosebire de Pound, Eliot, Stevens, n-avem a face în cazul modernismului său cu primatul intelectului. Nu vom întâlni aluzii homerice, vergiliene, danteşti, nici subansambluri ideatice platoniciene, aristotelice sau măcar bergsoniene. Aristocraţia Sudului din care descinde (străbunicul său a fost colonel în armata confederatistă în vremea Războiului Civil – sau a Războiului pentru Libertatea Sudului, cum apărea acesta în conştiinţa segregaţioniştilor), ca orice aristocraţie, este în primul rând interesată de inculcarea idealurilor de virtute, de codurile comportamentale şi de impulsionarea bărbăteştilor aplecări spre echitaţie şi vânătoare în sânul naturii. Un fizic delicat şi o statură mai degrabă măruntă vor frustra însă tentaţia eroicului – atât de magnific reprezentată la Hemingway – şi toate încercările sale de a brava handicapul fizic şi de a se afirma se vor frânge (urmează, de pildă, Şcoala de piloţi combatanţi ai Aviaţiei canadiene cu scopul de a se înrola în primul război mondial, dar n-apucă să ia efectiv parte la lupte). Şi totuşi moartea i se va trage de pe urma unui accident – un cal nărăvaş, achiziţionat de curând, îl va

proiecta într-un dâmb pietros. Dar sexagenarul romancier îl va struni şi încăleca din nou, neadmiţând eşecul sau limitarea. Va plăti însă intransigenţa cu un atac de cord fatal, câteva zile după aceea.

Înfrângerea eroică – alcoolismul cronic, zbuciumata viaţă conjugală, escapadele disperate în compania unor femei mult prea tinere şi uneori ele însele în derivă, lupta cu indiferenţa publicului şi mai ales a criticii, nesiguranţa în forţele proprii şi secătuirea inspiraţiei după mai bine de un deceniu de fervoare creatoare (1929 – 1942), perioadele repetate de silnicie la Hollywood, unde trebuia să se irosească în compilări de scenarii slab remunerate, toate acestea reprezintă larma dezlănţuită – zgomotul şi furia –, seceta de noimă şi plenitudine a zbuciumului său existenţial transferat în destinul vitreg al atâtora din personajele sale. Haosul perpetuu, ca mantră a condiţiei umane, decupată din sumbrul monolog al lui Macbeth (vezi actul V, scena 5, v. 19–28 din binecunoscuta tragedie shakespeariană) – aneantizarea prin vuiet şi năvală a sensului vieţii, vidul noimatic al existenţei – răzbate din acea bâiguită îngăimare a unui smintit în vârstă de treizeci şi trei de ani, castrat de propriul frate, deposedat de propriul părinte de partea sa de moştenire în folosul celuilalt frate care s-a sinucis apoi, lipsit de prezenţa aproape maternă a unicei surori, singura fiinţă ce i-a acordat atenţie, protecţie şi căldură. Benjy, taratul prin naştere, inocent în perpetuitate, anticipează – proiectând o umbră lungă cât întreaga carieră a scriitorului – detaşarea neputincioasă a acestuia din urmă în faţa complexelor de vină atavică, obsesiilor şi actelor de violenţă, nelegiuirilor şi crimelor sângeroase ce îmbibă până la saturaţie solul acelui petec de glie din nordul statului Mississippi botezat de autor Comitatul Yoknapatawpha. Ţinutul cât un timbru poştal al cărui unic proprietar Faulkner se autoproclama, avea capitala în Jefferson, oraş fictiv ca denumire, dar copie fidelă a localităţii Oxford, unde de fapt romancierul şi-a petrecut întreaga viaţă, în reşedinţa sa Rowan Oak, un soi de conac cu pretenţii aristocratice. Dorea în modul acesta

să se delimiteze, nu fără conştiinţa mândră a apartenenţei la o stirpe ilustră cu o genealogie necontrafăcută, faţă de vieţuirea anostă a provincialilor avuţi, dar fără orizont sau aspiraţii.

Faptul nu va trece nici neobservat, nici nepenalizat de receptarea critică de dată recentă a aşa-zişilor „materialişti culturali" care, invocând cele trei criterii: rasa, clasa şi statutul generic, socotesc textele faulkneriene deficitare, atinse de morbul aservirii comandamentelor impuse de strategia politică a forţelor dominante din societatea americană, forţe ce urmăresc să-şi conserve monopolul puterii şi să-şi menţină ascendentul asupra minoritarilor, marginalizaţilor şi dezmoşteniţilor. Ceea ce se reproşează exegezelor mai vechi, care l-au impus pe Faulkner în cele din urmă în primplanul istoriei literare, este că nu au surprins prioritar latenţele incriminante ale textelor sub raportul rasismului, sexismului, dispreţului faţă de cei mulţi şi obidiţi pe care, chipurile, romancierul le-ar fi codificat ca serii semantice ale discursului ideologic implicit. Asemenea abordări neomarxiste sau neoistoriste ori feministe păcătuiesc prin exclusivismul pe care îl generează orice hiperspecializare. Mai întâi, recursul la instrumentalitatea militant socio-culturală a textului literar ignoră statutul de capodoperă al romanelor ca întreguri artistice inviolabile. În al doilea rând, se ignoră cu bună ştiinţă statutul de personalitate artistică de primă mărime al creatorului lor. Reducând romane precum cele din tetralogie *(The Sound and the Fury; As I Lay Dying; Light in August* şi *Absalom, Absalom!)* la condiţia unor simple texte oarecare şi pe autorul lor la ipostaza de scrib obedient faţă de imperativele şi transgresiunile clasei hegemonice, aceste scrieri critice – interesante uneori prin însuşi particularismul lor deformant – se dispensează programatic de valorile universal-umane, contestând posibilitatea existenţei transistorice a operelor literare, refuzându-le mesajul sau semnificaţia de excepţie privind *Adevărul* către care aspiră spiritualitatea ce le animă, negând *de plano* posibilitatea atingerii *Absolutului* imuabil ca pe o himeră esenţialistă.

Aşa stând lucrurile, aceste orientări în teoria critică contemporană se mulţumesc adesea să contabilizeze relevanţa îndeobşte negativă a textelor, reţinând eventual capacitatea lor de a se autodeconspira, destrăma şi dejuca. Literatura n-ar fi, chipurile, decât o stratagemă de a asigura status-quo-ul hegemonic în materie de rasă, clasă şi conformism sexual al societăţii corporatiste, un mod perfid de a intimida (prin elitismul promovat de educarea gustului estetic) pe cei marginalizaţi, exploataţi şi dominaţi – populaţia de culoare, sărăcimea incultă şi, în masă, femeile dublu exploatate şi precar instruite. Asemenea pretenţii de artă majoră *(high art),* potrivit acestei optici, ar trebui combătute şi reduse la tăcere într-o manieră „democratică”, prin promovarea efemerelor producţiuni ale culturii de divertisment popular *(popular culture),* cultură ce răspunde, chipurile, nevoilor de libertate şi implicare participativă a maselor. Nu chiar în formulările riguros analitice şi sofisticate ale marxismului occidental (Gramsci, Luckács, Althusser, Benjamin, Adorno, Williams, Jameson, Eagleton, Callinicos ş.a.), dar nici prea departe în esenţă de principiile leninist-jdanoviste ale spiritului partinic în literatură şi artă, ale aşa-ziselor „limite ideologice” datorate apartenenţei de clasă a creatorului, ale valorificării selective a moştenirii culturale, ale „eroului pozitiv” ca prezenţă luminoasă, optimistă etc, etc atât de năucitor cultivate în şcoala românească de toate gradele pe vremea „obsedantului deceniu”, care însă a durat aproape şaptesprezece ani, de tristă amintire. A invoca – fie şi cu beneficiu de inventar – priorităţile militantismului academic marxizant din America acestui fine de mileniu doar în ideea de a ţine pasul cu parada modelor intelectuale este păgubitor şi în cazul nostru, al celor ce am avut neşansa istorică de a ne forma la umbra unor asemenea poncifuri, un act de incalificabil masochism.

Există, din fericire, suficiente studii temeinice asupra lui Faulkner cât să ocupe spaţiul mai multor rafturi de bibliotecă – un teritoriu critic inestimabil ce-şi adânceşte şi reconfirmă tezele şi concluziile cu fiecare generaţie.

Socotim de datoria noastră să introducem publicul cititor, selectiv, fireşte, în cazuistica generată de impactul operei scriitorului american asupra conştiinţei critice autohtone spre a reţine esenţialul decantat ca istorie literară. În spaţiul restrâns al unei postfeţe ne vom mulţumi să enunţăm şi să parafrazăm ideile mai degrabă decât să oferim citate şi să indicăm localizările bibliografice respective. În cele ce urmează, vom specifica totuşi pentru cei interesaţi numele autorilor principalelor volume sau eseuri critice ce se concentrează asupra operei lui Faulkner în ansamblu şi cu precădere asupra romanului *Zgomotul şi furia.* Astfel, printre autorii de volume, în ordine mai mult sau mai puţin cronologică, îi vom consemna pe Olga Vickery, Cleanth Brooks cu trei titluri, Walter Slatoff, Irving Howe, David Minter, Michael Milgate, Richard Adams, Hugh Kenner, Eric J. Sandquist, John T. Irwin, Donald M. Kartiganer, John T. Matthews şi André Bleikasten. Dimpreună cu Brooks, ultimii patru, dar mai ales Kartiganer şi Bleikasten reprezintă popasuri obligatorii pentru oricine doreşte să se iniţieze sau să se confrunte cu opinii avizate. Cele mai bine de o sută de pagini dedicate de Bleikasten romanului *Zgomotul şi furia* sunt un model de lectură analitică. Dacă s-ar pune vreodată problema traducerii unui volum de exegeză faulknerianã, ultima carte a lui Bleikasten, *The Ink of Melancholy (Cerneala melancoliei),* ar merita-o cu prisosinţă. Dintre eseurile şi studiile de prim rang, ar trebui menţionate cele datorate lui Evelyn Scott, autoarea unui pătrunzător referat editorial de recomandare a romanului *Zgomotul şi furia,* Conrad Aiken, poet şi romancier care şi-a câştigat reputaţia de a recepta prioritar mai toate marile glorii ale modernismului American, Jean-Paul Sartre, care alături de Camus a dat semnalul ivirii unei mari forţe creatoare în persoana lui Faulkner şi mai ales s-a pronunţat asupra valenţelor romanului de care ne ocupăm, Lawrence Bowling, cel care a făcut prima analiză în profunzime a structurii romanului tradus în acest volum, Malcolm Cowley, editorul primului volum antologic din opera scriitorului, *The Portable Faulkner,* 1946, volum care

în fine sparge gheaţa şi-l „lansează” pe Faulkner (atât de târziu) în conştiinţa publicului american. Cavel Collins, James Dean Young, Louise Douner, Hyatt H. Waggoner, Robert Penn Warren, Bruce A. Rosenberg, Linda W. Wagner, Wolfgang Iser, Irene C. Edmons, Frederick Crewes, Richard Godden şi multor altora. Două biografii moderne, monumentala şi „definitiva”, în două volume, datorată lui Joseph Blotner. *Faulkner, omul şi artistul* de Stephen B. Oates, precum şi recentul studiu *William Faulkner and Southern History* de Joel Williamson, mai multe culegeri de texte critice dedicate romanului nostru editate de Michael Cowan, André Bleikasten, Harold Bloom şi Noel Polk (acesta din urmă fiind şi îngrijitorul ediţiei definitive a textului romanului) întregesc tabloul. Nu putem însă încheia acest sumar excurs privitor la principalele repere critice fără a trimite la lucrările renumitului istoric al Sudului American, C. Vann Woodward. Am recurs la această paranteză bibliografică spre a evidenţia interesul neostoit pentru Faulkner (o Catedră de studii faulkneriene, al cărei titular este Profesorul Donald M. Kartiganer, fiinţează în cadrul Universităţii Statului Mississippi, situată în vecinătatea oraşului Oxford), interes care l-a implicat şi pe Faulkner însuşi prin scrierea unor prefeţe tardive, a unui „Appendix” şi prin câteva interviuri acordate unor gazetari atât în Statele Unite, cât şi în Japonia. De asemeni, întâlnirile periodice cu studenţii timp de un an academic la Universitatea Virginia din Charlottesville au fost consemnate. Am putea chiar să ne plângem de o supraabundenţă de material critic, de mulţimea interpretărilor ce se suprapun, intersectează, completează şi luminează reciproc sau se înfruntă – fapt care atestă disponibilitatea operei faulkneriene, faptul că simultan poate acomoda şi confirma o pluralitate de abordări şi metodologii. Uneori unul şi acelaşi cercetător se „joacă” angajându-se pe două direcţii divergente – de pildă o lectură freudistă şi o decodare vizând simbolistica creştină a romanului *Zgomotul şi furia,* în cadrul aceluiaşi studiu. Mai merită atunci să acordăm fie şi o fărâmă de atenţie

celor preocupaţi să-l „demistifice” pe Faulkner, să-l detroneze din poziţia unică de luceafăr al *Renaşterii sudice* (fenomen ce acoperă anii treizeci şi patruzeci ai secolului nostru) şi să-l expedieze la magazia de reformă a textelor repudiate sau propuse pentru reciclare critică?

Asaltul asupra „canonului” literar vestic – sau mai bine spus euro-atlantic – de la Homer, Platon şi Sofocle la Vergiliu, Dante şi Shakespeare, până la Cervantes, Dostoievski şi Faulkner face parte din agenda de lucru a „multiculturalismului postcolonial”, curent ce cu destulă îndreptăţire istorică pretinde o mai echitabilă reprezentare a monumentelor şi valorilor culturale extraeuropene în programele analitice universitare. Într-un stat multinaţional şi supranaţional cum este America – Statele Unite ale Americii, vreau să spun – o atare dezbatere este cât se poate de oportună. Numai că, pe de o parte, includerea celorlalte zone geografice non-occidentale nu ar trebui să disloce tradiţia culturală milenară a Mediteranei şi Atlanticului de Nord, iar pe de alta, s-ar cuveni ca impunerea acelor valori neglijate să nu fie tributară unor teorii nihilist-revoluţionare programate să facă *tabula rasa* din întreaga tradiţie constituită. Metodologiile exclusiviste din perimetrul neomarxismului, feminismului sau neoistorismului, cu sprijinul nescontat al deconstrucţionismului sau al abordărilor intens subiectivist – relativizatoare de tip „*reader response*”, par dispuse să înlăture pur şi simplu literatura ca obiect de sine stătător al investigaţiei intelectuale. Când asemenea teorii se impun în diferite catedre universitare, rezultatul poate fi descumpănitor. Literatura este văzută ca un reziduu asupra căruia se întreprind aşa-numitele „analize ale diferitelor discursuri” ce străbat textele tuturor domeniilor de activitate ale unei societăţi umane date. Se diagnostichează astfel mentalul colectiv şi deprinderile de gândire ca reflex al raportului politic de forţe în momentul respectiv. Invocând teza că ceea ce literatura nu ne comunică în mod expres sau se dezinteresează în a urmări este simptomul unei intenţionalităţi sinistre, orice amănunt

periferic sau aleatoriu al textului poate deveni corpul delict, nodul unde se întretaie absconsele stratageme în fine deconspirate. În felul acesta unii ajung să crediteze imaginea unui Faulkner ce cochetează cu rasismul plantatorilor reacţionari sau cu sexismul aceloraşi. Faptul în sine n-ar trebui să îngrijoreze, dar de aici şi până la ostracizarea romancierului, izgonirea operelor sale din programele de studiu pe considerente de „corectitudine politică” nu este decât un pas.

Care este atitudinea legitimă într-o asemenea situaţie, situaţie care la ea acasă, în America, deşi extremistă, poate părea unora istoriceşte îndreptăţită? O simplă operaţie de bun-simţ ne indică o ignorare a ei când vine vorba de a transfera valori dintr-o zonă culturală în alta. Prioritar, aşadar, trebuie urmărit interesul culturii primitoare.

Efortul de cunoaştere prin înglobare nu trebuie obstrucţionat de criza prin care se întâmplă să treacă uneori critica academică practicată în cultura donatoare. Dimpotrivă, aşa cum de pildă receptarea lui Faulkner s-a consolidat mai întâi în Franţa, prin traducerea în 1931 a romanului *Zgomotul şi furia* de către Maurice Coindreau, care semnează şi o prefaţă, iar apoi prin eseul lui Jean-Paul Sartre asupra tratării timpului ca dimensiune metafizică în acelaşi roman, ca să nu mai invocăm părerea lui Albert Camus după care Faulkner ar fi cel mai mare romancier al secolului, menţinerea sa în centrul atenţiei se poate „restrânge” pentru o vreme la destul de întinse spaţii culturale, neatinse încă de filoxeră. Cu alte cuvinte, nevoia de Faulkner, setea de autenticul marii literaturi pe care a generat-o poate subzista aiurea, dincolo de matca sa originară, de pildă în spaţiul *Mioriţei* şi al *Baltagului.*

Aceasta însă nu exclude, ci impune chiar o familiarizare cu cadrul obârşelnic al operei faulkneriene – *Sudul american.* Seria sau seriile valorice transnaţionale ale modernismului, sau cele strict autohtone ale prozei artistice americane le-am schiţat mai înainte. Afinităţile elective ale autorului au determinat înscrierea sa în prelungirea unei tradiţii astfel validate, iar istoria literară (acest aparat

ideologic instituţional, ca să folosim terminologia lansată de Althusser) a propus – desigur provizoriu – un model al filiaţiilor, pe care ne-am străduit să-l detaliem. Setea minţii omeneşti de a decela lanţul cauzalităţilor interne, altfel spus logica devenirii istorice, reclamă atari ordonări inteligibile.

Revenind la *istoria* propriu-zisă însă. Acest dat obiectiv, văzut ca un „coşmar" de unii, ca o „groaznică urgie" de alţii, ce trebuie „îndurată" sau „boicotată" după caz, reclamă descriere, analiză, interpretare, înţelegere, într-un cuvânt „cunoaştere" spre a fi de folos în orice angajare proiectivă. Istoria ne poate trage înapoi spre trecut legându-ne de el prin fascinaţia, obsesia sau nostalgia a mii de mistere sau conflicte suspendate, nerezolvate. Studiul istoriei poate fi însă şi un act eliberator prin medierea căruia să lepădăm povara şi să ne purificăm întrerupând astfel lanţul repetitiv şi fatal al răzbunărilor, restituindu-ne nouă înşine, implicându-ne în destinele propriei noastre generaţii spre a putea edifica o societate mai dreaptă. Handicapul istoriei străbune nemărturisite, neînţelese, neasumate ar putea deveni un atu. Dar să nu anticipăm nici rolul cunoaşterii artistice, nici rolul romanelor lui Faulkner, între care *Zgomotul şi furia* este cap de serie, cu tot ce decurge din aceasta.

Sudul american este o entitate distinctă din punct de vedere geografic, etnologic, demografic, istoric, economic şi cultural. Altă climă, alt peisaj, altă arhitectură, alt dialect, alt tip (până mai ieri) de economie, altă religie – *The Bible Belt,* zona fundamentalismului protestant în care *Vechiul Testament* joacă un rol crucial, o zonă a bigotismului exclusivist al sectei baptiştilor din Sud, dar şi a fervoarei dublate de abnegaţie nelimitată, specifică penticostalilor; dar să reluăm seria diferenţialelor culturale: alte moravuri, altă gestică, alte relaţii interumane şi interrasiale (fiecare grup se complace în propria părere superlativă despre sine: albii, catolicii, negrii, creolii, până şi amerindienii tribali), altă imagine a femeii, alte pretenţii, alte maniere, alte coduri, altă... istorie. Am ajuns la punctul nevralgic. *Istoria.*

Istoria *Sudului american* se afla în mare suferinţă. (De unde, probabil, şi aportul disproporţionat pe care îl deţine Sudul în viaţa politică de azi – un fel de contrapondere compensatoare. Preşedintele, vicepreşedintele, Speaker-ul Camerei Reprezentanţilor, liderul majorităţii din Cameră, liderul majorităţii din Senat sunt cu toţii politicieni din Sud.)

În Războiul Civil din 1861-65 dintre Nordul industrial şi Sudul agrar, dintre Nordul unionist şi Sudul secesionist, dintre Nordul partizan al abolirii sclaviei celor patru milioane de negri şi Sudul adept al segregaţiei rasiale, după cum ştim, Nordul a câştigat după lupte grele în care balanţa victoriei s-a înclinat succesiv când de o parte, când de alta. Până la urmă decalajul în tehnica de luptă şi al resurselor materiale, existenţa unei flote puternice a Nordului care a blocat coastele Atlanticului, superioritatea numerică de trei la unu atât la trupe, cât şi în corpul ofiţerilor şi generalilor, neutralitatea puterilor europene, mai cu seamă a Angliei – care a rezistat presiunilor diplomatice ale Sudiştilor cu toate că industria sa textilă depindea în mare măsură de bumbacul exportat de statele Confederaţiei (cele două recolte anterioare izbucnirii războiului au fost însă uriaşe, permiţând mari stocări de materie primă) –, toţi aceşti factori şi-au spus până la urmă cuvântul. A fost un război de uzură ce a rupt naţia în două, multe familii aflându-se divizate în încrâncenata luptă fratricidă. Sângele a curs din belşug, înregistrându-se 620.000 de morţi, dintre care 500.000 au reprezentat jertfa Sudului.

Pe lângă conservarea statului naţional unitar şi pe lângă emanciparea sclavilor negri (cauzele aparente ale declanşării conflictului armat), putem afirma că de fapt marele învingător a fost modelul capitalist în economie. După perioada Reconstrucţiei (1865-l877) a urmat un exod al populaţiei de culoare spre Vest (Kansas) şi mai apoi spre oraşele Nordului industrial, accelerând progresul economic şi determinând spre finele veacului trecut promovarea Statelor Unite ca mare putere alături de Anglia, Prusia, Rusia, Japonia şi Franţa.

Pentru civilizaţia Sudului alb însă, pentru clasa plantatorilor cu stilul lor aristocratic de viaţă, pierderea războiului a însemnat o catastrofă inimaginabilă. Pierdeau iremediabil nu numai poziţiile dominante în viaţa economică şi socială, pierdeau atributele distinctive ale modelului uman pe care îl selectaseră şi promovaseră timp de generaţii: cavalerismul tinerilor, inaccesibilitatea şi cultura elevată a tinerelor, idealurile de puritate rasială, de superioritate şi rafinament comportamental, paternalismul cultivat faţă de tagma servitorilor negri – cu femeile cărora, în treacăt fie spus, tinerii îşi consumau iniţierea sexuală, păstrând astfel neîntinată idealitatea virginală a viitoarelor soţii. Greu accesibile, trăind practic în alte sfere din punct de vedere cultural, educate şi sofisticate, exersate în arte şi cu lecturi întinse, deseori în limbi europene atât clasice, cât şi moderne, aceste viitoare matroane aveau să joace un rol central, civilizator în societatea ce se ordona concentric în interiorul conacului seniorial – un microcosm ce amintea de curţile princiare din incinta castelelor medievale din Lumea Veche. În penumbra acestor centre gravitau – şi indirect se educau – servitorii şi servitoarele de culoare ai/ale căror fii şi fiice nu o dată îşi revendicau statutul respectiv de la stăpânul, şef de clan, sau de la progenitura bărbătească a acestuia. O impenetrabilitate strictă de castă le reteza însă acestora speranţa unei eventuale recunoaşteri şi integrări. Societatea Sudului era etanş compartimentată. Chiar şi o singură picătură de sânge alogen – denumirea de *octoroon* semnala, de pildă, o optime de sânge negru în ascendenţă – descalifica şi excludea, tratamentul social fiind inferior chiar şi în raport cu cel rezervat bastarzilor de rasă albă. Pe de altă parte însă, „negrii casei”, servitorimea cu state îndelungi de serviciu în slujba aceleiaşi familii – doicile, bucătăresele, vizitiii, argaţii de tot felul – dobândeau uneori puteri apreciabile, deşi limitate, şi puteau, pe zone restrânse, să se comporte discreţionar chiar şi cu odraslele stăpânilor lor. Faulkner a fost romancierul care a surprins această întreagă dialectică inter- şi intra-rasială în lumea închisă şi sortită disoluţiei a Sudului postbelic. Ochiul său

exersat a surprins critic stările de fapt adeseori intolerabile – vestigii de mentalitate ce nici până astăzi nu s-au şters deplin (vezi, de pildă, seria în trombă de incendieri din vara anului de graţie 1996 care a mistuit zeci de biserici baptiste negre din Sud).

Deşi izvodit din casta privilegiaţilor, şi deşi toată viaţa a căutat să-şi conserve şi chiar să-şi afişeze acea identitate singularizantă, Faulkner a deschis curajos dosarul crimelor şi nelegiuirilor, strâmbătăţilor şi perversiunilor pe care le-a generat o societate autarhică şi autocrată. Numai că el, ca romancier, n-a socotit de cuviinţă să producă pamflete, nici nu s-a lăsat furat de panta retoricii populist-demagogice. Misiunea romancierului creator de lumi alternative recognoscibile este de a surprinde realitatea neficţională în complexele şi complicatele ei determinări fără a permite infiltrările din ideologiile politice ce au întotdeauna tendinţe reductive. Chiar dacă sunt alimentate de impulsuri justiţiare. Destinul uman al personajelor sale – adesea contradictoriu, misterios sau greu descifrabil – a fost preocuparea sa de căpătâi. În acest sens putem spune că Faulkner, ca nimeni altul, a fost cronicarul Sudului american în perioada sa de amurg şi disoluţie, de înglobare şi asimilare silită la întregul eteroclit care este America epocii moderne. Ca orice istoric, însă, el a purces până hăt-departe în trecut, la obârşiile colonizării şi astfel a putut urmări cauzalitatea transformărilor istorice în viaţa personajelor sale atât înainte, cât şi după Războiul Civil. Conştiinţa de sine, adesea resentimentară, a Sudului îngenuncheat şi umilit încă supurează ca o rană deschisă. Şi astăzi încă mai flutură stindardul Confederaţiei sudiste alături de steagul naţional al Uniunii pe clădirile publice din Sud, şi asta în pofida protestelor continue ale populaţiei minoritare. Şi astăzi încă tribunalele continuă să revalideze dreptul constituţional de a arbora pe edificiile autorităţii statale însemnele simbolice ale acelui act de frondă istorică – Secesiunea. Duhul lui Robert Lee, marele învins de la Gettysburg, bântuie încă stăpânind imaginaţia unei bune părţi a populaţiei acelor state rebele: Virginia, Carolinele

(de Nord şi de Sud), Tennessee, Arkansas, Louisiana, Mississippi, Alabama, Georgia, Florida şi Texas.

* * *

Zgomotul şi furia inaugurează anii mirabili – 1929–1942 – în creaţia lui Faulkner, perioada cunoscută în istoria americană drept *The Great Depression* (Marea Criză Economică), urmată de *The New Deal* (Noua Reglementare), un fel de nou Contract Social instituit de administraţia democrată a Preşedintelui Franklin Delano Roosevelt pentru a redresa economia (producţia industrială scăzuse cu o treime; şomajul se cifra la 25%; preţurile se prăbuşiseră) şi pentru a implementa o social-democraţie de tip american, bazată pe un sistem de protecţie socială la care indivizii sunt invitaţi să participe cu depuneri în sistemul asigurărilor (în Europa, social-democraţia s-a manifestat mai ales în sfera intervenţiei guvernului şi în încercarea de a realiza o distribuire egală şi cât mai echitabilă a ajutoarelor). Angajarea Statelor Unite în al doilea război mondial, ca urmare a bombardării prin surprindere de către japonezi a flotei la Pearl Harbor, în Hawaii, la 7 decembrie 1941, inaugurează o nouă etapă istorică ce marchează totodată trecerea la o economie de război în care comenzile urgente ale statului scot practic naţiunea americană din criză. Putem înţelege întrucâtva de ce înflorirea fără precedent în analele istoriei literare a romanului faulknerian (şapte titluri de capodopere în ceva mai mult de un deceniu) a trecut aproape neobservată, spre imensa dezamăgire şi melancolie a autorului. Dar iată seria uluitoare prin creativitatea şi strălucirea ei: *The Sound and the Fury* (1929), *As I Lay Dying* (1930), *Light in August* (1932), *Absalom, Absalom!* (1936), *The Wild Palms* (1939), *The Hamlet* (1940), *Go Down, Moses* (1942). Şi pentru ca să ne facem o idee de cât de fertil a fost acest deceniu, să mai consemnăm încă trei romane, *Sanctuar, Pylon* şi *Neînfrânţii* (primul, scris concesiv, pentru gustul mediu al cititorului american obişnuit, a înregistrat un record de popularitate),

precum şi numeroase nuvele şi povestiri.

Din punct de vedere cronologic, aşadar, zona mediană, de mare altitudine artistică, se situează, în raport cu modernismul, în porţiunea finală a acestuia. Faulkner este un modernist târziu şi deci tributar cumva, din punct de vedere tehnic, maeştrilor care i-au premers. Sub raport valoric intrinsec, consensul criticii situează *Zgomotul şi furia* pe locul al doilea în seria capodoperelor. *Absalom, Absalom!* este mai întins, mai masiv şi mai complex. Diferenţa este doar de grad. Pe de altă parte, *Zgomotul ţi furia* este mai îndrăzneţ sub raportul experimentului narativ. O punte între cele două romane o constituie interesul pentru destinul lui Quentin Compson, personaj care este, în bună măsură, *alter ego-ul* autorului. Nu este exclus ca modelul tratării acestui personaj să provină din arsenalul de procedee al lui James Joyce. În *Zgomotul şi furia* avem de a face în persoana lui Quentin Compson cu un fel de portret al romancierului în prima tinereţe, fapt care ne poartă cu gândul la romanul lui Joyce publicat în 1916, *A Portrait of the Artist as a Young Man.* Stephen Dedalus, protagonistul romanului joycean, reapare în *Ulysses* (1922), romanul care înscrie în peisajul modernismului internaţional piscul său cel mai înalt. În mod similar, persoana lui Quentin Compson o regăsim în textura romanului *Absalom, Absalom!,* ceea ce ne îndeamnă să vedem în capodopera absolută a lui Faulkner corelatul lui *Ulise* în literatura modernistă americană.

Am considerat necesară această situare multiplă pentru că *Zgomotul şi furia* îl angajează pe Faulkner în demersul şi în stilul faulknerian. Scriind acest roman – cel mai dificil şi totodată cel mai neconclusiv şi mai plurivalent –, Faulkner devine FAULKNER. Dacă până la urmă reuşim să onorăm contractul de cititor versat cu *Zgomotul şi furia* înseamnă că am dobândit cheia de contact a celui mai redutabil vehicul ficţional de mare anvergură din seria de elită WF, ceea ce ne conferă implicit statutul de cititor avizat, care în lumea sportului de performanţă (spre a ne păstra analogia) ar echivala cu atestatul de pilot de încercare.

Luarea în posesiune a moştenirii lui Faulkner – ca a oricărui mare creator – pretinde de la bun început o anumită experienţă de lectură şi o anumită iniţiere teoretică. A fi un versat cititor de romane înseamnă a fi parcurs mai mult sau mai puţin sistematic acei autori de la Cervantes încoace şi acele romane care au jalonat istoria genului, adică operele care atât prin stringenţa tematică şi adâncimea analizei, cât şi mai ales, prin unicitatea construcţiei şi ingeniozitatea rezolvărilor tehnice au dinamizat acest tip de scriere artistă, învestindu-l cu o complexitate sporită odată cu fiecare întrupare nouă. Cititoarea care s-a măsurat (romanul a fost dintotdeauna lectura de predilecţie a femeilor) cu marii clasici ai romanului realist – cu Richardson sau Jane Austen, Dickens sau Balzac, Tolstoi sau George Eliot, Turgheniev sau Flaubert, Melville sau Dostoievski, Hawthorne sau Thomas Hardy –, prin aceasta înţelegând că a citit, meditat şi revizitat prin lectură şi conversaţie capodoperele acestora (uneori ecranizate sau adaptate pentru scenă), a căutat totodată să înţeleagă natura dificultăţilor de ordin tehnic rezolvate mai totdeauna surprinzător de aceşti maeştri ai condeiului – arta construirii personajelor, a structurării acţiunii, a prezentării şi reprezentării cadrului istoric şi ideatic, a dozării comentariului, fie el de provenienţă auctorială, fie emanat de la un personaj distribuit în rol de *raisonneur* etc, etc. La urma urmelor relieful, tridimensionalitatea, iluzia dioramică a realului din romanul clasic (cu precădere în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea în mai toate literaturile naţionale europene) nu se actualizează în mintea lectorului decât în urma parcurgerii (şi sedimentării) a sute peste sute de file înnegrite de cerneala neutră şi indiferentă a tiparului. Complexitatea expresivă pe care o facilitează limba scrisă din timpurile civilizaţiilor vechi sporeşte şi se diversifică odată cu ieftinirea tiparului, fapt care a permis proliferarea romanului – cea mai elaborată între artele verbului în epoca modernă (sintaxa arborescentă, paragrafarea inteligibilă, segmentarea compoziţiei în capitole sau secţiuni în baza

necesităţilor retorice). Orientarea în acest teritoriu care este proza ficţională şi familiarizarea cu această arhitectură care este entitatea textuală denumită *roman* construiesc un cititor capabil să urmărească convenţiile compoziţionale şi să decodifice limbajele adeseori încâlcite ale acestei arte atât de stratificate. Odată ajunşi la acest nivel de competenţă, cititorii şi cititoarele se pot încumeta să păşească pe tărâmul romanului proto-modernist sau modernist propriu-zis, stăpânit de seniori precum Henry James, Joseph Conrad, D.H. Lawrence, Proust, Kafka, Joyce, ş.a. (situaţie valabilă, de altfel, în oricare din artele surori).

Condiţia modernistă a romanului se percepe ca o falie sau zonă de ruptură. Vechile criterii de inteligibilitate devin inoperante. Starea civilă a personajelor, dacă nu este abolită, este pulverizată, aşa încât cititoarea trebuie să recurgă la un adevărat rebus al reconstituirilor. Povestirea pierde aspectul liniar-cronologic. Timpul, ca şi spaţiul, solicită nemăsurat atenţia. Cauzalitatea nu mai ajunge sub reflector. Ajutorul prietenos venit din partea autorului sub forma remarcilor conclusive dispare, fiind înlocuit de surse dubioase de informaţie al căror rol este mai curând să distragă atenţia sau să indice itinerarii greşite. Toate marcajele unei circulaţii coerente sunt pur şi simplu smulse de la locurile lor şi aruncate. Romancierul nu mai pare interesat să capteze bunăvoinţa lectorilor săi. De fapt, se poate chiar postula o strategie a autorului prin care se urmăreşte ridicarea de obstacole menite să-i descurajeze pe cei mulţi şi neexperimentaţi spre a-i selecta doar pe cei încercaţi, capabili să-şi construiască singuri o interpretare plauzibilă din datele disparate şi dispersate oferite. Cititorul versat în ale romanului se pregăteşte să devină un cititor avizat în universul sau formula unui Conrad, Joyce sau Faulkner. Publicul se educă şi se specializează. Lectura integrală a unui James sau Proust presupune o devoţiune cvasi-religioasă. De aici şi dificultatea de a da sfaturi şi oferi analize. Consensul în acest teritoriu e mult mai anevoie de dobândit. La limită există tot atâtea romane cu titlul *Zgomotul şi furia* câţi cititori avizaţi a căror competenţă nu

intră în discuţie, aşa cum nu intră în discuţie stăpânirea tehnică a instrumentului pe care cântă interpreţii virtuozi.

Romanele care se vând în sălile de aşteptare ale aeroporturilor şi gărilor, la standul de la intrarea pe plajă (genul denumit *pulp fiction)* şi care adesea se aruncă la coş pe trei sferturi sau numai pe jumătate parcurse rămân uitate la periferia conştiinţei. Romanele „de succes" care intră în top-ul diferitelor liste sau clasamente publicitare – se pot rătăci în asemenea clasificări şi romane care ulterior vor dobândi premiile şi distincţiile anuale acordate de jurii alcătuite din autorii foiletoanelor critice şi din reputaţi practicanţi ai genului –, romanele din această categorie, odată parcurse, lasă dâre în spaţiul cultural cotidian prin discuţiile animate pe care le pot stârni. Asemeni altor evenimente curente – din sfera politicului, bunăoară, din lumea sporturilor sau din cercurile industriei de divertisment *(showbiz)* –, romanele categorisite *best-seller* învolburează atenţia publică preţ de câteva săptămâni, după care dispar în neant. Ce se întâmplă însă cu romanele ce au dobândit statutul cvasi-permanent de capodoperă? Cele din tradiţia epocii clasice moderne (secolele XVIII-XIX) au intrat de mult în bibliografiile şcolare şi de acolo în conştiinţa publicului larg, alcătuit din persoane cultivate – uneori chiar erudite – care, menţinând periodic contactul cu clasicii, iau parte la schimbul de opinii ce înviorează tonusul cultural şi imprimă o notă de seriozitate calităţii vieţii în genere. Romanele cele mai izbutite ale secolului al douăzecilea, fie ca urmare a experimentului modernist, fie ca efect al condiţiei post-moderne, „construiesc" (sau determină) tipul cel mai sofisticat de cititor. Este vorba de un cititor ce se implică asemeni unui profesionist, de un cititor (sau o cititoare) ale cărui competenţe tind să-l acrediteze drept specialist ce nu poate rezista impulsului de a-şi comunica reacţiile pe piaţa de idei a timpului (care, mai nou, se cheamă *cyberspace).* El/ea poate deveni partizanul propriilor sale decodări, gata să militeze pentru impunerea lor. Se va simţi ispitit să-şi aştearnă reacţiile, simţămintele şi ideile pe hârtie în vederea publicării şi difuzării lor cât

mai largi. Dintre frecventatorii devotaţi şi avizaţi ai romanului modernist se ivesc viitorii critici sau romancieri. Graniţa dintre producătorul de artă şi consumatorul devenit un sensibil şi riguros interpret se estompează. Odată declanşată, creativitatea celui din urmă intră cu bune şanse în competiţia expresivă a întregii comunităţi artistice. (Nu demult a devenit notoriu cazul unui ziarist specializat în economie care s-a impus melomanilor de pe mapamond ca fiind cel mai mare cunoscător în materie de *Simfonia a II-a* de Gustav Mahler. Invitat la pupitrul celor mai prestigioase ansambluri orchestrale din Europa şi America, unde însă nu dirijează decât partitura pe care a studiat-o timp de două decenii, eminentul „amator” a realizat şi un disc apreciat drept înregistrarea de referinţă a acestei monumentale capodopere.)

Drumul spre desăvârşire presupune adesea eliberarea în salturi a energiilor îndelung acumulate. Potrivit propriilor mărturisiri, un atare proces s-a declanşat în Faulkner însuşi. După primele trei cărţi, *Soldiers'Pay* (1926), *Mosquitoes* (1927) şi *Sartoris* (1929) – în care s-a străduit să confecţioneze intrigi romaneşti pe potriva canoanelor zilei –, brusc (asta s-a întâmplat cândva în 1928), Faulkner se descoperă pe sine. Brusc, se produce acel declic interior care aprinde motoarele fuzeii. Brusc, Faulkner, care tocmai se hotărâse să întoarcă spatele editorilor şi librarilor, boicotând insolenţa şi vulgaritatea gustului comercianţilor newyorkezi, decis să scrie în exclusivitate pentru sine, realizează că Dostoievski, Flaubert şi Conrad – citiţi şi răscitiţi în adolescenţă la îndemnul mentorului şi prietenului său Phil Stone – i se dezvăluie pentru prima oară ca meşteri făurari împătimiţi în lupta acerbă cu împotrivirile limbii. Brusc, Faulkner, chinuindu-se cu zămislirea celui de al patrulea roman al său, trăieşte mistica taină a împărtăşaniei din pâinea şi vinul aflate pe masa de altar a marilor săi înaintaşi. Brusc, atunci, l-a străfulgerat bucuria că, învăţând să scrie, învăţa să îi citească. Vehiculul său spaţial pe care îl pilota izbutise să se plaseze pe orbită. Înceta astfel dependenţa de câmpul gravitaţional al altora.

Dobândind conştiinţa demiurgică, Faulkner îşi interzice din acel moment să-i frecventeze pe clasici, dedicându-se exclusiv sondării tenebrelor proprii. Dintr-odată experienţele adolescentului hoinar şi cele ale tânărului fără căpătâi – sortit, în opinia celor apropiaţi, ratării – se grupează şi se aştern sub forma unui zăcământ de ţiţei sau de metale grele, transuranice. Faulkner, la cei treizeci şi unu de ani ai săi, se va abandona total scoaterii la lumină a acestor fabuloase bogăţii. Geniul devine manifest astfel, erupând ca un vulcan, modificând până la nerecunoaştere peisajul în care îşi semeţeşte conul pleşuv de lavă întărită. Toate unităţile de măsură folosite în tranzacţiile cotidiene îşi pierd noima şi utilitatea. Geniul este incomensurabil. Este propriul său standard, transcenzând spaţiul şi timpul, nesupunându-se nici unei determinări locale sau explicaţii de ordin istoric. Aşa se petrecu şi miracolul devenirii faulkneriene. Nu altfel s-a întâmplat cu *Eroica* lui Beethoven, cu *Romeo şi Julieta* a lui Shakespeare, cu *Rugăciunea* lui Brâncuşi sau, în cazul poetului nostru naţional, uluitoarea explozie creatoare din toamna lui 1876 în care, cap de serie, ne întâmpină profundă, gravă şi sumbră, meditaţia tipic eminesciană din „Melancolie”. Este clipa în care semnătura stilistică devine inconfundabilă.

Rămânând în acest plan al genezei şi al condiţiilor matriciale ce o însoţesc şi o impulsionează, să zăbovim câteva clipe asupra modului în care intenţionalitatea creatorului îmbracă forma unei relatări ce surprinde însuşi momentul originar al declanşării imaginaţiei autorului când a pornit să scrie o simplă povestire ce încetul cu încetul va deveni romanul pe care îl ţinem în mână. Totul a pornit, pare-se, de la imaginea petelor de noroi de pe fundul chiloţilor unei fetiţe isteţe şi curajoase, cocoţată în vârful unui păr la poalele căruia frăţiorii ei, mai puţin temerari, trei la număr, aşteptau, cu privirile pironite asupra ei, năuciţi de ineditul situaţiei, şi cu sufletul la gură. Ca ea să le facă un semn prin care să-i înştiinţeze asupra evenimentelor ce se desfăşurau sus la etaj, unde se afla fereastra din dreptul pomului, fereastra prin care micuţa

Caddy se străduia să pătrundă cu privirea spre a afla ce se întâmpla, de fapt, cu Damuddy, bunicuţa lor, care zăcea de mai mult timp, grav bolnavă. Aceasta tocmai îşi dăduse obştescul sfârşit şi adulţii, părinţii, unchii şi rudele adunate cu prilejul tristului eveniment hotărâseră, se vede treaba, să-i ţină pe copii departe de cunoaşterea nemijlocită a tainelor vieţii şi morţii. Numai că pomul cunoaşterii se afla cumva aşezat prielnic şi micuţa Evă n-avea chiar nevoie de alt imbold diavolesc decât neajutorarea funciară a frăţiorilor ei, dintre care unul era, vai, complet neajutorat din naştere, lipsit fiind de coordonarea pe care ţi-o dă o minte teafără. Imaginea, în toată terifianta ei complexitate, s-a descărcat ca un trăsnet în imaginaţia creatoare a lui Faulkner. Potenţialul artistic uriaş al imaginii l-a urmărit obsesiv şi l-a torturat pe Faulkner zile şi nopţi de-a rândul, branşându-i cortexul, parcă, la o linie de înaltă tensiune. Ce a urmat a fost dezvoltarea acestui nucleu tematic care l-a confiscat total pe autor.

Prin punctul său de origine – o imagine, un instantaneu fotografic ce a încremenit întru eternitate o scenă debordând de palpitul vieţii –, *Zgomotul şi furia* îşi trâmbiţează parcă sorgintea în *imagism,* stadiul incipient şi simptomatic al *modernismului* anglo-saxon. În celebra definiţie a lui Ezra Pound, ce prelua interesul manifestat de Henry James pentru tehnica „prezentării” *(showing)* prin raport cu mai vechea metodă narativă a „istorisirii” *(telling),* sprijinindu-se totodată pe intuiţiile bergsonianului T. E. Hulme, „imaginea poetică” este *prezentarea instantanee a unui complex emotiv-intelectual.* Acel fund înnoroiat al chiloţilor unei fetiţe... Ce poate fi mai inocent şi mai derizoriu, mai umil şi mai banal? Să fie oare ceva atât de nevolnic în stare de a declanşa torentul narativ al unui roman? Să fie această sărmană imagine scânteia ce va genera o pustiitoare conflagraţie imaginativă? Faulkner a depus de mai multe ori mărturie în acest sens. Nouă nu ne rămâne decât să îl credem pe cuvânt. Căci ce alternativă am avea? Dacă nu autorul, cine altul ar putea avea o autoritate mai mare spre a ne putea asigura că într-adevăr

aşa au stat lucrurile?

Cei ce contestă existenţa autorului, intenţionalitatea auctorială, centrul emanator de putere al unei opere n-au decât să ignore o asemenea mărturie. O fac pe socoteala lor, furându-şi singuri căciula. Noi, ceilalţi, ca semnatari impliciţi ai contractului de cititori sub pecetea lui William Faulkner, avem tot interesul să-i acordăm credit, ştiind că un autor cu o asemenea covârşitoare personalitate n-ar avea de ce să-şi fure singur, la rândul său, căciula numai ca să dea apă la moară scepticilor post-structuralişti. Faulkner a mai declarat – şi acest lucru îl putem verifica empiric, pe text, la tot pasul – că şi-a scris romanul cu aceeaşi rigoare şi acribie pe care o reclamă poesia. Cu alte cuvinte, nicio vocabulă, nicio sintagmă nu prisoseşte, nu este dispensabilă sau dislocabilă. Stilul romanului nostru poate fi denumit poetic tocmai datorită concentrării şi densităţii verbale rar întâlnite în proză. Or noi ştim că poeţii, ca şi compozitorii sau filosofii de altfel, de multe ori primesc intuiţia viitoarelor lor plăsmuiri tocmai sub forma unui motiv, a unei imagini, a unui segment ritmic sau a unei frânturi de gând ce pe parcurs, prin repetate prelucrări, acumulează, strat după strat, înţelesuri şi semnificaţii ce uneori se pot cristaliza sub forma simbolurilor. Iată un argument în plus în favoarea creditării creatorului, în pofida vâlvei stârnite în critica literară americană imediat după al doilea război mondial – moment de nadir al romantismului – în jurul aşa-numitei „erori intenţionale” ce-l pândeşte, chipurile, pe cititorul credul sau leneş. Sloganul derridist „nimic în afara textului” fusese lansat deja cu două decenii înaintea deconstrucţionismului. Tot la Yale!

Este drept că o investigaţie critică nu se poate limita la spusele autorului, oricât de lucide, de pătrunzător-autoscopice şi de bine intenţionate ar fi declaraţiile sale, retrospective, de intenţii. Pe de altă parte, nu rare sunt cazurile în care un autor fie se dovedeşte a fi incapabil de simţ autocritic, fie nu socoteşte de demnitatea sa să intervină în receptarea şi evaluarea critică a propriei sale opere, fie, în sfârşit, îşi subminează „admiratorii” prea

insistenţi expediindu-i, pe drumuri desfundate sau poteci furişate, în căutarea zilei de ieri. Vom întâlni şi la Faulkner asemenea stratageme, rod al exasperării sau, dimpotrivă, al autoamăgirii. Până una alta, însă, vom lua în seamă încă câteva remarci extrem de utile înţelegerii proiectului său.

Una se referă la intenţia iniţială de a scrie o simplă povestire organizată în jurul acelui nucleu imagistic de care am pomenit. Numai că lucrurile se complică şi se diversifică (sensul ultim mereu amânat şi niciodată posedat ca în idila ţesută în jurul aventurii textuale de către deconstrucţionişti) devenind o suită de puncte de observaţie sau monologuri care, însumate, se constituie, synergetic, într-un roman. Mărturia este extrem de importantă şi poate fi uşor regăsită în structura întregului. Fiecare capitol poartă o altă dată şi este conceput ca o entitate relativ autonomă, asemenea unei părţi dintr-o simfonie. Relatarea revine pe rând, în primele trei capitole, celor trei fraţi – dintre care doi ajunşi la momentul deplinei maturităţi, în jurul vârstei de treizeci de ani, ca şi autorul însuşi, de altfel – şi ca atare fiecare capitol primeşte tenta personalităţii sau subiectivităţii celui care se/îl rosteşte. Ultima parte aparţine autorului în ipostaza de al patrulea confrate aşa-zicând obiectiv şi imparţial.

Cealaltă remarcă mărturisitoare ni se pare a fi de o importanţă covârşitoare, şi anume sentimentul încercat de autor că fiecare povestire sau capitol, de fapt, eşuează în tentativa de a da seama la un mod satisfăcător asupra celor întâmplate. De unde nevoia de a relua şi a rescrie de fiecare dată istoricul familiei Compson în speranţa că lucrurile se vor clarifica oarecum de la sine. Înţelegerea sau clarificarea urmărită de naratorul suprem, cel de dinapoia celorlalţi naratori, vizează nu numai ce anume se întâmplă, ci de ce au loc evenimentele într-o anume succesiune, căror cauze, cu alte cuvinte, destinele individuale şi, dincolo de ele, istoria însăşi îşi datorează metamorfozele şi meandrele. Faulkner joacă de această dată cartea deplinei sincerităţi şi umilinţe, recunoscându-se înfrânt. Nouă ne este însă ceva mai greu să-l credem. La urma urmelor,

romanul ca roman este un experiment extraordinar şi cum oare altfel să-l evaluăm decât ca pe o reuşită de excepţie? Şi totuşi până la urmă ne lăsăm convinşi. În fond, care strădanie omenească nu este *ab initio* sortită relativei împotmoliri? Şi nu este efortul de a transcende propria subiectivitate, atunci când ne relatăm păţaniile, minat de părtinire oarbă şi intoleranţă? Şi nu are Faulkner, ca orice modernist, dreptate atunci când refuză să subscrie la o obiectivitate absolută, din perspectiva căreia să se poată face lumină? Experienţa noastră de cititori versaţi în problematica modernismului ne îndeamnă să-i dăm crezare.

Şi cu toate acestea, nu perseverează el în a povesti încă o dată şi încă o dată în speranţa că astfel – prin suprapunere şi confruntare – am putea dobândi acces la adevărurile oculte ale istoriei? N-a adăugat el după ani şi ani romanului *Zgomotul şi furia* un apendice istorico-biografic menit să clarifice cam brutal tabloul evenimentelor – de unde şi contestările exegeţilor care s-au trezit concuraţi pe teren propriu? Şi n-a încercat în mai multe rânduri să influenţeze receptarea faptelor prin prefeţe tardive, în interviuri şi în diferite alte ocazii publice? Oare ce semnificaţie putem atribui sentinţei din alocuţiunea rostită la ceremonia decernării Premiului Nobel potrivit căreia „nu numai că Omul va dăinui, dar până la urmă va şi izbândi”? De unde această încredere în destinul uman, dacă nu în baza credinţei în cognoscibilitatea istoriei şi a capacităţii oamenilor de a se înălţa – dincolo de patimă şi mânie – peste naufragii şi dezastre, în zona înţelegerii senine, resemnate şi iertătoare? Dar până la o asemenea recuperare a încrederii umaniste, Faulkner şi, împreună cu el, noi, cititorii săi, avem de înfruntat zgomotul şi furia romanelor sale din perioada de mijloc, în care balanţa neîmplinirilor şi înfrângerilor omeneşti, tragismul şi amarul destinelor crâncene ne întunecă parcă orice speranţă, ne răpesc adesea până şi ultimul dram de împăcare sufletească. Aşa arăta lumea din romanul *Zgomotul şi furia,* izvodit din acea imagine despre a cărei semnificaţie ultimă

Faulkner, cu tactul artistic cuvenit, nu s-a pronunţat niciodată. Evident, însă, pentru seriile de cititori sensibili şi educaţi, imaginea trimite la problematica fundamental umană a asumării cunoaşterii (ignorarea poruncii divine, ispita şi căderea în păcat, izgonirea din rai) aşa cum ne este ea revelată în tradiţia iudeo-creştină a Bibliei.

Nu trebuie să fii Mircea Eliade ca să nu faci priză la un roman ca *Zgomotul şi furia.* Paradoxal, tocmai o carte care renegociază simbolistica şi miturile sacre – spre a le transforma şi adapta potrivit necesităţilor unei opere de ficţiune şi, deci, profane – îl lasă rece pe istoricul şi filosoful religiilor, dacă nu-i stârneşte chiar ostilitatea. Curiozitatea eruditului antropolog nu pare a fi fost defel stimulată de cazuri patologice singulare ce nu-şi etalează decât propria lor fictivitate. Dar ceea ce nedumireşte întrucâtva – dincolo de faptul incontestabil că un om de talia lui Eliade şi-a câştigat dreptul de a-şi alcătui propriul tablou de valori, incluzând sau eliminând potrivit unor criterii personale tot ceea ce socoteşte de cuviinţă – este impacienţa cititorului şi romancierului Eliade faţă de calitatea lirică a primelor două rostiri monologice ale romanului *Zgomotul şi furia.* Ce păcat că n-a perseverat, În pofida reacţiilor sale alergice la această formulă narativă. Răsfoim *Memoriile* pe anul 1952 şi realizăm contextul neaşteptatei reacţii. Scriitorul român tocmai se măsura atunci cu dificultăţile compoziţionale ale romanului-frescă *Noaptea de Sânziene,* apărut la Paris în versiune franceză. Ca şi în cazul lui Faulkner, anvergura epică viza cuprinderea, într-o radiografie cât mai descifrabilă, a destinului tragic al propriei generaţii (o generaţie ale cărei aspiraţii şi idealuri asumaseră pieptiş istoria chiar de sărbătoarea creştin-ţărănească din titlul romanului, dar aveau să se destrame, un deceniu şi ceva mai târziu, într-o noapte fatidică la fel de singular marcată în calendarul creştin al folclorului autohton). Dacă pentru Faulkner povestea disoluţiei Sudului se preta a fi urmărită la nivelul unei singure familii şi deci izolarea prin monolog a membrilor ei părea o soluţie promiţătoare, la Eliade formula încăpătoare rămânea aceea consfinţită de tradiţia

naratorului omniscient sau a „romanului-roman”, cum îi plăcea s-o denumească scriitorul român. Ce ne intrigă totuşi este tocmai ignorarea de către Eliade a dimensiunii biblice şi mai ales a modalităţii religios-folclorice în care apare transpus mitul creştin al învierii din ultima secţiune a romanului lui Faulkner. De fapt, materialitatea abundentă a imaginaţiei faulkneriene îl plasează în aceeaşi descendenţă balzaciană la care subscrie Eliade – acea tihnă a romancierului în a epuiza întregul arsenal de procedee verificate în timp, spre a-şi ridica eşafodajul intrigii, a elabora în detaliu psihologia personajelor şi a hotărî problematica în sânul căreia acestea din urmă vor evolua şi se vor defini. În esenţă, atât Faulkner cât şi Eliade rămân nişte balzacieni căzuţi în admiraţia lui James Joyce (asemeni lui Radu Petrescu în al său uluitor tur de forţă care este romanul *Matei Iliescu,* explicitat prin jurnalul acelui roman, *Părul Berenicei).*

Răbdarea susţinută pe parcursul a o sută, două sute de pagini pe care o cerea insistent Eliade, în *Memoriile* sale, oricărui cititor al *Nopţii de Sânziene* se pare că nu i-a acordat-o el însuşi romanului *Zgomotul şi furia,* ratând o fertilă raportare. Şi ca ironia situaţiei să se rotunjească de-a binelea, către mijlocul anilor şaptezeci, un universitar american publica un studiu al cărui titlu în traducere ar arăta cam aşa: „Timp sacru, timp profan şi timp confederaţionist în *Zgomotul şi furia*” (Radu Petrescu ar fi tradus *Zgomotul şi mânia.).*

În concluzie, spre liniştirea cititorului neiniţiat, să observăm că a păşi în primul templu faulknerian pe intrarea principală este o încercare pândită de riscuri chiar şi pentru un cititor versat, chiar şi pentru unul de calibrul lui Mircea Eliade, printre puţinii cunoscători avizaţi ai joyceanului *Ulise* la noi, încă din momentul apariţiei (Ion Biberi fiind celălalt caz rar).

* * *

Ajunşi în acest punct înaintat al discuţiei noastre, ar

trebui, poate, să comitem indelicateţea de a-l soma pe cititor să se pronunţe. Partea jenantă a oricărei prezentări rezidă în aceea că asumă citirea volumului pe care aspiră să-l facă accesibil. De aceea a rezuma acţiunea romanului are tot atâta noimă cât a povesti subiectul unui film celui pe care-l îndemnăm să-l vizioneze. Un comentariu care se vrea eficient se va limita la indicarea câtorva trasee spre inima cărţii pentru a o pune pe cititoare în situaţiile, obiectiv, cele mai favorabile astfel încât, din perspectiva lor, să se edifice şi să producă o interpretare proprie. Noi nu urmărim câtuşi de puţin să-i răpim acest privilegiu.

În cazul romanului *Zgomotul şi furia,* un prim pas ar fi să stabilim cu precizie identitatea actanţilor principali. Una dintre dificultăţile obiective ale romanului – abil întreţinută de romancier – este confuzia referenţială. Cum mai în orice familie se întâmplă ca mai multe persoane să poarte acelaşi nume, şi într-o operă de ficţiune în manieră realistă asemenea suprapuneri sunt în firea lucrurilor. Treaba se complică în cazul englezei, care permite folosirea aceloraşi nume indiferent de sex. În fine, în cazul unei cronici de familie, raporturile de rudenie între membrii clanului capătă o importanţă aparte. La fel, datele cronologice ale fiecărui membru al grupului respectiv pot constitui repere utile. Pe lângă toate acestea, în *Zgomotul şi furia* mai intervin şi accidente. Iată de ce o genealogie reprezintă un imperativ şi Faulkner însuşi, în *Apendicele* la roman publicat în ediţia lui Malcolm Cowley din 1946 a furnizat identitatea mai multor generaţii de strămoşi pe linie bărbătească ai clanului Compson, aducând informaţia, ca să spunem aşa, până în buza romanului. De la acest punct încolo se presupune că ne angajăm noi înşine în descifrarea relaţiilor. Fluxul mental al monologului este un procedeu neeconomic fiindcă nu face prezentări şi nici nu introduce altfel personajele. „Vorbitorul” vorbeşte cu sine. Cititorii sunt martori nebănuiţi în preajmă. Sistemul de referinţe – bine consolidat în mintea celui care monologhează – rămâne pentru noi neancorat în concretul realităţii. Noi tragem, ca să zicem aşa, cu urechea şi ne descurcăm cum putem. Pe

parcurs, treptat, ajungem să trăim satisfacţia orientării sigure în perimetrul social al cărţii, identificând persoane, relaţii şi rosturile lor. Treabă nu foarte uşoară în cazul nostru. De aceea un critic de talia lui Cleanth Brooks a găsit cu cale să elaboreze o asemenea genealogie. Luată de-a gata, desigur, ştirbeşte din „plăcerea textului”. Ne-am gândit însă, spre a înlătura orice confuzie – căci romanul se cere recitit chiar de la prima luare de contact –, să-i facem acest cadou cititoarei avide de inteligibilitate şi precizie.

GENEALOGIA CLANULUI COMPSON

Quentin MacLachan Compson (1699-1783) > Charles Stuart > Jason Lycurgus > Quentin MacLachan II (Guvernatorul Statului Mississippi) > Jason Lycurgus II (General de brigadă în Armata Confederatistă a Sudului) moare în 1900 > Jason III (Jason Richmond) moare în 1912. Căsătorit cu Caroline Bascomb (moare în 1933), al cărei frate, Maury Bascomb, figurează în roman.

COPIII CUPLULUI JASON/CAROLINE COMPSON:

1. QUENTIN III (1890–2 iunie 1910)
2. CANDACE („CADDY”) – născută în 1892. Căsătorită cu Sydney Herbert Head; o fiică – QUENTIN – născută în 1911. Al cărei tată este însă, se pare, Dalton Ames
3. JASON IV – născut în 1894
4. BENJAMIN („BENJY”), iniţial numit Maury, născut în 1895

FAMILIA GIBSON

DILSEY, căsătorită cu Roskus. Are trei copii: T.P., VERSH şi FRONY, al cărei fiu este LUSTER.

CRONOLOGIA EVENIMENTELOR ANTERIOARE NARAŢIUNII (Reprodusă după Dorothy Tuck, *Apollo Handbook of Faulkner,* New York. 1964)

1898: Moare Damuddy; 1900: înapoierea mintală a lui Maury este descoperită şi numele copilului este schimbat în Benjamin („Benjy”); 1909: Are loc vânzarea păşunii ce i-ar fi revenit de drept lui Benjy către un club de golf pentru a acoperi cheltuielile trimiterii lui Quentin la Harvard; 1910: Caddy este sedusă de Dalton Ames; 1910 (25 aprilie): Are loc nunta lui Caddy cu Sydney Herbert Head; 1910 (2 iunie): Quentin se sinucide în Cambridge, Massachusetts; 1911: Caddy se întoarce pentru scurtă vreme la Jefferson aducând-o cu sine pe copila ei Quentin, denumită astfel în amintirea fratelui sinucis, şi pe care o lasă în grija familiei, spre a fi crescută; 1912: Moare Jason Compson III; 1913: La insistenţele fratelui său Jason, Benjy este castrat ca urmare a unui incident (scăpând un moment de sub controlul însoţitorului său, „atacă” un grup de şcolăriţe).

* * *

Dintre cele patru naraţiuni ce structurează romanul, prima, emanând de la o fiinţă handicapată cum este Benjy, pretinde o mare doză de intropatie din partea cititorului. Pe lângă faptul că tehnica fluxului conştiinţei în sine supune lectorul la un efort de sincronizare cu derularea capricioasă şi aleatorie a asociaţiilor mentale iscate de memoria afectivă a unei alte persoane, mai avem a face şi cu mecanica dereglată a unui psihic incapabil de a sesiza temporalitatea, de unde şi aglutinarea trecutului cu prezentul într-un continuum nediferenţiat al imediatului. Îndrăzneala experimentală a autorului este limpede pentru oricine. A prezenta dinamica unei stări permanente de confuzie situată la graniţa cu rudimentarul biologic al necuvântătoarelor reprezintă un pas prin care modernismul de tip Eliot sau Joyce este deopotrivă abolit şi surclasat. Dar Faulkner nu se va opri la condiţia, în definitiv blajină, a personajului său. În romanul imediat următor, *Pe patul de moarte,* va aborda patologia pură a alienării în dinamica mecanismelor psihice ale personajului Darl.

Paradoxal, o asemenea ipostază mentală – restrânsă la imediateţea perceptuală, o suită de instantanee imagiste, fără vreo relaţie cauzală între ele, fără vreo legătură temporală (trecutul este prezent atunci când un stimul declanşează asociaţia) – este mărturia cea mai obiectivă cu putinţă, cea mai credibilă asupra derulării evenimentelor. Mintea lui Benjy este un aparat care restituie aievea realitatea înregistrată, fără lacune sau distorsiuni interpretative. Alternanţa planurilor temporale are loc brusc şi, deşi de cele mai multe ori caracterele tipografice ne-o semnalează (Faulkner ar fi dorit chiar utilizarea unor culori diferite în acest scop), una din problemele pe care le are de rezolvat cititoarea este să ţină pasul fără să se încurce. De altfel, recuzita ce populează mentalul personajului este restrânsă: unicul centru ordonator al lumii sale (o absenţă, de fapt) este Caddy. Singura fiinţă care i-a acordat mai mult decât solicitudinea reclamată de condiţia sa. Când şi când, imaginea ei în contexte petrecute odinioară îi străfulgeră mintea. Doar papucul desperecheat şi murdar al soră-sii – un fetiş cel însoţeşte pretutindeni ca un talisman – îl mai linişteşte. Altminteri, Benjy este un agitat care scheaună, behăie, gâjâie şi uneori se dezlănţuie scoţând urlete sfâşietoare. Sunt tot atâtea reacţii la frustrări sau perturbări ale rutinei zilnice de care s-au îngrijit pe rând băietanii negri T.P., Versh sau Luster, care îl spală, îmbracă, plimbă, hrănesc şi ceartă, după împrejurări.

Nouă, cititorilor, Benjy, ca entitate psihică umană, ne solicită solidaritatea la un mod în care doar Caddy şi într-o oarecare măsură Dilsey au fost capabile să i-o arate. Benjy are nevoie de maximă atenţie şi ocrotire. El nu poate sesiza, handicapat la modul absolut şi irecuperabil în care se află, primejdia nici când îl îmbie şi nici măcar când îl încolţeşte. Vâlvătaia flăcărilor îl atrage prin risipa de lumină, dar el este incapabil să prevadă urmările dorinţei sale irezistibile. Durerii fizice – arsurii – abia de-i poate localiza ascuţişul care îl seacă. Aflăm numai datorită faptului că-şi vâră degetele în guri Trauma psihică, pe de altă parte, o poartă în sine ca pe o latenţă, oricând

reactivabilă.

Când îl întâlnim pe Benjy, contrastul între neputinţă şi aspectul său somatic este şocant: un vlăjgan lălău, aflat la vârsta cristică, fremătând ca un urs abia strunit de chingile ursarului. Şi tocmai când ne străduim să ne reprimăm repulsia faţă de acest ins respingător şi nevolnic în mişcări, avem revelaţia unei spiritualităţi aproape mistice. Este acea corespondenţă gravată adânc în sinea sa învolburată care se repotenţează ori de câte ori retrăieşte cu o candoare dostoievskiană (trimiterea la Mîşkin nu e chiar gratuită) proximitatea afectivă a lui Caddy: *„She smelled like trees”* revine iarăşi şi iarăşi ca un leitmotiv. Senzaţia olfactivă, caducă şi umilă (alături de cea tactilă şi cea gustativă printre cele de joasă intimitate primitivă), este însă atât de clară în puritatea ei sau atât de curată în limpezimea ei proaspătă şi răcoroasă, atât de gingaş-virginală în promisiunea adierilor învăluitoare, încât are ceva din dezinteresarea estetică a ipoteticului poesiei. Caddy reprezenta pentru mezinul familiei chintesenţa armoniei din natură, şi-atunci el transfera spre icoana amintirii ei inocenţa încrezătoare a pruncului, stare din care Benjy, de fapt, n-a putut evada niciodată.

La fel de dependent de Caddy este celălalt frate, cel mai vârstnic dintre toţi patru, Quentin Compson. Rostitorul mut al celui de al doilea monolog interior, actul al doilea al dramei. Semnalmentele dereglării şi dezechilibrului se vădesc la acesta pe un fond de hipersensibilitate şi de exacerbat idealism. Monologul său se situează la polul opus prin rapiditatea curgerii, arborescenţa discursivă, alambicare şi sofisticare. Personalitate nevrotică – întreaga familie e psihopată – instabilă, minată de complexe, incapabilă să tolereze realitatea, Quentin trăieşte într-o fantasmagorie continuă pe care i-o alimentează conştiinţa ultragiată de pe urma pierderii de către vechiul Sud, zdrobit în Războiul Civil, a ascendentului moral şi a purităţii ce cândva aparţinuseră stirpei nobile a plantatorilor albi.

Menţinerea la linia de plutire i-o dă speranţa vană că va putea apăra cinstea şi puritatea virginală a surorii sale,

împiedicând orice imixtiune a realului în viaţa lor. Spre a o salva de la întinare, Quentin va consimţi chiar şi la eventualitatea aberantă a unei legături incestuoase cu Caddy. De fapt, în imaginaţia sa înfierbântată incestul îi apare ca unica modalitate de a înălţa un zid protector. Caddy se va comporta „incalificabil” însă, apucând direct calea pierzaniei, capotând în faţa primului ivit, Dalton Ames (de la care va rămâne, se pare, însărcinată) şi consimţind apoi, oportunist, să devină soţia altuia, un bancher respectabil de care însă va divorţa după nici un an. Într-o convorbire candidă dar ambiguă din punct de vedere moral cu tatăl său, Quentin va insista asupra realităţii incestului. A curs multă cerneală privitor la credibilitatea unui asemenea eveniment, dată fiind mitomania personajului. Pe de altă parte, se pare că din punct de vedere strict biologic Quentin părea incapabil de o performanţă virilă credibilă. Cititorul va reţine mai ales modul lamentabil în care se desfăşoară confruntarea cu rivalul său, ca şi simulacrul de viol metamorfozat în tentativă de sinucidere în doi. Oricum, dispariţia lui Caddy va declanşa o criză de proporţii, care va duce la o soluţie radicală şi un deznodământ tragic. Întreaga secţiune este dedicată ultimei zile din viaţa lui Quentin, cu frecvente intruziuni ale trecutului ce se instalează fără veste şi solicită atenţia încordată a lectorului. Student la Harvard, Quentin a avut prilejul de a compara Nordul yankeu cu Sudul încă tributar unui gen de sămănătorism. Nimic nu-l poate deturna pe Quentin de la grandilocvenţa sinuciderii plănuite şi executate cu pedantă minuţie: nici peripeţiile cu micuţa italiancă, nici peisajul bucolic din vecinătatea Bostonului. Timpul fusese abolit în dimineaţa acelei zile la propriu prin sfărâmarea ceasului ancestral, iar propria umbră, ca dedublare arhetipală a sinelui, tot interfera cerându-se, parcă, zdrobită sub picior. Apa, la rându-i simbol al disoluţiei universale, va fi o permanentă prezenţă sub forma râului Charles, care însă nu se sfieşte să-i dezvăluie intempestivului june o alternativă viabilă sub forma unui peşte uriaş, a dăinuirii şi autonomiei, străjuind asemeni unui mit invincibil

străfundurile bulboanei. O clipă avem senzaţia că Quentin a recepţionat mesajul. Dar destinul implacabil vrea ca cele două fiare grele de călcat să-şi împlinească misiunea de a-l ţintui în cele din urmă, sclivisit şi pomădat, cu igiena bucală îndeplinită, la fundul apei, asigurând reuşita întregului scenariu, unica reuşită, de altfel, în scurta existenţă a acestui tânăr, care în chiar acea după-amiază târzie mai apucase să-şi strige anacronica provocare: „Ai avut vreodată o soră?” Idealul cavaleresc aruncat astfel primului crai lăudăros pe care soarta i l-a scos în cale s-a lăsat până la urmă cu o zdravănă ciomăgeală, venită parcă din partea simţului comun, realist şi pragmatic.

Cititorul empatetic (Mircea Eliade, am văzut, n-a reacţionat astfel) va subscrie probabil la diagnosticul, celebru cu toate că controversat, pus de Jean-Paul Sartre, care a perceput că înfrângerea lui Quentin şi a tuturor participanţilor în ultimă instanţă, se datorează absenţei unei perspective asupra viitorului. Sartre recurge la o metaforă: trenul naraţiunii în care ne aflăm străbate în plină viteză preeria. Numai că noi, cititorii, ne aflăm înghesuiţi la coada garniturii şi nu vedem decât spectacolul şinelor care fug de sub noi în sens invers, şi dimpreună cu ele, de-o parte şi de alta, peisajul se proiectează ca un bolid adunându-se într-un punct de fugă la orizontul pe care trenul nostru îl străpunsese de mult.

Quentin trăieşte aşadar stările fluid-confuze şi neputinţele dureros-frustrante ale adolescenţei – debordând de himerice dorinţe, dar lipsită de experienţe anterioare care să-i confere siguranţă şi reazim. Excedat de stimulii din jur, sinele refuză raportarea. Torentul realului îl va antrena inexorabil spre prăbuşirea în genune.

Ca cititori de literatură romantică (s-o recunoaştem, rădăcinile lui Faulkner dintr-acolo îşi trag sevele), încercăm uneori strania senzaţie că reperăm prototipul impasului deznădăjduit în scrierile din tinereţe ale unor poeţi romantici precum Eminescu, cel din „Amorul unei marmure” sau „Amicului F.I.”. În primul dintre ele dăm peste versul „La sinucid o umbră ce-i sperie desperarea”,

ce s-ar potrivi ca motto părţii a doua a romanului.

În mod similar, dansul pseudo-iniţiatic şi incestuos al lui Caddy şi Quentin în dumbrava senzual-tenebroasă, cu apa, crângul şi luminişurile atât de caracteristice naturii viguroase a Sudului la care Faulkner nu uită să adauge simbolic mirozna dulceagă, de o suavitate suspectă a caprifoiului – mărturisitor lasciv al unei sexualităţi deplin, deşi clandestine, întrebuinţate – trimite îndărăt spre grotescul gotic al plăsmuirilor incandescente ale unui Edgar Allan Poe, cel din *Căderea Casei Usher* (aşa cum judicios a observat într-o lucrare mai veche, *The Power of Blackness,* acel incomparabil comparatist de la Harvard, Harry Levin). André Bleikasten, profesor de literatură americană la Universitatea din Strasbourg, adaugă posibilelor prefigurări şi filiaţii „cuplul" mitic (în care sora şi fratele sunt reciproc dublul celuilalt) dintre Pierre şi Isabel din romanul *Pierre* de Herman Melville, atrăgând totodată atenţia că Faulkner aparţine tradiţiei eşuării în proza americană, tradiţie ilustrată de Hawthorne, Poe şi Melville. În aceeaşi ordine de idei, am adăuga alte cupluri romantice de factură mistico-transcendentală – derivate din Byron, precum întregul romantism subversiv – cum ar fi iubirea aproape incestuoasă dintre Cathy şi Heathcliff din romanul *La răscruce de vânturi* de Emily Brontë, sau cuplul geamăn dintre Arald şi Maria, a căror iubire demonică îi plasează însă în tradiţia unui păgânism de sinteză euro-asiată infuzat de creştinism. Întreg acest excurs comparatist nu are alt scop decât să semnaleze încă o serie posibilă în care Byron şi Poe dau seama pentru similitudinile organice dintre autorul poemei „Strigoii" şi zbuciumul sufletesc din posibilul imposibil binom uman Quentin/Caddy. Cine reuşeşte să treacă cu bine şi această a doua probă de text modernist exemplar se poate considera deja câştigător virtual al trofeului. Părţile a treia şi a patra ies de sub incidenţa romantismului fiind filtrate de minţi croite pe calapodul raţionalităţii. Vor exista şi acolo surprinzătoare paralelisme care să repună pe tapet „chestiunea" cunoaşterii binelui şi răului. De pildă, folosirea aceluiaşi păr de către adolescenta

Quentin – precum odinioară mama sa, copilă – spre a pătrunde în camera de la etaj, unde unchiul-tutore, Jason, păstra încuiată o avere bunicică în bani lichizi, avere ilicit constituită din cota parte (substanţială) ce şi-o reţinea din sumele expediate de Caddy pentru nevoile fiicei sale. În general, însă, vom trăi incomoda încheiere – mai ales în partea a treia – că „normalitatea” este de fapt chiar mai inacceptabilă. Jason, cel de al treilea frate, se situează pe un meridian al cărui delir este mult mai corosiv şi mai devastator.

Normalitatea – ce poate fi mai alarmant în contextul noului materialism („Reconstrucţia” şi dezvoltarea economică ce i-a urmat între 1879 şi 1929) impus Sudului înfrânt? Noua mentalitate, spiritul întreprinzător-capitalist care acceptă riscul şi concurenţa îşi croiesc drum spre Sud. Noul tip de raţiune – a calculului mercantil ce urmăreşte profitul – pune stăpânire pe toţi aceia care înţeleg imperativul momentului, asimilarea şi participarea la bunăstarea Nordului. Este unicul mod de a supravieţui. Nu toţi sunt dotaţi însă cu energia necesară. Jason este predispus încă din copilărie să intre în acest joc. Toate relaţiile sale sunt limitate la contracte economice sau reglementări privind bunuri materiale. Pragmatismul său nu-l apără însă de neprevăzut. Îi lipseşte imaginaţia, iar dispreţul pe care îl nutreşte faţă de toţi ceilalţi îl împinge să-şi subestimeze semenii. Resentimentar, neiertător, misogin, dispreţuitor faţă de intelectuali, faţă de elementul alogen, sadic şi cinic, Jason este într-adevăr creatura cea mai detestabilă plăsmuită de Faulkner, după însăşi mărturisirea acestuia. (Nu e mai puţin adevărat că acelaşi Faulkner se simţea dator să recunoască ulterior, când ciclul romanelor s-a încheiat, calitatea cardinală a raţionalităţii practice, a singurei minţi zdravene din toată stirpea scoţiană a Compsonilor poposită pe sol american. Cu câţi grăunţi de sare se cere consumată o asemenea aserţiune? Sau poate că adevărul în materie de comportare umană n-apucă niciodată să îmbrace forme etice?) Jason este croit din aceeaşi stofă ca şi Flem Snopes – „eroul” din trilogie –,

numai că nu are anvergura de sforar şi manipulator a acestuia. În realitate, vom observa la Jason o capacitate limitată de a se integra cerinţelor stringente ale noii modalităţi economice. Jocul la bursă îl depăşeşte – şi în genere lipsa sa de disciplină financiară şi de prevedere îl situează printre mic-burghezii locali invidioşi, dar mediocri. De aici şi o anume psihologie a eşecului, un gen de paranoia care nu o dată se traduce prin răbufniri vehemente la adresa negrilor (parazitari şi leneşi), yankeilor (acaparatori şi fuduli), evreilor (oportunişti şi speculanţi), femeilor (uşuratice şi profitoare – „Târfa, dacă s-a vândut o dată, se va vinde mereu" e zicala sa predilectă, ceea ce nu l-a împiedicat să-şi reglementeze periodic virilitatea în compania uneia şi aceleiaşi... târfe). Primejdia ca o parte a cititorilor să subscrie unei asemenea compozite „filosofii" este, ca în orice operă tributară naturalismului baroc, reală. Am tras un semnal de alarmă şi aproape că ne pare rău.

Să revenim pentru a filtra puţin penibilul. Deşi înzestrat cu o raţionalitate de doi bani, reacţiile sale emotive acoperă o gamă întinsă pe care cititorul n-are cum să nu o deguste. (Proza obiectivă practicată de Faulkner în această secţiune este de mare clasă; efectele satirice de o virulenţă nimicitoare, efectele comice de o contagiune irezistibilă; ironiile brăzdează adânc carnea simţitoare a sentimentelor. Ce mai, dacă Faulkner nu şi-a dobândit până acum stima criticilor şi a istoricilor literari, faptul se consumă în această secţiune, a treia. Romancierul se clasicizează sub ochii noştri!) Măcar din punctul de vedere al reacţiilor egoiste, aşadar, monstrul nostru este un ins relativ complicat, dacă nu chiar complex. Rău spus, dar satisfacţia pe care o încercăm în ceea ce îl priveşte se înrădăcinează în circumstanţele care concură la înfundarea personajului în pofida strădaniilor sale ca lucrurile să-i iasă din prima încercare. Deşi justificată din punct de vedere etic, eşuarea lui o resimţim ca pe un adevărat naufragiu. În definitiv, Jason este ultimul vlăstar purtător al numelui clanului, clan în vădită pierdere de viteză, în vădit declin şi dezagregare.

Cauza imediată, cuplul Jason/Caroline, părinţii celor patru copii, ne dezvăluie întreaga mizerie a dezertării morale: criza de autoritate atât paternă cât şi maternă, refugiul în alcoolism sau în fantasmagoria îndreptăţirilor nobiliare, deriva iresponsabilă cuplată cu favoritismul părtinitor pe faţă fac din viaţa de familie un deşert cu nisipuri mişcătoare în care unica oază şi unicul refugiu este fiinţa de generoasă disponibilitate a lui Caddy şi la orizont grija şi ataşamentul necondiţionat al negresei servitoare Dilsey. Şi Faulkner are dreptate când vede în Jason stânca ce rezistă atât aridităţii paterne, cât şi valurilor de emotivitate feminină cu care nu ştie de fapt ce să facă. Un dram de compătimire trebuie să se îndrepte şi spre dânsul. În definitiv, dată fiind vitregia premiselor contextuale, Jason s-a descurcat până la urmă cel mai bine.

Cel mai bine e un fel de a spune. Oricum, Faulkner a socotit că nici această tentativă de a istorisi istoria n-a izbutit pe deplin să-i dezghioace faptele şi relaţiile dintre ele. A nu da uitării nimic, a regăsi originile, a reconstitui împrejurările, a pune în lumina adevărului faptele – iată programul de cronicar şi istoriograf al lui Faulkner, program ce subsumează mulţimea scrierilor, romane sau nuvele, pentru a reconstitui – dincolo de patimă şi mânie – ...dar care din perspective a izbutit o asemenea integrare, ordonare şi sinteză? A lui Jason egolatrul, a lui Quentin mitomanul, a lui Benjy smintitul?

Drept care ne întâmpină şi o a patra tentativă, cea a romancierului realist clasic a cărui ipostază narativă este îndelung verificata omniscienţă. Omniscienţa este atribut dumnezeiesc şi ar trebui să izbutească. Numai că Dumnezeu s-a ascuns sau s-a retras sau a... decedat. Omniscienţa demiurgică, în post-nietzscheanism, nu poate fi decât problematică, în regimul lui *als ob* (supoziţionalele „ca şi când” / „de parcă”). Dar pe lângă asta mai intervine şi chestiunea tempoului dominant al fiecărei mişcări în parte. În precedentele secţiuni s-au rostit monocord subiectivităţi mai mult sau mai puţin omogene. Un cercetător chiar a indicat asemenea termeni descriptori

pentru fiecare dintre părţi, ca la o simfonie: Benjy – *Andante:* Quentin – *Adagio;* Jason – *Allegro;* Faulkner – congenerul, alter-ego-ul măcar al unuia dintre ei –? În cazul său, cazul naratorului obiectiv, vor fi mai multe asemenea velocităţi, fiecare potrivită episodului descris ori evocat. Cititoarea are un câmp deschis de a se pronunţa. În rest, totul este – din punct de vedere stilistic, fireşte – limpede, măsurat, aproape neutru, sub un regim gramatical rezervat, prudent, guvernat de relativizări ipotetice. Abundă modalităţile oblice, neangajante. Se vede clar că naratorul în formula veche nu se simte la largul său. Este ca un rege poftit să candideze la preşedinţia propriului regat. Dar, mă rog, naratorul se pune pe treabă şi convoacă ordonat, birocratic, pe rând protagoniştii acelei Duminici sfinte: Dilsey, Caroline, Jason, Benjy, câte unul sau câte doi, sau în cavalcadă, sau de mai multe ori. Lucrurile se înghesuie ca în orice final şi artistul trebuie să nu uite pe nimeni şi mai ales să nu uite că urmează... sfârşitul.

Dar până a ajunge acolo, nu cred că există comentator al romanului care să treacă cu vederea episodul slujbei de înviere din biserica baptistă neagră.

Dilsey dobândeşte, în această ultimă – a patra – repovestire, demnitatea şi prestanţa pe care, probabil, le-a manifestat de-a lungul anilor. Are o vârstă şi are trupul marcat de privaţiuni şi neodihnă. Vreme de decenii i-a slugărit pe Compsoni şi câtă coeziune ori coerenţă a structurat viaţa de zi cu zi a acelei familii i s-a datorat în exclusivitate. Autoritatea pe care a câştigat-o, încetul cu încetul, va fi recunoscută de toată lumea, atât de Caroline, care-i va încredinţa frânele gospodăriei, cât şi de Jason – fiul strângător –, căruia, din timp în timp, îi va servi usturătoare dojeni şi muştruluieli. Tăria morală a lui Dilsey (după Faulkner însuşi, cea mai luminoasă figură din galeria sa umană) îşi trage sevele din practica religioasă. Dar nu avem a face în cazul ei cu un bigotism de trei parale. Mai întâi pentru că Faulkner rezervă acestui aspect („cealaltă vreme a vieţii noastre”) o nişă modestă, contând, probabil, pe formidabilul impact al episodului predicii din Ziua de

Paşte.

Predicatorul itinerant, reverendul Shegog – al cărui nume reverberează sonorităţi profetice ebraice – este un personaj bizar. De statură aproape pitică şi cu un trup firav, aduce mai degrabă a maimuţă. La începutul predicii vocea sa sună monoton şi anemic. Limbajul este scorţos, distant şi rece, cizelat precum se cere în străina vorbire a stăpânilor albi. Dar nu trece mult şi transfigurarea se petrece. Recurgând la vocativul „Fraţi creştini!” *(Brethren!,* apoi *Breddren!)* Shegog face corp comun cu masa credincioşilor, pe care îi proiectează direct în scena martirajului lui Iisus. Relatarea devine accentuat dialectală şi dintr-odată devenim părtaşi unui ritual şamanic. Predicatorul, în transă, îşi scandează cu accente apocaliptice viziunea. Vocea lui tunătoare, sacadată domină acum spaţiul şi în pauzele sincopate care punctează cadenţa discursului, întreaga congregaţie confirmă prin adeziuni exclamative miraculoasa translaţie. Căci ei se află acum cu toţii la poalele Golgotei, în preajma mormântului deschis şi gol. Predicatorul Shegog i-a transportat literalmente acolo, pe aripile retoricii avântate a ceea ce numim în manualele noastre de şcoală „prezentul istoric”. Electrizat, fiecare îşi deszăgăzuieşte mistic fiinţa, lăsându-se spălat de fervoarea credinţei reinstituite. Harul divin descinde printre muritori. Sacrul se reintegrează, se reîncorporează în profan. Ş-atunci Dilsey, cu lacrimile scăldându-i obrajii, simte cum devine locuită de Cuvânt. Branşată astfel la comoţia universală, viaţa capătă pe moment o noimă, cu început şi cu sfârşit legate între ele, ceea ce traduce încrederea în existenţa unui „dincolo”.

Există comentatori ai romanului care n-au fost plăcut impresionaţi şi care n-au apreciat în consecinţă nici măcar modalitatea „înscenării”, darămite substanţialismul ei funciar. Scepticismul acestora faţă de excursul faulknerian în zonele sublimului agrest are ca revers părerea dânşilor cum că, intenţionat sau nu, efectul ar friza mai degrabă grotescul. Impresia noastră este că o asemenea interpretare trece pe lângă adevăr, razant cu el, fără să-l

bănuiască sau să-l bage de seamă. O şansă unică în felul ei este astfel ratată. Şansa aceasta Benjy, pare-se, n-a scăpat-o. Căci în tembelismul său funciar, veşnic angoasat, a înţeles că măcar o dată trebuie să aştepte cuminte şi liniştit în strană. Şi Spiritul nu l-a ocolit. L-a traversat şi pe el, împlinind una din „fericirile" proclamate de Iisus: „Fericiţi cei săraci cu duhul...".

Slujba de Duminica învierii odată încheiată – vreme în care, în contrapunct parodic şi grotesc, Jason se angajează într-o urmărire sterilă a amanţilor fugari: nepoata sa Quentin, cea de şaptesprezece ani meschin jefuită, cea care l-a jefuit la rândul ei acum, dimpreună cu ibovnicul circar răsărit de neunde, la vreme de carnaval –, totul recade în profanul mundan.

Naraţiunea se rotunjeşte tragicomic cu Benjy în gabrioletă, în escapada săptămânală la cimitir, în manevra stângace a puştiului-vizitiu, în rezolvarea crizei existenţiale de către Jason, descins ca un *deus ex machine,* restabilind ordinea, suprimând plăcerea întregului echipaj, care face cale întoarsă, ocolind Statuia Soldatului Confederaţionist... pe unde trebuie.

Din această stare de perplexitate indusă magistral de naratorul omniscient „Faulkner" scăpăm doar încercând să pricepem mai bine lumea asta anapoda. Drept care, soluţia care se impune aproape de la sine este să reînnodăm cunoştinţa cu Benjy şi să redeschidem, cu alţi ochi, fireşte, romanul de la început. Ne vom apropia poate şi mai mult de Benjy, a cărui mărturie vom şti să o preţuim cu acel respect datorat faptelor, indiferent de sorgintea sau de modalitatea recuperării lor.

ŞTEFAN STOENESCU

Cuprins

(I)logica tragediei.....4

Liniştea de după furtună.....4
Fructuoasele neajunsuri ale trivialităţii.....6
Un orator din Sud.....9
De-a imagismul.....11
Echilibrul prin sex.....13
Ochiul şi cuvântul: reci.....16
Paradisul gramaticienilor.....19
Precaritate şi luxurianţă.....21
Pluralitatea eurilor.....24
Metafora decăderii.....27
Referinţe.....30
Zgomotul şi furia
Partea întâi
7 aprilie 1928.....30
Partea a doua
2 iunie 1910.....92
Partea a treia
6 aprilie 1928.....186
Partea a patra
8 aprilie 1928.....262
Apendice.....312
DINCOLO DE PATIMĂ ŞI MÂNIE.....330